GHEORGHI

GOSPODINO

VFizica tristetii

„O nebunie de carte.
Ii E R L IJVER *ZEITUjVG*

Extraordinară, dinamică, reflexivă, incredibil de amuzantă, filosofică şi poetică, minuţioasă şi grandioasă. Pe scurt: fantastică!

„GHEORGHI GOSPODINOV

„O nebunie de carte.
Extraordinară, dinamică, reflexivă, incredibil de amuzantă, filosofică şi poetică, minuţioasă şi grandioasă. Pe scurt: fantastică!”

BERLIjYER
ZElfUJVG

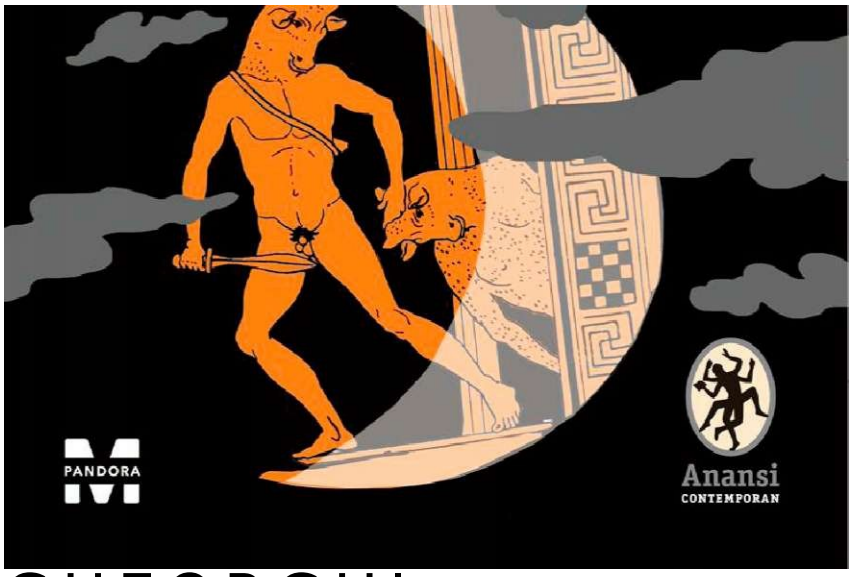

GHEORGHI

GOSPODINOV

„O nebunie de carte.
Extraordinară, dinamică, reflexivă, incredibil de amuzantă, filosofică şi poetică, minuţioasă şi grandioasă. Pe scurt: fantastică!”

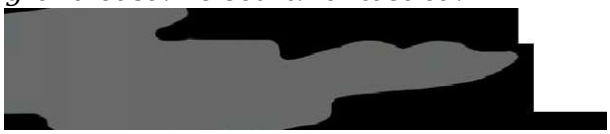

BERLIjYER
ZEII'UJVG

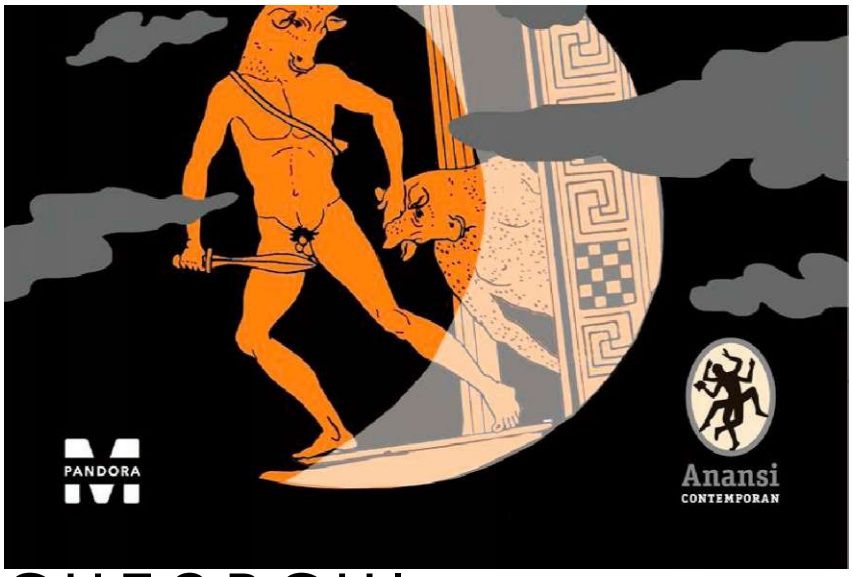

GHEORGHI

GOSPODINOV

„O nebunie de carte.

Fizica

tnstetn

Extraordinară, dinamică, reflexivă, incredibil de amuzantă, filosofică şi poetică, minuţioasă şi grandioasă. Pe scurt: fantastică!
”^ BERLIJVER
ZEI'fUJVG

COLECŢIE COORDONATĂ DE
BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESC
UAnansi

COHlf£MFGRAN

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o reţea literară din care fac parte Ministerul Federal pentru Europa, Integrare şi Afaceri Externe al Republicii Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, Fundaţia Culturală Elveţiană Pro Helvetia, Grupul de Interes „Traducătoare Traducători” (Literaturhaus Wien), din însărcinarea Ministerului Federal pentru Artă, Cultură, Serviciu Public şi Sport al Republicii Austria, Goethe-Institut, Agenţia Slovenă de Carte, Ministerul Culturii din Republica Croaţia, Resortul pentru Cultură al guvernului Principatului Liechtenstein, Fundaţia Culturală Liechtenstein, Ministerul Culturii din Republica Albania, Ministerul Culturii şi Informaţiei din Republica Serbia, Ministerul Culturii din România, Ministerul Culturii din Muntenegru, Ministerul Culturii din Republica Macedonia de Nord, Ministerul Culturii din Republica Bulgaria, Târgul de Carte de la Leipzig, precum şi Fundaţia S. Fischer.

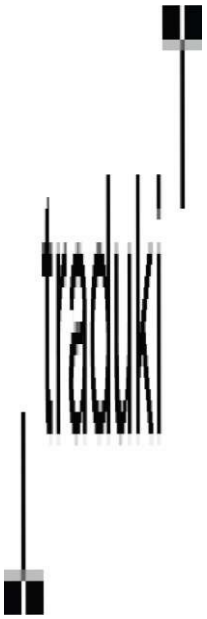

GHEORGHI

GOSPODINOV

Fizica tristeţii

Traducere dîn limba bulgară şi note de Cătălina PUTU

PANDORA M
editori

Magdalena Mărculescu Silviu Dragomir

fondator: Ion Mărculescu, 1994
director editorial:
Bogdan-Alexandru Stănescu

redactare: Alexandra Turcu
design:
Andrei Gamarţ
director producţie:
Cristian Claudiu Coba
ndtp:
Daniel Eberhat
Conţinutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimţământul editorului, sunt interzise. Dreptul de folosinţă al lucrării nu este transferabil.

Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparţin persoanei juridice Pandora Publishing SRL.

Copyright © 2011, Georgi Gospodinov All rights

reserved
© of the translation: S. Fischer Foundation, by order of TRADUKI
Copyright © Pandora M, 2021, pentru traducerea în limba român

ăTitlul original: Fizika na tagata Autor: Gheorghi

Gospodinov

O.P. 17, Ghişeul 1, C.P. 0490, Bucureşti Tel.: +4 021

300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20 www.pandoram.ro

ISBN (print): 978-606-978-414-3 ISBN (epub):

978-606-978-510-2
Pandora M face parte din Grupul Editorial Trei

.O mytho e nada que e tudo.[1] F. Pessoa, Mensagem
Există doar copilărie şi moarte. Şi nimic la mijloc...
Gaustin, Autobiografii alese
Lumea nu mai este magică. Ai fost abandonat.
Borges, „1964”[2]
.. .şi iată că ajung la largile câmpii şi la spaţioasele palate ale memoriei, unde sunt strânse comorile nenumăratelor imagini ale feluritelor lucruri...
Sfântul Augustin, Confesiuni, Cartea a X-a[3]

Doar ce e vremelnic şi efemer merită consemnat.
Gaustin, Cei părăsiţi
Am poftă să zbor, să înot, să latru, să rag, să urlu. Aş vrea să am aripi, să am o carapace, o scoarţă, să scot fum pe nări, să am o trompă, să-mi răsucesc trupul, să mă risipesc peste tot, să fiu în toate, să mă volatilizez ca mirosurile, să mă dezvolt ca plantele, să curg ca apa, [...] să pătrund în fiecare atom, să cobor până în străfundul materiei — să fiu materia!
Gustave Flaubert, Ispitirea Sfântului Anton[4] *.. .mixing memory and deşire... T.S. Eliot, The Waste Land*
Genurile pure nu mă interesează prea mult Romanul nu e arian.
Gaustin, Un roman şi nimic

Dacă aşa preferă cititorul, această carte poate fi

considerată ficţiune. Ernest Hemingway, Sărbătoarea

continuă[5]

1 „Mitul — nimicul care totul este”; Vecin cu viaţa. Poezia ortonimă. 1911- 1935, traducere de Dinu Flămând, Humanitas, Bucureşti, 2017, p. 313.

2 Traducere de Andrei Ionescu, Editura Polirom, Iaşi,

2017, pp 204-205.

3 Traducere de Eugen Munteanu, Editura Humanitas,

Bucureşti, 2018, p. 451.

4 Traducere de Mihai Murgu, Editura RAO, Bucureşti,

2009, p. 184.

5 Traducere de Ionuţ Chiva, Editura Polirom, Iaşi,

2019, p. 7.

Prolog

Sunt născut la sfârşitul lui august 1913 ca fiinţă omenească de sex masculin. Nu ştiu data exactă. Au aşteptat câteva zile să vadă dacă supravieţuiesc şi abia apoi m-au înregistrat. Aşa făceau cu toţi. Muncile verii erau pe terminate, trebuiau adunate unele-altele de pe câmp, fătase vaca, alte griji şi cu ea. A început Marele Război. Am trecut prin el în timp ce treceam şi prin bolile copilăriei: varicelă, pojar şi toate cele.
Sunt născut cu 2 ore înainte de răsăritul soarelui, ca o musculiţă de oţet. Voi muri diseară, după apus.
Sunt născut pe 1 ianuarie 1968 ca fiinţă omenească de sex masculin. îmi amintesc în detaliu tot anul 1968, de la cap până la coadă. Nu-mi amintesc nimic din anul în care suntem acum. Nici măcar numărul lui.
Am fost dintotdeauna născut. încă îmi amintesc începutul Epocii de gheaţă şi finalul Războiului Rece. Imaginea dinozaurilor care mor (în ambele epoci) este unul dintre lucrurile cele mai insuportabile pe care le-am văzut.
Nu sunt încă născut. Urmează. Am minus şapte luni. Nu ştiu cum se calculează acest timp negativ în burta mamei. Sunt mărişor, sunt mărişoară (încă nu îmi ştiu sexul) cât o măslină, cântăresc un gram şi jumătate.

Coada mi se micşorează treptat. Animalul din mine se stinge, fluturând din coadă,
care dispare. Se pare că sunt ales să devin fiinţă omenească. Aici e întunecos şi confortabil, sunt legat de ceva ce se mişcă.
Sunt născut pe 6 septembrie 1944 ca fiinţă omenească de sex masculin. E vreme de război. După o săptămână, tata a plecat pe front. Mamei i-a secat laptele. O tanti care nu avea copii a vrut să mă ia şi să mă crească, să mă adopte, dar nu m-au lăsat. Am plâns nopţi întregi de foame. îmi dădeau să sug pâine înmuiată în vin în loc de biberon.
îmi amintesc că sunt născut ca arbust de măceş, potârniche, gingko biloba, melc, nor în iunie (amintirea aceasta e scurtă), brânduşă liliachie de toamnă pe marginea lacului Halensee, ca cireş înflorit timpuriu, încătuşat sub zăpada târzie de aprilie, ca zăpadă ce a încătuşat un cireş amăgit...
Eu suntem
.I. Pâinea tristeţii

Vrăjitorul

Şi atunci un vrăjitor mi-a smuls şepcuţa din cap, şi-a băgat degetul prin ea şi mi-a făcut, uite-aşa, o gaură. Am început să plâng: cum o să mă întorc acasă cu şepcuţa ruptă? El a izbucnit în râs, a suflat şi, uite-aşa, ca prin minune, şepcuţa s-a făcut la loc. Mare vrăjitor...
Ăsta da magician, măi bunicule, mă aud spunând.
Pe vremuri li se zicea vrăjitori, spune bunicul, apoi au ajuns magicieni.
Dar eu sunt deja acolo, am 12 ani, cred că e 1925.
Uite şi bancnota de 5 leva, o strâng în pumn,

transpirat, îi simt conturul. Sunt pentru prima dată singur la bâlci şi cu bani la mine.
Doamnelooor şi domnilooor... Veniţi să vedeţi şarpele piton, are 3 metri de la cap la coadă şi tot atâţia de la coadă la cap...
Aoleu, ce şarpe să fie ăsta lung de 6 metri... Ei, ia aşteaptă, încotro o iei fără bani, dă bancnota de 5 leva... Dar eu am numai 5 leva, doar nu o să-i dau pe un şarpe...

Vizavi se vând pomezi, humă, vopsea de păr.

Vopseaaaaa pentru mustăţi, miiiiinte pentru

prostime....

Da' cine e omul ăsta cu babe care se smiorcăie în jurul

lui?
.. .Nikolcio, prizonier de război, şi când s-a întors acasă, aude că nevastă-sa s- a dus cu altul, Nikolcio o întâmpină la fântână şi îi taie capul, capul îi zboară şi îi spune, bre Nikolcio, ce-ai făcut... Ha, plângeţi acum, babelor. Şi babele plâng de-şi rup cămaşa de pe ele... Şi mai luaţi-vă cartea cu cântece, ca să înţelegeţi cu ce-a greşit ea, nevinovata de s-a prăpădit... Vânzătorul de
cărticele cu cântece. Bre, ce greşeală o mai fi şi asta. Lume, lume, se înghesuie în mine, eu ţin banii strâns, să nu ţi-i fure careva, a zis tata când mi i-a dat.
Stop. Agop. Sirop. Scris cu litere mari, rozalii ca siropul. înghit în sec. Să beau unul...

Hai la cocoşeii de zahăr... mă ademeneşte necuratul, îmbrăcat ca o babă armeancă. Cine se pricepe aici se opreşte... Şi acum? Sirop sau cocoşei? Stau în mijlocul drumului, înghit în sec şi nu mă pot hotărî. Bunicul meu din mine nu se poate hotărî. Uite de unde vine nehotărârea asta care are să mă chinuie. Mă văd cum stau acolo, slab, deşirat, cu genunchiul zdrelit, cu şepcuţa găurită mai târziu de vrăjitor, cu gura căscată şi ademenit de universul care mi se oferă în jur. Mă îndepărtez încă puţin, mă văd foarte de sus, în jurul meu umblă toţi de colo-colo, eu stau, stă şi bunicul, amândoi într-un singur corp.

Hop, o mână îmi smulge şepcuţa de pe cap. Am ajuns la masa vrăjitorului. Staţi liniştiţi, nu o să plâng, ştiu ce urmează să mi se întâmple. Uite degetul vrăjitorului de partea cealaltă a materialului, aoleu, ce mai gaură. Mulţimea din jurul meu moare de râs. Cineva îmi dă o scatoalcă după ceafă atât de tare că îmi dau lacrimile. Aştept, dar parcă vrăjitorul a uitat continuarea istorioarei, lasă deoparte şepcuţa găurită, îşi apropie mâna de buzele mele, o răsuceşte şi, doamne, gura mi-e ferecată. Nu o pot deschide. Am amuţit, cei din jurul meu se prăpădesc de râs. încerc să strig ceva, dar se aude doar un muget din gât. Mmmm. Mmmm.

Harry Stoev[6] a venit la bâlci. Harry Stoev s-a întors din America...

Iar un bărbat bine făcut, îmbrăcat într-un costum orăşenesc, străbate gloata care, supusă, îl salută şi şuşoteşte. Harry Stoev — al doilea Dan Kolov, visul bulgăresc. Picioarele lui costă un milion de dolari americani, spune cineva din spatele meu. Adversarilor

le face o cheie dublă şi îi sugrumă, nu mai pot mişca. Aa, îi zice priza mortală, şopteşte al doilea.
îmi închipui pehlivanii sugrumaţi, aruncaţi unul lângă celălalt pe jos, şi simt că nu-mi mai ajunge aerul, ca şi cum eu am fost cel prins în cheia lui Harry Stoev. Mă grăbesc să plec de acolo. Mulţimea îl urmează pe bărbat. Şi atunci, aud undeva în spatele meu:
ATENŢIE, OAMENI BUNI! Copilul cu cap de taur. Minune nemaivăzută. Micul Minotaur din Labirint, la doar 12 ani... De cinci leva poţi mânca, poţi să bei sau poţi să povesteşti toată viaţa ce ai văzut aici.
în amintirea lui, bunicul nu a intrat la Minotaur. Dar acum eu sunt în Bâlciul acestei amintiri, eu sunt el, şi ceva mă trage impetuos înăuntru. Dau bancnota de cinci leva, îmi iau la revedere de la şarpele piton şi cei şase metri înşelători ai lui, de la siropul rece ca gheaţa de la Agop, de la istorioara lui Nikolcio prizonierul, de la cocoşeii de zahăr ai babei armence, de la prinsoarea mortală a lui Harry Stoev şi mă pierd în cort. La Minotaur.
De aici înainte, firul amintirilor bunicului se subţiază, dar nu se rupe. El spunea că nu a avut curajul să intre, dar eu reuşesc. A ţinut acest episod doar pentru el. Dat fiind că mă aflu în amintirea lui, aş putea oare să continui eu drumul dacă n-ar fi fost el aici înaintea mea? Nu ştiu, dar ceva nu e în regulă. Mă găsesc deja în labirint, care se dovedeşte a fi un cort în semiîntuneric. Ceea ce văd diferă atât de mult de cartea mea preferată cu miturile Greciei Antice, cu ilustraţii alb-negru, unde am văzut pentru prima dată fiara de Minotaur. Nu are nicio legătură. Acest

Minotaur nu e înfricoşător, e trist. Un Minotaur melancolic.
în mijlocul cortului se află o cuşcă metalică, lungă de vreo 5-6 paşi şi puţin mai înaltă decât un stat de om. Zăbrelele subţiri de metal au început să se înnegrească de la rugină. înăuntru, într-un colţ, sunt o saltea şi un scăunel cu trei picioare, iar în celălalt colţ — o găleată cu apă şi paie împrăştiate. Un colţ pentru om, un colţ pentru fiară.
Minotaurul stă pe scăunel, cu spatele la public. Şocul vine nu din faptul că seamănă cu o fiară, ci că, într-un anume fel, aduce a om. Tocmai omenescul şochează. Corpul îi e adolescentin, la fel ca al meu.
în primul rând, păr adolescentin pe picioare, tălpi cu degete lungi, cine ştie de ce mă aşteptam să văd copite. Pantaloni scurţi, decoloraţi, care îi ajung la genunchi, o cămaşă cu mânecă scurtă şi... un cap de tăuraş. într-un uşor dezacord cu corpul, un cap mare, păros şi greu. Ca şi cum natura s-a răzgândit. Şi a lăsat totul baltă la jumătate între taur şi om, s-a speriat sau a fost distrasă de ceva. Capul ăsta nu e nici de taur, nici de om. Cum să descrii ceva ce limba şovăie să spună, stă la îndoială — om sau taur? Faţa (sau botul?) — alungită, fruntea — retrasă uşor, dar tot masivă, cu oase proeminente deasupra ochilor. (De fapt, aşa este fruntea tuturor bărbaţilor din neamul nostru. La asta, fără să vreau, îmi trec mâna de-a lungul capului.) Mandibula îi e destul de proeminentă, plină, buzele, mult mai cărnoase.
Bestialitatea se ascunde întotdeauna în fălci, de acolo animalul pleacă ultimul. Ochii, din cauza feţei (sau a botului) aplatizate, alungite şi întinse spre lateral, i s-

au îndepărtat unul de celălalt. Pe toată figura are un fel de puf cafeniu; nu barbă, puf. Doar către urechi şi spre gât acest puf se îngroaşă şi devine blană, firele de păr îi cresc sălbatic şi dezordonat. Cu toate astea, e mai mult fiinţă omenească decât orice altceva. Se poate vedea limpede o tristeţe în el, tristeţe pe care nu o are niciun animal.

Când se umple cortul, omul îl pune pe băiatul Minotaur să se ridice. El se scoală de pe scaun şi priveşte pentru întâia dată mulţimea. Ne înconjoară cu privirea, rotindu-şi capul, din cauza dispunerii laterale a ochilor. Mi se pare că se opreşte asupra mea pentru câteva secunde. Nu suntem cumva de aceeaşi vârstă?

Omul care ne-a băgat în cort (poate proprietarul lui, sau tutorele) îşi începe povestea. Un melanj ciudat de legendă şi biografie, pus la punct după multe repetiţii pe la bâlciuri. O istorioară în care vremurile se aleargă şi se întrepătrund. Unele evenimente se întâmplă acum, altele într-un trecut îndepărtat şi uitat. Spaţiile se amestecă şi ele; palate şi pivniţe, regi cretani şi ciobani autohtoni construiesc labirintul poveştii despre băiatul Minotaur, până când te pierzi în el. Povestirea şerpuieşte ca un labirint şi nu o să mă mai pot întoarce niciodată pe urmele ei. Din păcate. O istorioară cu fundături, culoare fără ieşire, fire care se rup şi neconcordanţe vizibile. Cu cât pare mai incredibilă, cu atât mai mult te face să crezi. Firul povestirii, palid şi liniar,
cum pot să-l transmit acum, fără magia acelei clipe, sună cam aşa:

Helio, bunicul băiatului pe linie maternă, era responsabil de soare şi stele; seara închidea soarele şi le dădea drumul pe cer stelelor, aşa cum scoţi o turmă de oi la păscut. Dimineaţa aduna turma şi dădea drumul soarelui să pască. Fiica soarelui, Pazifaika, mama băiatului de aici, cuminte şi frumoasă, s-a măritat cu un rege, uite-acolo, la vale, pe insule. Asta se întâmpla cu mult înainte, înainte chiar şi de războaie. Era un regat bogat, însuşi Dumnezeu (al lor, de-acolo) îşi bea rachiul cu regele insulelor, se respectau unul pe celălalt, ba chiar conducătorul i-a făcut cadou amicului său un taur voinic, alb, o minunăţie. Au trecut anii şi Dumnezeu a cerut taurul ca sacrificiu. Dar regelui Minio (Minos, Minos... a strigat cineva) i s-a făcut milă şi a hotărât să-l păcălească pe Dumnezeu şi să sacrifice alt taur, la fel de voinic şi de bine hrănit. Dar poţi să îl înşeli pe Dumnezeu? Dumnezeu a aflat, s-a supărat, a tunat şi fulgerat şi şi-a spus, vrabia mălai visează, o să vezi tu cu cine ai de-a face. Şi a făcut în aşa fel încât Pazifaika cea cuminte şi credincioasă, nevasta lui Minio, să îl înşele cu această mândreţe de taur. (în momentul de faţă, în mulţime se aude un strigăt dezaprobator.) Şi astfel se naşte un bebeluş — la corp, om, la faţă, taur, cu cap de taur. Mama lui l-a alăptat şi a avut grijă de el, dar încornoratul rege Minio nu a putut să treacă peste ruşinea asta. Nu l-a lăsat inima să omoare bebeluşul Minotaur, aşa că a poruncit să fie închis în pivniţele palatului. Iar pivniţele astea erau un adevărat labirint, un meşter zidar le construise în aşa fel încât, dacă intrai, nu-ţi mai găseai ieşirea. Cred că meşterul era de prin locurile noastre, băiat

de-al nostru, pentru că aici sunt cei mai buni, grecul e leneş. (Un murmur aprobator s-a auzit în cort.) Dar nici meşterul nu s-a ales cu nimic, însă asta e altă poveste. Au aruncat băiatul înăuntru, rupt de mamă şi de tată; avea trei ani. închipuiţi-vă ce era în sufleţelul lui de îngeraş, în bezna cea neagră. (în acest punct al poveştii, oamenii au început să se smiorcăie, chiar dacă şi ei făceau acelaşi lucru cu mucoşii lor, da, e adevărat că nu pentru totdeauna, îi încuiau în pivniţele cu ziduri groase doar pentru o oră-două.) L-au băgat în întuneric, a continuat povestitorul, băiatul plângea zi şi noapte, o striga pe mama lui. Până la urmă, Pazifaika a reuşit să-l înduplece pe meşterul zidar, cel care a făcut labirintul, să scoată băiatul pe ascuns şi în locul lui să pună un taur tânăr, unul adevărat. Dar asta nu scrie în carte, se aude atotştiutorul din mulţime. Asta, subliniază povestitorul, să rămână între noi, ca să nu afle regele cretan Minio despre înşelăciune, că el încă nu are habar. Astfel l-au eliberat pe băiatul cu cap de taur şi tot pe ascuns l-au urcat pe un vapor spre Atena (acelaşi care mergea să ia şapte băieţi şi şapte fete pentru Minotaur). Coboară micul minotaur la Atena, acolo e găsit de un pescar bătrân, care îl ascunde în coliba lui, are grijă de el un an, doi şi îl dă unuia de-al nostru, un păstor care iarna coboară cu turma lui de bivoli până în sud, aproape de Marea Egee. Ia-l, zice, că nu o să supravieţuiască printre oameni, poate bivolii o să-l accepte ca pe unul de-al lor. Ei, şi păstorul ăsta mi l-a dat mie, acum câţiva ani. Nu îl vor nici bivolii, zice, nu îl acceptă ca pe unul de-al lor, se sperie de el, turma mi se împrăştie şi nu îl mai pot

ţine cu mine. De atunci, colindăm bâlciurile cu bietul orfan, abandonat de mamă şi de tată, nici om ca oamenii, nici taur ca taurii.
în timp ce se povesteşte, Minotaurul stă cu capul plecat, ca şi cum povestea nu are legătură cu el, doar din când în când scoate un sunet uşor, gutural. Acelaşi pe care îl scoteam şi eu cu gura ferecată.
Acum arată cum bei apă, ordonă stăpânul, iar Minotaurul, vizibil nemulţumit, cade în genunchi, îşi înmoaie faţa în apă şi soarbe cu zgomot. Acum salută-i pe oamenii aceştia buni. Minotaurul tace şi se uită în pământ. Salută oamenii, repetă bărbatul. Abia acum văd că într-una dintre mâini ţine un toiag cu o ţepuşă ascuţită în capăt. Minotaurul deschide gura şi mai degrabă mârâie un Muuuuu adânc, răguşit, neprietenos...
Cu asta, spectacolul se încheie.
îmi întorc capul înainte să ies (ultimul) din cort şi, pentru o secundă, privirile ni se intersectează din nou. Nu o să uit niciodată senzaţia că ştiu faţa asta de undeva.
Afară realizez că gura încă îmi e ferecată, iar şapca, găurită. O zbughesc către tejgheaua vrăjitorului, dar nici urmă de el. în felul ăsta am ieşit din amintire sau, mai bine zis, aşa l-am lăsat acolo pe bunicul de 12 ani. Cu gura ferecată şi şapca găurită. Oare de ce a trebuit să-şi ascundă vizita la Minotaur?

Muuuu

Nu l-am întrebat nimic atunci, pentru că ar fi înţeles că pot intra în amintirile altcuiva, iar ăsta era cel mai mare secret al meu. Şi uram Casa Galbenă, unde m-ar

fi dus, aşa cum au dus-o şi pe Mariika cea oarbă, pentru că vedea lucruri ce urmau să se petreacă. Totuşi, în mare secret, am reuşit să aflu câte ceva de la surorile bunicului, şapte la număr, care veneau în fiecare vară să îl viziteze, slabe, îmbrăcate în negru, uscate ca nişte lăcuste. Am prins-o o dată pe cea mai mare şi mai vorbăreaţă dintre surori şi am început s-o descos cum era bunicul pe când era copil. înainte, i-am cumpărat napolitane şi limonadă, toate erau înnebunite după ceva dulce, şi am primit povestea întreagă.

Atunci am aflat că bunicul a rămas mut în copilărie. Se întorsese de la bâlciul satului şi doar mugea, nu mai putea scoate niciun cuvânt. Mama lor l-a dus la baba Vracika, tămăduitoarea satului, să îi ghicească în plumb. Baba s-a uita la el şi a zis — să ştiţi că băiatul ăsta a tras o spaimă teribilă. A luat apoi nişte plumb, l-a turnat într-un ibric de fier, l-a încălzit pe foc până s-a topit şi a început să sfârâie. Când ţi se face descântecul ăsta, plumbul ia forma celui care a produs sperietura. Frica intră în plumb. Pe urmă dormi cu el câteva nopţi, apoi trebuie să îl arunci în râu, în apă curgătoare, ca să-l ducă departe. De trei ori a turnat plumbul baba Vracika, şi de trei ori a ieşit un cap de taur, cu coarne, cu bot, cu de toate. L-a speriat vreun taur când a fost la bâlci, a zis sora bunicului, veneau acolo să vândă animale din satele învecinate, bivoli, vaci, oi, turme întregi. Şase luni de zile nu a scos o vorbă, doar mugea. Baba Vracika venea aproape în fiecare zi, tămâia cu plante, ba l-au atârnat şi cu capul în jos deasupra firimiturilor de la cină, ca să iasă frica din el. Au tăiat un viţel tânăr şi l-

au obligat să se uite, dar el a dat ochii peste cap, i s-a făcut rău, şi n-a văzut nimic. După şase luni, i-a trecut de la sine. într-o bună zi a
intrat în casă şi a început să vorbească: Mamă, repede, Nera oarba a fătat. Aveau o vacă cu numele ăsta. Aşa i s-a descleştat gura. Bineînţeles, cele mai multe amănunte proveneau din intrarea mea ilicită în amintirea surorii bunicului. O chema Dana. Şi mai ascundea o altă poveste, pe ale cărei culoare intrasem pe ascuns

.Pâinea tristetii

9

îl văd limpede. Un băiat de trei ani. Adormit pe un sac gol de făină, în curtea morii. Un gândac zumzăitor trece aproape, pe deasupra lui, şi îi tulbură somnul. Băiatul deschide uşor ochii, încă îi e somn, nu ştie unde se află.

Deschid uşor ochii, încă mi-e somn, nu ştiu unde mă aflu. Undeva într-un tărâm al nimănui, între somn şi zi. E după-amiază, acea atemporalitate a după-amiezilor târzii. Duduitul regulat al morii. Aerul e plin de firişoare de făină, o uşoară mâncărime a pielii, căscat, întins. Se aud vorbe liniştite, monotone, toropitoare. Câteva căruţe deshămate aşteaptă, sunt pe jumătate pline cu saci, totul e acoperit de praful ăsta alb. Un măgar paşte în apropiere, e legat de picior cu un lanţ.

Treptat, somnul se retrage de tot. Azi-dimineaţă, pe întuneric, a venit la moară cu mama şi trei dintre surorile lui. El voia să le ajute cu sacii, dar nu l- au

lăsat. Pe urmă a adormit. Ele probabil că au terminat, sunt gata fără el. Băiatul se ridică şi se uită în jur. Nu le vede pe nicăieri. Iată primii paşi ai fricii, încă invizibili, uşori, doar o presupunere pe care o respinge imediat. Nu sunt prin preajmă, dar sigur se află înăuntru sau în cealaltă parte a morii, sau poate dorm sub căruţă, la umbră.
Nici căruţa nu e. Căruţa aia vopsită într-un albastru pal, cu un cocoş desenat pe spate.
Şi atunci îl cuprinde frica, îl inundă, aşa cum umpli la cişmea ulciorul cel mic, iar apa se ridică, împinge aerul afară şi se revarsă. Şuvoiul fricii e prea aprig pentru corpul lui de trei ani, care se umple rapid, iar în scurt timp nu mai are de-ajuns aer. Nici să izbucnească în plâns nu mai are putere. Plânsul cere aer, plânsul este o lungă şi sonoră expiraţie a fricii. Dar mai are încă o speranţă. Alerg înăuntru în moară, aici zgomotul e foarte puternic, mişcările grăbite, doi uriaşi albi toarnă boabele de grâu în gura morii, totul e învăluit într-o ceaţă albă, pânzele de păianjen din colţuri sunt grele cu făină, o rază de soare trece prin ferestrele sparte şi înalte şi pe lungimea acestei raze se poate vedea bătaia titanică a firelor de praf. Mama nu e aici. Nici vreuna dintre surori. Un bărbat corpolent, cocoşat sub greutatea sacului, aproape că îl ia pe sus. E certat şi i se spune să iasă, pentru că îi încurcă.

Mamă?

Primul strigăt nici măcar nu e strigăt, se încheie cu

semnul întrebării. Mamăă?

Ultimul „ă” se lungeşte, pentru că şi deznădejdea

creşte. Mamăăă... Mamăăăăăăă...
întrebarea a dispărut. Deznădejde şi furie, o fărâmă de furie. Ce mai e înăuntru? Nedumerire. Cum aşa? Mamele nu-şi abandonează copiii. Nu e corect. Nu se poate întâmpla asta. „Abandonat” e un cuvânt pe care nu-l ştie încă. Pe care nu-l ştiu. Necunoaşterea cuvântului nu schimbă frica, din contră, o acumulează, o face şi mai de nesuportat, strivitoare. Lacrimile o iau la vale, e rândul lor, singurele care pot consola. Măcar poate plânge, frica a izbucnit, ulciorul fricii s-a revărsat. Lacrimile ţâşnesc pe obrajii lui, pe obrajii mei, se amestecă cu praful de făină de pe faţă, apă, sare şi făină, şi frământă prima pâine a tristeţii. Pâinea care nu se sfârşeşte niciodată. Pâinea tristeţii, care o să ne hrănească în toţi anii ce urmează. Gustul sărat de pe buze. Bunicul înghite, înghit şi eu. Avem trei ani.
în acelaşi timp, o căruţă de un albastru pal, cu un cocoş pe spate se îndepărtează de moară, iar roţile ei ridcă colbul de pe drum.
E anul 1917. Femeia care conduce căruţa de un albastru-închis are 28 de ani. Şi opt copii. Toţi spun că era bine făcută, frumoasă, cu pielea albă. Numele-i confirmă asta. Kala. Deşi e greu de spus dacă pe

vremea aia ştia cineva însemnătatea numelui în greacă — frumoasă. Kala şi atât. Un nume. E război. Marele Război, cum i se spune, e pe sfârşite. Şi ca de obicei, noi suntem de partea învinşilor. Tatăl bunicului meu de trei ani e undeva pe front. Luptă din 1912. De câteva luni nu s-a mai primit nicio veste de la el. Se întoarce pentru câteva zile, concepe un copil şi pleacă din nou. Oare nu era şi ăsta tot un ordin? Războiul se prelungeşte, e nevoie de soldaţi. El nu prea are noroc la viitori soldaţi, i se nasc numai fete — şapte fete. Probabil, când se va întoarce la unitatea militară, o să-l bage la arest pentru fiecare fată.
Cele câteva monede de argint păstrate pentru zile negre s-au terminat, hambarul s-a golit, femeia a vândut tot ce se putea vinde — patul cu arcuri şi tăblia de metal, raritate pentru acele vremuri, părul ei împletit în două cozi, galbenii de la nuntă. Copiii plâng de foame. Au mai rămas un bou şi un măgar, care trag acum căruţa. Cu boul se chinuie să are. Toamna se îndreaptă către iarnă. A reuşit să capete de pomană câţiva saci de grâu şi acum se întoarce spre casă cu trei desagi de făină. Printre desagi dorm fetele. La jumătatea drumului se opresc ca să se odihnească măgarul.

— Mamă, l-am uitat pe Gheorghi.

Vocea speriată se aude din spatele ei — Dana, fata cea

mai mare. Tăcere.

Tăcere.

Tăcere.

O tăcere grea, de nepătruns. O tăcere şi un secret care va fi transmis mai târziu din generaţie în generaţie, an după an. Ce face mama, de ce tace, de ce nu întoarce căruţa imediat şi nu goneşte înapoi către moară?

E război. Suntem oameni, doar nu o să lase un copil de trei ani singur. E băiat, o să-l ia careva, o să-l crească, sunt femei sterpe dornice de copii, o să aibă mai mult noroc. Sunt cuvinte pe care încerc să le găsesc în mintea ei. Dar acolo e doar tăcere.

L-am uitat, l-am uitat, repetă în spate fata ei printre lacrimi. Nu are nicio importanţă că altul este cuvântul — l-am abandonat.

Trece încă un minut lung. îmi închipui cum, din minutul acesta, cu răsuflarea
tăiată, scot capetele cei nenăscuţi încă. Uite-i, se ivesc prin gardul vremii tata, mătuşa, cealaltă mătuşă, uite-l şi pe fratele meu, uite-mă şi pe mine, şi fiică- mea, s-au ridicat pe vârfuri. De minutul ăsta, de tăcerea unei femei tinere depinde apariţia lor, a noastră în timp. Oare femeia bănuieşte câte lucruri se hotărăsc acum?

într-un sfârşit, ridică privirea, ca şi cum s-ar fi trezit, se întoarce în prezent, se uită în jur. Câmpia nesfârşită a Traciei, miriştile uscate, lumina schimbătoare a apusului, măgarul care molfăie nişte ierburi uscate, indiferent la toate, cei trei saci ce se vor termina fix în miezul iernii, cele trei fete care aşteaptă să vadă ce o să zică.

Păcatul deja a fost săvârşit, a ezitat.

I-a trecut prin minte, chiar şi numai pentru un minut, să-l lase acolo. Vocea îi e seacă. Dacă vrei, poţi să te întorci. I-o spune Danei, fata cea mai mare, de 13 ani. Hotărârea e transferată către altcineva. Nu spune „ne vom întoarce”, nu spune „întoarce-te”, nu se clinteşte. Şi totuşi, bunicul meu de 3 ani mai are o şansă. Dana sare din căruţă şi o ia la goană înapoi pe drumul cernit.
Noi, cei care ne uităm prin ograda acestui minut, cei încă nenăscuţi, ne pitim capetele înapoi şi răsuflăm uşuraţi.
Se întunecă, moara a rămas cu mulţi kilometri în spate. O fetiţă de 13 ani aleargă desculţă pe drumul cernit, iar vântul de seară îi umflă rochia. în jur e pustiu, aleargă ca să-şi învingă propria-i frică, să îi taie respiraţia. Nu se uită în lături, fiecare tufiş pare un bărbat ascuns, toate poveştile înfricoşătoare pe care le-a ascultat seara despre războinici, strigoi, zmei, duhuri şi lupi gonesc în haită în spatele ei. Dacă se întoarce, o să se arunce asupra ei. Alerg, alerg, alerg în seara caldă de septembrie, singur în mijlocul unui câmp, prin noroiul încins de pe drum, pe care îl simt tot mai real cu fiecare pas, inima mi se zbate în piept, cineva a îngenuncheat la marginea drumului, dar de ce îi e întoarsă mâna aşa de straniu în sus, ah, e un tufiş... Uite, în depărtare, primele lumini ale morii... Acolo trebuie să fie fratele meu de trei ani... bunicul... eu.
Mama, străbunica mea, a trăit 93 ani, a traversat veacul de la un capăt la altul, a făcut parte şi din copilăria mea. Copiii i-au crescut, s-au dus la casele lor, au părăsit-o, au îmbătrânit. Doar unul dintre ei nu

s-a despărţit niciodată de ea. Şi a continuat să o îngrijească până la moarte. Copilul uitat. Povestea cu moara intrase deja în cronica secretă a familiei, toţi o şuşoteau pe ascuns, care cu compătimire pentru baba Kala şi pentru vremurile de atunci, care luând-o ca pe o glumă, care învinovăţind fătiş, cum ar fi bunica mea. Dar nimeni nu o povestea în faţa bunicului. Şi nici el nu a povestit-o niciodată. Şi nici nu s-a despărţit de mama lui.

O ironie tragică, pe care de obicei o descoperim în mituri. Când povestea a ajuns la mine, în acea după-amiază, protagonista sa nu mai exista. îmi amintesc că am simţit mai întâi furie şi nedumerire, ca şi cum eu aş fi fost cel abandonat. Am simţit îndoiala obişnuită faţă de echitatea Universului. Femeia aceasta a trăit până la adânci bătrâneţi prin grija acelui copil de trei ani, abandonat odinioară. Sau poate că tocmai în asta constă pedeapsa. Să trăieşti atât de mult şi lângă tine să fie în fiecare zi copilul acela. Cel abandonat

.Te urăsc, Ariadno

Nu am putut s-o iert niciodată pe Ariadna pentru că şi-a trădat fratele. Cum să dai ghemul celui care îl va omorî pe nefericitul tău frate, părăsit, sălbăticit de întuneric? Vine bărbatul cel chipeş de la Atena, îi fură minţile, cât îi trebuie ei, fată de provincie şi din capitală, exact aşa, provincială şi în acelaşi timp din capitală, care nu părăsise niciodată camerele palatului părintesc — un labirint ceva mai luxos.

Dana se întoarce la moară, singură, în întuneric şi îşi salvează fratele, iar Ariadna are grijă să nu-l piardă pe drum pe ucigaşul fratelui ei. Te urăsc, Ariadno.
Pe capul Ariadnei din ediţia din copilărie a legendelor Greciei Antice am desenat două coarne de taur

.Consolare

Bunico, eu o să mor?
Am trei ani, m-am sculat din pat, stau în mijlocul camerei mici, cu o mână mă ţin de ureche, mă doare, cu cealaltă o trag pe bunica de braţ şi plâng cum numai un copil de trei ani, speriat de moarte, poate plânge. Inconsolabil. Străbunica, aceeaşi baba Kala, trecută de nouăzeci, care a văzut multă moarte, a îngropat pe mulţi, femeie aspră, e aşezată în pat, cu părul încâlcit, la fel de speriată ca mine. E miezul nopţii, vremea vrăjitoarelor, cum îi zicea ea. Bunicooo, mor, bunicooo, bocesc şi mă ţin de ureche.
N-o să mori, dragul babei, n-o să mori. Doamne, Dumnezeule, ştie şi el de moarte...
Mama vine în goană şi ne găseşte aşa, îmbrăţişaţi, plângând în întuneric. Văd clar în faţa ochilor acest tablou — un băiat de trei ani, desculţ, în pijamaua cu pantaloni scurţi, şi o femeie uscată, de nouăzeci de ani, în cămaşă de noapte, care se va prăpădi în numai câteva zile. Plângând şi vorbind despre moarte. Oare nu cumva dădea moartea târcoale? Oare copiii o simt?
N-o să mori, dragul babei, n-o să mori, repeta atunci bunica pentru a mă consola. E o rânduială, puiu' bunicii, prima mor eu, pe urmă bunica şi bunicul, pe

urmă... Şi atunci am început să plâng şi mai tumultos. Consolare bazată pe un şir de morţi.
Străbunica a murit fix la o săptămână după. Uite-aşa, din nimic, a stat la pat o zi-două şi s-a dus în noaptea de Anul Nou. Este prima moarte pe care mi-o amintesc, cu toate că nu m-au lăsat să mă uit. Stătea culcată în patul din cameră, micuţă şi pământie, ca o păpuşă bătrână, m-am gândit eu atunci, deşi păpuşile nu îmbătrânesc. în mijlocul camerei, până aproape de tavan, se afla bradul de Crăciun, împodobit cu vată, cu ghirlande argintii de staniol şi cu mingile acelea casante din anii '70, care în restul timpului erau aranjate cu grijă într-o cutie pe şifonier. în fiecare dintre aceste mingi lucioase şi colorate se oglindea străbunica mea moartă.
Mă temeam mai mult pentru bunicul, care stătea la picioarele ei şi plângea încetişor. De data asta abandonat pentru totdeauna.
Mult mai târziu, bunicul avea să stea culcat în acelaşi pat, într-o noapte de ianuarie şi să-şi ia rămas-bun de la noi, pentru că-l aştepta drum lung. Mă cheamă mama să o ajut cu sacii de grâu..

.Cuvinte trofeu

Servus, kenăir, bor, viz, kiosionom, sir, igveled...
Servus, kenăir, bor, viz, kiosionom, sir, igveled...
Niciodată nu voi uita această stranie înşiruire de cuvinte. Bunicul le îngâna în lungile seri de iarnă petrecute împreună în vacanţele din copilărie. Salut, pâine, vin, apă, mulţumesc, frumoasă, adio...

întotdeauna, după ce bunica şoptea rapid, pe furiş, rugăciunea, veneau şi ale lui szervusz, kenyér, bor... Spunea că pe vremuri putea să vorbească cu orele în ungureşte, dar acum, la bătrâneţe, i-a rămas numai bruma asta de cuvinte. Trofeul lui de pe front. Cele şapte cuvinte ungureşti pe care le păzea cu sfinţenie ca pe nişte linguriţe de argint. Cred că bunica era geloasă pe ele. Că la ce-i trebuie unui soldat să ştie cuvântul „frumoasă”? Şi nici în ruptul capului nu putea accepta să numeşti pâinea într-un mod atât de diferit şi de stâlcit. Doamne, Fecioară Maria, ce cuvânt urât. Oamenii ăştia poartă un mare păcat. Cum poţi să spui pâinii kenyér, se înfuria ea, şi nu în glumă. Pâinea e pâine.
Apa e apă.
Fără să fi citit Platon, ea împărtăşea ideea lui despre corectitudinea înnăscută a numelor. Numele sunt corecte, prin natura lor, cu toate că natura are întotdeauna chip bulgăresc.
Bunica nu uita să spună că ceilalţi soldaţi aduseseră de pe front fie un ceas, fie vreo oală sau chiar un set complet de linguri şi furculiţe de argint. Furate, adăuga bunicul, şi nu le-au scos niciodată să mănânce cu ele, doar îi ştiu cum sunt.
Dar bunica şi Ungaria nu au fost niciodată în relaţii de prietenie, de înţelegere
şi cooperare, cum scriau ziarele vremii. Mult mai târziu aveam să aflu cauza acestei tensiuni.
Mi se părea straniu că bunicului nu-i place să vorbească despre război. Sau nu povestea despre lucrurile pe care eu mă aşteptam să le aud şi le văzusem prin filme: bătăi

interminabile, împuşcături, cârrr-cât-cârrrr (toate jucăriile noastre erau puşti automate şi pistoale). îmi amintesc clar că l-am întrebat câţi fascişti a omorât pe front şi aşteptam, însetat de sânge, numărul lor. Deşi ştiam că, de fapt, nu avea niciun mort pe listă. Niciunul. Şi, sincer să fiu, mi- era un pic ruşine cu el. Bunicul lui Dima din mahalaua vecină împuşcase 38, pe cei mai mulţi din faţă, iar pe alţi 20 îi străpunsese cu baioneta în burtă. Dima făcea un pas înainte, înfigea baioneta nevăzută de două coate în burta mea şi o răsucea. Cred că l-am speriat rău când am căzut la pământ, livid la faţă, şi am început să vomit. E groaznic să fii străpuns cu baioneta în burtă. Abia de-am scăpat cu viaţă

.Leacul viu

Melcii fără cochilie se înşiruie încet pe ziar, fără să-l părăsească. Câţiva s-au încleştat unul într-altul. Bunicul apucă unul cu două degete, închide ochii, deschide gura şi pune încet melcul înăuntru, aproape de gât. înghite. îmi vine să vărs. Mi-e frică pentru bunicul. Şi aş vrea să pot face ca el. Bunicul are ulcer. Melcii sunt medicamentul lui viu. Intră, trec fără ajutor prin esofag şi se opresc în peştera moale a stomacului, îşi lasă acolo urma băloasă, care formează un fel de peliculă, un strat subţire, vindecător, ce închide rana. A învăţat reţeta pe front. Oare melcii ies vii şi nevătămaţi prin dos sau mor voluntar, astupând ambrazura mucoasei stomacale...

O mână imensă mă ridică şi mă aşază în gura unei peşteri roşii, calde şi umede. Nu e neplăcut, deşi e şi un pic înfricoşător. Lucrul acela roşu, pe care sunt aşezat, tresare neîncetat, se strânge uşor, se ridică şi mă face să mă târăsc înăuntru, pe singurul culoar existent. La intrare se află un paravan moale, uşor de trecut. Parcă se dă singur la o parte, în orice caz reacţionează când îl ating. Uite şi tunelul întunecos şi moale în care mă cufund, cu coarnele înainte, ca un taur ce înaintează domol. Ca să marchez drumul, las în urma mea o dâră pe care să mă pot întoarce. Aşa sunt mai sigur. La vale se merge uşor, dar şi drumul e mai scurt. Imediat, tunelul se lărgeşte şi se încheie cu un spaţiu puţin mai larg, o peşteră destul de moale, diferită de prima prin care am trecut. într-unui dintre capete observ o pată mai aprinsă, zgândărită, ce emite căldură. Trec încet pe deasupra ei, lăsând ceva mucus. în schimb, aici nu îmi place deloc. E strâmt, întunecos şi stătut, claustrofob, ca şi cum pereţii peşterii se îngustează şi mă strivesc. Dar cel mai îngrozitor e acel lichid straniu, pe care pereţii îl varsă asupra mea şi începe să pişte. Nu am putere să mă deplasez, ca într-un coşmar în care te mişti din ce în ce mai greu, şi mai gre...

Să simţi compasiune pentru tot, să fii în acelaşi timp înghiţitorul de melci şi melcul înghiţit, cel mâncat şi cel care mănâncă... Cum să uite acei puţini ani în care putea să le facă pe amândouă?

Câteodată, în timp ce scrie, are senzaţia că e un melc fără cochilie, care se târăşte într-o direcţie necunoscută (dar direcţia e cunoscută

— acolo unde se duc toate) şi lasă în urma lui o dâră de cuvinte. Puţin probabil să se întoarcă vreodată pe-acolo, dar, aşa, printre altele, chiar fără să vrea, dâra se poate dovedi folositoare pentru ulcerul cuiva. Rareori pentru ulcerul lui

.Drum bun

Şi totuşi, bunicul avea secretul lui de pe front. în acea noapte de ianuarie în care a vrut să rămânem doar noi doi, uşa celor trecute sub tăcere s-a întredeschis uşor... M-a chemat pe mine, cel mai mare dintre nepoţi, care îi purtam numele şi aveam 27 de ani. Stăteam în cămăruţa lui joasă, cu o singură ferestruică, acolo unde crescuse împreună cu cele şapte surori ale sale, acolo unde, copil fiind, petreceam toate vacanţele de vară. Aproape că nu mai putea să vorbească după recentul accident vascular. Eram doar noi doi, el s-a îndreptat către bufetul de lemn, a căutat mult într-un sertar şi de acolo, de sub ziarul pus pe fundul acestuia, a scos o foaie obişnuită de caiet, împăturită în patru, destul de mototolită şi îngălbenită. Nu a desfăcut-o, mi-a vârât-o în palmă şi a făcut un gest ca s-o ascund. Pe urmă am stat aşa, îmbrăţişaţi, ca atunci când eram copil. S-au auzit paşii tatei în faţa casei şi neam îndepărtat unul de celălalt. După două zile, bunicul s-a prăpădit. Era sfârşitul lui ianuarie.

Au venit mulţi oameni să îl petreacă. Cu siguranţă s-ar fi simţit jenat dacă i-ar fi văzut. Fiii şi fiicele celor şapte surori ale sale, sosiţi din toate colţurile lumii, lăsau o floare modestă de iarnă la căpătâiul lui şi îi dădeau comenzi pentru lumea de dincolo. Prin locurile

noastre, mortul este un fel de poştă rapidă. Hei, unchiule, să-i transmiţi mamei multă sănătate când vă vedeţi. Să- i spui că suntem bine, Dănuţa e absolventă cu zece curat. Mai spune-i că cealaltă nepoată a plecat în Italia. Deocamdată spală vase, dar sperăm la mai bine. Haide, iar ţie, unchiule, drum bun. Pe urmă, nepotul care dă comenzile sărută mâna decedatului şi se retrage. Peste puţin, se întoarce din nou, se scuză că a uitat să spună că au vândut casa de la ţară, dar au cumpărat-o nişte oameni de treabă, tocmai din Anglia. Haide, din nou adio şi drum bun. Prin locurile astea din sud-est, lumea nu spune „fie-i ţărâna uşoară" sau „Dumnezeu să-l ierte"... Doar urează drum bun. Drum bun.

Un culoar lateral

O prietenă povestea cum, copil fiind, credea că Ungaria se află în cer. Bunica ei era unguroaică şi venea în fiecare vară la Sofia să-şi vadă fiica şi nepoţica preferată. O întâmpinau întotdeauna la aeroport. Se duceau acolo mult mai devreme, ridicau capul, ca puii de găină, până le înţepenea gâtul, iar mama ei spunea: uite, acum o să apară bunica. Bunica din Ungaria, care venea din cer. îmi place povestea, o pun imediat la păstrare. Probabil că atunci când bunica unguroaică a murit, a încetat să mai aterizeze şi a rămas acolo, sus, în Ungaria din ceruri, făcându-le cu mâna de pe vreun nor

.Scrinul memoriei

Patru luni mai târziu, la mijlocul lui mai, călătoream într-un Opel vechi spre Ungaria. Am propus ziarului la care lucram să fac un reportaj despre cimitirele soldaţilor bulgari căzuţi în Al Doilea Război Mondial. Cel mai mare cimitir se află în Harkány, în sudul Ungariei.
Redactorul-şef a fost de acord şi iată-mă la drum prin Serbia. Harkány, un fost sat, acum orăşel, care se află aproape de locurile bătăliei de pe Drava. Am ieşit la puţin timp de pe autostradă şi am ales un traseu diferit prin Straţin, Kumanovo, Priştina, pe urmă am cotit-o spre Kriva Palanka, prin Nis, Novi Sad. Voiam să merg pe drumurile pe care bunicul meu le bătuse la pas, prin noroi, în iarna lui 1944. Studiasem cu atenţie toate hărţile militare existente ale traseului regimentului de infanterie nr. 11 din Sliven, divizia a 3- a de infanterie, Armata întâi. Conduceam, iar în buzunar se afla acea hârtie împăturită în patru. Acolo era scrisă o adresă în ungureşte.
Am ajuns la Harkány. Aveam timp pentru cimitirul militar. înainte voiam să descopăr o casă. M-am învârtit ceva vreme până să găsesc strada scrisă pe foaie. Slavă Domnului că nu-i schimbaseră numele în ultimii 50 de ani. Am parcat şi am pornit să caut numărul. Abia atunci mi-am dat seama că nu ştiu ce aştept de la această vizită întârziată. Bunicul trăise aici, încartiruit câteva săptămâni liniştite, înainte de lupte. Fericit şi îngrijorat în acelaşi timp. Uite şi casa, construită înainte de război. E mai mare decât cea a bunicului, observ cu oarecare invidie, mai central-europeană. Are o grădină mare, cu flori de primăvară, înflorite, dar lalelele bunicii sunt mai frumoase, îmi

spun în treacăt. în fundul curţii e un foişor, acolo stă o femeie de vârsta bunicului, cu părul alb, îngrijit, fără batic. îmi dau seama că nu sunt sigur cine e. în 50 de ani casele îşi schimbă locuitorii, oamenii se mută, mor. împing uşa de la intrare, un clopoţel în spatele ei îmi vesteşte sosirea. Din casă iese un bărbat de peste cincizeci de ani. Salut în engleză, puteam şi în ungureşte, din lecţiile bunicului, dar mă păstrez deocamdată. Slavă Domnului, vorbeşte şi el engleză. îi explic că sunt ziarist din Bulgaria, ba chiar îi arăt legitimaţia şi îi spun că scriu un material despre soldaţii bulgari care au luptat aici în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Aţi fost la cimitir? mă întreabă omul. îi spun că nu am ajuns încă. Mă interesează ce ştiu oamenii de aici, ce îşi amintesc. Mă invită în sfârşit în foişor, la bătrână.
Ea e mama mea, spune. întinde mâna într-o strângere uşoară, neîncrezătoare. O lasă memoria, explică el. Nu mai ştie ce a mâncat ieri, dar îşi aminteşte războiul; au fost soldaţi bulgari aici, se pare chiar în casă, au fost încartiruiţi. Pe urmă se întoarce spre mine şi îi spune cine sunt şi de unde vin. Abia acum mă observă. Memoria îi e un scrin, simt cum deschide sertare demult uitate. Trece un minut lung, trebuie totuşi să deruleze în urmă cu mai bine de 50 de ani. Bărbatul se simte un pic stânjenit de această tăcere. O întreabă ceva. Ea întoarce încet capul, fără să-şi ia privirea de la mine. Ar fi putut fi un tic, un răspuns negativ sau parte din monologul ei interior. Bărbatul se întoarce spre mine şi-mi spune că la sfârşitul lui ianuarie a făcut un uşor accident cerebral şi nu stă deloc bine cu memoria.

La sfârşitul lui ianuarie ziceţi?
Da, răspunde bărbatul uşor îngândurat. Ce importanţă poate să aibă pentru un străin?
Bunicul meu a luptat prin locurile astea, spun.
Bărbatul traduce. Fără să îmi pot explica, sunt sigur că m-a recunoscut. Am aceeaşi vârstă ca bunicul atunci. Bunica zicea că îi semăn leit — acelaşi măr al lui Adam proeminent, înalt şi uşor adus de spate, cu un mers distrat şi nasul lung, puţin coroiat. Bătrâna spune ceva fiului, el sare de pe scaun, se scuză că nu m-a întrebat ce vreau să beau, îmi oferă dulceaţă de vişine şi cafea. Accept, pentru că vreau să mai zăbovesc, iar el dispare în casă. în sfârşit suntem singuri în foişor, de o parte şi de alta a mesei dăltuite grosier. Masa este destul de veche, oare bunicul a stat şi el în acelaşi foişor? Primăvara a luat-o razna, albinele zumzăie, în văzduh plutesc miresme necunoscute, ca şi cum lumea a fost creată acum, fără trecut, fără viitor, o lume în toată prihana ei dinainte de începere.
Ne privim. între noi sunt 60 de ani şi un bărbat pe care ea îl ţine minte la 25,
iar eu l-am petrecut acum câteva luni, la 82. Şi nicio limbă în care să ne putem spune totul.
A fost o femeie frumoasă. încerc să o văd prin ochii bunicului, în ianuarie 1945. După toată grozăvia, noroiul şi moartea războiului să intri (intru) într-o casă în stil european, cu o fată de douăzeci şi ceva, blondă, cu pielea frumoasă şi ochii mari. înăuntru e un gramofon cum n-ai mai văzut, răsună o muzică cum nu ai mai auzit. Ea poartă o rochie lungă, de oraş. în toată casa e linişte şi lumină, prin perdele se

strecoară o rază de soare, care coboară exact pe bolul de porţelan de pe masă. Ca şi cum războiul nu a existat niciodată. Ea citeşte pe un scaun lângă fereastră. Un zgomot oarecare mă scoate din tablou, îi căzuseră ochelarii pe podea, i-i dau. E înspăimântătoare această traversare de o clipă a unei jumătăţi de veac. Brusc, faţa aceea frumoasă se umple de riduri şi într-o secundă îmbătrâneşte. La început mă gândeam să îi arăt foaia de la bunicul. Acum am hotărât că nu e nevoie. Am avut acele câteva minute singuri (cât de inteligent îşi expediase fiul).
în faţa ei se află nepotul acelui bărbat. înseamnă că toate s-au legat cum trebuie. Iată şi scrisoarea vie, trimisă cu o întârziere uriaşă. înseamnă că a supravieţuit. S-a întors la femeia lui şi la fiul de câteva luni, fiul a crescut, i-a născut un fiu... Şi uite-l pe nepot aici, stă în faţa ei. Viaţa şi-a urmat cursul, ea a fost uitată, el a trecut peste asta, totul s-a întâmplat aşa cum trebuie... O lacrimă îndelung amânată i se rostogoleşte pe obraz şi se pierde în labirintul infinit de riduri ale mâinii.
îmi apucă mâna şi, fără să-şi ia privirea de la mine, spune rar, într-o bulgară perfectă: bună, mulţumesc, pâine, vin... Eu continui în ungureşte: szép (frumoasă). Am pronunţat ca şi cum aş fi transmis un mesaj secret de la bunicul meu mort, iar ea a înţeles. Mi-a strâns mâna mai tare şi apoi i-a dat drumul. Ultimele două cuvinte în bulgară pe care le-am auzit de la ea au fost: „Adio” şi „Gheorghi”. Purtam acelaşi nume ca bunicul. Fiul ei apare cu cafeaua, observă imediat că mama lui a plâns, dar nu a avut curajul să întrebe ceva. Bem cafea, îl întreb cu ce se ocupă, e

medic veterinar (ca tata, am dat să spun, dar doar am înghiţit o gură de cafea).
Mai trăieşte bunicul dumneavoastră? a întrebat el amabil. A murit în ianuarie, am răspuns. îmi pare rău, condoleanţele mele. Mi-am dat seama că el nu bănuieşte nimic. L-a protejat, aşa a hotărât ea. Sau poate că mi-am închipuit eu totul. în tot acest timp, am evitat să mă uit la el, ca nu cumva să descopăr vreo asemănare. Totuşi, lumea e plină de bărbaţi cu nasul coroiat şi mărul lui Adam proeminent. M-am ridicat să plec, am sărutat mâna femeii. Fiul i-a spus că o să mă conducă. La poartă a amânat să-mi dea drumul mâinii şi, pentru o clipă, m-am gândit că ştie totul. Am plecat repede şi m-am îndreptat spre maşina aflată după colţ. Am despăturit foaia de la bunicul. Deasupra adresei era desenată cu creionul o mânuţă de bebeluş din anul 1945. îmi poate spune cineva dacă nu cumva e aceeaşi mână pe care am strâns-o de la revedere cu puţin timp înainte

?Fără musca pe căciulă

Cu câţiva ani în urmă, trebuia să-mi schimb paşaportul şi să rezolv câteva formalităţi la primărie. Am completat toate datele — divorţat, înalt, cu studii superioare... Am dat formularul la ghişeu, iar femeia, confrutând datele cu informaţiile din calculator, m-a privit şi mi-a spus rece: De ce ascundeţi un copil? întrebarea a răsunat destul de tare, am simţit cum cei

din jurul meu care completau formulare şi-au ridicat imediat privirile, ba chiar mi s-a părut că s-au dat uşor în spate. Eu însumi înţepenisem ca şi cum m-ar fi prins la locul faptei. Am observat că mă pot justifica mai uşor pentru lucruri pe care le-am făcut, în timp ce, dacă sunt învinovăţit pentru ceva ce nici nu bănuiesc, rămân blocat şi vinovat. Aşa cum se spune, cine se ştie cu musca pe căciulă fuge şi nealergat. Dar pentru mine întotdeauna a fost mai corectă varianta inversă: Cine e alergat fuge chiar dacă se ştie fără musca pe căciulă.

Cred că am tăcut mai mult decât era necesar până să pot pronunţa că am doar o fată. în acest timp — cât de nesigur este omul în nevinovăţia lui — mi-am calculat toate relaţiile din trecut. Mi-am amintit de o iubită care, de fiecare dată când eram pe punctul de a ne despărţi, spunea că e gravidă. Aveţi un băiat de 12 ani, a spus impertinent femeia din spatele ghişeului. Stăteam ca fulgerat. Mai că nu a adăugat „felicitări". Pot să mă uit? am întrebat. Ea a întors monitorul către mine şi, slavă domnului, acolo nu eram eu, era doar o coincidenţă de nume. Funcţionara nici măcar nu s-a scuzat, s-a întors supărată pe scaun, dezamăgită că i-am scăpat aşa de uşor printre degete. Dacă ar fi ştiut că toată ziua am continuat să învârt în cap toate femeile cu care am fost acum 12 ani, ba chiar le-am scris iniţialele la repezeală pe o foaie, cântărind pe o scară de la 1 la 10 riscurile să am un copil despre care să nu bănuiesc nimic... Dacă ar fi ştiut toate astea, ar fi fost până la un punct satisfăcută.

Pivniţa poveştii

Sau poate că acea întâmplare s-a derulat după cum urmează.
Martie 1945. Războiul e pe final. Bătălie pentru un orăşel din Ungaria, cruntă şi cu o izbândă schimbătoare, stradă cu stradă. Un soldat bulgar este grav rănit şi îşi pierde cunoştinţa. Batalionul lui este împins înapoi, orăşelul rămâne (pentru câteva zile) în mâinile nemţilor. Soldatul îşi recapătă cunoştinţa într-o pivniţă, pe un pat vechi, iar deasupra lui stă aplecată o femeie care l-a bandajat. A reuşit să-i tragă trupul direct de pe trotuar, prin ferestruica pivniţei care se află la nivelul străzii.
îi face semn să nu se mişte, el oricum nu poate, a pierdut mult sânge. într-o germană stricată, limba duşmanului, reuşeşte să schimbe câteva vorbe cu unguroaica. Trec zile, săptămâni, luni. Câteodată îşi pierde cunoştinţa, apoi se trezeşte, e încă la graniţa dintre moarte şi viaţă. Ea continuă să-i aducă în fiecare zi de mâncare, îi pune comprese, îi schimbă bandajul... în luna a doua, starea lui se îmbunătăţeşte vizibil, e clar că o să trăiască. Femeia îi spune că orăşelul se află încă în mâinile nemţilor, iar războiul s-a prelungit.
Locuieşte singură, este văduvă, nu are copii, are vârsta soldatului, în jur de 25 de ani. Se îndrăgosteşte de rănit. Şi pentru el se hotărăşte să schimbe tot cursul războiului. Nemţii nu se predau, inventează o armă secretă care întârzie totul, frontul se mută înapoi în est. Ba chiar simulează o dată percheziţia casei. Bărbatul din pivniţă aude doar cum cineva păşeşte cu cizme cu blacheuri, răstoarnă scaunele, cad nişte vase, zgomot de veselă spartă... îşi ţine

aproape puşca automată şi e gata să tragă în primii care intră în pivniţă, dar, slavă domnului, a scăpat. Spaţiul închis al acestei cămăruţe începe să-l înnebunească. Singura ferestruică e astupată cu tablă. Doar printr-o crăpătură subţire, ce bine că tabla s-a îndoit, intră puţină lumină, cât să despartă ziua de noapte. Nu conteneşte să se frământe cum un război aproape terminat, aproape câştigat, îşi
poate schimba cursul la 180 de grade. Şi cât timp o să mai rămână neobservat de nemţi în pivniţa asta? Trebuie să notăm că şi el s-a îndrăgostit în secret de femeia care-l îngrijeşte, dar încă nu vrea s-o recunoască. Acolo, în ţara lui, are o soţie şi un copil care îl cred deja mort. într-o noapte, salvatoarea lui rămâne la el, îi atinge faţa şi asta e de-ajuns.
Ceea ce a urmat a fost neprevăzut, aşa cum se întâmplă după o lungă aşteptare: s-au îmbrăţişat, au răsuflat greoi, au pronunţat cuvinte răzleţe, pătimaşe, obosite, de dragoste, fiecare pe limba lui. El nu înţelegea nimic din maghiara aia stupidă, ea nu înţelegea nimic din bulgara aia stupidă. Pe urmă s-a lăsat liniştea, timp în care au stat amândoi lungiţi în pat. Sfârşeală şi fericire pentru ea. Sfârşeală, fericire şi îngrijorare neclară (dar cu o vinovăţie clară) la el. I-a spus, în bulgară, că are soţie şi un copil de numai o săptămână. Asta ca să se simtă uşurat că i-a spus, iar ea să nu poată înţelege pentru că e în bulgară. Nu ştia că atunci când e ceva ce nu trebuie să înţeleagă, femeile au o altfel de capacitate. Unguroaica s-a ridicat brusc şi a urcat în casă. Câteva zile nu a mai văzut-o la faţă.

într-o după-amiază, o lovitură neaşteptată a spart ferestruica pivniţei. Bărbatul a sărit, dormea întotdeauna cu arma la el, şi s-a ascuns într-un colţ. Lumina care inunda încăperea îi străpungea ochii. La scurt timp, un cap zburlit de băiat s-a ivit în ferestruică. Bărbatul s-a făcut mic sub un butoi imens. Abia atunci a văzut mingea grea, făcută din zdrenţe, la un metru de el. Băiatul a mormăit ceva, s-a strecurat ca un guşter prin gemuleţul strâmt şi a alunecat înăuntru. Bărbatul şi-a ţinut respiraţia. Băiatul era atât de aproape încât putea să-i simtă căldura corpului transpirat. A înşfăcat mingea, a aruncat-o prin geam, s-a ridicat în mâini şi s-a strecurat afară.

Dar prin fereastra deschisă, pe lângă praf şi miros de urină de pisici, vântul a adus şi o bucată de ziar vechi. Şi chiar dacă era în ungureşte, putea să citească acolo Hitler kaput şi să vadă poza cu soldatul rus care înfige steagul pe Reichstag.

A înţeles tot. A spart uşa şi a urcat cu carabina pe scări. Lumina l-a izbit în ochi, iar el înainta ţinându-se de mobilă. Femeia se afla în faţa lui. I-a spus că poate s-o împuşte sau să rămână la ea. I-a spus că-l iubeşte şi că pot rămâne împreună, i-a spus că îmbrăcat în haine soldăţeşti şi cu puşca asta nu o să ajungă nicăieri, că viaţa nu mai e aceeaşi la o lună întreagă de la sfârşitul războiului. Da, s-a dovedit că era deja iunie. Ea vorbea în şoaptă, amestecând ungureşte cu nemţeşte. El, amestecând nemţeşte cu bulgăreşte, i-a răspuns că ea e salvatoarea lui şi fără ea ar fi putrezit acum în pusta ungară. I-a mai spus că ar fi trăit cu ea

până la sfârşitul vieţii (asta în bulgară), dar trebuie să se întoarcă la fiul lui, care probabil a împlinit deja jumătate de an, iar pe ea, chiar dacă ar vrea, n-ar putea s-o uite vreodată. Amândoi ştiau că, dacă se despart, nu o să se mai revadă niciodată. Şi dacă se îmbrăţişează acum, nu o să se mai rupă unul de altul. Din fericire pentru fiul lui de şase luni, fiecare şi- a înghiţit dorinţa. La final şi-au spus stângaci: păi, aşa, bine, haide, adio. Ea i- a umplut raniţa cu ce mai avea de mâncare şi a izbucnit în plâns abia după ce clopoţelul de la uşa de la intrare a zdrăngănit în urma lui.

Din orăşelul X până în satul lui din Bulgaria erau fix 965 kilometri şi două graniţe. Mergea doar noaptea, ca să nu întâlnească oameni şi pentru că în timpul zilei ochii îl dureau în continuare groaznic din cauza luminii. Se întorcea exact pe acelaşi drum pe care, acum jumătate de an, înainta cu regimentul lui. Se ascundea prin colibe părăsite, sate incendiate, dormea ziua prin şanţuri vechi, tranşee sau gropi săpate de bombardamente. în cele din urmă lăsase la unguroaică puşca şi uniforma, ca să nu atragă atenţia. Aceasta i-a dat un pulover tricotat de mână, luna iunie s-a dovedit a fi ploioasă şi rece, şi o geacă bună de vânătoare, cu multe buzunare, rămasă de la răposatul ei soţ. Şi aşa, fără armă, fără epoleţi şi fără documente, refăcea în sens invers traseul războiului, mergând tot spre est, ascunzându-se de toţi. în ziua a 34-a, la mijlocul lui iulie, a ajuns la vatra satului. A aşteptat să se facă miezul nopţii şi s-a strecurat, pe ascuns, ca un hoţ, în propria-i casă. Bătrânii dormeau la etajul al doilea, nevasta şi copilul probabil erau jos,

în camera de lângă saivan. Această scenă de recunoaştere e foarte clară în amintire. Frică, groază şi bucurie, toate în acelaşi timp. Soţul cel mort se întoarce. Aici era deja declarat ucis în mod eroic, decorat cu un ordin neînsemnat, ba chiar îi era cioplit numele pe monumentul ridicat la repezeală în piaţa din mijlocul satului, alături de numele consătenilor morţi pentru libertatea patriei. Apariţia lui, ca orice înviere, nu făcea decât să bulverseze mersul normal al vieţii.

Şi acum? Bucuria bulgărească se transformă rapid într-o văicăreală. S-au trezit bătrânii şi au început să-l întrebe toţi pe înviat cum a fost şi acum ce-o să facem? Ce bine că e viu şi nevătămat, dar e şi belea mare. înviatul era atât de epuizat, că nu putea să explice nimic. Când au cântat cocoşii a treia oară şi a început să se lumineze, consiliul familiei a luat singura hotărâre posibilă: să îl bage în beci, ca să se odihnească şi să nu-l vadă nimeni. Astfel şi-a petrecut prima noapte — şi toate celelalte zile şi nopţi timp de câteva luni — soldatul bulgar proaspăt întors acasă. Pur şi simplu a schimbat o pivniţă cu alta.

Vremurile erau tulburi. Comuniştii umblau peste tot, ucideau pentru cel mai mic lucru. Familia soldatului şi aşa se afla pe lista bogătaşilor satului din cauza celor trei vaci, a turmei de oi şi a căruţei frumoase de odinioară, cu cocoşul pictat pe spate. Dar care putea fi păcatul soldatului? Uite care. Mai întâi minţise statul cu moartea lui eroică, pentru care fusese decorat şi trecut pe monumentul satului. Cealaltă fărădelege, pentru care merita următorul glonţ, era părăsirea sau dezertarea din unitatea militară. Să

lipseşti 4 luni din regiment fără să ai alibiul morţii, apoi să te întorci la o lună după terminarea războiului, fără armamentul dat în primire şi uniformă, asta cu siguranţă nu-şi poate imagina nici cel mai milostiv ofiţer politic. Ce putea spune soldatul în apărarea sa? Adevărul? Să recunoască că a petrecut 4 luni la o văduvă tânără şi singuratică într-un orăşel unguresc, ascunzându-se în pivniţă, după ce localitatea fusese de mult eliberată de ai noştri? De fapt, de cine v-aţi ascuns, tovarăşe fruntaş?

Nevasta înviatului a continuat să poarte negru. Ei i-a spus aproape toată povestea. Pur şi simplu a adăugat la vârsta unguroaicei milostive care l-a salvat vreo treizeci de ani şi toate s-au aranjat. Bătrâna unguroaică îl minţise despre războiul care continua şi despre blocada nemţească, deoarece inima ei de mamă voia să-l înlocuiască pe el, soldatul bulgar, cu fiul pierdut, de aceeaşi vârstă.

Nevasta lui era de treabă şi cu mintea la cap, se bucura că i s-a întors bărbatul în viaţă şi asta era tot ce o interesa. Chiar şi atunci când a deschis plicul acela pe care poştaşul, nepot de-al ei, i l-a strecurat pe ascuns, doar cu o mânuţă de bebeluş desenată şi cu o adresă ilizibilă, ea nu a spus nimic, l-a lipit la loc cu grijă, l-a înmânat soţului şi a continuat să-şi poarte doliul.

Un an mai târziu, pe jumătate orb de la statul în întuneric, bărbatul a ieşit din
pivniţă şi s-a dus să se predea. I-a speriat de moarte. Barba şi părul îi albiseră într-un an şi ceva, abia l-au recunoscut. De unde vii? l-a întrebat primarul. De pe lumea cealaltă, a răspuns soldatul, şi ăsta era

răspunsul cel mai corect. La repezeală, a povestit o istorie prost încropită despre cum a căzut prizonier în atacul localităţii X, cum a fost pe urmă silit să muncească într-o mină de sare în spatele frontului german, acolo munceau, acolo dormeau, iar la sfârşit nemţii s-au retras rapid şi au aruncat în aer ieşirea din mină. Din cei 30 de prizonieri, numai el a supravieţuit şi a găsit o groapă unde s-a târât. Dar de la statul îndelungat în întuneric şi-a stricat grav vederea şi aşa, pe jumătate orb, a călătorit luni întregi până să ajungă în satul natal. Primarul asculta, ascultau şi ceilalţi săteni veniţi între timp. Femeile boceau, bărbaţii vociferau, ca să nu izbucnească în plâns, iar primarul îşi mototolea încruntat şapca. Nu se ştie dacă oamenii au crezut istorioara sau au vrut să-l salveze, dar oricum ar fi fost, toţi s-au hotărât să-l creadă, iar primarul l-a ajutat şi a aranjat lucrurile cu autorităţile din oraş. Au reînnoit pe furiş buletinul mortului, au retras femeii pensia de văduvă, doar numele i-a rămas scris pe monument. Şi ca să nu rămână nicio îndoială, primarul a ordonat rapsodului satului să compună un cântec despre soldatul care s-a întors fericit acasă la un an şi ceva după terminarea războiului. Cântecul a fost eroic, după toate canoanele vremii, povestind, în lung şi-n lat, despre „suferinţa neagră în mina adâncă” şi cum Gheorghi din Talaşmanlii (după numele satului) cu o putere nemaivăzută „pietre rostogolea drum să-şi croiască, soarele să-l vază”. Urma lunga, aproape odiseică, reîntoarcere acasă şi orientarea miraculoasă a eroului orb către patria dragă şi satul natal.

Gheorghi înviatul (aşa îi ziceau în sat) a trăit mult, seara vedea bine, iar ziua era orb ca o cârtiţă. A scăpat din pivniţă, dar pivniţa a rămas în el. într-un an şi jumătate trăise câteva vieţi, iar el îşi amintea din ce în ce mai greu care dintre ele era cea reală.
Oare nu cumva îşi dăduse totuşi viaţa eroic în orăşelul acela unguresc? Unguroaica aceea care a schimbat cursul războiului ca să-l păstreze la ea era tânără sau vreo bătrână care-şi pierduse fiul? Cum a reuşit să scape din mina nemţească? Şi mai era ceva ce nu-i dădea pace deloc — mânuţa de bebeluş desenată pe o foaie albă, obişnuită, de caiet, şi trimisă într-un plic prin poştă.
(Ambele versiuni se termină cu aceeaşi mânuţă de copil mic, desenată pe o
foaie de hârtie. Dar istoriile se termină oricum doar cu una dintre variante----------
cu un copil sau cu o moarte.

)Loc de popas

Să aşteptăm aici sufletele cititorilor distraţi. Poate s-a pierdut cineva pe culoarele acestor vremuri diferite. V-aţi întors toţi de la război? Dar de la bâlciul din 1925? Să nu fi pierdut pe cineva la moară. încotro s-o luăm acum? Scriitorii nu ar trebui să pună asemenea întrebări, dar, fiind cel mai şovăitor şi nesigur dintre ei, eu îmi voi permite. Să cotim oare spre istoria tatălui sau să mergem înainte, care în cazul nostru e înapoi, către Minotaurul din copilărie... Nu pot să propun o povestire liniară, pentru că niciun labirint şi nicio istorie nu sunt liniare. Ne-am adunat toţi? O luăm iar din loc.

Un scurt catalog al abandonurilor

Istoria unui neam poate fi povestită prin abandonul câtorva copii. Istoria lumii, de asemenea.
Copilul cu cap de taur, abandonat, aruncat în labirintul lui Minos...
Oedip cel abandonat, pruncul cu picioarele rănite, aruncat într-o coşniţă în munţi, care va fi înfiat prima dată de regele Polib, apoi de Sofocle şi mai târziu de tata Sigmund Freud.
Hânsel şi Gretel cei abandonaţi, răţuşca cea urâtă, fetiţa cu chibrituri şi Iisus tânăr; ea vrea la bunica ei, el, la tatăl lui...
Toţi cei abandonaţi în trecut şi-n prezent, toţi cei care au să fie abandonaţi urmează această logică, deşi nu toţi au o legendă în spate. Căzuţi din ieslele mitului, haide să-i primim aici, în acest han construit din cuvinte, să le întindem cearşafurile curate ale istoriei, să le învelim sufletele îngheţate. Şi să-i lăsăm pe mâinile celor care, în timp ce parcurg paginile acestea, îi vor mângâia pe umeri şi pe capetele speriate.
Câţi dintre cei care citesc acum această carte nu s-au simţit măcar o dată abandonaţi? Câţi dintre ei vor recunoaşte că au fost măcar o dată încuiaţi într- o cameră, debara sau pivniţă, ca învăţătură de minte? Şi câţi vor avea curajul să spună că nu au fost încuiaţi?
La începutul tuturor lucrurilor, am mai spus, se află un copil aruncat într-o pivniţă.

La demisol

Mulţi ani am privit lumea de la o fereastră aflată la nivelul trotuarului. Locuiam cu chirie, casele se schimbau, dar în fiecare exista o asemenea fereastră joasă. Am locuit întotdeauna la demisol, aici camerele sunt cel mai ieftine. Tocmai ce mă mutasem la următorul demisol, împreună cu părinţii. De fapt, într-o „fostă pivniţă”, cum s-a exprimat proprietarul. Nu există foste pivniţe, a spus răstit tata, iar proprietarul, neştiind cum să interpreteze asta, a început să râdă. Prin locurile noastre, când cineva se simte stingherit, nu ştiu de ce, începe să râdă.
E provizoriu, a spus tata, în timp ce căram masa. Ne aflam la mijlocul anilor '70, ştiam că suntem consideraţi „categorie socială defavorizată”, ştiam că defavorizaţii sunt cei care populează o suprafaţă mai mică de 5 metri pătraţi per om şi se găsesc pe ceva listă de aşteptare pentru un apartament. Cred că lista era destul de lungă, sau cineva sărise peste rând, pentru că noi am continuat să locuim provizoriu câţiva ani în acest demisol. La demisol (de fapt, la subsol) erau un coridor lung şi încă o cameră, întotdeauna încuiată. Nu întrebam de ce nu o închiriem, ştiam răspunsul, facem economii pentru apartament. Şi mai trebuia să păstrăm limita de 5 metri pătraţi per om ca să nu fim scoşi din graficul categoriei social defavorizate. Culoarul cel întunecos juca rol şi de antreu, şi de bucătărie, dar era atât de îngust, că intrau doar două scaune, un reşou şi un fel de măsuţă. Când mama şi tata se certau, tata mergea să doarmă acolo, cu capul pe masă. Acolo asculta pe ascuns Radio Europa Liberă, la aparatul vechi şi peticit cu scotch, „Selena”. Eram foarte mândru că tata ascultă

Europa Liberă, pentru că ştiam că e interzis. De fapt, eram mândru că făceam parte din conspiraţie. Dacă împărţi aceeaşi cameră cu cineva, nu prea ai cum să păstrezi multe secrete.
Casa în care se afla demisolul era cu adevărat frumoasă. Deasupra apartamentului nostru se ridicau ditamai trei etaje cu ferestre mari şi luminoase. în tencuiala intenţionat grosieră erau băgate mii de cioburi de sticle de bere, verzi şi cafenii, după moda vremii, care aruncau în soare sclipiri de diamant. Etajul al treilea făcea chiar un uşor semicerc, aproape ca un castel. Oare cum era să locuieşti acolo, în camera rotundă, cu ferestre rotunde şi balconul acoperit? O cameră fără colţuri. De sus probabil se vedea întregul oraş şi râul. Să îi vezi pe toţi cei care trec pe stradă, în întregime, nu ca pe nişte fiinţe stranii, compuse doar din picioare şi pantofi. Nu pierdeam prilejul să spun la şcoală că locuiesc în casa de pe colţ, cu turnul rotund. Lucru care era perfect adevărat. Bineînţeles, nu menţionam etajul.
în acelaşi timp, tata visa la un apartament cu sufragerie şi canapele, se vedea stând în fotoliul mare şi pătrat cu un ziar în mână, cu picioarele ridicate pe un taburet. Văzuse asta într-un Neckermann pe care nişte prieteni ni-l împrumutaseră puţin. Mama visa la o bucătărie adevărată, cu sertare în care să-şi aranjeze borcănaşele cu condimente, albe, de porţelan, pe care şi le-ar fi cumpărat într-o bună zi. Bănuiesc că şi pentru visul ăsta de vină era acelaşi Neckermann.

Picioare şi pisici. După-amiezi leneşe, molatice şi lungi ca o pisică. Petreceam ziua întreagă lipit de fereastră, pentru că era locul cel mai luminos din casă. Număram picioarele trecătorilor şi compuneam omul de deasupra.
Picioare bărbăteşti, picioare de damă, picioare de copii... Observam cum se schimbă anotimpurile prin schimbarea pantofilor. Sandale care se închideau treptat, se transformau în pantofi de toamnă şi apoi se ridicau pe picior, cizme de damă elegante, din piele lăcuită, la modă, cizmele grosolane de cauciuc ale muncitorilor care aruncau gunoiul, opincile din cauciuc, cu ciorapi groşi, de lână, ale ţăranilor veniţi la piaţă joia, cizmuliţele roşii sau albastre ale copiilor, singurele pete de culoare într-o mare de negru şi maro. Şi din nou sentimentul de uşurare treptată de primăvară, descălţarea pantofilor până la tălpile, gleznele şi degetele goale, încălţate doar cu sandale şi şlapi. Şlapii erau ca nişte costume de baie pentru picioare.
Toamna, fereastra se acoperea cu frunzele căzute, galben-ruginii, de pe trotuar, care făceau ca lumina din cameră să devină moale şi gălbuie. Pe urmă vântul de toamnă târzie le împrăştia. Veneau ploile şi veşnica baltă din faţă. Stăteam şi priveam cu orele cum cad în ea picăturile, formează balonaşe efemere, armate întregi de vapoare, distruse apoi de picăturile următoare. Câte bătălii istorice s-au purtat în balta asta! Apoi ninsoarea acoperea ferestruica şi camera se transforma într-un bârlog. Mă

ghemuiam ca un iepure sub zăpadă. Să fie atâta lumină şi totuşi să stai ascuns, invizibil pentru ceilalţi, ai căror paşi scârţâie prin zăpadă la doar o palmă distanţă de tine. Ce poate fi mai frumos

?Dumnezeul furnicilor

Avea 6 ani când au început să-l lase singur acasă. Dimineaţa, mama şi tata îi aprindeau soba cu petrol, îi repetau să fie atent la nivelul petrolului pe furtunaş. Pe strada lor explodaseră deja două sobe. îi lăsau mâncare în frigider şi ieşeau. Copilăria tipică din anii '70. Rămas singur-singurel toată ziua, cu acel sentiment timpuriu, neştiut, de părăsire. Camera semiobscură îl speria. în zilele calde de toamnă era afară toată ziua. Se aşeza pe o piatră, în faţa uşii, ca un bătrânel, număra oamenii care treceau pe stradă, maşinile, mărcile maşinilor. încerca să le recunoască după motor, înainte de curbă. Moskvich, Moskvich, Lada, Moskvich, Trabant, Fiat polonez, Lada, Moskvich, Moskvich... Când se plictisea de asta, îşi lăsa capul pe genunchi şi fixa cu privirea pavelele. Fiecare bucată era împărţită uniform în linii verticale şi orizontale, iar în şănţuleţele formate alergau, se întâlneau şi treceau unele pe lângă altele furnicile. Aceasta era o altă lume pe jumătate vizibilă. Semăna cu labirintul din cartea aceea cu ilustraţii. Stătea ore întregi aşa, inventa istorii pentru fiecare furnică. Le observa cu experienţa unui naturalist, fără să cunoască cuvântul, bineînţeles. Le cerceta, le dedica ore întregi din timpul lui dăruit cu generozitate. Fiecare furnică era diferită de celelalte.

Câteodată îşi închipuia că e Dumnezeul furnicilor. De cele mai multe ori era un Dumnezeu bun, le ajuta, le dădea câte o firimitură sau vreo muscă omorâtă, o împingea cu un beţişor până la casa lor, ca să nu se chinuie cu căratul.

Dar alteori se înfuria fără pricină, ca un Dumnezeu adevărat, sau pur şi simplu avea chef de joacă, aşa că vărsa în şănţuleţele labirintului un ibric cu apă. Le făcea potop.

Alte dăţi turna sare în colţurile pavelei — descoperise întâmplător că nu le place sarea —, iar ele umblau fără rost, pierzându-şi minţile, prin culoarele acestei închisori vremelnice. Când se întâlneau, îşi atingeau antenele rapid, ca şi când şi-ar fi comunicat un secret foarte important.

Cealaltă descoperire, divină şi ştiinţifică în acelaşi timp, era că furnicilor nu le place deloc mirosul de om. Dacă desenezi un cerc cu degetul în jurul unei furnici, ea o să se lovească de graniţa asta nevăzută, ca şi cum ai fi construit un zid.

Deja remarcase această capacitate a sa, pe care el o considera un defect groaznic, şi anume să simtă ceea ce li se întâmplă celorlalţi. Să intre, cuvântul avea să vină mai târziu, în corpurile lor. Să fie ei.

într-o noapte a visat cum el, mama lui şi tatăl lui merg pe stradă şi dintr-odată un deget uriaş, doar unghia-i era cât o stâncă, se prăbuşeşte lângă ei şi începe să le dea târcoale. Şi nu e de-ajuns spaima că îi poate strivi, uite-aşa, din neatenţie, ci degetul mai şi pute groaznic. Miros de care poţi să te loveşti şi să-ţi spargi capul.

în timpul iernii însă lucrurile se schimbau, nu poţi sta afară toată ziua. Camera devine şi mai întunecoasă, miroase a petrol de la sobă, iar monstrul înfricoşător scoate capul de sub paturi sau scârţâie din şifonierul mâncat de carii. Atunci singura salvare rămâne fereastra. Se urca pe ea încă de dimineaţă şi cobora la prânz doar ca să-şi mănânce felia de pâine şi să facă pipi

.Loc de popas

O înţeleg foarte bine pe această persoană întâi nesigură, care se retrage uşor în persoana a treia, iar apoi se întoarce din nou la cea dintâi. Dar cine poate spune cu siguranţă că acel băiat de acum 40 de ani eram eu, că acel corp de atunci e cel de-acum? Nici măcar furnicile din 1975 nu sunt aceleaşi. Nu mai găsesc nimic comun cu corpul meu de la 6 ani, cu pielea aceea rozalie şi cu puf invizibil pe picioare. Nicio dovadă, nicio urmă, doar semnul de la vaccinul cu care a fost însemnată o întreagă generaţie. Acel semn aproape invizibil pe umăr, care, cu trecerea anilor, s-a mărit perfid şi s-a alungit în jos.

Parantează la parantează. O prietenă povestea cum, după o partidă de amor de-o noapte, iubitul ei mai tânăr a întrebat-o brusc (cu oarece compasiune), pe când stăteau amândoi lungiţi pe podea, istoviţi, ce e cu semnul acela pe mână (migrase de pe umăr). Atunci, cu groază, ea a observat că el nu are nicăieri pe umeri acel stigmat al vaccinului. Generaţiile ce

vin după noi nu mai sunt marcate în felul acesta, a spus ea, mi s-a părut că e un extraterestru, o clonă. Fata s-a ridicat, s-a îmbrăcat şi de atunci nu s-au mai văzut

.Dumnezeul-Furnică

Probabil că toate visele povestite trebuie să înceapă cu acea propoziţie sinceră, năucitoare în simplitatea ei, revelatoare, pe care am auzit-o la Aia pe când avea 4 ani: Am visat că sunt trează.
Deci, visez că sunt treaz. Mă aflu în faţa unor draperii imense, de culori necunoscute, care se varsă unele într-altele, am spus deja imense, dar vaporoase şi diafane. Mi s-a arătat în vis că în spatele lor se ascunde „faţa frumoasă a lui Dumnezeu", exact cu aceste cuvinte. Dau la o parte prima draperie. (Se pare că între curiozitate şi frică întotdeauna are întâietate curiozitatea, sau cel puţin aşa e în vise.)

în spatele ei se află a doua. O dau la o parte.

A treia.

A patra.
Observ că fiecare nouă draperie se face din ce în ce mai mică. în mod corespunzător, tot mai mic se face şi ce se ascundea după ea. Nu contenesc să dau la o parte, până când în sfârşit rămâne doar una, mică cât o batistă de copil. M-am oprit. Oare trebuia să dau la o parte şi draperia asta? E posibil ca Dumnezeu să fie atât de mic? Nu mă ispitea antichristul viselor?

O dau la o parte. în spatele ei se află o furnică imensă, neagră. Iar eu, nu-mi dau seama cum, ştiu că ea e Dumnezeu. Dar Dumnezeu nu are faţă! Descoperirea e terifiantă. Cum poţi să te rogi la şi să te bizui pe cineva care nu are faţă? Pe cineva care este atât de mic? Revelaţia pe care mi-a transmis- o Dumnezeul-Furnică în acea secundă a deşteptării mele, fără să-şi deschidă fălcile, suna cam aşa: Dumnezeu este o insectă care ne priveşte. Doar fiinţele mărunte pot fi pretutindeni.

O limbă fărâmicioasă

Am învăţat literele în cimitirul acelui orăşel toropit de soare. Pot s-o spun şi aşa — moartea mi-a fost primul abecedar. Morţii m-au învăţat să citesc. Enunţul trebuie luat ad litteram. Mergeam în fiecare joi şi sâmbătă acolo. Mă aşezam ceremonios în faţa crucilor de piatră încinse de soare. Eram cât ele de înalt. Strecuram cu o oarecare teamă degetul prin şănţuleţele literelor, citeam mai mult prin piele, memoram semiluna lui C, poarta lui n^7 şi coliba lui A. Limba aceea părea caldă şi tare. Avea un trup fărâmicios. Pe degete îmi rămânea doar un pic de praf şi nisip mărunt de la piatră. Primele cuvinte pe care le-am învăţat au fost:

odihnă

veşnic

aici

amintire

născut-decedat

Dumnezeu
Şi nume, multe nume, e o forfotă de nume în cimitire.
Atanas Hr. Grozdanov

Dim. Hadjinaumov

Marincio — 5 ani

Dimo Korabov

Gheorghi Gospodinov

Egur Sarkisean (după bunica Sarkişa)

Kala Georghieva
Ce se întâmpla cu numele, după ce proprietarii lor mureau? Le eliberau? Oare mai continuau ele să însemne ceva sau se descompuneau ca trupurile de sub ele, lăsând în urmă doar oasele consoanelor? Cuvintele sunt primii noştri profesori în materie de moarte. Primul semn de despărţire între corp şi numele lui. Cel mai straniu la cimitirul ăsta era faptul că numele se repetau. Am stat mult timp în faţa unei pietre funerare cu numele meu, eliberat de cineva care îl folosise doar 3 ani.
Mult mai târziu, nu aveam să ratez niciodată cimitirele oraşelor în care locuiam temporar. După ce arăt cuvenitul respect străzilor principale, catedralei din centru, trec respectuos pe lângă următorul monument cu regele pe cal (oare preşedinţii de astăzi

vor fi cocoţaţi mâine pe limuzine din granit?), mă grăbesc să aflu detalii despre cimitirul local şi să mă cufund pe aleile acestui oraş paralel şi parc deopotrivă. Moartea e un grădinar bun. O înţelesesem încă de pe atunci, de când aveam 6 ani, printre trandafirii înfloriţi
nebuneşte, crinii, arbuştii frumos mirositori, printre prunii, merii sălbatici, cireşele mărunte sau perele putrezite din cimitirul satului.
Crematoriul din Pere-Lachaise seamănă cu o catedrală cu furnal. Adorno spune că e o barbarie să scrii versuri după Auschwitz. Dar oare crematorii pot să existe, fie ele şi în cimitire?
Morţii m-au învăţat să citesc. Scriu din nou acest enunţ şi înţeleg că spune mai multe şi diferite lucruri decât cele pe care am vrut să le exprim. Oamenii care m-au învăţat să citesc nu mai sunt. Lucrurile pe care urma să le citesc de atunci înainte erau scrise mai ales de morţi. Ceea ce scriu acum sunt cuvintele unui om care a plecat dintre noi... Nu ştiam că sub limbă moţăie atâta moarte

.B

După abecedarul cimitirului m-am lovit de abecedarul adevărat din clasa întâi şi m-am simţit în acelaşi timp iniţiat şi încurcat. Fiecare literă era legată de un cuvânt şi o imagine. Ce cuvânt începe cu litera B?
Bog[8] — am strigat eu pripit, ce întrebare uşoară. Dar ceva nu era în regulă, învăţătoarea a tresărit, nu mai era atât de zâmbitoare. A venit la mine, ca şi cum se

temea să nu mai adaug ceva. De unde ai învăţat cuvântul acesta? Păi, de la cimitir. Atunci una dintre fetele din primele bănci a spus: Bulgaria, Bulgaria, tovarăşă. Acesta era răspunsul corect. Şi învăţătoarea s-a legat de cuvânt ca de un colac de salvare, bravo, fata mea. Iar eu m-am simţit atât de singur cu Dumnezeul meu. Interesant era că nu puteau fi două cuvinte care să înceapă cu aceeaşi literă, ca şi cum spinarea lui B era prea plăpândă ca să ducă două cuvinte atât de uriaşe.
Cu B începe cuvântul Bulgaria. în Bulgaria nu există Dumnezeu! Astea sunt poveşti de adormit copiii, sublinia învăţătoarea la fiecare B, o să învăţăm în clasele mai mari. Ne-am înţeles?

Dar la cimitir există...

Aici e şcoală, nu e...

Doamne, câte probleme de la un cuvânt, o să încep să

urăsc şcoala asta.

Iar seara, mama şi tata au avut o discuţie serioasă cu mine. Tovarăşa le povestise totul. Bine, bine, dar nu-i aşa că există Dumnezeu? Parcă le pusesem cea mai grea întrebare din lume. Uite ce e, a început mama (era avocat), tu să ştii că există, dar nu e nevoie să-i risipeşti numele peste tot, el se supără dacă îl pomeneşti aiurea, în faţa necunoscuţilor.
Şi, în general, ţine-ţi gura, a completat tata.
Dumnezeu a fost primul meu secret. Primul dintre cele despre care se putea vorbi doar acasă.

în Bulgaria nu există Dumnezeu, bunico, i-am trântit-o eu când am ajuns la ea şi am văzut-o cum schimbă uleiul candelei de pe perete. Bunica şi-a făcute repede cruce, fără s-o vadă nimeni. Cred că s-ar fi răţoit la mine din cauza acestor cuvinte, dar l-a zărit pe tata în uşă şi a punctat: Păi, ce mai există în Bulgaria, nici boia nu-i, nici ulei nu-i. Numai ea putea să adune laolaltă deficitul fizic şi metafizic al ţării. Dumnezeu, boia, ulei.
Citea Biblia pe ascuns, o învelise într-un ziar ca să nu se vadă. Citea la întâmplare, urmărea rândurile cu arătătorul strâmbat de artrită şi îşi mişca buzele. Aşa am învăţat toată Apocalipsa în şoaptă, în după-amiezile târzii ale copilăriei, sub trâmbiţele slabe ale Ierihonului — muştele ce bâzâiau prin cameră.
Bunica ştia că nu trebuie să vorbească în faţa lumii despre asta, ca să-l protejeze pe tata, care putea să aibă neplăceri. Tata ştia că nu trebuie să vorbească despre alte lucruri şi se închidea cu radioul în cameră, ca să nu-mi strice viaţa (aşa spunea mama). Eu ştiam că nu trebuie să vorbesc despre nimic din ce auzeam acasă, ca să nu vină miliţianul şi să le strice lor viaţa. Un lung şir de secrete şi minciuni care ne făceau să fim o familie normală. Ca toate celelalte. Cea mai mare poantă a conspiraţiei asta era — să fii ca ceilalţi

.Cerneala simpatică

La 5 ani am învăţat să citesc, la 6 era deja o boală. Mă îndopam cu cărţi la întâmplare. Un fel de bulimie

literară. Citeam tot ce îmi cădea în mână şi în scurt timp am ajuns la raftul mamei, la volumul acela mov, cu coperţi tari şi titlu mare: Criminalistică. Primul capitol începea cu propoziţia: înainte de 9 Septembrie[9] nu exista criminalistică. Iar în următorul capitol, deja uitând ce spunea primul, se declara că studierea criminalisticii burgheze se impune din două considerente: primul, ca să se demaşte caracterul ei reacţionar, şi în al doilea rând, să recupereze tot ce are ea mai valoros.
Demascarea era cea mai interesantă. Doar astfel, printre rânduri şi citate modificate, poţi înţelege totuşi ce se întâmplă în lume.
Criminalistica burgheză inventase însă nişte lucruri „mărunte", precum detectorul de minciuni, psihologia criminalistică, dactiloscopia. îmi plăcea titlul Amprente (1892), de un anume Francisc Galton, criminalist burghez.
Iar la începuturile criminalisticii revoluţionare se afla, bineînţeles, Lenin. Era evident că avea în sânge criminalitatea. în acelaşi timp, el pusese bazele tuturor celorlalte ştiinţe şi toate manualele subliniau asta in-dis-cu-ta-bil (un cuvânt preferat de el). „Limba este mijlocul cel mai important în comunicarea oamenilor", stătea scris în clasă deasupra tablei. Acest geniu al banalului.
Dar cele mai interesante lucruri din manualul mov erau fotografia criminalistică, armele şi cerneala simpatică. „Cernelurile simpatice reprezintă soluţii incolore ale unor substanţe organice sau anorganice:

sucuri de fructe, ceapă, soluţie de zahăr, urină, salivă, chinină...”.
Asta m-a atras şi respins în acelaşi timp. Nu mi-aş fi închipuit niciodată spionii ca pe nişte pişăcioşi care scriu cu urină, sirop şi salivă. Să îţi redactezi scrisorile secrete cu diverse secreţii, bleah. Pe de altă parte, această accesibilitate a cernelii simpatice era binevenită. Toate materialele îmi erau la îndemână. La început am hotărât să renunţ la urină, am coborât în pivniţă, am luat un compot de piersici, l-am deschis şi cu celălalt capăt al băţului de chibrit am scris cele mai secrete două pagini din jurnalul meu.
Vă redau aici o parte din cele scrise cu cerneală simpatică din suc de fructe:
Nu se vede nimic? înseamnă că într-adevăr este invizibilă. Ce bine ar fi fost dacă puteam să scriu un întreg roman cu asemenea cerneală..

.Un culoar lateral

După toate dovezile care arată că istoria ultimelor 4 miliarde de ani stă înscrisă în ADN-ul fiinţei umane, expresia „universul este o bibliotecă” nu mai e de mult o metaforă. Acum ne va trebui o nouă învăţătură. Ne aşteaptă foarte mult de citit. Când domnul Jorge spunea că îşi imaginează raiul ca pe o bibliotecă fără început şi fără sfârşit, cel mai probabil se gândea fără să bănuiască la rafturile nesfârşite ale acidului dezoxiribonucleic.
Eu sunt cărţi.

Tată, ce e ăla minotaur?

Ca nişte minotauri ne înghesuim în pivniţele astea, să fac ceva pe fondul lor de locuinţă şi pe listele lor. Tata

depunea un efort eroic ca să nu înjure în faţa mea şi a mamei, la fel cum depunea efort şi ca să se lase de fumat. Eram sigur că în secret îşi ia revanşa, fumând toate ţigările nefumate şi spunând toate înjurăturile neînjurate. Replica tatei, venită după ce s-a împiedicat de furtunul aspiratorului Raketa, urma să işte consecinţe serioase pentru mine. Ştiam ce înseamnă „fac ceva p e . . ş i „f o n d de locuinţă", aşa cum ştiam şi de „categorie socială defavorizată", pershing ş.a.m.d., dar nu ştiam ce este un minotaur. Nici dacă e dintre cei buni (ai noştri) sau cei răi. Pe vremea aceea împărţeam totul în două categorii. Am rămas surprins când am înţeles că şi adulţii o fac. Lumea era împărţită în două — buni şi răi, ai noştri şi ai voştri. Noi, dintr-o întâmplare fericită, eram în tabăra celor „de-ai noştri", respectiv „cei buni". Cu toate că îl auzisem pe tata spunând seara, după ştiri: „Ajunge, măi, de ce să fie vinovat idiotul ăla de Jimmy Carter că locuiesc într-o pivniţă şi nu se găsesc capace de borcan?". Mama, care a fost întotdeauna mai înţeleaptă, îi făcea semne să tacă. Oare credeau că o să mă scap în faţa miliţianului de cartier, care locuia la o casă mai încolo? Iar în caricaturi Jimmy Carter era într-adevăr desenat ca un idiot cu dinţi uriaşi, cu un cilindru cu steluţe îndesat pe cap, ţinând în gură o rachetă în loc de trabuc.

Iar am intrat pe alte culoare, mă încurc mereu când mă întorc. Timpul trecut se diferenţiază de prezent printr-un lucru esenţial — nu curge niciodată în aceeaşi direcţie. De unde am plecat? Ce bine că îmi notez, altfel nu aş fi găsit firul...

Ca nişte minotauri ne înghesuim în pivniţele astea... Aşa era replica... Şi a intrat imediat în catalogul meu încă nescris al epifaniilor, al tuturor revelaţiilor ce apar în momentele cele mai neaşteptate, ba chiar jenante. Tata s-a împiedicat de furtunul aspiratorului pentru că nu l-a văzut, pentru că spaţiul era prea strâmt, trăiam sub pământ, după-amiaza era întunecoasă,
fereastra, joasă, iar soarele nu reuşea să coboare acolo.
Tată, ce e un minotaur? am întrebat eu. Tata s-a făcut că nu mă aude. Tată, Minotaurul e dintre ai noştri? Cred că întrebarea asta l-a enervat şi mai mult. A doua zi mi-a adus ediţia veche, completă a legendelor Greciei antice. De atunci nu m-am mai despărţit de cartea asta. Am intrat în mintea Minotaurului şi nu-mi amintesc să fi ieşit vreodată de acolo. El era eu. Un băiat care-şi petrecea lungile zile şi nopţi în demisolul palatului, în timp ce părinţii lucrau ca regi sau se culcau cu tauri.
Nu-i nimic că în legendă Minotaurul e o fiară. Am fost în capul lui şi ştiu întreaga poveste. Acolo se ascund o greşeală şi o calomnie mare, o nedreptate din cale-afară. Eu sunt Minotaurul şi nu mi-e sete de sânge, nu vreau să mănânc câte 7 băieţi şi 7 fete, nu ştiu de ce sunt închis, nu am nicio vină. Şi mi-e îngrozitor de frică de întuneric.
Harry Stoev, Dan Kolov — luptători bulgari de wrestling, care au plecat la începutul secolului al XX-lea în America, unde au devenit celebri.

n, din alfabetul chirilic, este echivalentul literei P.

Dumnezeu.

9 Septembrie era Ziua Naţională a Bulgariei în perioada comunistă

.II. împotriva unui abandon: dosarul M

în subteranele palatului din Creta, Dedal a construit un labirint cu galerii atât de încâlcite, că odată ce intri acolo, nu mai poţi găsi ieşirea. în acest labirint subteran, Minos a închis ruşinea familiei sale, fiul soţiei sale, Pasiphae. Cu acest fiu ea a rămas grea de la un taur trimis de zeul Poseidon.

Minotaurul — fiara cu trup de om şi cap de taur. La fiecare nouă ani, atenienii erau obligaţi să trimită şapte băieţi şi şapte fete care să fie devoraţi de el. Atunci s-a ivit eroul Tezeu, care s-a hotărât să-l omoare pe Minotaur. Ascunzându-se de tatăl său, Minos, Adriadna i-a dat lui Tezeu o sabie tăioasă şi un ghem gros de aţă. Acesta a legat firul la intrare şi a intrat adânc înăuntru, pe culoarele nesfârşite, ca să-l caute pe Minotaur. A mers el ce a mers şi dintr-odată a auzit un răget cumplit, iar fiara s-a năpustit cu coarnele-i imense asupra lui. S-a încins o luptă crâncenă. în cele din urmă, Tezeu l-a prins pe Minotaur de coarne şi i-a înfipt sabia tăioasă în piept. Fiara s-a prăvălit la pământ şi Tezeu l-a târât până la ieşirea din labirint.

Legende şi mituri din Grecia antic

ăDosar

Stimaţi domni judecători, vii şi morţi, din toate timpurile şi colţurile lumii, doamne şi domni culegători şi povestitori de mituri, şi Dumneavoastră, stimate domn Minos, în prezent judecător al împărăţiei subpământene.
De 37 de ani pregătesc acest proces, „Procesul M.”, şi scriu pledoaria de apărare. Am început când aveam 9 ani, cu creionul chimic al bunicului în carneţelul lui vechi din armată, pe care nu-l mai folosea de mult. (Fără ca asta să justifice fapta de sustragere frauduloasă a carneţelului pe care am comis-o. După cum se vede, la început stă întotdeauna un delict.)
Prima variantă sună aşa:
Minotaurul este nevinovat. El este un băiat închis în pivniţă. E speriat. L-au abandonat.
Eu, Minotaurul.
Acesta era tot textul. Scris cu litere de tipar pe două pagini de carneţel. Le adaug materialelor procesului. în linii mari, aşa arată teza generală. Cu trecerea anilor doar adăugam dovezi. Şi adunam semnele care veneau de bunăvoie la mine.
în mod surprinzător, nu găsesc nicio urmă de compasiune faţă de Minotaur în toată literatura clasică. Nicio deviere de la cele stabilite, nicio deviere de la eticheta odată pusă de „fiară”. Fiară este cuvântul cel mai cuminte care se foloseşte în textele vechi când vine vorba de Minotaur. Nu îl numeşte Ovidiu în Metamorfoze „o dihanie slută / Cu două forme” şi „păcatul scârbos, făptuit de-a lui mamă”[10]? Nimic altceva decât ruşine şi monstru. Nu bănuieşte că el însuşi va fi trimis peste câteva luni în Pontul Euxin — la capătul labirintului

terestru roman, o provincie din care nu va mai găsi niciodată drumul înapoi. Nu toate drumurile duc la Roma când eşti în labirintul din provincii, Ovidiule.
Straniu este că într-o carte mai veche de-a sa, Heroides sau Epistulae Heroidum, Ovidiu se arată mult mai indulgent faţă de Minotaur. în loc de „Eroine", aş fi păstrat în traducere arhaicul „Heroine". Din cauza heroinei deznădejdii, mai ales. Acolo, Ariadna cea părăsită îi scrie lui Tezeu, care deja navighează către Atena. Şi pentru întâia dată, această complice din iubire la uciderea Minotaurului parcă regretă cele făcute: Fără firul pe care ţi l-am dat, probabil ai fi fost de mult mort în labirintul vântos, Tezeu! Parcă ai spus că, atâta timp cât vom trăi, vei fi al meu. Uite, trăim, şi dacă şi tu trăieşti înseamnă că eşti un mincinos ordinar şi josnic, un nemernic. Mai bine nu îţi dădeam blestematul ăla de fir ş.a.m.d. Dar mai important, în cazul nostru, este faptul că ea îl numeşte pe Minotaur, pentru prima dată, un rând mai jos, fratele ei: „Şi nemiloasa ta mână cu care-ai ucis pe-al meu frate."[11] Pentru respectabilul complet de judecată, să consemnăm că fiara este recunoscută drept frate dintr-o altă fiinţă umană.
„Pe-al meu frate", să reţinem asta.
„Acesta avea faţă de taur, iar în rest era om", spune Apolodor cel blând şi atotştiutor (sau Pseudo-Apolodor) undeva prin sec II î.e.n. Probabil singurul care nu foloseşte epitete negative la adresa clientului nostru.
Ce face Plutarh cel isteţ şi şiret? Ca să nu păcătuiască, preferă să vorbească despre M. prin

vocea lui Euripide. Cel din urmă îl numeşte „încrucişare şi corcitură, născut cu înfăţişare de monstru”. Şi încă: „Două naturi diferite, taur şi om, sunt adunate în el”. Cea de-a doua caracterizare sună oarecum neutru, adică binevoitor în cazul nostru, şi, iată, latura omenească a Minotaurului apare din nou aici.

în antiteză cu el, Seneca, acest individ de aproape acelaşi leat cu Hristos, foloseşte în Fedra un asemenea limbaj de i-ar ruşina şi pe soldaţii romani. Femeie desfrânată şi nefericită, urlă Hipolit la Fedra, tu o eclipsezi pe mama ta, Pasiphae, care a dat naştere monstrului ca să strălucească seducţia-i sălbatică. Dar de ce mă miră, ea te-a purtat în acelaşi pântec în care a legănat acea ruşine cu dublă înfăţişare... Ceva de soiul ăsta ar fi spus, dac-ar fi să păstrăm jargonul de odinioară.

Obiectaţi, domnule procuror? Dacă e din cauza limbajului, cuvintele nu-s ale mele, iar traducerea e destul de exactă. Nu are legătură cu cazul nostru? Vă înşelaţi. Este vorba despre un abandon şi o sechestrare forţată a unui copil, înfierat din cauza originii lui, pentru care el nu are nicio vină. Urmează ponegrirea şi batjocorirea pe nedrept, răspândirea publică a unei informaţii false... Cu toate astea, printre rânduri, între replici omise şi aluzii, se poate vedea că Minotaurului i se recunoaşte latura omenească. Cu toate că drepturile omeneşti îi sunt retrase. Vă rog să fie consemnat acest lucru, domnule judecător, şi să mi se permită să continui.

Poetul Virgiliu, preferatul lui Augustus, desfiinţează în Eneida jertfa cu următoarele două rânduri[12]: „Şi

progenitura corcită, jumătate om, jumătate taur, un semn al scârboaselor patimi”.
Fiecare cuvânt e plin de dezgust.
Când vorbim de Virgiliu, nu îl putem uita pe Dante. în Infernul, Minotaurul apare la intrarea în cel de-al şaptelea cerc, cel mai sângeros: „Şi sus pe surpături, întins să zacă / ruşinea Cretei, monstrul, sta pe brânci, / scârbosul zămislit în falsa vacă”[13]. Dante este şi mai nemilos decât călăuza sa prin infern, Virgiliu. După exilarea în labirint, după moartea dată de sabia lui Tezeu, acuzatul nostru este aruncat vampirilor, tiranilor şi acelora care au greşit împotriva legilor naturii. Dar nu-i aşa că Minotaurul este doar rod al unui delict asemănător, nu făptaş, ci victimă, cea mai greu încercată victimă?
(De fapt, acest al şaptelea cerc este păzit de centauri. Centaurul, cu trup de animal şi bust de om, este imaginea în oglindă a Minotaurului.)
Dacă literatura se întoarce în permanenţă la conceperea monstruoasă a Minotaurului, reprezentările grafice sunt hipnotizate de moartea lui. în toate frescele antice, picturi pe vase şi ilustraţii ale miturilor şi legendelor, scena e aceeaşi — Tezeu omoară fiara Minotaur. în fiecare imagine ea apare străpunsă cu o sabie sau e deja moartă, târâtă de coarne de către Tezeu. Imaginile seamănă cu o serie de tehnici de luptă cu sabia.
Tezeu prinde Minotaurul de un corn şi agită o sabie cu două tăişuri înspre pieptul lui

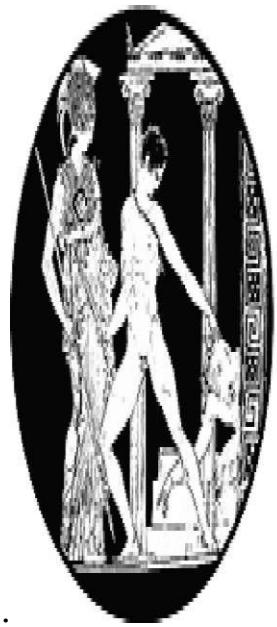

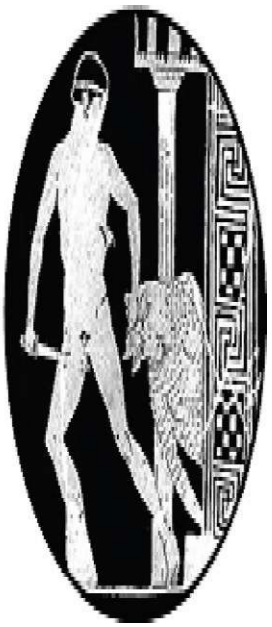

Minotaurul şi-a înclinat nefiresc capul mare în poala lui Tezeu, descoperindu- şi grumazul pentru lovitura de sabie.
Tezeu se află în spatele Minotaurului, cu mâna stângă i-a prins grumazul, iar cu dreapta introduce sabia scurtă undeva în locul moale, sub coşul pieptului. Corpul e omenesc. Ucizi un om, Tezeu! Sabia intră în carne moale. Da, în toate scenele corpul Minotaurului este vulnerabil, asta se vede clar.
Pe fundul unui kylix, un vas plat din care se bea vinul, Minotaurul este chipeş, seamănă mai mult cu un maur, având buze senzuale şi nări frumoase, îngenunchează şi-şi descoperă imprudent trupul în

faţa săbiei lui Tezeu, care apasă cu piciorul drept pe vintrele lui.
în câteva desene păstrate din vechime se observă cum Tezeu târăşte după el trupul cuminte al Minotaurului... Aproape că nu se împotriveşte, aşa cum depune mărturie şi celălalt avocat de la distanţă, dl Jorge.
în alte scene, uciderea este şi mai crudă, brutală şi barbară — cu o bâtă grea, un buzdugan de lemn noduros, prototip rudimentar al măciucii de astăzi. Uciderea unui bou sau taur, aşa cum se face în abatoarele de la ţară, cu dosul toporului în frunte. Doar copilărie şi moarte. Nimic între ele. în afară de beznă şi tăcere.
Doamnelor şi domnilor, vă rog ca toate acestea să fie luate în considerare.

Viruşi

9

Capre şi trandafiri îşi făceau ochi dulci în jurul meu

iar eu, speriat, am strigat — Ai milă, Doamne!

un asemenea păcat nu e permis. Dumnezeu auzi, îşi

puse palma dreaptă între ele O, lume, salvată de la a

doua Gomora! Gaustin din Arles, sec. al XVII-lea

Câteva cuvinte despre meşteşugul contra naturii al lui Dedal, bărbatul care a făcut posibil ceea ce natura a interzis. A meşteşugit o vacă de lemn, a acoperit-o cu piele adevărată şi în burta ei a băgat-o pe Pasiphae, soţia lui Minos, cea înnebunită de patimă pentru taur.

A pus vaca pe roţi şi a dus-o pe câmpul unde păştea de obicei taurul. Mai departe e limpede. „Taurul a venit şi s-a unit cu ea, de parcă era o vacă adevărată. Astfel, Pasiphae l-a născut pe Asterius, numit şi Minotaur”, cum povesteşte Apolodor.
Dar mitul tace în privinţa unei alte consecinţe ascunse. Nu cumva din vaca de lemn cretană s-a născut Calul troian? Tot aşa de gol pe dinăuntru, tot pe roţi, dar mult mai mare, în pântecul căruia au încăput 30 de soldaţi înarmaţi până- n dinţi — nu pentru a seduce, ci pentru a cuceri. O vacă ce naşte un cal, o femeie care naşte un prunc jumătate om, jumătate taur —, iată, Dedal introduce calul troian în istoria speciilor. Iar după câteva mii de ani va veni pe lume un nou urmaş, fără corp de lemn, fără corp deloc, „Calul troian” sau Trojan, un primejdios virus informatic. Se preface că seamănă cu un program eficient, stă cuminte o zi-două, apoi se dezlănţuie, deschide uşi, sparge
sisteme de securitate, vâră un ochi străin în Troia ta virtuală. Şi toate acestea — născute de meşteşugul contra naturii al lui Dedal. împotriva acelei naturi asupra căreia insista încă din secolul al XVII-lea enigmaticul Gaustin:
Aici e Ordine şi Dumnezeu nu greşeşte, Muscă şi berbec, lalea şi stejar nu se împreună

.Mit şi jocuri video

Să vorbim şi despre Minotaur şi jocurile video? Accesaţi oricare din mulţimea de jocuri apărute în ultima vreme. Totul e clişeu, totul e clasic. Minotaurul seamănă cu un bătăuş mediocru dintr-un film de

categoria a doua. Musculos, cu picioare scurte, ceafă groasă şi lată, păros, faţă trapezoidală de terminator şi corniţe ridicole. în unele jocuri, cu un dinte strâmb de mistreţ adăugat ca bonus. De parcă nu ar fi suficient, taurul urmează să se împerecheze cu un porc mistreţ.

Stimaţi Ovidiu, Virgiliu, Seneca, Plutarh, Euripide şi Dvs, dle Dante Alighieri, zis şi Infern, veniţi de vedeţi ce s-a ales de mitologie. Uitaţi-vă la eroul dispreţuit de voi. Nu am ce zice, aţi făcut multe pentru imaginea lui actuală. Plângeţi acum, proto-gameri ai antichităţii. Poate băgăm o partidă într-o zi, când ne vom întâlni în timp real. în timp real, ha, ha, ha... Vom juca Minotaurul în labirint, sau Warcraft, Zeul războiului sau... un alt joc 3D. însă atunci doar Minotaurul va fi tridimensional, iar noi toţi — umbre bidimensionale (vom fi în împărăţia umbrelor, nu?), desene animate de proastă calitate, decolorate, ca la începuturile erei digitale

.Madona cu Minotaurul

Un copil stă în poalele mamei sale. Ea îl susţine cu mâna stângă, probabil l-a alăptat cu puţin timp în urmă şi acum aşteaptă să scoată gazele.
Copilul e gol. Scena este una de icoană, extrem de cunoscută şi repetată în toate reprezentările artistice după naşterea Pruncului Iisus. Există însă o diferenţă care face tabloul unic. Pruncul are cap de taur. Coarne mici, urechi lungi, trase spre spate, ochi dispuşi lateral, bot. Cap de viţel. Pasiphae cu pruncul Minotaur. Cu secole înainte de Fecioara Maria. Imaginea este unică şi e descoperită aproape de oraşul etrusc Volei, Toscana de azi. Poate fi văzută în colecţia Bibliotecii Naţionale din Paris. Cineva şi-a permis să amintească adevărul pe care mitul îl va uita rapid. E vorba despre un bebeluş. Purtat în pântec şi născut de o femeie. E vorba despre un sugar, nu de o fiară. Un copil care va fi trimis curând în subterane. Probabil că a durat o vreme, luni, chiar un an-doi, până când Minos a hotărât ce să facă, cum să ascundă copilul înfierat de ochii lumii. Dacă ne uităm cu atenţie la faţa mamei şi a copilului, vom vedea că ei ştiu deja.
Oare acesta o fi momentul despărţirii? Mâna ei stângă nu îmbrăţişează, ci se îndepărtează şi face uşoare semne de adio la spatele copilului.
Mai târziu, mitul va transforma acest copil în fiară, ca să justifice păcatul abandonului, păcatul faţă de toţi copiii următori pe care îi vom abandona

.C hild-unf riendly

Să remarcăm lipsa copiilor în mitologia greacă.

Dacă suntem de acord că antichitatea reprezintă copilăria omenirii, atunci de ce această copilărie este lipsită chiar de copii? Se pare că acolo unde toţi se poartă ca nişte copii, copiii adevăraţi nu sunt doriţi. Şi puţinii care sunt sfârşesc cel mai adesea mâncaţi de taţii lor. Cel care rămâne nemâncat îşi va mânca tatăl. Aşa e de la începuturile lumii, de la Cronos şi copiii săi.
E clar că întotdeauna Timpul îşi mănâncă copiii. Dar timpul există acolo unde există lumină, unde lumina alternează cu întunericul, ziua, cu noaptea. De aici reiese că singurul loc ascuns de vreme este negura absolută a peşterii. Acolo a fost ascuns copilul Zeus. Doar acolo nu stăpâneşte Cronos (Timpul).
în labirintul întunecos al subteranelor este ascuns şi Minotaurul. Şi dat fiind că acolo nu curge timpul, el rămâne un băiat veşnic.
în pivniţă, această peşteră orăşenească recentă, printre borcane de zacuscă şi compoturi, eram încuiaţi şi noi, minotauri pentru puţină vreme.
Aveam o mătuşă care, întotdeauna când venea la noi, mă speria că o să mă mănânce. Masivă şi rotofeie, vlăstar îndepărtat din neamul titanilor, se posta deasupra mea, deschidea larg mâinile uriaşe, cu unghii rapace, lăcuite, rânjea sinistru, dezvăluind doi dinţi strălucitori de argint, şi se apropia încet de mine cu un mârâit venit din burtă. Mă făceam ghem şi ţipam, iar ea se prăpădea de râs. Nu avea copii, probabil că îi mâncase
.Copiii mâncaţi din mitologia greacă

(Catalog incomplet)
La început au fost, bineînţeles, copiii lui Cronos, înghiţiţi de el însuşi: Hestia, Demetra, Hera, Hades, Poseidon. Şi încă o piatră lunguiaţă, înfăşurată în scutece, în locul lui Zeus.
Zeus, care a înghiţit-o pe soţia lui, Metida, din cauza Atenei, ascunsă în pântecul ei (nenăscută încă şi înghiţită şi ea). Mai târziu, ea se va naşte din capul lui înarmată până-n dinţi.
Itys (Ityl) — băieţelul regelui trac Tereus, ucis de mama şi mătuşa lui şi servit la masă tatălui, care nu bănuia nimic. Ovidiu povesteşte în capitolul al şaselea din Metamorfoze în detaliu: copilul care îmbrăţişează încrezător ucigaşa, lovitura de sabie, corpul cald, fiert în vasul de aramă, altă bucată pregătită pentru frigare... Şi la final, Tereus, care la cină „se-ospătează, fără să ştie că înghite sânge din sângele lui”[14].
Mai departe... Povestea copilului Pelops, fiul lui Tantal, spintecat în bucăţi de tatăl său, gătit bine şi servit zeilor. Şi doar Demetra îndurerată, în nebunia sa, a mâncat melancolic o parte din umărul lui.
Aici intră şi acea povestea neclară cu Lycaon, regele Arcadiei, care, ca să-l testeze pe Zeus, i l-a servit la masă pe nepotul său, Arcaş.
în această listă nu o să găsiţi băieţii şi fetele mâncate de Minotaur — nu cre
dîn partea asta a legendei. în plus, taurii sunt erbivori.

P.S

Şi un ecou stupid din timpuri recente.
Tava e din cele mai obişnuite, mare, cu urme clare de uzură. Orezul este spălat şi înăbuşit uşor, pe suprafaţa

albă — bobiţe de piper negru. Se zăreşte cuptorul aprins şi două mâini apropie tava de el. Un singur amănunt straniu — ce se vede deasupra orezului nu este pui sau curcan, ci un bebeluş, gol şi viu. Era să spun crud. Stă pe spate, cu mâinile şi picioarele ridicate în aer. Cred că are câteva zile şi nu cântăreşte mai mult decât un curcan.
Deţin această fotografie (alb-negru) şi povestea ei, cumpărate la pachet. Femeia care a primit fotografia prin poştă aproape că a leşinat. „Să îţi trăiască nepotul! Nu-i aşa că e un dulce?” Scrisoarea era de la fata ei, care trimitea din Canada prima poză cu bebeluşul mult-aşteptat. Câteodată, când era mică, îi spuneau în glumă — „eşti atât de dulce, că o să te mănânc. Cu orez, cu orez...”. Aveau gluma asta în familie. Şi acum, ani mai târziu, fata s-a hotărât să transpună gluma ad litteram.
Un mit descărnat, batjocorit şi totuşi înspăimântător.

Vocea Minotaurului

Inculpatul are cuvântul. Pauză.

Inculpatul are ceva de spus în apărarea sa, sau

preferă să tacă?

Minotaurul. Nicio voce, niciun sunet, suspin sau măcar vreo încercare, nimic, nicăieri. Nici măcar în hexametrii lui Homer, acest minotaur printre poeţi, care, în lungile nopţi ale orbirii sale, rătăceşte prin labirintul istoriei. Nici la Ovidiu cel exilat, care cunoaşte bine soarta celui alungat, şi nici la Virgiliu, Pliniu cel Bătrân, Eschil, Euripide sau Sofocle... Nimeni nu îi oferă o voce şi nici nu păstrează vocea Minotaurului. E uşor să-ţi fie milă de Icar, e uşor să fii de partea lui Tezeu sau a Ariadnei minţite, chiar şi de partea bătrânului Minos... Nimănui nu-i e milă de Minotaur.
Inculpatul are ceva de spus? în caz contrar...
Are. De ce să nu fie şi el vrednic de măsura eroică a hexametrului?

Pledoaria de apărare a minotaurului

(fragment)

Doar două vorbe către tine, ce le-am tot murmurat în

lunga noapte, cinstite Minos, de-a dreapta lui Hades

aşezat.

Amar de vreme cuvântul „ tată „ pe buze-mi l-am

purtat,

dar silă ţi-e de el, ştiu, şi iară îl înghit. Iată dar

ce-ţi voi spune: Mai groaznic decât crezi e că-s

Din sângele tău parte — monstru prin înrudire, nu din

preacurvie.

Eu semăn moşului, al tău părinte, ţi-s fiu şi-i sunt

nepot.

în neamul nostru, el fuse-ntâiul june. Doar aminteşte-

ţi

cum răpit-a

pe buna, mama ta, Europa. Bunicului Zeus îi semăn

eu,
lui, cel dinaintea lepădării trupului bovin. Asta-i! Leit
îi semăn, am capul tăuresc

,Cum mai jelesc pe-aicea babele cretane.

El fuse zeu, eu — monstrul, fără osebire,

şi crede-mă, Minose, tată, tu, care,

mai aprig decât mama, tauri maiestuoşi şi dalbi voiai,

iar astăzi silă ţi-e de-odrasla lor...
Minos: întrerup şedinţa...
Muuuu...

Scoateţi inculpatul... Muuuuu...

uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu

uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu

uuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu

Sintagmele au fost preluate din Ovidiu, Metamorfoze, traducere de Ion Florescu, Editura Academiei Republicii populare Române, 1959, p. 160.
Din Heroide. Amoruri. Arta iubirii. Remediile iubirii, Cosmetice, traducere de Maria-Valeria Petrescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1977, p. 41.
Traducere de George Coşbuc, Editura Univers, Bucureşti, 1980, p. 188.
Cântul XII, traducere de George Coşbuc, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 134. Ed. cit., p. 13

1III. Casa Galbenă

Azil

O clădire galbenă, scorojită, departe de ultimele case, lungă şi joasă, cu ferestre cu zăbrele, curtea înconjurată cu sârmă ghimpată. Azilul pentru bolnavi psihic, cum se numea în mod oficial, casa căreia toţi din oraşul acela pierdut din sud-vestul ţării îi ziceau, pur şi simplu, balamuc. Se zvonea că noaptea dădeau drumul la curent prin sârma ghimpată şi câţiva oameni s-au prăjit. îmi era frică, dar, în acelaşi timp, frica era cea care mă îndemna să mă învârt prin preajmă.
într-o seară, trecând pe-acolo, am auzit un urlet ce făcea să-ţi îngheţe sângele în vine. în urletul sau mugetul acela era ceva venit din străfundurile nopţii,

ceva stupefiant şi nepământean. Uuuuuuuu... Acest uuuuuu nesfârşit săpa tuneluri în liniştea serii de noiembrie. Era duminică. Frunzele căzute acopereau întreaga uliţă şi emanau un miros uşor de putrefacţie şi acetonă, care preceda cadavrul toamnei. Doar lampa portalului împrăştia crepusculul umed. Felcerul plecase, iar medicul venea doar o dată pe săptămână. Portarul trebuia să fie undeva pe-aici, dar cred că dormea beat în cabinetul doctorului. Ceea ce, în cazul nostru, îl salva pe cel care urla, pentru că altfel şi-ar fi încasat tradiţionala baie de gheaţă cu furtunul de grădină. Se vorbea că i-ar fi stropit cu apă direct în cameră („celulă" era un cuvânt mai precis), prin zăbrelele ferestrei, ca şi cum ar fi fost o procedură medicală firească pentru răcorirea demonilor. Medicul-şef acceptase de mult că o să-şi sfârşească cariera aici, în orăşelul ăsta pierdut de lume. Şi nu-i era frică de niciun control sau de vreo sancţiune, aşa cum cel căzut în infern se eliberează de teama că i s-ar putea întâmpla ceva mai rău.
Mă învârteam în jurul casei galbene în seara de duminică şi culoarele întunecoase ale acelui urlet mă absorbeau din ce în ce mai puternic. Mi-era frică să intru, pentru că orice s-ar fi aflat înăuntru nu era ceva ce vrei să auzi sau să vezi. Dar corpul continua să se mişte în cerc, mecanic, am simţit cum încep să mă strecor pe furiş din mine. încă puţin şi intru pe culoarele
urletului, o să alunec pe jgheaburile lui, o să intru în corpul celui care urlă.

Exact în acel moment o mână mă prinde zdravăn de umăr, tresar şi mă retrag înapoi în mine ca un melc în cochilia lui. Tata.
Feţele noastre nu pot ascunde surpriza de a-l vedea pe celălalt acolo. Niciunul dintre noi nu are treabă aici. Si niciunul nu-l întreabă pe celălalt ce îl aduce aici la ora asta. Ne îndreptăm spre oraş, fără să scoatem niciun cuvânt, şi ne pierdem în seara de noiembrie, departe de urlet.
Ştiam că nu mă voi elibera niciodată din tunelul acelui uuuuuuuu. Urletul avea să mă urmărească în toţi aceşti ani cu o încăpăţânare capricioasă. Urma să se ivească şi să se stingă în situaţii neaşteptate. Câteodată avea să înceteze, să îl pierd în clipele cele mai fericite, la întâlniri vesele cu oameni, printre discuţiile zgomotoase... Dar în liniştea ce urma, reapărea inevitabil. Şi, 10 ani mai târziu, când am început să aud un zgomot permanent în ureche, ştiam că urletul, mugetul sau plânsul acela se fixase deja bine acolo. Foarte adânc, în peştera craniului, în spatele membranei timpanului, ciocănaşului şi nicovalei, chiar în labirintul urechii interne, cum au spus doctorii

.Diagnosticul

Mult mai târziu, în studenţie deja, aveam să mă încumet să povestesc unui prieten mai vechi, medic, despre această „intrare în corpul altuia” care a dat peste mine în copilărie. Medicul s-a gândit mult şi la final mi-a propus un diagnostic rar, poate că născocit

de el pe loc, care suna aproximativ aşa: empatie patologică sau sindrom empatico-somatic obsesiv. Boala era extrem de rară şi incurabilă. Dar momentele de vârf apăreau în copilărie. Cu trecerea anilor, accesele deveneau mai uşor de controlat, iar manifestările îşi pierdeau din severitate, fără să dispară cu totul. La fel ca la epilepsie, a spus el, nu ştii niciodată pe unde rătăceşte omul când se află într-o asemenea criză.
în cazul meu, nu erau crize, corpul rămânea foarte liniştit, uşor imobil, ca al unui om căzut pe gânduri sau care ascultă cu mare atenţie povestea cuiva. Nu mai clipeam, irisul stătea pe loc, gura era pe jumătate deschisă, respiraţia trecea pe pilot automat, în timp ce eu (o parte din mine) mă transferam într-o poveste străină şi într-un corp străin.
Acceptam asta cu un sentiment amestecat de frică, vină nu foarte clară şi de plăcere. M-am străduit mult să ascund, pe cât se poate, această capacitate sau boală a mea. Doar bunica era cea care reuşea să îşi dea seama: „Ehei, iar te-ai mutat în altă parte”.
Adesea se întâmpla în afara voinţei mele. Ca şi cum acolo unde celălalt simţea durere, în acea tăietură, rană, punct al inflamaţiei, se deschidea un culoar care mă absorbea înăuntru. în poveştile oamenilor, mai ales ale celor apropiaţi, exista întotdeauna un loc ascuns, o fisură de o clipă, un punct slab, o tristeţe inexplicabilă, năzuinţă după ceva pierdut sau pentru ceva niciodată întâmplat, care te trage înăuntru, în galeriile întunecate ale lucrurilor trecute sub tăcere. în fiecare poveste existau asemenea galerii şi culoare secrete.

Pentru liniştea mea, doctorul m-a trimis atunci să fac un RMN, să intru în capsula albă, imensă, unde îţi taie creierul în felii subţiri şi se uită prin toate secretele lui. Relaxaţi-vă şi gândiţi-vă la lucruri frumoase, a spus asistenta...
După două ore am intrat în cabinetul medicilor care trebuiau să-mi interpreteze RMN-ul şi le-am simţit, de departe, tulburarea prost mascată. Imaginea nu a fost reuşită. Poate e de la aparat, este vechi. De fapt, li se întâmpla pentru prima dată, nu se vedea absolut nimic, o placă neagră, întunecată. Pentru mine nu era o surpriză. Eu ştiu că nu se vede, pentru că înăuntru e o beznă care nu poate fi luminată, o beznă adunată de secole. Craniul îmi e o peşteră. Bineînţeles că nu le-am spus.
Câteodată sunt — în acelaşi timp — dinozaur, peşte, liliac, pasăre, organism unicelular care înoată în supa prebiotică sau embrionul unui sugar, câteodată mă aflu într-o peşteră, câteodată într-un pântec, care e acelaşi lucru, de fapt — un loc ferit (de trecerea timpului)

.Un culoar lateral

Predispoziţia la empatie se manifestă cel mai intens între 7 şi 12 ani.
Ultimele cercetări aduc în discuţie aşa-numiţii neuroni în oglindă, localizaţi în partea frontală a cortexului insular (insula). Mai limpede spus, ei se activează în acelaşi mod când omul simte durere, tristeţe, fericire sau observă emoţii similare la alt om. Unele animale simt şi ele empatie. Legătura dintre trăirile emoţionale asemănătoare şi neuronii în oglindă nu

este cercetată foarte îndeaproape, vor urma şi alte experimente. Oamenii de ştiinţă consideră că o cultivare conştientă a empatiei, inclusiv prin cititul romanelor (v. S. Keen), va înlesni comunicarea şi ne va scăpa de viitoare cataclisme în lume.
Revista Societate şi cortex

Fratele meu, Minotaurul

Şi, totuşi, ce făcea tata în seara aceea în jurul casei galbene? într-adevăr, ăsta îi era serviciul — să meargă peste tot unde era chemat. Aproape toţi locuitorii orăşelului aveau animale la curte. Dar ce caută un medic veterinar într-o casă de nebuni? Că de acolo venea, de unde din altă parte să vină în pustietatea aia?
Brusc, întreg tabloul a prins contur în capul meu cu o claritate cutremurătoare. Spun „brusc", dar părţile componente ale acestui puzzle fuseseră elaborate îndelung şi cu atenţie în timpul nopţilor, cu acea exigenţă specifică fanteziei copilăreşti. Acum totul se asambla atât de uşor, înfiorător de uşor, în mine.
Acest urlet neomenesc a fost într-adevăr ne-omenesc, dar nu era uuuu, ci muuuu. Şi venea de la un semi-om, semi-taur, închis acolo. (Văzusem deja un asemenea băiat în amintirea secretă a bunicului meu.) Doctorul de oameni nu a reuşit să facă nimic cu omul, de aceea au hotărât să vindece taurul. Bineînţeles, îl cheamă pe cel mai bun (şi unicul, de fapt) medic veterinar din orăşel, pe tata.
Mai era o altă versiune, mai întunecată, de asemenea pusă la punct în după- amiezile solitare din copilărie. Acest băiat, jumătate om, jumătate taur, nu e

orişicine, ci „fratele meu născut mort”, despre care auzisem şoptindu-se pe la colţuri. S-a născut de fapt viu, dar avea cap de taur, aşa că l-au dat la ospiciu. L-au abandonat. Cu cele mai bune intenţii. Ca să nu-l deranjeze pe fratele sănătos. îmi amintesc că am notat toate astea cu scrisul meu cel mai ascuns (adică ilizibilo-secret), am făcut foaia de caiet sul şi am îndesat-o în cutia secretă de sub pat.
Sau pur şi simplu nu eram fiul lor, de fapt m-au înfiat, deznădăjduiţi că li se nasc copii cu cap de taur? Dacă e aşa, cât mai rămâne până să fiu abandonat din nou? Să fim abandonaţi din nou, eu şi cu fratele meu, Minotaurul.
îmi amintesc că zilele următoare m-am dedicat găsirii unei crăpături, unei uşi întredeschise, ca să intru în peştera acestui secret. îl mai întrebam pe tata, întâmplător şi precaut, din ce cauze se îmbolnăvesc vacile. A văzut viţei siamezi şi ce se face în asemenea cazuri? îl omoară pe unul ca să-l salveze pe celălalt? Tata îmi răspundea distrat. O dată însă şi-a dat drumul la limbă şi a început o poveste cu o vacă care a fost în travaliu paisprezece ore chiar de Anul Nou, pe când era copil, şi... Nu am mai auzit continuarea, m-am strecurat pur şi simplu în culoarul pe care mi l-a deschis povestea. M-am oprit la începutul ei... Nu era deloc în regulă să intri în secretele taţilor. Era ceva indecent şi nefiresc, poţi vedea lucruri pe care nu vrei să le vezi. încă îi auzeam vocea, era cufundat în poveste, aveam încă posibilitatea să mă întorc. Mi-am spus că o fac pentru prima şi ultima dată. Am luat-o înainte, am cotit pe un culoar lateral din poveste, ea nu mă mai interesa, vocea se stingea treptat.

Mergeam la nimereală, prin copilăria tatei, ia uite, cât semănăm, e slab, cu hainele largi, probabil poartă unele străine, uite, aici fură ouă de sub cloşcă, sunt calde încă, le simt, bunica, mama lui (acum şi a mea), mă vede, alerg cu ouăle spre magazinul din sat, dacă reuşesc să le vând lui moş Anghel, magazionerul, voi primi pentru fiecare câte-o napolitană. Alerg, alerg, intru în magazin, slavă domnului că nu mai sunt alţi clienţi. Moş Anghele, uite trei ouă pentru napolitane, abia pronunţ gâfâind, el mă priveşte, maică-ta ştie, da, ea m-a trimis, el ia ouăle, le ridică în soare, ah, ouăle astea sunt furate, eee, da^ cum ai înţeles, măi, mi le dă înapoi, în momentul ăsta mama se apropie din capătul uliţei, înşfac ouăle, mi le îndes în buzunar şi o iau la goană din nou, dar alunec pe treptele fărâmicioase şi cad. Ai grijă la ouă, râde moş Anghel. Simt cum gălbenuşul îmi inundă vintrele.
Părăsesc această întâmplare înainte să vină pedeapsa, o iau pe alt culoar, schimb direcţia. îmi spun că nu o să plec urechea la lucrurile care nu mă interesează. în ultimul moment mă despart de o fată cu care se sărută tata, eu mă sărut, lipit de zidurile din spatele casei. E frumoasă, dar nu o să-mi fie mamă. Şi el e frumos. Şi eu sunt frumos, cât sunt el. înalt, cu părul ondulat, simt privirile femeilor pe lângă care trec. Fata asta seamănă cu o străină.
Cealaltă mi-e cunoscută de undeva. Asta... Ah, uite-o şi pe mama. Undeva aici trebuie să fie răspunsul enigmei pentru care am intrat. Trebuie s-o cotesc pe un culoar şi să mă uit de acolo, dar nu mă mai pot mişca. O doare. Durerea e îngrozitoare, iar eu nu pot sta deoparte, mă absoarbe. Ceva viu se rupe. Mă rup.

în cele din urmă, plâns de bebeluş, plânsul ăsta iese din mine, eu sunt eu, bucata aia de carne zbârcită, udă, vânătă. Aruncat, înecat, tremur tot.
Cineva mă scutură zdravăn şi mă trage înapoi pe culoarele întunecate — lumină, cuvinte, faţa tatei... Ce se întâmplă... Ce se întâmplă... De zece minute nu te pot trezi...
Mă simt mort de oboseală... E în regulă, tată, sunt aici... Am fost născut de mama mea, ce minune.
Tata m-a scos înainte să apuc să văd dacă mai era cineva acolo, dacă mai venea cineva după mine. Am rămas cu un sentiment neclar că nu eram singur în acea peşteră.
Am fost născut din propriii mei părinţi, dar asta nu mă făcea mai puţin minotaur. Continuam să-mi petrec zilele lungi singur, la geam, răsfoind o carte

.Puşti

9

La fel ca în antichitate, şi copiii socialismului erau invizibili. Puşti care se împleticeau în picioarele părinţilor. Pregătiţi pentru viaţă, dar fără să facă parte din ea.
Fuga în pivniţă pentru castraveţi muraţi! Mergeţi în camera cealaltă să vă jucaţi, că vorbim cu musafirii! Marş de-aici, că am treabă acum! Vezi să nu dau drumul fabricii de scatoalce... Patriarhat şi industrializare.
în fiecare vară, trei luni la ţară, la bunici, la soare şi aer curat, să se călească, să bea lapte de la oi, să mănânce ouă crude. Iei oul cald de sub cloşcă, bunica

ţi-l şterge cu şorţul, face o gaură cu un ac mai gros, toarnă puţină sare şi sugi prin gaură cu toată puterea în faţa ochilor ei duioşi. Bea, bea, un ou face cât o injecţie, zicea ea. Aşa ar fi spus acum 30 de ani un mare doctor care trecea prin sat şi a rămas să înnopteze o seară. Un ou face cât o injecţie, să ştiţi de la mine...

Pedagogia asta „a aerului curat şi a soarelui", aveam să aflu mult mai târziu, era de bază şi pentru copiii nemţi din anii '30, ca să crească sănătoşi, plini de viaţă şi apţi de luptă. Oare şi pe ei îi îndopau cu ouă crude?

în timp ce reciteam miturile greceşti din cartea aia deja zdrenţuită, în nesfârşitele după-amiezi de vară, am făcut următoarea descoperire. Zeus s-a dovedit a fi la fel ca noi, cei de la sfârşitul anilor 1970. Un copil trimis în provincia îndepărtată ca să fie crescut de bunica lui Geea (şi să stea departe de tatăl lui), să bea lapte de capră (bineînţeles, capra lui era sfântă) ca să crească sănătos.

O să-mi amintesc mereu laptele cald încă, proaspăt muls de la o oaie obişnuită, muritoare, cu câteva căcăreze lucioase în el, suflate la o parte împreună cu spuma. Doar în copilărie veşnicia e posibilă. Poate că datorită acelui lapte şi a ouălor crude.

Dar mai e şi o frică care te cuprinde încet. Sunt abandonat. M-au lăsat, s-au dus la oraş, au dispărut

.Mama fasolei

Mama fasolei avea un corp verde şi două boabe de fasole în loc de ochi. Ne era foarte frică de ea. Nu

intraţi în fasole, striga bunica dacă ne vedea în grădină, că vă urmăreşte Mama Fasolei. Nu am apucat să o vedem, dar aveam asta în minte şi ocoleam de departe aracii de fasole.
însă în vie locuia Mama Viţei-de-vie şi îşi păzea şi ea copiii. De aceea nu îndrăzneam să călcăm în picioare rândurile şi să culegem struguri la nesfârşit.
O dată bunica ne-a văzut cum comitem un adevărat genocid asupra unui muşuroi de furnici roşii care traversau dalele din faţa casei, şi atunci am auzit pentru prima dată de Mama Furnicilor, mare şi cu cleşti uite-aşa de ascuţiţi.
Toate aveau câte o mamă, doar noi, nu. Noi aveam bunici

.Sindromul Minotaurului

Anii 1970. Mamele noastre erau tinere, la facultate — anul unu, doi, trei, lucrau — schimbul unu, doi, trei. Noi, în locuinţele goale, demisoluri, pivniţe, pierduţi în plictiseală şi frică, rătăciţi în nelinişti confuze ale celui lăsat singur sieşi. Oare există sindromul Minotaurului?
Nu aveam nici peştişor, pisică, ţestoasă sau papagal, doar asta ne mai lipsea, cum sublinia cu înţelepciune mama. Că doar tot schimbam locuinţele cu chirie în aşteptarea măreţei zile în care vom avea apartamentul nostru. Doar căţeluşa Laika, al cărei suflet vagabond se învârtea prin cosmos, era a mea. Şi fratele meu, Minotaurul. Ei locuiau ilegal în cei 5 metri pătraţi de spaţiu locuibil, invizibili pentru mama, tata şi pentru proprietari.

Istoria particulară a anilor '80

Şi pe urmă...

Trebuie scrisă o Istorie a plictiselii în anii '80. Acesta este deceniul care a produs cea mai mare plictiseală. Şi cel mai mult disco. După-amiaza secolului.

Când am auzit cuvântul „plictiseală” pentru prima dată, aveam şase ani şi m- am simţit jenat pentru că nu ştiam ce înseamnă. Cred că te plictiseşti singur toată ziua, m-a compătimit o vecină, tanti Pepa. Mi-o închipuiam ca pe o boală uşoară, un fel de indispoziţie, guturai, răceală sau alergie la puful de plop. De aceea am răspuns vag: ah, nu, nu am nimic, sunt bine. în locul de unde veneam, oamenii nu cunoşteau plictiseala, nu o foloseau. întotdeauna era ceva de făcut, iar animalele nu o lăsau să crească, o păşteau imediat. Dar aici, în orăşelul T., ea hălăduia pretutindeni. Pâlpâia ca arşiţa deasupra asfaltului încins, măcina ocrul albit al caselor, adormea vânzătorul de seminţe în umbra grădinii, torcea ca o pisică sau provoca strănutul asurzitor al uncheşului Kosta din casa de vizavi.

Catalogul colecţiilor Şerveţele

Cutii goale de ţigări Cutii de chibrituri Insigne şi

timbre Calendare de buzunar

Cărţi poştale ce fac cu ochiul

Ambalaje de bomboane din străinătate, de hârtie sau staniol

Ambalaje de la ciocolată, de hârtie sau staniol

Surprize de la guma de mestecat (fără guma de mestecat)

Cutii de Metaxa, goale

Sticle goale de whisky, coniac, Campari...
Se vede clar că lucrurile din colecţia asta sunt abandonate, goale, folosite. Cineva a terminat pachetul de Marlboro roşu şi Rothmans albastru, apoi a mâncat bomboanele de ciocolată din străinătate, a mestecat guma şi a băut coniacul Metaxa. Pentru noi au rămas câteva sticle, cutii, pachete şi ambalaje. Colecţionari de goluri şi abandonuri.
Uite şi primul meu casetofon, Hitachi mono, l-am cumpărat de la nişte vietnamezi la schimb pe măgarul cel bătrân al bunicului. Până la finalul vieţii, bunicul a fost convins că a dat un bou pe un ou. Boul măgarului pe oul case- tofonului.
Manualele de istorie şi literatură — mueam să înfrumuseţăm pozele dureros de cunoscute din interior. Mustăţi şi ochi de pirat pe capul oval şi golaş ca un ou al secretarului general. Iar pe chipul eroic al lui Botev, iartă-ne, Dumnezeu al literaturii, desenam ochelari rotunzi, ca ai lui John Lennon. Ochelarii îl

transformau pur şi simplu pe fiorosul Botev într-un hipiot bărbos, uşor stânjenit, al revoluţiilor bulgăreşti, de regulă eşuate.
Viaţa era simplă şi organizată, pur şi simplu organizată. Miercuri — peşte, vineri — televiziune rusească.
în westernurile redegiste, negrii erau cei buni, proletariatul, ca să spun aşa, ei erau comuniştii roşii.
Programul televiziunii pentru luni, 18 noiembrie 1973 sau 1983 (bucata de ziar nu se vede prea bine):
17:30 — Discuţie privind hotărârile Plenarei din iulie a CC al PCB. 18:00 — Ştiri, 18:10 — Despre pionieri: Toboşarul, 18:30 — Copiii circului — film, 19:00 — Frumos şi comod — emisiune economică, 19:20 — Despre Armata Populară: Cu cântec înainte marş — concert, 19:40 — Reclame, 19:45 — Melodia lunii, 19:50 — Noapte bună, copii!, 20:00 — La noi şi pe glob, 20:20 — Ecran sportiv, 20:30 — Teatru televizat: Aniversarea căsătoriei — piesă de Jerzy Krasicki, 21:40 — Laureaţi ai concertelor internaţionale, 22:00 — Ştiri.
Nu-mi pot explica de ce, dar acest program mă cufunda întotdeauna în tristeţe. Ultimele ştiri la ora 10 seara şi gata. Doar sssssssssssssssssssssssssss şi puricii după imnul naţional.
Iată şi geanta din foaie de cort a măştii de gaz, umplută cu teama epuizantă de bomba atomică şi cu neutroni, cu sirenele atacurilor aeriene când se făceau simulări. îmi amintesc adăpostul antiaerian aflat sub sala de sport, unde ne ascundeam o dată pe lună când suna alarma. Respiraţia gâfâită în întuneric, iluminatul artificial care nu a funcţionat niciodată,

haosul, mirosul de transpiraţie şi frică, lăudăroşenia unui coleg de şcoală povestind cum a bombuit-o în întuneric, adică a prins-o de ţâţe (în limbajul de atunci, fie-i ţărâna uşoară), pe profa de chimie — din greşeală, alta era ţinta.
în timp ce-mi puneam masca de gaz pentru 17 secunde lungi, în cursul orelor de instruire militară, maiorul urla: „Stop, stop! Eşti m o r t . . şi îmi băga cronometrul în ochi.
Nu e uşor să trăieşti treizeci de ani după moartea ta.
Finalul instrucţiei noastre a coincis cu finalul scopului pentru care fuseserăm instruiţi

.Problema sexului

Exista sex în timpul socialismului? Dar socialism în timpul sexului? La începutul bildungsromanului nostru erotic stătea Bărbatul şi femeia în relaţii intime, traducere din germană, bestsellerul secret al acelor vremuri, volum întotdeauna bine ascuns pe rândul de sus, în spate. La un moment dat, cartea a dispărut.

A pus cineva mâna pe cartea aia? Care carte? Ştii

care.

Toţi o citeau în secret, unul de la celălalt. Era în acelaşi timp ghid practic, medic pe probleme intime şi literatură erotică.
Şi aşa am descoperit sexul prin intermediul discursului medical. Masturbarea (scria acolo) dăunează sănătăţii, sexul fără iubire de asemenea… Dar pe noi iubirea fără sex ne chinuia la fel de mult.

Din Catalogul scenelor erotice mai importante
„Acum, urcând scările spre Sonny, simţi cum o cotropeşte o dorinţă nestăpânită. El o prinse de mână cu grabă şi o trase într-un dormitor gol. Simţi cum i se înmoaie picioarele când uşa se închise în urma lor. Sonny prinse s-o sărute, iar buzele lui aveau un gust amărui; de tutun, întredeschise şi ea gura. în acel moment simţi mâna lui cum îşi croieşte drum pe sub rochia ei trandafirie, de domnişoară de onoare, auzi fâşâitul mătăsii date la o parte. Mâna lui mare şi caldă i se strecură între pulpe şi aproape sfâşie chilotul de satin ca să îi poată dezmierda sexul. Ea îl cuprinse cu braţele pe după gât şi
continuă să-l sărute aşa, atârnată de el, în vreme ce Sonny îşi descheia şliţul. Apoi el îşi puse amîndouă mâinile sub fesele ei dezgolite şi o ridică dintr-o mişcare. Fata făcu un mic salt ca să-l poată încolăci cu picioarele în jurul şoldurilor. Aţâţat peste măsură, Sonny îşi înfipse limba în gura ei, iar ea începu s-o sugă, excitată. Şi deodată bărbatul o pătrunse cu atâta putere încât mai că o izbi cu capul de uşă. Lucy îi simţi penisul fierbinte rătăcind printre coapsele ei. îşi luă mâna dreaptă de pe ceafa lui şi o lăsă în jos, ca să-l ajute. Dădu peste un organ imens, musculos şi învârtoşat, care zvâcni în mâna ei ca un animal speriat şi fu cât pe ce să ejaculeze de plăcere cînd îl călăuzi înlăuntrul ei umed şi palpitând de dorinţă.”[15]
Legendara pagină 33 din Naşul lui Mărio Puzo era revelaţia, botezul unei întregi generaţii. O copiasem de mână, asemenea multor colegi de-ai mei, iar unii mai curajoşi o decupaseră din carte cu o lamă de ras.

Sexul părea un număr acrobatic complicat, cu sărituri, prinderi, îmbrânceli, o mână, limba, apoi cealaltă mână... Nu aveam să învăţ niciodată. Dar indiferent de asta, însăşi cunoaşterea acestei compoziţii cu figuri umane ne dădea vanitatea unor iniţiaţi. Ştiam, măcar în teorie, ce trebuie să fac ca să ating acel „extaz de recunoştinţă”...
Celălalt roman era franţuzesc. în comparaţie cu scena mută din Naşul, aici erau foarte multe cuvinte, suspine, puncte de suspensie... De aici am aflat că în timpul actului sexual se poate vorbi. Bel Ami de Maupassant. „Vă ador, micuţa mea Mad... Vă rog, nu... un fior uşor... o împerechere violentă şi stângace...”
Să adăugăm şi povestirile erotice secrete care se distribuiau în ediţii şapirografiate şi i se atribuiau lui Balzac, despre „contactul” (ăsta era cuvântul folosit) între o femeie şi un animal (un fel de Pasiphae şi taurul), doar că în cazul nostru era câine sau urs, nu mai ţin minte.
în toată sărăcia asta găseam surse de erotism în locuri neaşteptate.
în clasicismul artelor plastice, de exemplu. Un izvor nesecat de trupuri goale de femei, într-adevăr, mai plinuţe şi mai baroce decât am fi preferat, dar tot era ceva. Contemplam reproducerile ieftine... Maha Nude a lui Goya, Venus, de Botticelli, Cele trei graţii, de Rubens, Femeia din valuri, de Courbet... Iar Libertatea conducând poporul a lui Delacroix din manualul de istorie, cu tot avântul revoluţionar al pieptului său, s-a transformat într-o secvenţă din revoluţia noastră sexuală.

Reclamele la lenjerie intimă dintr-un număr vechi de Neckermann.
Fetele de aur ale gimnasticii ritmice.
Toate concursurile de patinaj artistic.
Sculpturile zeiţei Diana, goală cu arcul. Erau presărate peste tot în oraşul D., vechiul Dianopolis.
într-o după-amiază am zărit pentru o secundă, prin geamul casei de vizavi, o colegă de şcoală, şi ea tot cu numele de Diana, goală. Cunoşteam deja mitul şi m-am speriat că o să mă ajungă blestemul, uite-acum mă transform în cerb, mi s-a părut că picioarele se preschimbă în copite, iar din cap îmi vor creşte în orice moment coarne imense. Exact în acel moment un câine a început să latre şi eu mi-am zis că e semn sigur că a adulmecat cerbul din mine...
Ambalajele de la dresurile de femei cu picioare lungi.
Mai târziu, s-a zvonit că sperma este foarte sănătoasă pentru pielea femeilor, iar un băiat mai mare din mahala se lăuda că era căutat ca furnizor. Asta e, zicea el, Nivea bulgărească.
Păstrez un sac plin cu scrisori de dragoste de pe vremea aceea. Să le anexez aici? Este incredibil câte scrisori s-au scris pe atunci. La un moment dat m- am gândit: ce ar fi dacă le-aş trimite înapoi autoarelor? Dacă le găsesc adresele şi le pun la poştă una câte una? Cred că B., cea cu mesajele cele mai lungi şi mai drăgăstoase, are acum un mariaj fericit în Mexic.
B. scria pe ambele părţi ale foii, nu îi ajungea niciodată pagina, de aceea trecea şi pe plic, pe partea interioară. Odată am primit de la ea şapte scrisori, toate la un loc. A pus una la poştă, apoi a vrut să mai completeze ceva şi tot aşa. S-a dus la poştă la fiecare 30 de minute. Eram în armată când le-am primit.

Soldatul care ridica corespondenţa din satul vecin a fluturat cele şapte scrisori. Au ieşit toţi din subunitate, fiecare aştepta o scrisoare din abundenţa aia. Şi a început să citească numele de pe plicuri, de fapt un singur nume, de şapte ori. M-am simţit atât de vinovat uitându-mă la feţele celorlalţi după fiecare epistolă — tristeţe, care se schimba rapid într-o ură mocnită. Din cauza întregii nedreptăţi de pe lumea asta. Nu se poate să se trimită şapte scrisori şi toate să ajungă la un singur destinatar.
Acum văd că o parte din începuturile scrisorilor sunt copiate cuvânt cu cuvânt din volumul Scrisorile marilor scriitori către iubitele lor. O înşelăciune nevinovată, pe care o descopăr abia acum. Asta explică stilul înalt folosit: „Iubitul meu, cred că soarta ne ocroteşte...". După care, fără nicio introducere, intrăm direct în cotidian. „Majoritatea lecţiilor sunt plicticoase, iar unii dintre profesori nu îşi dau interesul.." O mai ţii minte pe Petya, cu care ţi-am făcut cunoştinţă... închipuie-ţi, s-a combinat cu un italian..
Sau asta. „Vreau să fim din nou fericiţi, ca pe 8 şi 9 martie!!!" Cu trei semne de exclamare.
Ce n-aş da să-mi amintesc ce s-a întâmplat pe 8 şi 9 martie.
Auzită într-un tren: „Pe vremea comunismului făceam amor la greu, pentru că nu aveam altceva de făcut"

.O carte de bucate a tăcerii

Voi adăuga la Lista istoriilor nescrise (şi imposibile) ale anilor '80 încă una: Scurtă istorie a tăcerii.

Mama făcea din tăcerea ei nişte dovlecei prăjiţi delicioşi, friptură de miel la grătar, plăcintă cu brânză...
Totul putea fi spus în câteva feluri de mâncare. Abia acum înţeleg de ce mama şi bunica găteau atât de bine. Pentru că nu era gastronomie, era poveste. Labirinturile plăcintelor cu brânză şi cu dovleac erau gustoase şi încurcate ca poveştile Şeherezadei. Iată şi eposul care lipseşte, eposul plăcintei cu brânză.
Vecinii noştri de atunci convieţuiau familial într-un fel paşnic şi puţin straniu. Se certau întotdeauna sâmbăta la prânz. Devenise un ritual, parte din show-ul de sâmbătă şi duminică. îmi amintesc că odată, când acest scandal de sâmbătă nu s-a ţinut, noi ne-am îngrijorat serios. Şi mama l-a îndemnat pe tata, nu e glumă, să dea o fugă până la ei şi să vadă dacă nu s-a întâmplat ceva rău. Tata i-a răspuns că nu poate merge să întrebe „de ce nu vă certaţi". Atâta timp cât nimeni, niciodată nu îi întrebase de ce se ceartă. Bineînţeles că, într-un final, s-a dus. Mama ieşea întotdeauna învingătoare. Nu i-a deschis nimeni. S-a dovedit că erau plecaţi din oraş.
De fapt, întotdeauna se întâmpla unul şi acelaşi lucru. Bărbatul îşi lua geamantanul, un splendid geamantan maro, cu întăritură, urla că de data asta pleacă definitiv, ajungea la uşa de la intrare, lăsa geamantanul jos, se aşeza pe el şi-şi aprindea o ţigară. Femeia începea să gătească şi peste o oră mirosea atât de îmbietor a mâncarea de sâmbătă la prânz, pui cu cartofi, ghiveci călugăresc sau miel cu ceapă verde, în

funcţie de sezon, aşa de domestic şi plăcut mirosea, că bărbatul îşi lua uşor geamantanul şi trecea înapoi pragul casei, întorcându-se din fuga sa obişnuită de sâmbătă. Smerit şi înfometat

.Reîntoarcerea în orăşelul T

9

Metafizica firelor de praf

Am adormit pe pervazul ferestrei. Mă trezeşte soarele clocotind prin geamul tulbure, un soare dulce de septembrie. Sunt încă în lumea nimănui, între vis şi după-amiază, şi, înainte să mă reîntorc în mine, simt acea rătăcire şi uşurătate, întreaga imponderabilitate a corpului de copil. Trezindu-mă, îmbătrânesc într- o secundă. O durere ascuţită în mijloc, piciorul mi-a înţepenit. Lumina începutului de septembrie, primele frunze căzute afară, stânjeneala că a trecut cineva pe stradă şi m-a văzut.

Cobor încet de pe geam, întinzându-mă; înainte pur şi simplu săream de pe pervaz. Camera, încălzită de soarele tomnatic, a prins viaţă. O rază trece exact prin scrumiera masivă de sticlă şi se disipează în culorile ce o compun. Până şi musca de lângă ea, moartă de mult, deja mumificată, pare rafinată şi începe să strălucească ca un cercel uitat. Mişcarea browniană a firelor de praf în raza de soare... Prima dovadă zilnică a atomismului şi a fizicii cuantice; suntem făcuţi din fire de praf. Sau poate că întreaga cameră, după-amiaza şi eu însumi, cu tridimensionalitatea mea stângace, suntem o proiecţie. Aşa era şi raza vechiului

şi zbârnâitorului aparat de proiecţie al cinematografului orăşenesc.
îmi amintesc întunericul, mirosul de Petrosin, zbârnâiala aparatului. Cinematograful era făcut din acest întuneric şi o rază. Pe rază soseau călăreţul fără cap, impozanţii Munţi Stâncoşi, Grand Canion, de pe care ridicau colbul cai şi indieni, triburile sioux urlătoare, legiunile romane aliniate, şatre ţigăneşti răsfirate înaintând spre cer; pe raza asta coborau Lollobrigida, Loren, Bardot, Alain Delon şi al său veşnic rival Belmondo, uuu, ce urât era... îmi amintesc cum întorceam spatele ecranului când filmul era plictisitor — mai puţine bătăi, mai multe poveşti — şi mă uitam la raza ce venea dinspre ferestruica din fundul sălii. Fremăta de fire de praf ce dansau haotic. Dar nu din cele de praf obişnuit, cel pe care-l ştergeau de pe mobilă în fiecare casă. Din praful acesta magic erau făcute feţele şi corpurile celor mai frumoşi bărbaţi şi ale celor mai frumoase femei, caii, săbiile, arcurile şi săgeţile, săruturile, iubirea, totul, totul... Priveam firele de praf şi încercam să ghicesc care dintre ele se va transforma în buze, ochi, copita unui cal sau în sânii Lollobrigidei, zăriţi pentru o clipă într-o scenă.
îmi trec mâna prin raza din cameră, amestec firele de praf, închid repede pumnul, ca şi cum aş încerca să le prind, aşa făceam în copilărie... îmi agitam mâinile, mă luptam cu ele... Privită din perspectiva zilei de azi, bătălia era din start pierdută, ele câştigau mereu. Mă consolează uşor faptul că în curând voi ajunge şi eu la ele. Praf la praf...
Casa

Mă aflu aici incognito. Ironia constă în faptul că nu depun prea mult efort pentru asta. Cel mai sigur adăpost, dacă vrei să rămâi neobservat, este să te întorci în oraşul natal. Totuşi, păstrez o anumită conduită conspirativă: ies doar rar. înainte de plecare am spus pe ici, pe colo că părăsesc ţara pentru mai mult timp, am inventat nu ştiu ce bursă literară în America Latină. Mi-am primit porţia de şicane mărunte pe vreo două-trei site-uri literare, cum că numărul plecărilor întrece cu mult numărul frazelor publicate în ultimii ani. Acuzaţii pe deplin întemeiate. Mi-am făcut bagajul şi am plecat. M-am întors, vreau să spun. Nu ştiu care verb se potriveşte mai bine în acest caz.
Casa în care locuiam odinioară cu chirie era liberă de ani buni. Vechii proprietari s-au prăpădit, urmaşii lor s-au împrăştiat prin lume. Am reuşit să iau legătura cu omul care avea grijă de casă. I-am plătit pe trei luni, deşi nu aveam de gând să rămân mai mult de 2-3 săptămâni. Urma să mă întorc incognito în Sofia, unde mă aşteptau toate acele cutii de carton şi întunericul natal al pivniţei.
Omul nu s-a abţinut să mă întrebe cu ce ocazie pe-aici şi de ce închiriez tocmai casa asta. Aveam, bineînţeles, pregătită povestea. Dacă la altceva nu mă putea ajuta, meseria asta a mea mă făcea măcar capabil să propun o poveste care să sune veridic. Am mizat pe versiunea consacrată a savantului care şi-a ales un loc singuratic pentru a-şi termina o operă importantă.
Dar cum aţi ales tocmai locul ăsta, de aici toată lumea fuge.

Tocmai de aceea. Caut linişte. Am trecut pe aici cu ani în urmă, mi-am tratat piciorul rupt la Băi. E mirific locul ăsta, mirific, am repetat eu. Bănuiala i-a dispărut repede. E de-ajuns să-i lauzi cuiva locul în care trăieşte, de parcă meritul e al lui, şi eşti deja de-al său, de-al locului. Totuşi, am subliniat că am mult de lucru şi nu aş vrea să fiu deranjat. Omul m-a liniştit spunându-mi că am ales locul potrivit. în stânga locuia o babă surdă, în dreapta casa era goală de mulţi ani şi doar şobolanii şi strigoii se mai fugăreau înăuntru. Se spunea că, din când în când, o luminiţă palidă se zăreşte prin camere. O fi fost sufletul Mariikăi cea oarbă, ultima care a locuit acolo. Omul a tăcut, ca şi cum se temea să nu mă răzgândesc, şi a adăugat că el nu crede o asemenea prostie.
îmi aminteam bine casa vecină. Pe atunci, Mariika cea oarbă era în viaţă şi cine ştie de ce ne era atât de frică de ea. în timpul zilei stătea ascunsă în camera ei, ieşea doar seara în curte şi mergea cu braţele întinse printre pomi. Unii spuneau că noaptea vede mai bine decât ziua, pentru că întunericul din ea şi cel de afară se înţeleg. Ca la cârtiţe. Oamenii noştri nu au pic de milă în exprimare.
Altminteri, toate rămăseseră la fel. Uliţa purta vechiul nume al unui comandant sovietic, camera era aceeaşi, cu o masă, un pat şi o sobă veche cu petrol. Nici măcar orhideele deja ofilite de pe tapet nu fuseseră schimbate.
Sub acoperişul casei şi-a făcut cuib o familie de rândunele. Au trei pui. Seara las intenţionat lampa de afară să ardă. Atrage muşte şi fluturi pe care rândunelele le vânează. în scurt timp am început să

mă întreb dacă e normal ce fac. Ajut o specie să ucidă mai uşor o alta. Da, rândunelele au pui care au nevoie de mai multă hrană. Copiii sunt un alibi de nezdruncinat. Dar, cu siguranţă, aceste muşte şi fluturi pe care eu îi transform în jertfe au la rândul lor pui. De ce să fie micuţele rândunici mai valoroase decât larvele de muscă? Uciderea unei muşte şi uciderea unui elefant nu sunt în aceeaşi măsură crime?

Mă întorsesem în casa aceasta din T. cu un motiv anume. Am smuls scândura din podea, cea din dreapta ferestrei. Aici se afla patul. Copil fiind, îmi săpasem un loc secret. Pe urmă ne-am mutat în grabă şi nu am apucat să-mi iau cutia. Mi-am spus că într-o zi o să mă întorc după ea. De la cutia asta au plecat toate cutiile de carton mai mari şi mai mici de mai târziu, din ea au luat naştere şi, de fapt, fără ea colecţia mea nu ar fi fost completă.

Sfârşitul indienilor

Jos pălăria pentru indienii morţi şi pentru noi, cei care făceam parte din tribul lor. Trebuie să îi adaug la acel catalog al lucrurilor dispărute. Lângă pagere, videocasete şi tamagotchi-uri. Când ne uitam la Winnetou, ne transformam toţi în Winnetou. După Osceola, mahalaua se umplea de osceoli. Acelaşi lucru se întâmpla cu Tecumseh, Tokaito, Severino, Chingachgook — Şarpele Uriaş... Ştiu că acum aceste nume nu le spun nimic celor născuţi mai târziu. Batman, Spiderman, Ţestoasele Ninja au reuşit să înlocuiască în mod necinstit indienii şi întreaga lor mitologie, fără să fie vreodată în luptă directă cu ei. Ei

au finalizat ceea ce începuseră acum două secole feţele palide.
Iată ce s-a întâmplat după proiecţia unuia dintre aceste filme. îmi amintesc că ieşeam întotdeauna ameţiţi din sala de cinema, ca dintr-o luptă cu albii. Cel puţin o oră după aceea eram cu un picior acolo, pe jumătate indieni, pe jumătate elevi de clasa a treia. Senzaţia era aproape fizică. Şi aşa, după unul dintre filmele astea, am intrat în cofetăria de lângă cinematograf ca să ne luăm obişnuita bragă şi tulumbă[16]. Aveam nevoie de ceva timp ca să ne revenim din luptă, să coborâm de pe cai şi să intrăm în viaţa bulgărească plicticoasă. Ne-am aşezat la coadă la cofetărie. A venit rândul primului din gaşcă, căpetenia noastră, care şi-a comandat cu demnitate braga şi tulumba. Vânzătoarea vorbea cu cineva şi nu l-a auzit. Căpetenia stătea în faţa vitrinei cu mimica împietrită a unui copil de zece ani. Când, în cele din urmă, femeia din spatele tejghelei l-a privit şi i-a aruncat-o uşor obraznic: „Haide, micuţule, spune ce bei, că n-am timp”, el a săgetat-o rece: „Lui Chingachgook nu-i place să repete”. A sunat neaşteptat pentru toţi. Cu siguranţă era nevoie de curaj pentru o asemenea replică, iat pauza lungă în care se auzea doar ventilatorul sublinia măreţia momentului. O secundă mai târziu, vânzătoarele şi unii dintre obişnuiţii acestor după-amiezi au început să râdă ca la comandă. Era ceva foarte josnic (mişeleşte aş fi spus atunci), mult mai rău decât să ne tragă o mamă de bătaie sau să ne izgonească. Chingachgook nu a suportat şi a zbughit-o afară. Noi de asemenea „am încălecat pe cai”.

Niciunul dintre noi nu a râs de Chingachgook; dimpotrivă, i-am apreciat curajul într-o lume în care nimeni nu dă doi bani pe tine. Mai ales dacă eşti un puşti de clasa a treia.
Epilogul acestei poveşti e mult mai trist. Plimbându-mă acum prin orăşelul T., ani mai târziu, am dat peste baraca de tir. Puteam să jur că era aceeaşi rulotă din copilăria mea, decolorată şi ruginită. Ba chiar puştile erau aceleaşi, doar rastelurile se mai jupuiseră. Locul cel mai fascinant pentru noi odinioară. Doar aici puteam vedea toate comorile, altminteri ferecate, ale străinătăţii (acum ştiu că veneau din Iugoslavia). Această peşteră a lui Aii Baba, cu toate ţigările de gumă, surprizele colorate cu Gojko Mitic, Claudia Cardinale, Brigitte Bardot, calendarele de buzunar cu femei goale, pachete de cărţi, poze cu femei care îţi fac cu ochiul, în funcţie de unghiul din care le priveşti, pix cu o barcă plutind în el, gumă de şters chinezească aromatizată, brichetă-pistol, pistol cu capse şi butoiaş, o curea de piele cu o cataramă uriaşă, de metal, insignă cu Elvis Presley, breloc cu turnul Eiffel, un calendar vechi cu toată echipa lui Levski, un baston de sticlă plin cu bomboane colorate, foc de artificii, pălărie de cowboy din piele, toc de pistol din plastic, bile de sticlă în toate dimensiunile şi culorile, balerine din bachelită, Scufiţa Roşie cu lupul din porţelan... Tot acest imperiu al kitsch-ului din plastic şi porţelan, repet, de nepreţuit pentru noi atunci, arăta acum învechit şi distrus. Puteam vedea deja în orice magazin comori şi mai mari (şi un kitsch mai mare). Acei indieni maro, prost turnaţi în forme,

cu tomahawk, săgeţi, suliţe, cai ş.a.m.d., după care mureau toţi pe atunci, stăteau cel mai în faţă. M-am apropiat de rulotă şi brusc l-am recunoscut în bărbatul din spatele tejghelei pe odinioară falnicul Chingachgook, îmbătrânit şi uşor împlinit, care striga la un grup de copii ce treceau nepăsători. Filmul luase sfârşit.
Nu l-am salutat, m-am retras în umbra castanilor de vizavi şi am rămas să observ ce se întâmplă. După puţin timp, la rulotă a apărut un băiat de vreo 15 ani, probabil fiul lui, au schimbat câteva vorbe, iar Chingachgook a plecat. Am aşteptat încă puţin şi m-am dus la băiat. Am plătit 10 trageri, mi-am ales una dintre cele două puşti şi am început să trag în nuci. încă de la prima împuşcătură mi-am dat seama că puşca bate cu câţiva centimetri în stânga. Vechiul truc al tuturor barăcilor de tir, mi-am amintit cu drag.

— Puşca bate într-o parte, am spus.

— Păi, nu, nu ar trebui, s-a înroşit băiatul. încercaţi cu

cealaltă.

— Nu vreau, îi ştiu deja deviaţia ăsteia, am început eu

să râd.
Am ochit câteva nuci, apoi am ţintit lupul care a luat-o la fugă după iepure, apoi prinţul care s-a înclinat şi a sărutat prinţesa...
— Alegeţi-vă ce vreţi să luaţi, a spus băiatul, după ce am pus puşca la locul ei.

Am întrebat cât costă indienii, am luat în mână un trăgător ce stătea în genunchi, apoi altul, un călăreţ, le mângâiam conturul, îi priveam ca un cunoscător. Băiatul stătea şi se uita nevenindu-i să creadă. Probabil că eram primul care arăta vreun interes pentru ei. Când i-am spus că vreau să cumpăr toţi indienii, parcă s-a speriat. Nu ştia ce o să spună tata, ţine mult la ei. Nu-i aşa că sunt de vânzare? am întrebat eu ferm. Da, da, sunt de vânzare, a răspuns băiatul şi s-a uitat speriat după tatăl său. La ce preţ? La un preţ, bineînţeles, caraghios. Uite ce facem, am spus, o să-i plătesc pe toţi, dar voi lua jumătate. Iar ceilalţi o să rămână pentru tatăl tău. Şi mai spune-i să nu-i mai vândă aşa ieftin. Au plusvaloare, dată de trecutul lor. Nu sunt sigur dacă m-a înţeles.
— Dumneavoastră sunteţi colecţionar? a întrebat băiatul, în timp ce-mi întindea punga de plastic cu indienii.
— Se poate spune şi aşa.
— Lăsaţi-mi un nume sau treceţi din nou, tata o să se bucure mult să vă cunoască. Aici nimeni nu se interesează de indieni.
— Salută-l pe tatăl tău din partea mea, i-am răspuns în timp ce plecam.
— Cum vă numiţi... a strigat băiatul în spatele meu. Am mai făcut câţiva paşi, nu eram dator să-i răspund, puteam să mă fac că nu-l aud. Totuşi, m-am întors.

— Cerbul-iute-de picior este numele meu de indian. I-

am făcut cu mâna şi m-am pierdut după colţ.

Un culoar lateral

Baba-oarba. Modul cel mai uşor ca să-ţi faci un labirint — te leagă cineva la ochi şi o porneşti. Dintr-odată, lumea se transformă, camera pe care o ştii atât de bine e alta. Un adevărat labirint, în care te loveşti, te răneşti, te deplasezi cu oftaturi. Acum mă gândesc că ar fi fost jocul preferat al Minotaurului.
Copii fiind, am făcut un pact cu verişoarele mele: ca, oricât de mult am îmbătrâni, ne-am schimba şi chiar dacă am avea copii, am deveni oameni importanţi sau nu, să ne întâlnim în fiecare an într-o anume zi şi să jucăm baba-oarba. Până când o să ajungem cu adevărat babe oarbe, râdeau ele. Atingerile întâmplătoare atunci când încercai să prinzi pe cineva în întuneric, recunoaşterea prelungă prin pipăituri făceau parte din erotica nevinovată a acestui joc. Ultima oară am jucat, cred, pe la finalul facultăţii. îmi amintesc doar că m-am înfipt în cactusul uriaş din sufragerie şi pe urmă am stat două zile să-mi scot ţepii.

Julieta în faţa cinematografului

Probabil asta a treia mea ieşire de când sunt aici. Merg încet pe uliţele care se întunecă, întâlnesc oameni ale căror feţe nu îmi spun nimic. încruntate, obosite, inexpresive. întunericul timpuriu de octombrie cade lent, miroase a ardei copţi, toţi s-au adunat la cină, se aud replici din (unul şi acelaşi) serial. Trec pe lângă cinematograful orăşenesc, care a uitat de mult mirosul rolei de film. Şi brusc, din spatele meu, o voce de femeie rosteşte dintr-o suflare:
— Bună, bună... Ce faci? Eu plec... Haide, adio... Nu o să mă întorc curând...

O frântură de limbă, urmată de un râs straniu, înăbuşit. A fost atât de neaşteptat, că m-am speriat rău. Până să apuc să răspund ceva, cu toate că nu era nevoie, femeia se îndepărtase. Julieta, Julieta nebuna! Am recunoscut-o din spate, uşor gârbovită şi întotdeauna grăbită. Acelaşi costumaş roz, de modă veche, de când o ştiu, cu nasturi mari, îmbrăcaţi în stofă, şi pălăria învechită ca a reginei Angliei. Julietei din copilăria mea, logodnica lui Alain Delon, care se tot învârtea în jurul cinematografului, îi dădeau voie să intre pe gratis; ştia toate filmele pe de rost.

La un moment dat, pe când mai aveam din plin acea capacitate a mea, am simţit întreaga cacofonie din ea. De parcă toată era făcută din scene de film, uşor neclare, schimbându-se cu viteză ameţitoare. Se năpusteau trenuri fără frâne, cai, fiori de dragoste, câteva şuturi fără milă în burtă, feţe, replici, un pumn în faţă, avioane care survolau foarte jos, remarci neaşteptate, tristeţe şi euforie... m-am strecurat afară epuizat şi ameţit.

în culmea fericirii datorită „relaţiei" cu Alain Delon, Julieta tot explica cum o s-o ia din T. şi o s-o ducă direct, par avion, la Paris. Era analfabetă şi căuta în permanenţă pe cineva să îi scrie scrisorile adresate iubitului ei. De vreme ce mă tot învârteam pe la cinematograf şi eram dintre cei care nu râdeau de ea, m-am transformat în cel mai frecvent scriitor de scrisori, un Cyrano de Bergerac autohton. Toate începeau cu „Scumpul inimii mele, Alainule...", treceau obligatoriu printr-un comentariu la ultimul film în care iubitul ei s-a evidenţiat, explicându-i

amănunţit cum a descifrat semnele pe care el i le trimitea din ecran. Câteodată îşi permitea nişte mici avertismente, ca de exemplu, să aibă grijă cu tânăra Anne Parillaud, precum şi cu găina aia de M.D. (schimbam din mers „găină” cu „cucoană”)... Scrisoarea se încheia întotdeauna cu asigurarea că ea, Julieta, e gata, nu are bagaj mare şi îl aşteaptă, numai să scrie două-trei rânduri când vine s-o ia. O s-o găsească în fiecare după-amiază în faţa cinematografului. Puneam scrisoarea în plic, scriam „Paris, Alain Delon”, iar ea, cu mâna ei, o punea în cutia poştală galbenă. La expeditor era scris invariabil „oraş T., Julieta, în faţa cinematografului”. După cum se vede, aceste adrese subliniau şi mai mult faima celor doi corespondenţi. Cunoscuţi în toată lumea şi în oraşul lor.

într-o zi însă, minunea s-a produs şi Julieta a primit scrisoare de la Alain Delon. Cineva o lăsase la casa de bilete a cinematografului Vapţarov. Că pe ştampila scrisorii se citea numele oraşului învecinat sau că scrisoarea era scrisă în bulgară rămâneau amănunte lipsite de importanţă. Am avut onoarea să-i fiu primul cititor, Julieta nu mai avea încredere în altcineva.

„Dragă Julieta, scriau şugubeţii autohtoni cu toată cruzimea locală, primesc cu regularitate scrisorile tale şi am fost nevoit să învăţ bulgara ca să îţi pot scrie. Nu reuşesc întotdeauna să-ţi răspund, pentru că sunt prins până peste cap cu munca şi cu femeile, dar femeilor nu le acord nicio atenţie pentru că îţi sunt sortit ţie, draga mea copilă, logodnica mea. Nu înceta să mă aştepţi, adună-ţi zestrea, pregăteşte-ţi şi

costumul de baie, o să trec să te iau din T. Direct spre Insulele Canare. Al tău, cel care te iubeşte, Delon.”
O luaseră de papagal, dar ea zburda de bucurie, nu mă lăsa inima să-i spun că scrisoarea e un fals. Mi-a înşfăcat plicul din mâini, şi-a băgat nasul în el, ca şi cum ar fi vrut să prindă ceva din mirosul lui Delon, pe urmă m-a îmbrăţişat, a ascuns scrisoarea în sân şi a plecat să hoinărească prin oraş, înnebunită de fericire, să răspândească vestea cea dulce şi să-şi ia la revedere.
Nimic nu mai putea să-i zdruncine convingerea că Delon va veni şi-şi petrecea toate după-amiezile în faţa cinematografului cu o geantă mică, zdrenţuită, cu zestrea şi costumul de baie înăuntru. Timpul a trecut, cinematograful s-a închis după anii '90, Delon însuşi a îmbătrânit nemilos, iar Julieta nu a lăsat să treacă nicio după-amiază fără să meargă acolo, la locul stabilit. Scotocesc prin arhivele mele după ziare vechi din zilele de atunci, nu pot să găsesc nicio poză, niciun semn despre ea, singura aristocrată din oraş. Fratele ei, Goşo Centrul, îi furase titlul de nebun al oraşului; ce nedreptate şi în nebunie. Cuminte şi inofensiv, pe el l-au găsit înecat, încurcat în trestiile râului Tundja. Din fotografia lui, pe care o adaug aici, putem reconstitui un pic din figura luminoasă a surorii lui, Julieta

Să adaug şi povestea Julietei în capsula acestei cărţi. într-o bună zi, Delon, bătrân şi uitat, o să afle că în oraşul T., în faţa cinematografului orăşenesc de odinioară, în fiecare după-amiază, timp de 40 de ani (aici Penelopa se face mică de ruşine), l-a aşteptat o femeie cu bagajul făcut, împachetat într-o geantă mică.

Istoria oficială a anilor '80

în anul 1981 Bulgaria împlineşte 1300 de ani. Doi ani la rând urmărim herghelii de cai cu protobulgari care străbat câmpiile şi hoarde de slavi ascunşi în mlaştini, respirând prin tulpini de trestie ca prin nişte tuburi de snorkeling. Fiecare are câte un prieten sau rudă figurant în scenele de masă din epopeele istorice. Se spun legende despre protobulgari cu ceasuri electronice, apărute neglijent în unele cadre. Pe vremea aceea, ceasurile electronice erau la modă, întru bucuria vietnamezilor de la care le cumpărăm la negru; nu le poţi da jos de pe mână oricum şi oriunde sau să le abandonezi pe undeva. într-un anume fel, serbarea celor 1300 de ani a trecut ca o premieră de film. Dar evenimentele reale, cele pentru care nu ne pregătiserăm, erau altele în anul 1981.

Aii Agca îl împuşcă pe papă. Este implicată şi Bulgaria, iar noi stăm în faţa televizoarelor. Nimic nu uneşte mai tare un popor mic decât acel sentiment că toţi sunt împotriva lui.

în celălalt eveniment important, Bulgaria nu este implicată direct. în luna decembrie se vorbeşte pentru prima dată de SIDA. Astfel, odată cu 1981, se încheie în mod oficial anii şaizeci. Toate revoluţiile sexuale se

sistează din motive de sănătate. De vreme ce la noi anii şaizeci nici n-au apucat să înceapă, nu simţim sfârşitul lor atât de tragic.
Anul următor a murit Brejnev. Oare a avut legătură cu epidemia de SIDA? Mă îndoiesc. Era o zi de noiembrie, tristă şi mohorâtă, ploua. Au anunţat vestea la şcoală, profesorii păreau mai degrabă speriaţi decât îndureraţi. Da, frica era mai mare decât tristeţea. Cine o să ne păzească acum? Nu am făcut ore în acea zi. A doua zi au scos televizorul din cancelarie pe coridor, ne-au încolonat şi a trebuit să privim înmormântarea, cu toate amănuntele ei sinistre: coşciugul masiv, îngropat în flori, marşurile lente, care se auzeau pierdut în toată şcoala. Dăduseră sonorul la maximum. Cei din clasele primare, puşi chiar în faţa televizorului, se uitau nedumeriţi — şi vedeau probabil pentru prima dată un mort. Aşa am dat nas în nas cu moartea, pe un coridor rece de şcoală, suspinând un pic forţat pentru un om care nu înseamnă nimic pentru noi. Aveam 12 ani şi, cu o zi înainte, sărutasem o fată, e drept, pe întuneric, la jocul cu sticla, cu ocazia unei zile de naştere. Primul sărut, prima moarte.
Venise începutul sfârşitului. Secretarii generali mureau la diferenţă de un an- doi, ca într-o epidemie. Ritualul era pus la punct. O zi nu se învăţa. A doua zi ne uitam la înmormântare pe coridorul şcolii, iar comandanţii de detaşament plângeau. Şi noi, cei din rândurile din spate, trăgeam unii în alţii cu boabe de orez prin ţevile pixurilor. După atâtea repetări, moartea nu ne mai impresiona aşa de mult.

De fapt, toată pubertatea mea poate fi descrisă prin prisma situaţiei politice complicate din anii '80.

Primul sărut cu o fată.

Moare Brejnev.

Al doilea sărut (cu altă fată).

Moare Andropov.

Al treilea sărut...

Moare Cernenko.

Oare eu îi omor?

Prima partidă de sex stângaci în parc. Cernobîl .Urmează o lungă perioadă de destrămare.

Submarinul galben

După repetate şi atente audiţii ale cântecului Yellow Submarine, înregistrat în 1968, se poate descifra un semnal revoluţionar codat, un mesaj conspirativ al Beatleşilor către tineretul bulgar. La mijlocul piesei (fix la 1 minut şi 35 de secunde), pe fundal se aude foarte clar replica „scoate-mi lanţurile” cu accentuai pe „u”, pronunţată foarte repede într-o bulgară perfectă. Uite-aşa: „scoate-milanţurile”. Din păcate, am deconspirat-o prea târziu, la mijlocul anilor '80, când lucrurile erau deja consumate.
We all live in a tam-ta-dam-ta daam... tam-ta-dam-ta-daam... tam-ta-dam- ta-daam...

We all live in a tam-ta-dam-ta daam... tam-ta-dam-ta-daam... tam-ta-dam- ta-daam. ..
Iar pe lângă Casa galbenă niciun Submarin Galben nu trecea.

Patru secunde din anii '90

M-am văzut într-o înregistrare din 3 noiembrie 1989 ce durează trei minute, se pare că e singura înregistrare păstrată, deşi pe-atunci erau o mulţime de camere de luat vederi. Timp de 4 secunde aveam 20 de ani. Patru secunde lungi, care mi-au dat timp să-mi amintesc totul. Doamne, cât eram de slab şi de caraghios, cu mărul lui Adam proeminent, părul căzut în ochi, geaca ieftină de student. Uite-l şi pe Gaustin, singurele cadre cu el, nu se poza niciodată. Privim încontinuu în jur, curiozitate şi frică. Era primul protest din Bulgaria în ultimii 40 de ani. Văzut azi, protestul pare total inofensiv în cererile lui: oprirea unui nod hidraulic care polua munţii Rila. Dar Zidul nu căzuse încă, nici regimul de aici. Am observat civilii cu camera de filmat, care cu siguranţă nu erau de la televiziune. Oamenii Securităţii folosesc o altă tehnică de filmare: fixează separat figurile ca să poată fi identificate. Datorită lor mă pot vedea acum 4 secunde întregi. Operatorul şi-a făcut treaba mai bine decât era nevoie. Pe ici, pe colo se zăresc figuri cunoscute, câţiva oameni de la universitate, un poet. Feţele sunt tensionate, corpurile, înţepenite, stângace, hainele, aproape identice, cu o croială proastă, îmbrăcăminte de serie. Da, prin comparaţie cu anii '60, care erau sexy, coloraţi, ştiau cum să se îmbrace, anii '80 şi întregul comunism s-au terminat urât.

Uite, acum pe înregistrare se vede cum detaşamentele civile dau năvală şi se infiltrează în mijlocul manifestanţilor, ca să provoace haos. Le observăm, schimb câteva vorbe cu prietenul meu, pe urmă întorc capul spre dreapta, direct spre camera ce mă filmează. Asta se întâmplă în secunda trei. încerc să măresc imaginea, dar înregistrarea e proastă. La secunda patru nu mai sunt.

Să nu uit..

Am furat dintr-o librărie de pe Vitoşka volumul Ce să gătim în timpul crizei, ca să o fac cadou fetei cu care trăiam pe-atunci. Nu aveam nimic de mâncare în casă, doar două conserve de fasole expirate, ajutoare din proviziile armatei elveţiene. Ne aşezam seara cu cartea de bucate în faţă.

Ce să inventăm ca desert?

Păi, ce spui de un chec cu pere?

Deschideam la pagina 146, unde era reţeta de chec, şi începeam să citim lent, ca să simţim gustul fiecărui cuvânt. Puneam jumătate de cană de miere în tava unsă cu unt topit. Separam cu atenţie gălbenuşurile de albuşuri. Amestecam apoi gălbenuşurile cu jumătate din zahăr, uleiul, laptele, făina şi bicarbonatul. Băteam foarte bine cu mixerul manual ingredientele şi le turnam în tava unsă în prealabil. Introduceam tava în cuptor şi coceam până când aluatul prindea o culoare maronie. Nu aveam nimic din cele enumerate, doar tava, cuptorul şi mixerul manual. Dar aşa de mult ne însufleţeam, încât la final se puteau zări urme de făină pe mâini.

Tanti Fani, de 70 de ani, din cartierul Mladost 1, i-a rugat pe cei de la policlinică să-i facă un RMN la

stomac, pentru terciul gratuit de bariu pe care îl dau înainte.
Frigul şi curentul oprit în anii '90. Foaierul întunecos al cinematografului Globus, spinările oarbe, respirânde ale necunoscuţilor...
întâlniri prin Sofia neiluminată, în timp ce cutreier ca reporter de noapte, independent, al unui ziar. Ursarul fără urs care hoinăreşte prin oraş. Mutrele[17] au oprit jeepul, l-au întrebat cât costă ursul, el s-a răţoit că nu e de vânzare, i- au tras una în cap, i-au smuls lanţul şi au legat ursul în spatele maşinii. Le trebuia ca să le antreneze pitbullii. I-au aruncat 50 de leva şi au plecat cu ursul, care alerga în urma jeepului şi mormăia.
Asemenea lucruri mărunte
nici nu intră în cronica neagră a anilor '90.
Istoria orbului Stoine, care-şi caută nevastă cu un recital nesfârşit în autobuzul ce duce în Cartierul Studenţesc:

Eu sunt Toni, băiat de milioane îmi caut nevastă pe

veşnicie...

Urmează o poveste lungă, presărată cu aventuri, despre cine e şi de unde vine, cum se luptă cu viaţa în marele oraş, poveste despre viitoarea familie pe care şi-o va face, planuri cu copii şi bătrâneţi liniştite... La final, în acelaşi ritm şi în rime, orbul Stoine dă adresa exactă şi numărul de telefon.
Istoria colegei mele, care petrecea în fiecare zi câteva ore bune în cea mai zgomotoasă cafenea de lângă facultate, cu intenţia deznădăjduită de a se mărita cu cineva înainte să se întoarcă în locul natal B. Acolo,

tatăl ei ar fi urlat din uşă: Te-ai căsătorit, fă? Pentru ce am spart banii pe tine 5 ani de zile, ca să te întorci tu fată bătrână? N-ai cum să-ţi găseşti bărbat aici. Stătea, lua înghiţituri mici din cea mai lungă cafea din lume şi aştepta. Intenţia ei secretă de măritiş era deja foarte evidentă. Toţi bărbaţii ocoleau masa ei. Odată m-a sunat de urgenţă şi mi-a spus că situaţia este extrem de serioasă, că tatăl ei se simte foarte rău şi vrea să-i prezinte un bărbat înainte să se prăpădească. Doar de data asta, a repetat. Am fost de acord, ne-am dus în orăşelul ei. Sub bolta de viţă-de-vie era întinsă o masă imensă, în jurul căreia tăceau lugubru cei mai apropiaţi unchi, mătuşi şi câţiva vecini. L-au adus pe braţe pe tată, semăna cu un Don Corleone autohton, foarte bolnav. M-am apropiat, s-a uitat la mine lung, timp de un minut, a încercat să spună ceva, a început să tuşească şi l-au dus înăuntru. Ani mai târziu am ajuns întâmplător în gara aceluiaşi oraş. O bătrână s-a holbat la mine şi a început să strige: Ia uite băiatul, măi. Ăla care ne-a minţit fata şi n-a luat-o, de ce nu v-aţi luat, mama ta de…
Cărţile la preţ vechi din librăriile care îşi închideau obloanele, pe care le vindeam în curtea universităţii. Zoo, sau Scrisori nu despre dragoste de Şklovski, Născut să trăiesc în singurătate. Scrisori de Kafka, toate ediţii de buzunar, şi Joyce, Portret al artistului la tinereţe, cu coperţi tari, costa 4,18 leva, n-a cumpărat-o nimeni. „Cândva, pe vremuri — dar ce mai vremuri erau şi acelea — o vacă mugitoare venea pe drum la vale, şi vaca asta mugitoare, care venea pe drum la vale.. ,”[18]

Acestea sunt doar lucrurile mărunte, care vor fi uitate, toate celelalte se află în ziarele de atunci. Totuşi, anii '90 au fost deceniul cel mai viu, cel mai frumos, în care se putea întâmpla orice. Atunci am fost tineri pentru ultima oară. Atunci a apărut Gaustin, student la filosofie cu studiile întrerupte, cu proiectele (şi eşecurile) lui geniale, care umplu un carnet separat.
De ce continuă Gaustin să fie important pentru mine? Rareori am avut prieteni. Empatia conduce la apropierea de oameni, dar nu şi în cazul meu, când povara tristeţilor străine se prăvălea asupra mea ca o boală. Nicio femeie, nicio relaţie, nicio prietenie. Dar Gaustin părea făcut dintr-o materie şi dintr-un timp diferite. Nu cunosc alt om ca el — transparent şi impenetrabil în acelaşi timp. Treceam prin el ca prin aer sau mă loveam de un zid de sticlă. Dar din cauza asta sau poate tocmai datorită ei, el era singurul pe care-l puteam numi prieten.

Proiectele lui Gaustin

Toate modalităţile de a face un ban cinstit se evaporau încet. într-una din zile ne pierdeam vremea pe la cinema, ca să vedem ce filme noi rulează. Biletele erau înfiorător de scumpe, ne holbam la afiş şi la cele câteva poze de pe panou. Atunci, lui Gaustin i-a venit o idee genială: vom povesti filme. O povestire amănunţită în 30 de minute contra unei sume minime. Proiectul Cinema pentru săraci. Un adevărat dumping pentru industria cinematografică. Şi s-a dezlănţuit. îţi închipui ce găselniţă e asta, ce inversare dinspre vizual înapoi către povestire? Te aşezi înaintea celor

care stau în faţa cinematografului şi începi o discuţie degajată, cum că filmul e măreţ, dar cei dinăuntru sunt măgari că pun preţurile astea, tu însă l-ai văzut şi le propui, contra unei sume neînsemnate de 700 de leva, o relatare amănunţită. Biletul costă de zece ori mai mult. Se adună un grup de vreo cincisprezece oameni şi suntem gata.

Stai, stai, îl întrerup eu, dar noi când vedem filmul? O

să-l vedem pe urmă, după ce luăm banii, răspunde

Gaustin. Şi ce-o să povestim?

O să-l compunem, vine răspunsul lui nevinovat. Ce e aşa greu, doar eşti scriitor. Ai titlul, câteva propoziţii din anunţ şi trei-patru poze din vitrină. Ce vrei mai mult?

Nu mai exista un asemenea om. Nici măcar nu glumea. Nu avea absolut deloc simţul umorului. Ca toţi oamenii obsedaţi. Ca toţi cei care sunt alături cu drumul, cum spunea bunica. Ca revoluţionarii şi femeile — după Nietzsche.

Cinema pentru săraci. Ca tamagotchi-ul pentru săraci din bancul ăla vechi.

Tamagotchi, dacă cineva îşi mai aminteşte, erau acele gadgeturi asemănătoare pagerelor (oare trebuie să explic şi ce e un pager?), cu care ai grijă de animăluţul tău electronic, îi dai să mănânce la o anumită oră, îi dai apă, te joci cu el când începe să plângă. Iar când te plictiseşti, îl abandonezi zile întregi până moare de foame. Unde au dispărut toate

tamagotchi-urile astea? La pagerele vechi. Omul nu realizează câtă moarte poate produce.
Ştiu că deviem de la subiect, dar haide să ţinem un minut de reculegere pentru sufletele:

pagerelor de altădată

tamagotchi-urilor

videocasetelor şi VCR-ului

casetofoanelor,

care au înmormântat magnetofoanele, care au

înmormântat gramofoanele, casetelor audio

telegramelor, cu întregul lor ritual
maşinilor de scris (lăsaţi-mă să-mi iau un adio personal de la Mariţa mea, plină de scrum şi cafea din anii '90). Scrierea la maşină era un efort fizic, o altă formă de mişcare, vă mai amintiţi?
Gata, minutul s-a scurs. Despre ce vorbeam? Cinema pentru săraci, da, dar să termin mai întâi bancul. Deoarece tamagotchi-ul costa şi el bani, a apărut tamagotchi pentru săraci. Şi ştiţi ce era? Un gândac de bucătărie într-o cutie de chibrituri. Fix aşa. Poate nu vi se pare haios, dar ţin să adun şi aceste mărunţişuri, toate lucrurile care au dispărut deja, nu mai sunt, sunt moarte.
Ceea ce înseamnă că e inversul celor scrise: „să treacă prin potop vii şi să se înmulţească din nou”. M-

am încurcat de tot. Nu ştiu dacă lucrurile pe care le scot haotic şi uşor panicat din potopul meu vor putea să trăiască şi să se înmulţească. Ştiu că trecutul e neroditor ca o iapă stearpă. Dar tocmai de aceea mi-e şi mai drag.

Nu a dat roade nici acea idee cu cinemaul pentru săraci. Să vă mai spun că abia de ne-am salvat pielea după ce am încercat să povestesc primului grup de oameni un film pe care nu l-am văzut?

Un final asemănător a avut şi proiectul „O poezie personală".

Nu există muncă ruşinoasă, a spus într-o zi Gaustin. Te aşezi, asemeni pictorilor stradali care vor să te picteze pentru bani, ţii în mână un creion şi o foaie şi inviţi lumea: Vreţi să scriu o poezie pentru dumneavoastră? Fiecare fată frumoasă are dreptul la o poezie. (Cred că era un citat.) O să dureze doar zece minute.

Şi uite-mă pe o bancă, în părculeţul din faţa barului Kristal, cu câteva foi şi un creion, cu un panou discret în faţă, care indica serviciul — poezie personală. La finalul celor două ore neproductive, o femeie cam de 50 de ani s-a apropiat. Nu o gândiserăm aşa. Nu ştiu de ce îmi închipuiam doar clienţi de 20 de ani. Era durdulie, ca un antagonist din desenele animate sovietice, îşi dorea o poezie personală. Au trecut cele 10 minute. Nimic. Capul îmi era gol şi sec, ca o pivniţă în care nu poţi auzi decât cum se scurg minutele, unul după altul. Mi se făcea din ce în ce mai milă de amândoi. Ea a început să transpire, a scos o batistuţă, pot să mă mişc, da, bineînţeles, doar nu vă desenez. în ce parte să mă uit? Nu are importanţă, puţin în

lateral, mă cam jenez. Era o fire romantică sau se îmbogăţise. Şi cu fiecare minut care se pierdea în neant, eşecul meu ieşea la iveală. M-am hotărât într-un final să n-o mai iau pe ocolite. Am ridicat capul, am privit-o direct în ochi şi i-am trântit- o:
— Astăzi aveţi o asemenea aură, că mi-e foarte greu să mă concentrez. Se poate să treceţi altă dată?
în acea perioadă, toate ziarele scriau despre aură şi extraterestri. Şi a funcţionat, femeia, în loc să-mi trosnească o palmă, s-a luminat. Mi-a spus că sunt un poet adevărat, că şi-a dat seama imediat de asta. Doar cineva născut poet poate prinde aura. (De parcă aurele erau crapi.) A declarat că locuieşte în apropiere şi m-a invitat să bem un pahar de vin. Am acceptat mai degrabă din vinovăţie. S-a dovedit că locuia singură, a scos o sticlă de vin, s-a aşezat cam aproape de mine, pe pat, cu toată abundenţa de locuri libere existente, şi m-a înghesuit cu corpul ei. Dar, vă rog, eu sunt poet, am spus, ridicându-mă rapid. Ca şi cum aş fi vrut să-i amintesc că lucrez mai ales cu aura, iar corpurile nu intră în competenţa mea.
Zzzzt-afaaară — palma ei a trimis şi proiectul ăsta în grămada ideilor măreţe şi neînţelese ale lui Gaustin.
De proiectul „Parada prezervativelor” s-a îngrijit Gaustin în persoană.
Trebuia doar să meargă la oamenii cu bani şi să le explice ce mină de aur le oferă. S-a întors posomorât. Ne-am aşezat, ne-am pus o vacă verde (o mentă cu lapte), şi a povestit cum, încă de când a intrat în agenţia aia revoltător de bogată, a înţeles că nu vor aprecia ideea.

Paradă de prezervative. Revoluţie, se înflăcăra Gaustin.
Reviewluţie, m-am băgat şi eu.
Ţine-o minte, e bună, a remarcat el în trecăt şi a continuat. Nimeni nu a mai făcut aşa un spectacol, înţelegi? De toate s-au întâmplat în business, dar nu s-a ajuns niciodată la acest accesoriu, se înflăcăra Gaustin. Un adevărat minimalism. Producătorii de prezervative dau o groază de bani. Iar ei se întrebau: cum o să defileze manechinele cu prezervativele puse? în primul rând, statul o să-i frigă cu legea pornografiei şi, în al doilea rând, nicio televiziune nu o să transmită un asemenea pret â porter. Şi, dacă o să-l transmită, o să pună un pătrăţel negru exact acolo, pe acel loc unde e centrul evenimentului.
Şi în ultimul rând, ha-ha-ha, mureau de râs ăia, cine o să asigure o erecţie
continuă în spatele culiselor, a? Cine? Tu îţi închipui, ziceau, ce mai chestie o să fie? Ca la schimbul de cauciucuri în boxa de la Formula 1. Ha-ha-ha... O să fie nevoie de pompare la greu!
Gaustin i-a aşteptat să-şi termine glumele şi le-a spus imperturbabil: Hai acum, ce tăceţi ca muţii? De fapt defilarea nu o să fie cu manechine.
Cum aşa? s-au holbat cei de la agenţie.
Ca să evităm toate problemele, le-a spus Gaustin, vom folosi figuri ritualice africane. Toate sunt cu falusuri mari...

Cu ce, cu ce? nu înţelegeau ăia.

Cu falusuri mari, în erecţie, a repetat liniştit Gaustin.

Puie, a explicat şeful.

Aşa vom introduce arta în business, pentru că doar acolo falusul în erecţie nu e pornografie, şi-a încheiat prezentarea Gaustin.

L-au pus să aştepte afară, până vor lua o hotărâre. L-au chemat după o oră şi l-au refuzat. Din cauza artei. Cine o să se uite la sculpturi africane din lemn? Ei nu erau împotriva artei (şi nici a pornografiei, cu siguranţă), dar ambele erau în cazul de faţă nerentabile.

Şi ideea asta a intrat în depozitul cu eşecuri. Bine, trece-o în carneţel, spunea Gaustin. în mod evident am luat-o înaintea momentului istoric. într-o zi o să se bată pe ea. Aşa strângea el comori în viitor. Eu eram doar proprietarul cufărului. Scrisul înseamnă de fapt şi depozitarea de eşecuri. Acum s-ar supăra cu siguranţă. Nu înseamnă eşec ceva ce nu s-a întâmplat, îl aud strigând.

Cred că undeva, în altă parte, în alt loc şi timp, el este un inventator genial şi realizat sau un măreţ şarlatan.

Aici, în carneţelul maro cu eşecuri, se odihnesc şi următoarele proiecte
nerealizate ale lui Gaustin:

Seif pentru povestiri personale. Ascultare, depozitare şi păstrare în condiţii de totală discreţie pentru o perioadă determinată de timp. Dacă clientul doreşte, după moartea sa, povestirea poate fi transferată urmaşilor săi.

Proiecţie pe cer. (Unul dintre cele mai monumentale proiecte.) în noaptea adâncă, un aparat de mare putere proiectează pe tot ecranul cerului. La început,

nu avea nicio idee despre ce urma să se proiecteze, dar conceptul acestui cinema de vară ceresc îl umplea de fiori. Cum să stea gol şi nefolosit un asemenea spaţiu imens? Gândiţi-vă doar cum ar fi ca întreaga emisferă să-şi întindă gâturile şi să se privească în sus în acelaşi moment.
O lună mai târziu, proiectul a căpătat mai multă consistenţă. Hai să proiectăm pe nori, cel mai bine în condiţii de nebulozitate joasă şi densă.

Şi ce o să proiectezi?

De exemplu, nori, pentru început.

Nori?
Nori peste nori. Să vedem cum reacţionează natura la dublare, la tautologie. Iar cel mai frumos o să fie dacă proiectăm ploaia. închipuie-ţi — o ploaie cinematografică din nori adevăraţi. în primul moment, publicul speriat începe să fugă în toate părţile. La fel ca în Intrarea unui tren în gara din La Ciotat din 1896. Filmul începe şi se termină cu o spaimă, un fenomen al naturii.
Şi încă... Grădina cu romane. Plantarea de romane clasice într-un pământ roditor, udarea şi hrănirea lor cu îngrăşământ, aşteptând să vedem care dintre ele va da roade. Proiect de restabilire a echilibrului — ce este făcut din lemn trebuie să se întoarcă din nou în pământ.
Aici intră şi proiectul cu arhitectura la minut. Sculpturi micuţe din sârmă, care reproduc câteva secunde sau minute din zborul unei muşte obişnuite,

sârma urmând să redea cu exactitate toate liniile sinuoase ale zborului.
Şi expoziţia de fotografie cu cerul deasupra diverselor oraşe, pozat la ora trei după-amiaza. Şi încă câte şi mai câte...
Gaustin. Singurul proiect care i-a ieşit a fost propria dispariţie. într-o seară, a venit să ne luăm rămas-bun, l-am întrebat unde se duce, eram sigur că iar a inventat ceva. în anul 1937, a spus simplu. Am luat-o ca pe o glumă. Mai scrie-mi câte un rând, am spus. între timp, anii '90 explodau, erau vremuri foarte interesante, iar el dispărea. Nu aveam (şi nici azi nu am) vreo idee despre ce a mai născocit. Dar după ce am primit prima scrisoare şi apoi două- trei vederi scrise cu literele şi scrisul vechi din anii '30 — da, cred că fiecare deceniu îşi are propriul scris —, am înţeles că de data asta, spre deosebire de toate celelalte, reuşise

(Mai multe despre asta am povestit în nişte Alte istorii[19].)
L-am văzut mulţi ani mai târziu, într-o după-amiază de iarnă, în cafeneaua din aeroportul din Londra cu o revistă în mână, îngrijorat, aşa cum mi s-a părut de departe. Avionul meu decola peste câteva minute, am zbughit-o ca să-l salut, aproape că m-am aruncat pe masa lui. El m-a privit rece, am observat helanca albă, pe gât, care nu mai era de mult la modă. Ne cunoaştem cu domnul? Am rămas ca străfulgerat câteva secunde, mi-am auzit numele la ultima chemare a zborului şi am luat-o la goană înapoi. înainte să plec, am observat că revista pe care o citea era Times din 1968, deschisă la articolul despre războiul din Vietnam. Eram în ianuarie 2007.
Apoi, un SMS târziu, la 3 noaptea.
„Am înţeles că urina pisicilor luminează noaptea. M-am gândit că o să te intereseze."
Nu era semnat, dar nu putea fi decât de la un singur om. Măcar se afla într-un an mai apropiat de noi (asta dacă nu era pisică).
Zilele acestea, ziarul londonez Times menţionează o invenţie ce se adresează afaceriştilor bogaţi, dar ocupaţi şi doritori de a face economii (sau de o viaţă dublă) — o firmă turistică pentru turism virtual. Firma asigură şi suveniruri din călătoriile neefectuate. Primeşti toate dovezile materiale pentru călătorie, inclusiv o viză în paşaport, poze, un bilet de la Luvru, de exemplu, sau scoici de pe Coasta de Azur. (Sau poate sandvişuri din Insulele Sandwich.) Ţi se povesteşte cum ţi-ai petrecut călătoria, te aprovizionează cu un set de amintiri. Te face să crezi

cu adevărat că ai călătorit. Pentru o clipă, m-am gândit că Gaustin îmi trimite un semn.
Naşul, Mărio Puzo, traducere de Junona Tutunea, Editura Elit-Comentator, Ploieşti, 1992, pp. 33-34.
Prăjitură însiropată sub formă de ecler.
Indivizi periculoşi, bine făcuţi, de obicei foşti sportivi, care executau sarcini ilegale la comanda unor organizaţii infracţionale.
Traducere de Antoaneta Ralian, Humanitas, Bucureşti, 2012, p. 27.
Şi alte istorii este un volum de povestiri ale lui Gheorghi Gospodinov, apărut în anul 2001, netradus în română

.IV. Time bomb (a se deschide după sfârşitul lumii)

îmbătrânirea unui empatie

Cândva puteam să fiu în toate, să fiu totul. Acum, în neputinţa mea la anii maturităţii, am vrut să adun totul, ca un mic gest compensatoriu pentru tot ce am pierdut.
îmbătrânirea unui empatic este un proces straniu şi dureros. Culoarele către ceilalţi şi către poveştile lor, înainte deschise, acum se dovedesc a fi zidite.
Şederea forţată în casa propriului corp.
înainte, din când în când, simţeam nevoia să mă închid în întuneric, ţinând la distanţă orice ar fi putut să-mi trezească empatia, obişnuiam să stau aşa în negura vindecătoare a neantului. Să ţin în frâu propria-mi împrăştiere, să opresc fluxurile de tristeţi şi poveşti străine.
Tot ce-mi doresc acum este să-mi amintesc măcar câteva zile cu aceeaşi intensitate senzorială din

copilărie, când trăiam fiecare poveste străină ca fiind a mea. Cum era diagnosticul acela — sindrom empatico-somatic obsesiv... Nu mai intru în corpurile altora, am doar amintiri despre „intrările” mele; dar ce amintiri! Zboară ca nişte meteoriţi în întuneric. Câteodată sunt (din nou) Minotaur, câteodată, căţeluşa Laika, părăsesc o femeie pe timp de război, îl văd pe tata, care are nouă luni, şi sunt fericit, sunt abandonat la 3 ani într-o moară de la începutul veacului, sunt ucis ca taur un secol mai târziu, la corida din T...

Când am simţit că abilitatea mea începe să dispară, că mă dez-empatizez, cum ar fi glumit medicul meu, am recurs la acest substitut slab — colecţionarea. Am simţit o acută nevoie să adun, să ordonez lucrurile în cutii şi în carnete, în liste şi enumerări. Să salvez prin cuvinte. Locul golit de o obsesie se umple întotdeauna cu alta. înainte puteam să locuiesc în toate corpurile din lume, acum sunt fericit dacă pot să trec dintr-o cameră în alta a propriului corp. Cel mai mult timp, am mai spus-o, îl petrec în camera de copii.

Cine sunt eu. Un bărbat de 44 de ani, într-o pivniţă cu pereţi groşi, din beton, pe vremuri adăpost antiaerian. Vă spun că am 44, dar adăugaţi vârsta bunicului, născut în 1913, adăugaţi-o şi pe a tatălui, născut la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, a Julietei în faţa cinematografului, a fugarului Gaustin, adăugaţi anii altor oameni, locuiţi de mine pentru mai mult sau mai puţin timp, anii a două pisici, a unui câine, a doi melci fără cochilie, a doi dinozauri — scheletele lor se află la Naturhistorisches Museum. Mai puneţi şi

vârsta incalculabilă a unui Minotaur care nu a părăsit niciodată casa corpului meu.
Câteodată am 44, câteodată, 91, câteodată mă aflu în labirintul unei peşteri sau al unui subsol, în noaptea timpului, câteodată, în negura unui pântec, nenăscut încă.
De cele mai multe ori am 10 ani.
Oare o să mor, asemenea tuturor acestor lucruri salvate şi în acelaşi timp cu ele? O să dispar în masă, le-a spus el, o să dispar în masă, le-a spus... Ca în versul acela de copii despre dinozauri, oare de unde îl ştiu

?Trusă de prim ajutor pentru după sfârşitul lumii

Iată şi primul carneţel cu instrucţiuni, început la sfârşitul anilor 014670, când a fost limpede că al Treilea Război Mondial este inevitabil şi, odată cu asta, şi sfârşitul lumii.
Deschid prima pagină, dau de un scris aproape ilizibil.
Fiinţelor omeneşti le place să se îmbrăţişeze. Dacă vă întâlniţi din întâmplare cu o fiinţă omenească care a supravieţuit, deschideţi larg membrele superioare şi îmbrăţişaţi-o uşor. E bine să vă menţineţi mâinile în această poziţie cât de mult puteţi.
(Urmează o schiţă de mână, o schemă a unor oameni care se îmbrăţişează.)
Unei fiinţe omeneşti asta o să-i aducă o mare linişte. E posibil să înceapă să plângă cu un lichid limpede din ochi. Fiinţelor omeneşti le place să plângă. Nu vă speriaţi, nu se moare din asta. Mai periculos este

dacă începe să curgă din altă parte un lichid roşu, mai lipicios, din cauza eritrocitelor, cred. Scurgerea trebuie să fie oprită imediat, altfel urmează moartea. Moartea e...

M-am oprit aici. Nu pentru că nu puteam explica moartea. Aveam deja 12 ani şi ştiam ce e moartea, puteam să transcriu definiţia din manualul de biologie — „încetarea funcţiilor vitale ale unui organism se numeşte”... Dar oare limba celor care puteau găsi carnetul avea să evolueze după aceeaşi logică, oare cuvintele aveau să urmeze această logică şi, în definitiv, foloseau ei cuvinte? Ştiau cei care vor veni după noi ce este „roşu”, de exemplu? Poate că ei numesc roşul cu alt cuvânt, de exemplu „albastru”. Sau „roşie”. Sau „ktrnt”. Sau poate nu au cuvinte pentru culori:

a) deoarece ochii lor sunt un organ rămas nedezvoltat, iar ei folosesc simţuri mai evoluate;

b) nu citesc literele, asta e o etapă trecută, sunt analfabeţi, ceea ce la ei poate fi o altă supracapacitate...

Pentru orice eventualitate, am adăugat mai jos:

Dacă găsiţi asta, mai bine mă căutaţi, o să vă explic totul direct (dacă mai sunt în viaţă). O să mă aflu în pivniţa şcolii (intrarea e sub scări) sau în adăpostul antiaerian de sub Fabrica de Tutun, la trei străzi mai încolo.

Şi m-am semnat. Pe urmă am decis că nu e suficient, mi-am dat cele trei nume şi o scurtă descriere. Ochi verzi-albaştri, vara mai mult spre verde, păr deschis la culoare, înalt de statură, nas drept, fără semne distinctive. La fel ca în buletinul bunicului. Dar acest

„fără semne distinctive” nu prea ajuta la identificarea mea, aşa că am mai adăugat: fruntea lată cu proeminenţe oculare (aşa am auzit de la medicul şcolii la o consultaţie) şi o aluniţă în stânga, sub buza de jos. Ştiam că oamenii care nu s-au văzut de mult se recunosc după aluniţe. Am mai adăugat, acum mi se pare înţelept, că în anul 2000 voi fi un bărbat de 33 de ani. Şi pentru că fiinţele omeneşti trăiesc în medie cam până la 75 de ani, iar bărbaţii chiar mai puţin, după anul 2050 cel mai probabil nu o să le mai fiu de folos. Dar până atunci voi sta la dispoziţia lor. M-am semnat din nou.

Pune carnetul cu instrucţiuni (îl văd clar în amintire) într-o cutie metalică, rotundă, Singer, lucrul cel mai de preţ pe care-l deţine. E dinainte de 9 Septembrie, spunea bunicul. întotdeauna când vor să spună că ceva este foarte vechi, spun că e „dinainte de 9 Septembrie”. Sună ca dinainte de Hristos. Iar cel mai straniu e că bunica şi bunicul lui sunt şi ei dinainte de 9 Septembrie, nici nu-ţi vine să crezi. Cutia e inscripţionată cu litere străine, cu un S roşu de tipar pe capac şi ornamente de aur, care şerpuiesc în jurul lui. Ani mai târziu, în fiecare călătorie o să regăsească în detaliile caselor sau ale tablourilor de la începutul secolului acel secession care face parte din copilăria lui datorită acelei cutii. O cutie pentru papiote şi mostre, pe care o dau bonus la cumpărarea maşinii de cusut.

însăşi maşina de cusut Singer, cine ştie de ce, a dispărut „după 9 septembrie”. Acesta era celălalt lucru neguros şi neclar. Ce exista înainte de 9 Septembrie a dispărut după 9 Septembrie. Dar cutia

de papiote şi mostre a rezistat, a reuşit cumva să se strecoare prin contrabandă dintr-un sistem în celălalt, iar el îşi poate păstra acolo toate comorile. Metalul e îndeajuns de solid ca să reziste la venirea sfârşitului lumii, de aceea o să-şi pună înăuntru carnetul cu indicaţii. Pentru orice eventualitate, pune cutia Singer într-una mai mare, rotundă, de halva. Asta e, nu e atât de frumoasă, dar aşa va fi mai sigur, cu o dublă armură. Şi cine va atenta la o simplă cutie de halva? Pe urmă rupe o foaie din carnet, pune pe ea lipici Rila, din tubul pe jumătate uscat, şi o lipeşte peste eticheta de halva. După care, foarte încet şi cu litere de tipar scrie: „A se deschide după sfârşitul lumii!”.
Fără să-şi poată explica de ce, ştia că sfârşitul lumii nu e sfârşitul. Lumea va trebui să supravieţuiască, să înceapă din nou.
A citit într-o enciclopedie că cele mai importante descoperiri din istoria omenirii sunt focul şi roata. De aceea, primul lucru pe care-l pune în cutie e o cutiuţă cu chibrituri. După oarecare şovăieli adaugă şi maşinuţa preferată. în primul rând, vor înţelege ce este roata şi cum funcţionează, pe urmă vor reproduce o maşină adevărată, urmând prototipul. Chibritul şi maşinuţa roşie pun baza acestui kit de supravieţuire în caz de apocalipsă. Adaugă pe urmă o sticlă de iod, puţin tifon, o jumătate de folie de aspirină şi crema Minunea vietnameză, cu substanţa aia groaznică, „untură de tigru”, cu miros puternic şi înţepător, care vindecă tot — de la răceli la înţepături de ţânţar. O trusă de prim ajutor pentru după sfârşitul lumii. Şi-ar fi făcut treaba pentru început.

Fug în adăpostul antiaerian al persoanei a treia, trimit pe altcineva în câmpurile minate ale trecutului. Cel care înainte era persoana întâi eram tot eu şi mi-e frică să întreb dacă mai e în viaţă. Oare mai sunt vii acei care am fost noi

?Pregătire dublă

1980. De o parte era apocalipsa, potopul, sfârşitul lumii, după spusele lui Ioan şi ale bunicii. De cealaltă parte pândea un Jimmy Carter rânjit (şi înarmat pânăn dinţi), cu pălărie de cowboy, călare pe o rachetă Pershing, cum era desenat în ziarul pe care-l citea tata. La şcoală puneau încontinuu la proiectorul cu diapozitive imagini cu explozia bombei atomice, ce semăna cu o ciupercă. Iar el ocolea cu grijă orice ciupercă de gunoi încolţită în grădină, de parcă ar fi putut să-i explodeze sub sandale.

Cele două apocalipse — cea a bunicii şi cea oficială, de la şcoală — nu coincideau în totalitate, lucru care nu făcea decât să îngreuneze situaţia. Evident, era vorba despre două sfârşituri ale lumii, ca şi cum unul nu era suficient. Şi toţi trebuiau să se pregătească pentru oricare din ele, dacă doreau să supravieţuiască.

Metodele de protecţie erau şi ele diferite. Bunica a încetat să taie găini şi a aruncat păcatul ăsta bunicului. După spusele ei, omul trebuie să se căiască în permanenţă, să se închine şi să evite orice păcat. El, ca să-şi mai reducă din partea lui de vină, a oprit pentru o vreme experimentele cu furnici şi a încercat să n-o urască atât de mult pe fiinţa dezgustătoare din

ultima bancă, Stefka, care nu înceta să-şi bată joc de el pentru că se înroşea. Nu-şi aducea aminte de alte păcate.
Să te aperi de arma nucleară şi de cea chimică era şi mai complicat. Trebuia să-ţi pui masca de gaze în doi timpi şi trei mişcări. „în doi timpi şi trei mişcări” era expresia preferată a profesorului de instrucţie militară primară. Pe urmă imediat pelerina, mănuşi de cauciuc, cizme de cauciuc şi în pas alergător la cel mai apropiat adăpost antiaerian. Sau, dacă adăpostul era departe, trebuia să cazi cu faţa în jos în direcţia opusă exploziei nucleare şi să nu priveşti ciuperca bombei atomice, ca să nu-ţi strici ochii. Ştia totul, la fel ca ceilalţi colegi de şcoală, despre substanţele otrăvitoare de luptă, sarin, soman, pirită, şi despre afecţiunile pe care le provoacă. Deveniseră specialişti în gaze otrăvitoare, arme chimice şi biologice, bombe atomice şi cu neutroni sau rachete de croazieră Pershing şi Cruise.
Ca să nu aibă surprize, se antrena pentru ambele scenarii. Orice s-ar întâmpla, pui masca de gaze şi începi să te rogi. La una dintre repetiţii a încercat să spună rugăciunea cu masca de gaze pe faţă, dar s-a auzit doar un uşor gâlgâit prin tubul de cauciuc, iar lentilele măştii înguste de cauciuc s-au aburit.
— Ce tot vorbeşti singur, pifane? mi-a strigat profesorul de instrucţie militară, care era maior, purta uniformă şi toţi se temeau de el. Dacă vorbeşti, îţi consumi mai repede oxigenul.
Cine reuşeşte să pună masca conform normelor impuse, în secundele cerute, va supravieţui. Cine nu

reuşeşte, ca Jivka ciunga, a cărei mână stângă era nedezvoltată, o să se transforme în clei de oase.
în pauză, stătea singur în bancă şi socotea dacă mama şi tatăl lui se vor descurca cu normativul. Dacă nu reuşesc, la ce îi mai trebuie lui să supravieţuiască? Iar bunica şi bunicul nu aveau nicio şansă, erau atât de lenţi. Bunica trebuie mai întâi să-şi pună ochelarii, nu ştie niciodată unde sunt, pe urmă să găsească sacul cu masca de gaze, să-l cheme pe bunicul, care e probabil pe undeva pe la vaci... Astea cu siguranţă făceau mai mult decât secundele acordate
.Un culoar lateral
Omul cu masca de gaze seamănă cu un Minotaur

Moartea este un cireş care dă în pârg fără noi

Nimic nu o să fie distrus de bomba asta. Casele vor rămâne întregi, şcoala va rămâne întreagă, străzile şi copacii vor rămâne, iar cireşul din curte va rodi, doar noi nu vom mai fi. Aşa ne-au explicat astăzi la şcoală urmările bombei cu neutroni.

Carnetul cu instrucţiuni, 1980

Abia acum realizez cât de exactă era descrierea. Strada a rămas, copacii au rămas şi ei, uite, şi cireşul, doar noi suntem morţi. N-a rămas nimic din mine, salvatorul de-odinioară. înseamnă totuşi că cineva a lansat bomba cu neutroni. Absenţa bunicii, a bunicului, a tatălui, a mamei şi a băiatului despre care mi-e greu să vorbesc la persoana întâi nu face decât să confirme aceste lucruri.

Nimeni nu a inventat încă masca de gaze şi adăpostul antiaerian împotriva timpului

.Adăpost antitimp

A doua zi după Apocalipsă nu o să mai fie niciun fel de ziare. Ce ironie. Cel mai însemnat eveniment din istoria lumii nu va fi consemnat.

Dar acum e înainte. Şi trebuie să mă grăbesc... Să-mi termin treaba.

O femeie din Iran, condamnată la moarte prin lovire cu pietre, pentru adulter. Doar să nu o facă în faţa fiului meu, a spus femeia, care a reuşit să dea un interviu unui ziar european. O fată din Afganistan pe coperta revistei Times — cu urechile şi nasul tăiate.

Fotografia este şocantă: acolo unde ar trebui să fie nasul se cască o gaură mare şi neagră.
Un incendiu de proporţii lângă Moscova; un fum înecăcios se întinde deasupra oraşului numărul jertfelor creşte în fiecare zi. Inundaţii în Europa. Potop în Pakistan...
Copiez titlurile ştirilor din ziare. Toate datează din august 2010. Ştiri asemănătoare am citit în Vechiul Testament şi în unele cronici medievale. Ar fi fost interesant un jurnal făcut doar din titluri din ziare. Potop... Incendiu... Tăiate... împăturesc cu atenţie ziarul, apoi încă o dată, încă o dată, până când se face mic ca un şerveţel, iar din cuvinte se poate citi doar... op... diu... ia. îl bag într-o cutie de carton cu eticheta „Fragile”.
încerc să ţin un catalog complet al tuturor lucrurilor. Pentru când acum va fi cândva, aşa cum scriam în jurnalele din timpul şcolii, udate din belşug cu lacrimile adolescenţei, care nu costau nimic. Ce bine că pivniţa e mare, e un vechi adăpost antiaerian şi, cu toate cele adunate peste ani, încă mai am loc destul. Am ţinut la asta când am cumpărat locuinţa. O pivniţă frumoasă, spaţioasă, un adevărat apartament subteran, cu două holuri, cu pereţi care formează nişe şi intersecţii. M-am interesat la proprietar despre grosimea
pereţilor, anul construcţiei, eventuale inundaţii şi altele. A fost destul de mirat. Probabil regreta că nu a ridicat încă puţin preţul. Vă gândiţi să locuiţi aici? Nu, am răspuns. Şi a doua zi am adus tot necesarul pentru locuit în pivniţă. Petrec majoritatea timpului jos.

Etajul îl folosesc mai degrabă ca alibi. Dacă depui oarecare efort ca să pari normal, atunci vei câştiga timp în care poţi fi aşa cum vrei tu să fii.

Presa anunţă că zilele astea s-au găsit jurnalele doctorului Mengele, care a trăit o bătrâneţe misterios de liniştită în America Latină. Sunt scrise între 1960 şi 1975, pe cele mai obişnuite carnete cu spirală. Pline cu observaţii despre vreme, poezii scurte şi reflecţii filosofice, detalii biografice. Un alibi pentru o viaţă cu toate micile ei detalii nevinovate

.1 ianuarie

Nu sunt pustnic, am televizor jos (mă uit doar la ştirile de seară), sunt abonat la vreo treizeci de ziare şi reviste, deci pe cuvânt că nu sunt pustnic. Trebuie totuşi să urmăresc lumea îndeaproape, adun semne. Citesc Poetica lui Aristotel şi ascult un vinii care a supravieţuit. Este 1 ianuarie al ultimului an, conform unui oarecare calendar. E prea linişte, chiar şi pentru după-amiaza unei asemenea zile. Nu se aud obişnuitele telefoane şi SMS-uri cu urări. Deconectez telefonul ca să am alibi pentru această tihnă.

în ziarele pe care le parcurgeam înainte, scria că unfriend este cuvântul anului 2009. Mă desprietenesc. Mi se pare că numai asta am făcut în ultimii zece ani. Cu timpul, prietenii dispar din diverse motive. Unii brusc, ca şi cum nu ar fi existat. Alţii treptat, cu jenă, scuzându-se... Nu mai sună. La început nu înţelegi. Pe urmă începi să verifici dacă nu ţi s-a descărcat telefonul. Simţi o lipsă acută la ora 5 după-amiaza. La

început durează aproape o oră, pe urmă mai puţin. Dar nu dispare niciodată. La fel ca ţigările pe care le visezi în continuare, deşi te-ai lăsat de ani buni de fumat.
La lumina zilei ce se stinge treptat simt din nou acel val de tristeţe şi frică, o frică atavică, pe care nu ştiu cum s-o numesc. îmi pun la repezeală paltonul, o căciulă rusească pe cap, pot spune că sunt trendy sau vreun boschetar, asta mă binedispune, oricum sunt invizibil.
Dacă vrea cineva să vadă cum o să arate cartierul lui după sfârşitul lumii, trebuie să iasă afară pe 1 ianuarie după-amiază. O linişte de nedescris. Cantităţile de bucurie existente s-au epuizat în seara precedentă. Fundul anului luceşte, uscat şi rece. Un fund metafizic. întotdeauna m-am întrebat ce anume se sărbătoreşte — sfârşitul unui an sau începutul altuia. Cel mai probabil, sfârşitul. Dacă se sărbătorea începutul, atunci 1 ianuarie ar fi fost cea mai fericită zi.
Merg pe aleile îngheţate dintre blocuri, printre picioare mi se rostogoleşte câte-o sticlă goală de vin, rămăşiţe ale unor explozibile de tot felul... Şi niciun om pe-afară. începe să pară suspect. De parcă cineva, la adăpostul artificiilor de Anul Nou, a reuşit să-i împuşte pe toţi. Au detonat bomba cu neutroni. Unicul supravieţuitor sunt eu, în spatele zidurilor groase ale ascunzătorii. Nu cred să mai fie cineva care, din precauţie, să fi petrecut noaptea de anul nou într-un adăpost antiaerian.

Oare ce mai transmit la CNN după sfârşitul lumii? O iau înapoi ca să verific, iar în faţa mea, din neant, sar doi câini şi un cerşetor. Primele fiinţe vii... pe anul ăsta. Mă bucur aşa de mult! De fapt, asta e ziua lor, Anul lor Nou e cu o zi mai târziu. Atunci când surplusul de mâncare de aseară e aruncat la gunoi şi containerele se revarsă ca nişte malluri triste după sărbătorile de iarnă

.A se deschide după..

Un ceas deşteptător, un ac inofensiv, periuţă de dinţi, o păpuşă, o maşinuţă de copii, o pălărie de damă, un set de machiaj, o maşină de ras electrică, o tabacheră, un pachet de ţigări, o pipă, materiale şi ţesături, un dolar sub formă de mărunţiş, seminţe de porumb, tutun, orez, fasole, morcovi...

Unde ar putea să se adune asemenea lucruri atât de greu de adunat la un loc?

într-un geamantan de călătorie, cel mai probabil. Dar cui ar putea să-i aparţină acest geamantan? Pălăria de damă indică o femeie, pipa şi aparatul de ras electric — un bărbat, deşi nici asta nu e atât de sigur. Sau geamantanul e al unei fete datorită păpuşii, sau poate al unui băiat, uite maşinuţa şi celelalte mărunţişuri pe care au tendinţa să le adune băieţeii.

Lista continuă.

Romane, articole din Encyclopaedia Britannica, tablouri de Picasso şi Otto Dix, Time, Vogue, Saturday Evening Post, Women's Home Companion şi alte reviste şi ziare din vara târzie a anului 1938. Toate astea pe microfilme. Biblia pe hârtie. Scrisori scurte

de la Albert Einstein şi Thomas Mann. „Tatăl nostru” în 300 de limbi (!) şi două dicţionare englezeşti...
Depozitul unui muzeu? Biroul unui scriitor?
Va urma...
15 minute de jurnal video, conţinând: pe o peliculă sonoră, discursul lui Roosevelt pentru sezonul în curs (anul continuă să fie 1938); un zbor panoramic peste New York; eroul Jocurilor Olimpice de la Berlin, Jesse Owens; parada de 1 mai din Piaţa Roşie din Moscova; scene din războiul
nedeclarat dintre Japonia şi China; un show de modă în Miami, Florida, din aprilie; două fete în costum de baie întreg, gentlemeni în haine lejere. Şi o schemă ce arată poziţia capsulei, cu latitudinea şi longitudinea faţă de Ecuator şi Greenwich.
Capsula timpului, da. Cu toată schizofrenia lumii, veselă şi stingheră în acelaşi timp, captată într-un moment concret, în ajunul războiului.
Toată această lume este îngropată la 50 de paşi sub pământ pe 23 septembrie 1938, poate în cea mai renumită capsulă, construită de inginerii de la Westinghouse Electric & Manufacturing Company pentru Expoziţia mondială de la New York. Urmează să se deschidă după 5 000 de ani. Iar un an mai târziu această lume va fi îngropată din nou (în mod literal). De data asta fără niciun ritual, fără capsulă şi fără vreo schemă care să indice poziţia.
La început, inginerii o numeau oficial Time Bomb, iar ea semăna într-adevăr cu o bombă sau cu un obuz cu corp alungit şi rotunjit la vârf, cu lungimea de 228 cm. Ulterior, au văzut în asta un semn rău, i-au schimbat

numele, cel puţin oficial, dar detonatorul îi fusese deja activat.

în anul 1945, au vrut să deschidă capsula. Oare din nostalgie pentru lumea pierdută de dinainte de război? Nu. Voiau să adauge înăuntru cea mai remarcabilă invenţie: planul bombei atomice. Pe urmă au renunţat. Dar douăzeci de ani mai târziu nu s-au mai abţinut şi au îngropat în acelaşi loc o a doua capsulă, în care au pus, în afară de informaţii legate de bomba atomică, şi alte două bombe mai noi, un disc cu Beatles, anticoncepţionale şi un card de credit

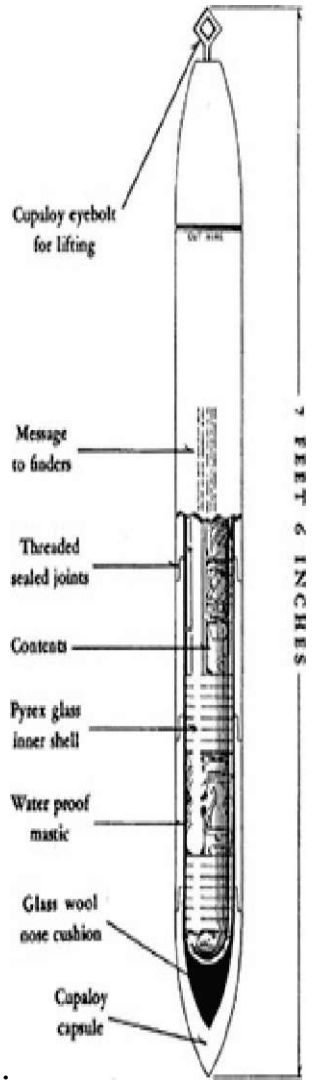
Cupaloy eyebolt for lifting
Message to finders
Threaded sealed joints
Contents
Pyrex glass inner shell
Water proof mastic
Glass wool nose cushion
Cupaloy capsule
7 FEET 2 INCHES

(Time bomb, 1938

)Voyager

încercările de conservare a timpului continuă. Suntem în anul 1977. Odată cu sonda spaţială Voyager, tactica se schimbă — capsula poate fi îngropată în cosmos. Până acum direcţia era adânc în pământ, acum cât mai sus, în înaltul cerului. Cât mai departe cu putinţă de Pământ, acest loc nesigur.

Discul de aur conţine poza unui fetus de cinci centimetri, o mamă care alăptează, un astronaut în cosmosul larg (foarte asemănător fetusului), o casă, un supermarket, silueta unui bărbat şi a unei femei (femeia e gravidă, iar bebeluşul, vizibil). Dar cel mai frumos lucru sunt sunetele — sunet de ploaie, vânt, cimpanzeu, sărut, broaşte, calmarea plânsului de bebeluş, tractor, cal galopând, vorbe în jurul focului. Sonda este americană, lansată în mijlocul Războiului Rece (ce ironie a limbajului). Ştiam de Voyager doar pentru că acolo, pe discul de aur, se afla un cântec popular bulgăresc. Tot acolo era şi salutul preşedintelui american (de asta nu ştiam), acelaşi Jimmy Carter rânjind pe care o vecină a vrut să îl facă zob cu satârul, ca pe un pui. Aşa că Jimmy Carter şi cântecul popular bulgar despre Delio haiducul rătăceau împreună printre stele. Ne mândream că fusese ales tocmai un cântec de-al nostru. Pe urmă am aflat că nu e singur în cosmos, ci mai sunt cimpoaie din Azerbaidjan şi un cor gruzin din URSS, cântece aborigene, instrumente de percuţie din Senegal, Mozart, Bach, Beethoven... Şi asta ne-a dezamăgit un pic. Nu ştiu de ce, dar ne închipuiam cum toţi

extraterestrii, când ies seara pe răcoare în cerdacurile lor celeste, adoră să-şi pună la gramofon cântecul popular bulgăresc despre un haiduc fioros.
(Popoarelor mici le place la nebunie să fie fioroase.)
Nu înţelegeam nimic din cuvintele cântecului din zona Munţilor Rodopi şi eram destul de îngrijorat de cum o să-l înţeleagă extraterestrii.
Sper că nu l-au înţeles încă, pentru că altfel o să-i pierdem pe vecie. Sau poate l-au ascultat şi de aceea întârzie. Pe scurt, Delio ameninţă că, dacă cele două mătuşi ale lui vor fi turcite, o să intre el în sat şi multe mame o să plângă / şi mai multe neveste tinere / copilul în pântec va plânge...
O să vadă el, bebeluşul din burta mamei, care zboară pe discul de aur cu Delio

♂
♀
160 cm
20y
20y

9 Alte capsule, alt testament

Suntem încă în 1977.

„La bazele Panoramei de la Pleven[20], în podeaua foaierului, a fost îngropată o capsulă cu un mesaj. Aceasta va fi deschisă după 100 de ani, când toţi o să trăim sub comunism”, a declarat la depunerea ei Preşedintele Consiliului de Stat, tovarăşul Todor Jivkov.

Ei, hai să nu trăim toţi sub comunism, spune tata şi închide televizorul, ăsta crede că o să trăiască o veşnicie. îmi închipui cum, după o sută de ani, omul nou, Homo comunisticus, deschide şi citeşte indicaţiile strămoşului său, fosilizatul Homo socialisticus.

Oare ce era scris înăuntru? Lozinci precum „dreapta puternică... bunăstarea comunismului... fiecăruia după necesităţi...” şi alte bazaconii, cum le spuneam pe-atunci.

Mania cu capsulele s-a dovedit molipsitoare. Toţi se întreceau în a îngropa mesaje către viitor. A venit şi rândul şcolii noastre. Capsula semăna cu o eprubetă de sticlă uriaşă. Mi se pare că am văzut-o în laboratorul de chimie. Directorul a citit în faţa întregii şcoli mesajul către viitorul pionier care va locui sub regimul comunist şi l-a băgat înăuntru. Au mai pus trei desene şi trei compuneri de-ale elevilor. Se organizase un concurs pe tema „Cum mă văd eu în anul 2000?”. Ne vedeam, pe scurt, ca nişte comunişti lansaţi în cosmos. Comunismul ieşise învingător pe tot

globul pământesc şi deja îl exportau pe planetele învecinate. Desenam cosmonauţi în costume de scafandru cu steaua cu cinci colţuri deasupra, legaţi de nava mamă cu un fel de cordon ombilical sau o sfoară şi cu un buchet de margarete în mâini. Sau, mai adesea, cu un buchet de maci. Macii mergeau mai bine, pentru că „răsăriseră din sângele eroului jertfit”. Mai târziu aveam să înţeleg că macii
vor fi mai căutaţi întotdeauna, dar şi din alte cauze, mai îmbătătoare.
Asemenea lucruri s-au introdus atunci în capsulă, iar comandanta de unitate propunea să băgăm şi steagul şcolii, dar eprubeta s-a dovedit prea strâmtă.
La concursul premergător zilei, „Cum mă văd eu în anul 2000?”, am scris doar un enunţ: „Nu mă văd, pentru că în anul 2000 lumea se va sfârşi. Asta e realitatea”. N-aş putea spune de ce am făcut-o. A trebuit să apar imediat în faţa comandantei de unitate, care a numit acţiunea mea „instigare”. întrebarea principală era cine îmi comunică aceste „realităţi”. Lucru care mi-a întărit bănuiala că toţi ştiu ce se va întâmpla, dar ascund informaţia ca pe un secret de stat. Eram suficient de mare ca să nu o torn pe bunica. Am minţit că am auzit-o de la o poloneză grasă la mare. Am spus intenţionat „grasă”, pentru a-mi arăta atitudinea faţă de instigatoare. Polonezele nu erau ca noi, stăteau la plajă fără sutien şi vindeau cremă Nivea la negru. N-au decât să meargă s-o găsească.
E inutil să mai spun că avertizarea mea timpurie nu a intrat în eprubetă.

însă eu mi-am dublat sârguinţa cu care-mi umpleam propria capsulă. într-un secret total, în pas cu spiritul vremii, cum se spunea pe-atunci. în pas cu spiritul... Doamne, de unde mi-a venit asta? Amintirea nu e niciodată nevinovată, îmi vin în cap fraze de atunci. Simt un gust amar în gură. în pas cu spiritul vremii. în pas cu spiritul. ..Os-o mai repet de câteva ori ca să i se piardă sensul

.Cutia de carton numărul 73

Şi încă o „capsulă a timpului", dintre cele oficiale. Un plic obişnuit de hârtie, pe care stătea scris cu litere roşii, de tipar: „A se deschide când va deveni utecist". Se înmânează copilului încă de la naştere. Am pus această capsulă perisabilă de hârtie în cutia cu numărul 73 şi, contrar instrucţiunilor, plicul se deschide abia acum. înăuntru fuseseră notate următoarele, la maşina de scris:

Dragă Tinere,

Sunt clipe în viaţa unui om care nu se uită. Astăzi, tu ţi-ai desfăcut cu emoţie cravata roşie de pionier, ca să o schimbi cu carnetul de utecist. Acesta este simbolul încrederii pe care ţi-o arată Partidul şi poporul nostru eroic şi muncitor.

Fie ca gândurile tale să fie curate şi cutezătoare! Dedică-ţi entuziasmul tinereţii şi înţelepciunea maturităţii celei mai dragi pentru toate generaţiile — Patria!

încă un exemplu desăvârşit al acelui limbaj. Acum văd că nu se pot pronunţa: „cutezătoare...”, „entuziasmul tinereţii şi înţelepciunea maturităţii...”. Ce mai sunt şi T-urile astea, ce se mai limbă plimba-n gură... Oare ursitorii cu ochi albaştri, îmbrăcaţi la costum, i-au înmânat mamei plicul încă de la maternitate? în timp ce e debusolată şi nu ştie pe ce lume se află, comandă scutece, ligheane, trebuie să fiarbă biberoanele, vine un reprezentant al Comitetului Judeţean şi îi înmânează scrisoarea. Nu vă faceţi griji pentru copil, noi l-am ursit deja, prima dată va deveni şoim al patriei, pe urmă va pune cravata roşie de pionier, pe urmă o va schimba cu carnetul de utecist, stă totul scris aici. Ne-gru-pe-alb.
La început m-am gândit să arunc plicul, pe urmă m-am hotărât să-l pun înapoi în cutia de carton numărul 73. E nevoie să existe şi asemenea lucruri acolo.
îmi zic că trebuie să etanşez cutia cu o protecţie suplimentară pentru asemenea deşeuri radioactive din trecut. Dar dacă se salvează doar capsula asta? Dacă o descoperă cineva şi dă naştere unui cult care să o slujească? Nu trebuia să mă gândesc la asta. Văd totul atât de clar

.Viitorul cu numărul 73

La mulţi ani după Apocalipsă, viaţa apare din nou şi după câteva mii de ani se reajunge la om. Noii oameni postapocaliptici evoluează, în general, într-un mod asemănător cu predecesorii lor, dacă nu punem la socoteală câteva deviaţii neînsemnate (mutaţii), ca de exemplu faptul că nu posedă gândire abstractă. Cu

siguranţă natura sau Dumnezeu şi-a cam învăţat lecţia din experimentul trecut, nereuşit, şi a făcut unele modificări sănătoase.
La un moment dat, Noii Oameni găsesc întâmplător o capsulă îngropată în pământ, salvată ca prin minune, cu un mesaj din vremea de dinainte. Evenimentul este de nedescris. în sfârşit un semn de la strămoşi. Iar textul este unul tâmpit şi incredibil de neserios (dar ei nu-l înţeleg). Un nu-ştiu-ce testament către urmaşi care trebuia deschis după 200 de ani. O parte s-a pierdut, dar s-au păstrat fraze răzleţe. Le descifrează cu atenţie. Şi cu credinţă, ca pe-o moştenire sfântă. Trebuie să respectăm preceptele şi să ne schimbăm viaţa, aşa spuneau şi trâmbiţau pretutindeni toţi Oamenii Noi. Doar unul singur se împotrivea. Dimpotrivă, trebuie să se facă contrariul celor scrise, dacă vrem să prevenim ce s-a întâmplat cu strămoşii noştri. Dar nimeni nu-l asculta. Preceptele au fost răspândite şi fiecare cuvânt tălmăcit ca o indicaţie concretă de acţiune.
Orice clişeu (care nu e nimic altceva decât o abstracţie care se învârte-n cerc) devine periculos când se ia ad litteram. Trei fraze neînsemnate din îndepărtatul secol XX au dat peste cap întreaga societate, unită şi fericită până atunci, în care abstracţiile nu existau: .. .Pregătiţi şi instruiţi pentru a naviga pe marea vieţii... Familia socialistă — celula de bază a societăţii noastre... Jertfiţi-vă sângele pentru patrie...
Marea nu era departe. Au transformat-o imediat în Academie, unde au început să se instruiască tineri şi bătrâni. în faţă înota profesorul, iar elevii, în jurul lui,

în bancuri, cu trupuri firave, însetate de cunoaştere, mişcau din mâini şi picioare. Cei mai firavi şi bolnăvicioşi se duceau la fund, în linişte, rămaşi în urmă şi abandonaţi. Cei care scăpau teferi se simţeau bine în apă, făcuseră spatele lat, ştiau totul despre viaţa în mare. Ce atletism al cunoaşterii, ce muşchi al ştiinţei... cântau poeţii care nu se duseseră la fund. Pe uscat au început să se simtă ca nişte balene eşuate. Şi viaţa a început treptat să se întoarcă în mare. (Ce pas înapoi în evoluţie!)

După aceea, credincioşi celui de-al doilea precept au umplut marea cu colivii de lemn. Fiecare nouă familie primea una, drept cadou de nuntă, şi stătea în apă benevol.

De trei ori pe an sărbătoreau Ziua Marii Sângerări, în care se răneau singuri, ca să-şi jertfească sângele Patriei. Şi pentru că nu aveau nicio idee sau vreo indicaţie despre acest ritual, pur şi simplu adunau sângele într-un container uriaş, pe care au început să-l numească aşa — „Patrie”.

Nu sunt alte dovezi păstrate despre această civilizaţie

.Purtători

Acum câţiva ani m-am hotărât să fac o copie de rezervă a arhivei, din motive de securitate. Transfer cele mai importante informaţii pe un CD, iar CD-ul îl ascund într-o cutie din lemn de gofer, unsă cu smoală pe interior şi exterior. Respect instrucţiunile Vechiului Testament, deşi cu noile tehnologii Arcele lui Noe s-au schimbat mult. Originalul avea alte dimensiuni — lungimea de trei sute de coţi, lăţimea de cincizeci, iar

înălţimea de treizeci de coţi, şi era împărţit pe trei etaje. Acum e doar un CD.
La început m-am gândit la o casetă de metal, ignifugă, dar am hotărât că e mai bine să urmeze descrierea din cartea aceea. Lemnul gofer, uns cu smoală, nu va lăsa să treacă apa şi va ieşi întotdeauna la suprafaţă, spre deosebire de cutia metalică. La toate s-a gândit Cartea.
Bineînţeles, nu mă bazez doar pe CD-uri. Sunt nesigure şi, dacă ceva se strică, chiar şi puţin, se duce totul de râpă. Cu cât este mai avansată tehnologia, cu atât sunt pierderile mai grave. Am citit undeva că hârtia, mai ales cea cu un ph neutru (acid-free paper), s-a dovedit un purtător de informaţie mult mai sigur decât orice dispozitiv digital. Producătorii îi dau valabilitate de până la 1 000 de ani. Cu siguranţă mai mult decât putem da noi acestei lumi. De aceea continui să mă bazez pe cutia de carton cu tăieturi din ziare şi pe carnetele de modă veche. Asta în caz că lumea va deveni din nou analogică. Probabilitatea nu e deloc mică.
în timp ce toate capsulele prezentau lumea ca pe o felicitare, duioasă, frumoasă, dansândă, inventând tot felul de nimicuri, capsula din pivniţa mea trebuia să adune semnele şi avertismentele, istoriile nescrise, de exemplu Istoria plictiselii în anii '80 ai secolului XX sau Scurtă istorie a perisabilului sau Introducere în tristeţea provincială a comunismului târziu, Catalogul semnelor pe care nu le-am observat niciodată, O listă incompletă a fricilor în anul 2010 sau poveştile Nebunei Julieta, ale lui Malamko, Chingachgook, ale

omului anti-istoric, bunicului, băiatului abandonat, istoriile tuturor celor care vin din neant şi se duc în neant, celor fără de nume, efemeri, rămaşi afară din cadru, ale celor tăcuţi pe vecie, o Istorie generală a neîntâmplatului...

Dacă ceva este durabil şi monumental, ce rost are să-l pui în capsulă? Trebuie să fie păstrat doar ce e muritor, efemer, casabil, care plânge încetişor şi-şi aprinde chibrituri în noapte...

Iată ce va fi în toate cutiile de carton, în pivniţa acestei cărţi

.Complexul lui Noe

îmi închipui o carte în care există fiecare specie şi gen literar. De la monolog, trecând prin dialogul socratic, până la eposul în hexametru, de la basm, prin tratat, până la listă. De la antichitatea elevată până la instrucţiunile pentru abatoare. Totul poate fi adunat şi pus într-o asemenea carte.

Să scrie, să scrie, să scrie, să noteze şi păstreze, să fie un fel de arcă a lui Noe, acolo sunt din toate creaturile, mici şi mari, curate şi necurate, trebuie luat din fiecare specie şi din fiecare poveste. Nu mă interesează genurile curate. Romanul nu este arian, aşa cum spunea Gaustin.

Să scriu, să scriu, să scriu, să notez şi păstrez, să fiu ca o arcă a lui Noe, nu eu, ci cartea asta. Doar cartea este veşnică, doar coperţile ei vor pluti la suprafaţă, doar creaturile dinăuntru, dintre coperţi, unde e forfotă mare, vor supravieţui. Şi când vor vedea un pământ nou, vor fi roditoare şi se vor înmulţi.

Si cele scrise se vor umple de sânge şi vor renaşte într-un mod desăvârşit. Şi „leul” se va transforma în leu, şi „calul” va necheza ca un cal, „cioara” îşi va lua zborul din foaie cu un croncănit urât... Şi Minotaurul va ieşi la lumină.

Un nou realism

Nu mai ieşisem de mult din lumea de jos, deci zilele astea m-am hotărât să mai fac câţiva paşi. Am aşteptat să se lase seara, pe vremea asta din an după ora cinci după-amiază e aproape întuneric. Astfel, trecerea din pivniţă era mai uşoară. Din păcate, luminile de Crăciun erau deja aprinse, iar întunericul se ghemuia prin colţuri. Alegeam străduţele mai întunecoase, inspiram aerul rece şi la un moment dat am ajuns la o galerie de artă în care îmi plăcea să intru pe vremuri. Galeria era încă deschisă, se scurgeau ultimele zile ale unei expoziţii care prezenta „Noul realism”. înăuntru nu era niciun vizitator, ceea ce m-a convins să intru.

Am scrutat prin containerele mici de sticlă în care erau îngrămădite capace de vin şi mărunţişuri nefolositoare, am privit urmele lăsate de posterele scrijelite ale lui Raymond Hains sau dungile lungi de vopsea ale lui Arman, stoarse din tuburi şi întinse ca nişte şerpi coloraţi, împăiaţi în sticlă. Am stat îndelung în faţa resturilor de cină ale lui Daniel Spoerri, lipite de masă şi atârnate pe perete ca nişte tablouri 3D — o tigaie cu untură uscată, masă pentru doi cu două ceşti băute de cafea, zaţul de pe fundul lor, două pahare şi o sticlă goală de Martini din 1970, o lumânare arsă, doar ceara rămăsese în farfurie, o

hârtiuţă mototolită… Cineva a trecut pe-aici şi a plecat. A avut loc o discuţie, ceva s-a spus, ceva nu s-a spus, au stat mult, lumânarea a ars, s-au simţit bine, s-au ridicat şi au plecat. Oare au făcut sex în camera cealaltă? Cafeaua au băut-o înainte sau după? Dacă m-aş apropia puţin, cred că aş vedea rujul pe unul dintre pahare. De acum 40 de ani.
Probabil că oamenii aceştia nu mai sunt. A rămas doar zaţul de cafea.
Se simţea în aer. Toţi aceşti noi realişti au presimţit apocalipsa la finalul anilor '60 şi '70. Cam pe vremea aceea, Christo[21] începe să împacheteze
lumea. Ca pentru o plecare. Totul trebuie să fie împachetat. Ne facem bagajul, plecăm. De la căluţul de jucărie împachetat (după mine, lucrarea lui cea mai tristă), până la Pont Neuf. Haideee, ne mutăăăăm… Vor demola casa

.Amintiri despre mutat

Cunosc acel sentiment ciudat încă de când eram copil, din cauza mutărilor din locuinţă în locuinţă, senzaţia stranie când obiectele sunt scoase din folosirea lor cotidiană, scaunul nu mai e scaun, masa nu mai e masă, patul e dezmembrat. Scrinul devine doar sertare şi rafturi de lemn. Cărţile sunt înghesuite în saci albi de plastic, luaţi de nu ştiu unde, cu inscripţia „Sare de mare cristalizată”, ca şi cum ar fi peşti ce trebuie băgaţi în sare. Mă gândesc — oare pe urmă, când le voi răsfoi, o să fie amare?
Stai în tot haosul ăsta, te plimbi de colo-colo, nu ştii unde să te ascunzi, adulţii nu ştiu nici ei, sunt stresaţi, aşteaptă camionul şi fumează. Pe urmă totul e

încărcat, dar voi vă tot învârtiţi, nu vreţi să închideţi uşa, maică-ta se întoarce de douăzeci de ori să verifice dacă nu a uitat ceva, taică-tău s-a pierdut undeva în grădină, ca să ude cei doi cireşi şi măceşul, nu se ştie dacă noul chiriaş o să aibă grijă de ei. Eu strâng în braţe una dintre pisici, cealaltă s-a ascuns pe undeva.

Ne luăm adio. O nouă locuinţă. Noi luări de adio.

Mutări studenţeşti. Mutare după divorţ. Mutare în

alte ţări. Reîntoarcere.
O nouă locuinţă.
Toată viaţa poate fi povestită ca un catalog al mutărilor

.Capsula-mamă

De la expoziţie mă întorc acasă la sacii şi cutiile mele de carton.
în fiecare moment (chiar şi în cel de acum), cineva îngroapă o capsulă a timpului. Cele mai multe au fost îngropate în anul 1999. Pe urmă se înregistrează un oarecare regres. Apocalipsa din anul 2000 nu a mai avut loc. Oamenii sunt dezamăgiţi, e normal, după atâta aşteptare. între timp apare Facebook-ul, o nouă capsulă a timpului. Acum eşti pe jumătate om, pe jumătate avatar, un fel de Minotaur, nu, un Mino-avatar. M-am lăsat furat; asta face Facebook-ul, te fură.
Voiam să vă spun că din cele zeci de mii de capsule care se îngroapă anual în pământ, peste 90% sunt pierdute pentru totdeauna. Oamenii care le îngroapă uită de ele, mor, se

mută. Trebuie construită o capsulă-mamă, care să conţină coordonatele tuturor capsulelor îngropate în lume. Iar ca să nu se uite coordonatele ei, va fi angajat special un om a cărui treabă să fie doar asta — să le ţină minte

.O boccea si o sticlă

9

Lucruri nebănuite se pot dovedi capsule ale timpului. Cea mai mare, cu siguranţă, este oraşul Pompeii, rămas sub lavă. Prefer capsule mai mici. Ca sticla cu rachiu pe care bunicul o pusese deoparte în ziua în care m-am născut. Sticla asta are acum 44 de ani. Dacă o găsesc şi o deschid, voi avea distilat tot anul 1968, măcar cel din sud-estul Bulgariei. Cantitatea de zile însorite în acea vară, ploile toamnei timpurii, umiditatea aerului, calitatea solului, bolile viţei-de-vie, întreaga istorie înscrisă înăuntru, în sticlă.
Sau bocceaua cu haine a bunicii, pregătite pentru moarte. Batic, şorţ, vestă vişinie de lână, ciorapi de lână, pentru iarnă, sau din supraelastic — în caz că e vară, o pereche de pantofi de lac... Bocceaua care trebuia să fie desfăcută în ziua morţii ei. Deşi ea o desfăcea din două în două zile, ca să verifice dacă nu au făcut moliile găuri în haine, sau pur şi simplu să se uite la ele. E şi ăsta un mod de a te obişnui cu moartea. O dată pe lună le îmbrăca. înlocuia vechiul batic negru cu cel nou, cu trandafiri mari, de un roşu întunecat, vesta cafenie de toată ziua cu cea nouă, nepurtată, dăruită de cineva cu ocazia zilei de naştere. Se privea în oglinda pătrată, îngustă, se văicărea cât de frumoasă fusese pe vremuri, ce

postură dreaptă avea. Cum să mă prezint aşa acolo? zicea. Doar moartea era cea care îi mai stârnea vanitatea. Acolo o aşteptau deja mai mulţi oameni decât aici.

...Si hexametru

9

Multe lucruri nebănuite pot ieşi la iveală... De exemplu, hexametrul. Dacă ceva e spus în hexametri, atunci are un termen de valabilitate istoric şi practic etern. întregul Război troian este păstrat într-o capsulă a hexametrului. în orice altă formă ar fi fost îndesată această istorie, ea s-ar fi stricat, ar fi cedat, s-ar fi destrămat, fărâmiţat... Materia hexametrului s-a dovedit a fi cea mai rezistentă.

Hesiod a lăsat în Munci şi zile un set de instrucţiuni pentru supravieţuire. Un adevărat survival kit. Dacă se întâmplă ceva cu universul şi vin după noi oameni care nu ştiu nimic, cu ajutorul acestui kit vor şti ce lună e bună pentru semănat, pentru arat, când se castrează vierul, taurul care muge sau catârul bun de muncă. Inclusiv această indicaţie, preferata mea:

„Nu urina din picioare, întors către soare cu faţa

Nici după ce asfinţeşte şi până răsare, ia seama,

Ori pe vreun drum sau când calci afară din drum; de

asemeni

Nici dezbrăcându-ţi veşmântul, căci zeilor noaptea li-e

dată

Omul pios, cu ruşine, chircit îşi face nevoia”[22].
Pentru orice e nevoie de o carte bună care să te îndrume. O adaug şi pe ea.

Albine si lilieci

9

La sfârşitul fiecărui an deschid cutiile de carton, mă uit cu atenţie la evenimentele relatate în presă din ianuarie până în decembrie, câteodată asta îmi umple zilele exact până în noaptea de Anul Nou, şi pun deoparte doar ce e mai important şi trebuie păstrat... Am un sistem propriu de selecţie.
Adesea ştirile cele mai importante se ivesc din revistele ce nu apar regulat, tipărite pe o hârtie subţire şi de proastă calitate, precum Albina azi, Timpul grădinăritului, Bolile florilor de casă, Grija pentru mica gospodărie, Taurul şi vaca, Ziarul fermierului începător, Veterinarul casei, Totul despre pisici şi altele.
Câteodată pot fi extrem de importante cele cinci rânduri din rubrica „De prin lume adunate”, care descriu purtarea stranie a câtorva familii de albine dintr- un orăşel pierdut din America de Nord. Albinele ieşeau din stup dimineaţa şi nu se mai întorceau niciodată. Uite, asta numesc eu un semn şi o revelaţie, cu toate că nimeni nu a observat pe atunci. Oamenii nu îşi dau silinţa să citească semnele. Atunci au pus dispariţia albinelor pe seama varoozei, de fapt Varroa

Mite, ca să fiu precis, numit şi viermişor vampiric, o căpuşă roşie, minusculă, care-şi înfige cleştişorii în corpul albinei. Am trimis o scrisoare ziarului spunându-le că e vorba despre altceva, că ăsta e doar începutul, l-am citat chiar şi pe Einstein, oamenii sunt impresionaţi când aud de Einstein: „Atunci când o să dispară albinele, omenirea va mai avea doar 4 ani de trăit".
Nu a funcţionat.
Eram în anul, mi se pare, 2004, iarna lui 2004, da. Au trebuit să treacă doi ani întregi ca să se înţeleagă că acest caz nu e izolat şi se întâmplă ceva straniu cu toate albinele de pe pământ. Abia în 2006 acele câteva rânduri din ziarul meu de apicultură s-au transformat în titluri de primă pagină în The New York
Times, The Guardian şi altele. Au numit această stranie dispariţie a celei mai responsabile şi disciplinate specii din familia noastră universală aici, pe Pământ — Colony Collapse Disorder (CCD). Stupii rămân pustii. Una dintre cele mai domestice creaturi îşi pierde capacitatea de a-şi mai găsi drumul spre acasă, se pierde, moare. Reţineţi acest diagnostic. Colony Collapse Disorder. Destrămarea familiei apicole, sindromul coloniei distruse... Dacă asta se întâmplă cu ele, ce-i mai rămâne omului şi familiei lui nesigure? Aici găseşti mai multă apocalipsă decât în toate celelalte abracadabre. Albinele reprezintă primul semn. îngerii zumzăitori ai apocalipsei. Aşteptăm trâmbiţele Ierihonului, dar se aude doar bzzzz.. .bzzzz.. .bzzzz... stingându-se şi dispărând.

Acesta e semnalul. Nu-l auziţi? Hai, scoateţi-vă odată căştile de iPod din urechi.
Dar ce ştim despre White Nose Syndrome? Sindromul botului alb la lilieci. Aşa-i că nici măcar nu am auzit de el? Nimeni nu contabilizează liliecii morţi. Da, dacă ar fi fost porci sau vaci, s-ar fi îngrijorat toţi. în 2006, în mod subit, din motive neelucidate, 90% din populaţia de lilieci din peşterile dimprejurul New Yorkului şi San Francisco-ului piere... Nu mai mănâncă, atârnă înţepeniţi, la sfârşit zboară afară din peşteră şi cad pe pământ cu nasul albit... Nişte şoareci mici, cu nasul alb, batmani miniaturali, morţi. Adaug şi această informaţie în cutia de carton, poate se va dovedi importantă.
Adun pentru cel care va veni. Pentru cititorul postapocaliptic, dacă e să-l numim aşa. Nu e rău să existe o arhivă din era trecută. Ziarele actuale se vor transforma atunci în cronici istorice. Nu e un viitor prea rău. Şi vor deveni o mărturie de calitate despre epoca care, în ultima vreme, se ofileşte şi îngălbeneşte cu repeziciune.
Ziarul datează din 4 iunie 2022. Titlul articolului e scris cu litere îngroşate, în partea de sus: „O stranie epidemie a pierderii memoriei”. Şi, ca subtitlu, cu un font mai mic: „Colony Collapse Disorder la oameni?”. Textul sună cam aşa:
Legi şi reguli stabilite de secole încetează dintr-odată să funcţioneze. Se înmulţesc cazurile în care oamenii pleacă dimineaţa la serviciu, dar nu mai sunt capabili să se întoarcă seara acasă.
C.S. (39 de ani) are parte de o dimineaţă obişnuită, ca alte sute şi mii dinainte. Feliile de pâine prăjită, ouăle

şi baconul, ceaşca mare de cafea, glume cu copiii, pupicii la uşă, promisiunea serii tradiţionale de Monopoly cu familia... Seara însă, nu se mai întoarce acasă. Nici nu a ajuns la birou. îl găsesc în cealaltă parte a oraşului, pierdut, cu pantalonii suflecaţi băieţeşte, merge pe stradă şi dă cu piciorul în pietricele. Nu îşi aminteşte să aibă soţie şi familie. Nu îşi ştie adresa. Afirmă că are 12 ani.
încă şi mai de neexplicat este povestea lui D.P. (33), o mamă singură care şi- a dus copiii la grădiniţă la fel ca în fiecare zi. I-a lăsat acolo, i-a pupat, le-a promis că o să fie prima care îi ia după-amiază. Cu jumătate de oră înainte de ora promisă, copiii deja stăteau în curte, îmbrăcaţi şi pregătiţi, dar mama întârzia. Au început să vină ceilalţi părinţi. La sfârşit au rămas doar cei doi copii şi educatoarele. A început să se înnsereze, dar nu venea nimeni. Au sunat-o pe mamă, dar nu răspundea. Copiii au fost nevoiţi să rămână peste noapte la grădiniţă. Pe femeie au descoperit-o trei zile mai târziu, într-un oraş îndepărtat, în nord. Se purta neadecvat, conform spuselor organelor de ordine, s-a împotrivit, l-a zgâriat pe faţă pe unul dintre poliţişti şi l-a jignit cu insulte folosite acum 20 de ani, pe care acum nimeni nu le mai întrebuinţa. Ultimul detaliu e important, dat fiind că, atunci când au întrebat-o ce vârstă are, femeia, care avea undeva peste 30 de ani, a răspuns că e în clasa a VH-a. La întrebarea ce face în acest oraş, a răspuns că e în excursie cu clasa. Bineînţeles că nu-şi amintea de niciun fel de copii sau familie. Conform anchetei efectuate de ziar, într-adevăr, acum 29 de ani, şcoala

la care a fost mama organizase o excursie în oraşul respectiv.
Au adus-o acasă cu forţa, crezând că mediul familiar o să facă să-i revină brusc memoria. S-a purtat de parcă era într-o casă străină. Nu a pus mâna pe nimic. A întrebat unde e baia. Nu şi-a recunoscut niciuna dintre hainele din şifonier. La confruntarea directă cu propriii copii, psihologii nu au observat nicio reacţie de afecţiune la ea.
Până acum nu există nicio explicaţie pentru ceea ce se întâmplă. Savanţii lucrează în paralel asupra câtorva ipoteze. Una dintre cele mai interesante susţine că e vorba despre o reactivare bruscă, din cauze necunoscute, a unor evenimente trecute şi deschiderea unor culoare personale, paralele, de timp. O invazie puternică de trecut. Se bănuieşte că ar putea fi cauzată de un abuz de terapie regresivă, foarte la modă în ultimul timp, practicată ilegal de tot mai mulţi aşa-zişi medici

.Semne

Peste 2 000 de cuci morţi cad din cer deasupra unui mic orăşel din Arkansas pe 1 ianuarie 2011. Cauzele acestei morţi misterioase sunt neelucidate. Ştirea e din 3 ianuarie.
în următoarele zile, ştirile despre moartea misterioasă a păsărilor încep să curgă din diverse părţi ale lumii — Europa, Australia şi Noua Zeelandă. Ipotezele ar fi o ciumă a păsărilor, experimente făcute în secret de către americani cu substanţe de luptă otrăvitoare etc.

Bărbatul care a declarat că va dezvălui adevărul, fost general în armata americană, este găsit mort într-o maşină de gunoi. Tot mai mulţi oameni cred că păsările care pică din cer sunt un semn clar al Apocalipsei.
Iar pe ţărmul Angliei sunt descoperiţi 40 000 de raci morţi.
Pleven (în bulgară) este oraşul Plevna, menţionat în documentele Războiului Ruso-Turc din 1877-1878.
Christo Vladimirov Javacheff — renumit artist bulgar, cunoscut pentru lucrările sale arhitecturale monumentale.
Naşterea Zeilor (Teogonia). Munci şi zile. Scutul lui Heracles, traducere de Dumitru T. Burtea, Editura Univers, Bucureşti, 1973, p. 80

.V. Cutia de carton verde

Urechea labirintului

Nu mi se mai întâmplase de mult timp... Mă uitam prin ziarele din 2010 şi am dat peste un scurt reportaj, cu siguranţă uitat şi îngropat încă de a doua zi de ştirile ce se revărsau. Dar pentru mine s-a dovedit a face parte din categoria evenimentelor excepţionale şi m-a aruncat în acea uitată cuibărire în corpul altuia... Ceva ce nu mai trăisem de ani buni.
UN TAUR A ATACAT PUBLICUL ÎN TIMPUL UNEI CORIDE. 30 DE RĂNIŢI, ANIMALUL A FOST UCIS.
Joi, 19 august 2010, Tafalla
30 de persoane au fost rănite în Spania într-un incident neobişnuit, întâmplarea a avut loc în timpul unei coride. Taurul a ieşit în arenă, s-a uitat de jur împrejur, a sărit sprinten gardul şi a atacat spectatorii. Locul incidentului nefericit este oraşul

Tafalla. Panicaţi, cei prezenţi au încercat să fugă, dar au întâmpinat dificultăţi, din cauza dispunerii amfiteatrului. Animalul turbat s-a aruncat asupra grupurilor de spectatori îngroziţi. Un toreador venit în fugă a încercat să prindă taurul, trăgându-l de coadă. A fost nevoie de 15 minute lungi ca situaţia să revină sub control. în ultimă instanţă s-a impus împuşcarea taurului.

Amfiteatrul este, bineînţeles, un labirint. Din cele mai întâlnite, rotunde, cu cercuri concentrice, tăiate de culoare transversale. Taurul a ridicat ochii şi a recunoscut labirintul — casa natală a străbunicului său, Minotaurul. Şi pentru că animalele nu au simţul timpului (ca şi copiii), taurul şi-a văzut propria casă, făcând să iasă la iveală Minotaurul din el. Şi-a amintit toate zilele şi nopţile… Nu, ăsta e limbaj uman, acolo nu existau zile, şi-a amintit acea noapte nesfârşită, suma tuturor nopţilor din lume. Şi-a amintit din nou singurele două feţe pe care le cunoştea. Faţa mamei, în timp ce-l ţinea la piept. Cea mai frumoasă faţă pe care o văzuse. Faţa de care se apropiase cel mai mult. Şi a doua faţă — cea a criminalului său. Şi ea frumoasă. Feţe omeneşti.

Acum, criminalul (probabil o rudă îndepărtată de-a lui Tezeu) stătea jos în arenă, în centrul labirintului. Nu, nu faptul că scena urma să se repete şi el urma să simtă din nou acea moliciune şi vulnerabilitate a corpului, sfântă moliciune şi vulnerabilitate, care dovedeau de fapt natura lui omenească, nu, nu asta l-a determinat să facă ceea ce a făcut. Era altceva. Străfulgerarea bruscă că, dacă ucigaşul i se afla în faţă însemna că şi chipul mamei era undeva prin

apropiere. Sus, în public. Aceste două feţe se iveau întotdeauna împreună. Scena se repetă. Labirintul începe să se învolbure şi dă înapoi nu doar spaţiul; şi timpul se întoarce şi îşi înghite propria coadă şi, dacă se poate întâmpla ceva, sau schimba, acum e momentul.
întorc spatele ucigaşului, îmi încordez toţi muşchii şi sar gardul de sârmă. Asemeni unui copil pierdut, o văd pe mama în mulţime şi o iau la goană spre ea, nimic nu mă mai poate opri. Vreau doar să-mi lipesc puţin faţa de a ei. Să mă cuibăresc. Am trei ani. Şi o caut pe mama. Nişte oameni ţipă şi se aruncă la picioarele mele. Dar ei nu sunt mama. O s-o recunosc. Doar să n-o pierd, să nu plece. încă puţin, încă puţin. Uite pe cineva care seamănă cu ea. Nu e ea. Dar femeia asta? Nu, nu. Strigătul care se rupe, eliberându-se, din peştera gâtului meu e înspăimântător. Singurul cuvânt care în toate limbile — a oamenilor, a animalelor şi a fiarelor — e unul şi acelaşi:
Mamăăăăăăăă
Labirintul amfiteatrului prinde acest strigăt, îl retrimite către pereţii
culoarelor, îl abate către cotloanele înfundate, îl reflectă şi-l înapoiază uşor distorsionat către labirintul urechii omeneşti ca un nesfârşit
Muuuuuuuuuuu
Şi ăsta e schimbul. O minusculă modificare. Labirintul a transformat Ă în U. Dacă omul ar fi ştiut că e acelaşi cuvânt, acelaşi „Mamăăăăăă…”, istoria lumii şi istoria morţii (nu m-aş mira să fie şi una şi aceeaşi istorie) ar fi fost altele.

O fiinţă speriată de moarte îşi caută mama. Om sau animal — cuvântul e acelaşi.
Dar mitul e reiterativ, iar moartea Minotaurului trebuie să se întâmple din nou. înainte să-şi descopere mama, înainte să se cuibărească la pieptul ei, înainte să se întoarcă în pântecul ei, acea primordială peşteră, moale şi pulsatilă. Pentru că ăsta ar fi un alt mit (de neacceptat).
Moartea îl ajunge tocmai când i se pare că a zărit un umăr şi o şuviţă de păr cunoscute, care se îndepărtează. E pentru prima dată omorât în acest mod. Din depărtare. Fără sabie, fără suliţă. Fără să vadă faţa ucigaşului său

.Fără fată

9

Fără să vadă faţa ucigaşului său. Dacă ar exista o Istorie universală a crimei, care să includă nu doar omorurile întâmplate de-a lungul istoriei, ci şi pe cele din mitologie, pe cele din toate legendele, zvonurile şi romanele, s-ar putea observa cât de duioasă şi omenească este această faptă — să fii faţă în faţă cu cel care îţi va curma viaţa. Crudă, da, dar în dimensiunea omenescului. Moartea vine de la alt om, cu un corp palpabil, cu mâini şi chip. Realitate pe care o putem preţui abia astăzi, când crima s-a dezumanizat, dacă ne permitem să împrumutăm acest termen. Fenomenul este relativ nou, nu cred că sunt mai mult de câteva secole de la inventarea prafului de puşcă, o nimica toată.
Nici limba nu s-a obişnuit încă. Spunem „în faţa morţii”, dar este o expresie din altă epocă. Moartea şi-

a pierdut înfăţişarea şi în asta constă noua spaimă. Nu are faţă.
Câteva exemple aleatorii. Ahile l-a ucis pe Hector, iar această crimă a devenit o adevărată epopee, o întreagă istorie, un dans între ucigaş şi jertfă. Ritualul în care jertfa are dreptul la paşii săi, la gesturile şi replicile sale. (De aceea e imposibil ca astăzi, când se ucide prin împuşcare, să mai apară vreun Homer.) Chiar şi când Leucip l-a împins pe Tezeu cel păcălit de pe stânca din Evia, tot a existat o atingere de mână, o prezenţă umană.
Ce se întâmplă pe urmă? Aici nici măcar nu discutăm despre măcelul din timpul războaielor. Kennedy se plimbă în limuzină, zâmbeşte, face o grimasă dureroasă, cade. Această pantomimă a morţii, pe care am urmărit-o înregistrată pe peliculă, spune totul. Ahile s-a făcut nevăzut. Tezeu, următorul criminal în serie din mitologie, s-a ascuns în mulţime şi trage de acolo. Nu ai avut timp să te pregăteşti, să ceri iertare de la câţiva oameni în minte, să delegi sarcini, să laşi câteva cuvinte, să ironizezi, să înţepi ucigaşul cu o replică, să-ţi aranjezi părul. Glonţul a venit înaintea primului cuvânt din
propoziţie. O bucată de plumb anonimă, de la un autor necunoscut. E ceva profund greşit în asta. Ceva total împotriva oricărei legi a firii.
Niciun animal nu ar face asta

.Niciun animal nu ar face asta

Animalul din mine. Asta e noua lege morală — alături de „cerul înstelat deasupra noastră”. Dilema

principală, proba, turnesolul, graniţa dintre bine şi rău — ar face un animal gestul pe care-l ai în minte? Intră în pielea animalului tău preferat şi verifică. Dacă el nu ar face-o, atunci nu o face nici tu, intri în păcat de moarte. Păcat al firii. Toate păcatele sunt deja săvârşite. Dar rămâne cel puţin această graniţă dată de natura dual㠹 a ucigaşului.

Tezeu a fost matador. în latină, „matador” înseamnă ucigaş. Fiecare măcelar din abator poartă în sine păcatul lui Tezeu.

Adaug în cutia de carton şi această dispoziţie, de fapt actuală:

DISPOZIŢIA Nr. 20/2020

Pentru diminuarea la minimum a suferinţelor animalelor în timpul tăierii lor...

CAPITOLUL 1. Stres şi durere la animale

Cercetările ştiinţifice arată că animalele cu sânge cald (inclusiv cele agricole) simt durere şi frică... Frica şi durerea sunt printre principalele cauze ale stresului, iar stresul influenţează calitatea cărnii venită de la aceste animale. (Bineînţeles, tot ce contează este calitatea cărnii. Cu cât mai puţină suferinţă, cu atât e mai gustoasă.)

Animalele se sperie de lucruri aflate în mişcare, precum şi de întuneric, şi pot refuza să intre în locuri întunecoase... (Sunt sigur, o ştiu din experienţă.)

Se tem de reflexii strălucitoare, lanţuri zornăitoare, oameni sau obiecte în mişcare, umbre sau apă care picură. (Umbre sau apă care picură... aproape că e poezie; nu, e o peşteră.)

CAPITOLUL 7: Sacrificarea animalelor agricole

Pregătirea animalelor pentru tăiere

Animalele rănite în timpul transportului şi cele neînţărcate se taie imediat (din compasiune), iar, dacă nu e posibil — nu mai târziu de 2 ore de la descărcarea lor. (Deoarece calitatea gustului cărnii scade, după logica suferinţă = gust rău.) Animalele care nu pot merge sunt sacrificate la faţa locului sau sunt transportate cu un cărucior sau o platformă la locul tăierii de urgenţă. Atunci când animalele sunt gata de sacrificare, trebuie îndrumate spre zona de asomare, încet şi calm, fără zgomot şi agitaţie în plus. Există trei metode de bază de asomare — prin lovire, electrică şi în atmosferă controlată. (...)
Metoda cel mai des folosită este asomarea cu un pistol cu bolţ captiv penetrant. Se împuşcă un glonte orb, care împinge pe ţeavă un bolţ scurt. Bolţul pătrunde în craniul animalului şi produce o leziune gravă la nivelul creierului, datorită şocului şi penetrării. Bolţul captiv este poate cel mai folosit dispozitiv pentru asomare, fiind utilizat la bovine, porcine, ovine şi caprine, precum şi pentru cabaline şi cămile. în plus, se poate folosi peste tot în lume...
Tauri: poziţionaţi pistolul foarte aproape, astfel încât să formeze un unghi drept cu suprafaţa frunţii, la 1 cm lateral de mijlocul liniei imaginare care face legătura dintre vârful capului şi linia dreaptă dintre ochi. (Ce matematică a morţii, ce geometrie a omorului...)
Viţei: Pistolul se poziţionează puţin mai jos decât la tauri, pentru că la viţei partea superioară a creierului nu este complet

dezvoltată. (Oamenii chiar că s- au gândit la toate.

)

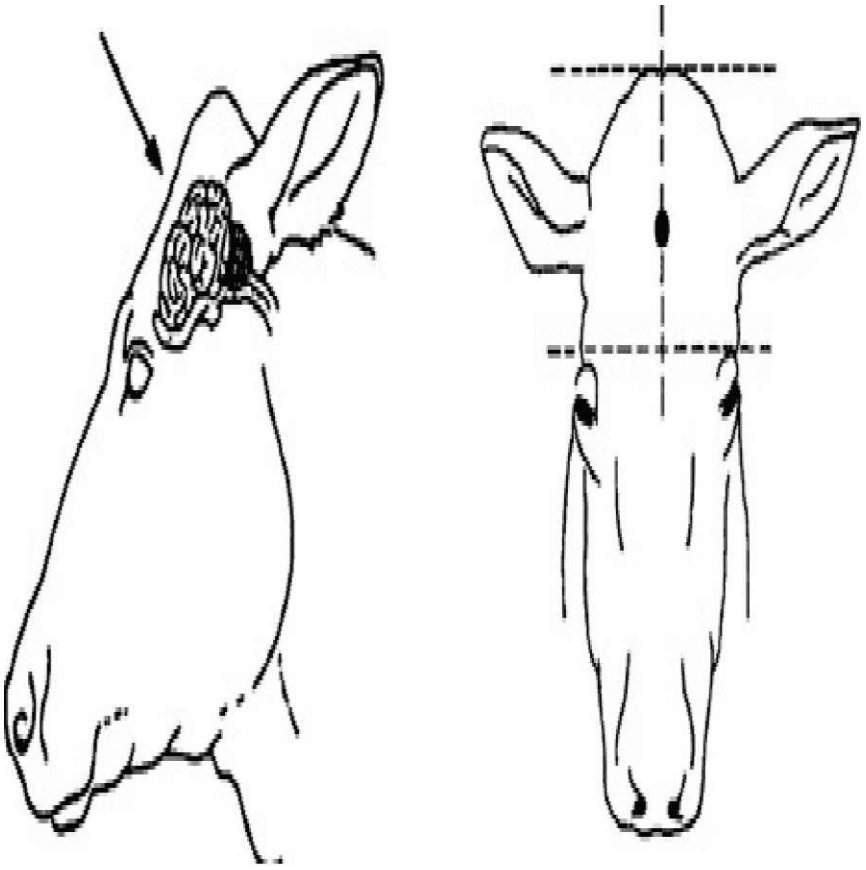

Fig.1. Poziționarea corectă a loviturii la asomare.

(Fragment din Ghid de atitudine umană faţă de animale, în conformitate cu Convenţia europeană de protecţie a animalelor în momentul sacrificării.)
Asta se cheamă un text sanitar nevinovat, rece şi aseptic, ca plăcile de faianţă dintr-un abator — spălate până lucesc de curăţenie după efectuarea operaţiunilor.
Niciun animal nu ar face asta.

Visul Minotaurului

Visez că sunt frumos. Nu tocmai frumos, ci nediferenţiabil. La fel ca ceilalţi. Asta înseamnă să fii frumos, să fii la fel ca ceilalţi. îmi simt capul uşor. Ochii-mi sunt poziţionaţi în faţă. Am nas, nu nări. Am piele omenească, o piele subţire, omenească. Merg pe stradă şi nimeni nu mă observă. Asta înseamnă fericire, să nu te observe nimeni. E un vis fericit. Merg agale, la început mă feresc de oamenii care vin din faţă, chiar mă retrag pe marginea trotuarului, pe lângă pereţii caselor. Dar minunea s-a întâmplat. Nimeni nu fuge de mine, nimeni nu ţipă de groază că a văzut o fiară, copiii nu se ascund după mamele lor, bătrânele nu-şi fac semnul crucii, bărbaţii nu- şi scot săbiile. Merg pe stradă. E lumină. Nu am văzut atâta lumină de când m-am născut. O femeie, fără să vrea, se loveşte de mine. Mă sperii că o să înceapă să ţipe. S-a întors, m-a privit de foarte aproape... nu m-a recunoscut... nu a strigat... a zâmbit... şi s-a scuzat. Nimeni nu mi-a mai cerut scuze până acum.
Văd oameni stând pe bănci. Mă aşez şi eu. Singur. Mă uit ce fac ceilalţi oameni şi fac şi eu ca ei.
Se aşază şi privesc alţi oameni.
Mă aşez şi privesc alţi oameni.

Pe urmă începe să se lase seara. Aud un băieţel care-i spune tatălui: tati, haide să mergem acasă, se face întuneric. Cuvintele „întuneric” şi „acasă” sunt primele lucruri ce mă îngrijorează în visul de până acum. întunericul a fost întotdeauna casa mea, dar acum mă simt ca un vagabond. Pentru prima dată m-am speriat că m-am pierdut. Ceea ce e ridicol, pentru că eu nu m-am pierdut niciodată, vin totuşi dintr-un labirint. Şi cu cât creşte frica, cu atât mă micşorez eu. Un bărbat înalt se apleacă asupra mea, mă prinde cu mâna lui mare (observ că nu poartă sabie) şi mă întreabă dacă m-am pierdut şi dacă-mi ştiu adresa. Eu tac. Dar unde e mama, întreabă bărbatul, îmi spui unde s-a dus mama? Nu trebuia să pună această întrebare. Simt cum maxilarul mi se alungeşte, craniul devine greu şi tare, dar nu vreau să-l rănesc. Din fericire, visul se apropie de final, pentru că situaţia devine destul de disperată. Acesta e momentul în care visele se sfârşesc brusc.

M-am trezit în întunericul casei mele de zi cu zi. A fost visul cel mai fericit. O zi cu oameni pe care nu i-am omorât, care nu m-au omorât, ba chiar nu m- au observat. Nu s-a întâmplat nimic rău între mine şi ei. Presupun că oamenii nu visează asemenea lucruri. în visele lor, rătăcesc prin labirinturi întunecoase şi se luptă cu minotauri

.Ireversibil

Din când în când, ies din adăpost şi merg la cinema Odeon. Am chef să văd numai filme vechi, alb-negru. Am citit că rulează o retrospectivă dedicată lui Dziga

Vertov şi nu voiam s-o pierd. Era o după-amiază rece de ianuarie, ceţoasă şi ploioasă. Cu cinci minute înaintea începerii filmului, s-a dovedit că nu mai venise niciun alt doritor. Nu cred că l-ar fi proiectat doar pentru mine. Atunci am observat doi oameni ai străzii care se învârteau pe-afară, se lăsau de pe-un picior pe altul şi fumau. I-am întrebat dacă vor să intre să vadă un film şi să se încălzească puţin. S-au uitat la mine neîncrezător, ca nişte oameni care nu erau obişnuiţi să primească asemenea oferte. Unul dintre ei a întrebat ce film. I-am răspuns că e din ăla vechi, el a dat din cap aprobator, şi- a stins ţigara şi au intrat amândoi cu mine. Am cumpărat trei bilete. Taxatoarea ne-a privit lung, cu dispreţul unui arian pur-sânge, dar nu a avut curajul să îi întoarcă pe cei doi. Am văzut cu coada ochiului cum, la intrarea în cinematograf, şi-au îndreptat paltoanele şi şi-au dat jos căciulile ruseşti. Au ales ultimul rând, în sală era cald, şi cred că au aţipit fericiţi puţin după începerea genericului. Filmul era mut, iar un pianist, chemat special pentru asta, urma să sonorizeze proiecţia, la fel ca în anii '20.

O cameră de filmat entuziasmată, care n-a apucat să se bucure îndeajuns de posibilităţile pe care le are, se caţără pe acoperişuri, schimbă racursiuri, se lungeşte pe şinele de filmare. Toată nebunia Rusiei din anii '20, beţivii, pionierii, oamenii străzii pe bănci. Şi aici apare acel lucru despre care povestesc — un reportaj de la un abator. O sacrificare de rutină a unei vaci, pe urmă „reînvierea” ei, rulând banda de la coadă la cap. Apare textul „Acum 20 de minute, această carne era o vacă”. Camera pare că strigă „Lazăre, scoală-te!”, iar

bucăţile tăiate de carne se transformă în vacă şi carnea de bou — în bou. Maţele se întorc înapoi în burtă, fripturile se lipesc de pulpe... „Să îmbrăcăm pielea acum.” Şi cuţitele măcelarilor se transformă parcă în ace de cusut groase, iar ei înşişi — în croitori; îmbrăcând din nou pielea pe care au dezbrăcat-o cu puţin înainte, se agită, ridicoli, în derularea inversă a lucrurilor. Până şi muzica pianistului o ia cumva la galop într-o o gamă majoră.
„Acum să reînviem vaca”, scrie pe ecran. Şi aici, aşteptând punctul culminant, minunea, oda bucuriei (pianistul începe să alerge pe clape), vine şocul. Spasmele dinaintea morţii, derulate înapoi, rămân tot aceleaşi spasme dinaintea morţii. Acel moment al pieirii, şocul electric, dezacordarea corpului, groaza, adrenalina, ochii albiţi ai vacii, derulaţi înapoi, intensifică şi mai mult fiorul morţii, în loc să reînvie animalul, aşa cum ar vrea operatorul. Şi, cu toate că peste o secundă vaca dă din coadă cu o privire tâmpă, tu înţelegi: moartea ei e ireversibilă.
La ieşirea din sală a trebuit să-i întorc din vise pe cei doi boschetari fericiţi, care pierduseră moartea ireparabilă a unei vaci.
în fiecare an, 1,6 miliarde de vaci, oi, porci şi 22,5 miliarde de păsări sunt sacrificate pentru hrana oamenilor. Noi suntem iadul pentru animale, apocalipsa animalelor

.Poveste despre canibalul vegetarian

— A fost odată un canibal care era vegetarian.

— Ce înseamnă vegetarian?

— Un om care nu mănâncă carne. La fel ca mine şi

tine.

— Dar canibalul e om?

— Păăăi... da, seamănă cu un om, dar e mai fioros.
— Nu mai speria copilul cu prostiile astea — vocea e de femeie şi se aude din camera vecină.

— Mami, vreau să aud povestea despre canibalul

vegetarian. Să închid uşa?

— închide-o, să nu o speriem pe mami.

— Dar oamenii sunt făcuţi din carne, nu-i aşa?

— Da, din carne.

— Deci săracul canibal vegetarian murea de foame.

— Nu doar de foame, ci şi de batjocură.

— Păi, ce, se moare şi de-asta?
— Cel mai mult de-asta se moare. Ceilalţi canibali râdeau de el, îl numeau fructivor şi erbivor. Nimeni nu voia să vorbească cu el. Pentru că, dacă nu mănânci

oameni, nu ai ce să le povesteşti amicilor canibali. Iar ei îşi povesteau între ei istorii haioase...
— înfricoşătoare.
— Ce este înfricoşător pentru oameni este haios pentru canibali. Se întreceau în minciuni şi se tăvăleau pe jos de râs... Iar canibalul nostru stătea deoparte şi nu avea ce să povestească. Ba mai mult, dacă se apropia de gaşca canibalilor adevăraţi, aceştia îl batjocoreau fără milă: hai, povesteşte — cum te-ai luptat cu trei arbuşti de măceş şi te-ai întors însângerat acasă? Aşa îi ziceau. Sau câte verze poţi să decapitezi dintr-o lovitură? Iar săracul canibal vegetarian pleca cu coada între picioare...
— Au coadă?...
— E o vorbă. Şi-atunci, o canibală care era îndrăgostită în secret de omul nostru... de canibalul nostru, s-a dus la el şi i-a spus că măcar o dată în viaţă trebuie să guste carne de om, poate o să-i placă şi-o să se îndrepte. Şi cel mai bine ar fi să încerce tocmai cu un vegetarian...
Masa e gata, îmi spune mama, stând în dreptul uşii

.Despre mâncarea cărnii

Tata e vegetarian. Şi medic veterinar. Deci nu-şi mănâncă pacienţii. îmi amintesc cum se uită la el chelnerii în timp ce comandă ceva fără carne. Aşa cum canibalii se uitau la canibalul vegetarian. îmi amintesc şi cum un vecin îl tot zgândărea că de ce refuză să mănânce carne, nu cumva îl învaţă cineva, nu cumva face parte dintr-o sectă sau a citit ceva, cum se poate ca toţi să mănânce carne, iar el să facă

notă discordantă, mă-nţelegi? Haide, mai bărbăteşte, trei mici cu fasole şi zacuscă, ficăţei la grătar sau cap de miel. Eu, zice el, când iau capul, îl desfac bine şi prima dată scot limbuţă, mmmiam, pe urmă despic craniul cu un cuţit şi sorb creierul cu o lingură mare, iar ochişorii... Aici tata se ridică brusc şi spune că trebuie să iasă, iar eu alerg la baie să vomit. Uite, mieluţul paşte doar iarbă, începe cu el... strigă ăla în urma lui.
E straniu că socialismul şi vegetarianismul nu se potrivesc. Aşa cum nu se potriveşte iaurtul cu peştele. Ştiam că, pe unde trece vecinul, vine mai apoi miliţia. Tata se pregătise şi, când l-au chemat la secţie, le-a explicat îndelung că anatomia corpului omenesc este adaptată pentru hrană vegetariană — tubul digestiv e lung, de 6 ori mai lung decât corpul, în comparaţie cu cel al animalelor carnivore, al căror tub e doar de trei ori, măselele, plate, saliva, alcalină ş.a.m.d. L-a citat pe Plutarh cu a sa lucrare Despre mâncarea cărnii, unde se spune (avea scris în carneţel): „Dacă sunteţi aşa de siguri că animalele vă sunt destinate spre a fi mâncate, atunci omorâţi voi înşivă ce vreţi să mâncaţi. Dar să o faceţi cu mâinile goale şi cu dinţii, nu ajutaţi de măciucă, satâr sau topor”.
I-au dat drumul.
Tata se mândrea că a reuşit să-i convingă cu ajutorul anatomiei şi al lui Plutarh. Iar ei l-au lăsat în pace, considerându-l un pic dus cu capul, dar inofensiv ideologic

.însemnări anti-antropocentrice

,/v
în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, între 1940 şi 1944, în bombardamentele asupra muzeelor europene sunt distruse 17 schelete de dinozauri. închipuiţi-vă limpede dublul asasinat, oase moarte şi sparte, prăbuşirea acestor turnuri Eiffel făcute din coaste şi vertebre. Niciun animal nu ar face asta. Să omori a doua oară pe cineva mort de milioane de ani, să trezeşti din nou spaima preistorică în cutia neagră a craniului lui.
Oare a numărat cineva trupurile animalelor ucise în timpul războaielor? Milioane de vrăbii, ciori, măcăleandri, şoareci de câmp, vulpi sfârtecate, potârnichi făcute scrum, şobolani, adăposturile antiaeriene ale cârtiţelor, ţestoasele blindate firav, strivite de tancurile blindate la greu — dublurile lor uriaşe...
Nimeni nu a inventariat vreodată aceste morţi. Nu am înţeles niciodată cât de mult rău facem animalelor în timpul războiului, al bombardamentelor. Unde se ascund, ce se întâmplă în creierele „sălbatice" ale „fraţilor noştri în durere", fellow brethren in pain, cum le numeşte Darwin în însemnările sale.
îmi place istoria naturală, dar nu şi muzeele ei. Nu văd nimic natural în ele. La urma urmei, aduc mai degrabă a mausolee. Cum altfel să numim locurile cu antilope eviscerate, iaci tibetani, bursuci, căprioare sau rinoceri? Nu am simţit vreo plăcere anume nici pentru grădinile zoologice. Dar trebuie să le vizitezi măcar o dată în viaţă, în copilărie, pentru că părinţii tăi sunt convinşi că mori să vezi cum elefantul îşi mişcă abătut trompa, iar lupul se plimbă neliniştit prin cuşca din care vine miros de mortăciune.

Nu o să uit tristeţea grea a elefantului, tristeţe ce avea să mă strivească (una dintre crizele mele obişnuite), pe urmă melancolia pumei negre, lungită pe cimentul murdar, iritarea vizibilă cu care tigrul îşi întâmpina şi conduceavizitatorii. La ieşire, eram plin de melancolie animalieră. Această tristeţe, s-a dovedit, e mult mai densă decât cea umană, e sălbatică, nefiltrată de cuvinte, e de nespus şi nespusă, pentru că, totuşi, cuvintele liniştesc, cuminţesc tristeţea, îi iau din putere, lasă sânge, aşa cum bunicul lăsa sânge animalului bolnav. A doua zi, când m-au dus la Muzeul de Ştiinţele Naturii, am avut senzaţia obsedantă că întreaga grădină zoologică a fost tăiată într-o noapte, împăiată şi adusă aici. De atunci nu am mai intrat niciodată în asemenea cimitire.

Omor din neatentie

9

Colonii întregi de furnici peste care am călcat în toţi aceşti ani fără să le văd. Am tălpi mari, mărimea 45, ceea ce-mi amplifică forţa distrugătoare a pasului. Şi vina.

Miriam, sau despre dreptul de a ucide

Vorbeam noi, de fapt eu vorbeam, despre cum trebuie să facem o revoluţie anti-copernicană, despre cât de important este, vital de important, să fie înlocuit omul din centrul universului, despre moarte şi animale...

— Am trăit trei ani cu un budist, a spus Miriam, în timp ce desfăcea o scoică mare cu degetele ei lungi.

îmi plac asemenea începuturi, fără prefaţă, dure, puternice.

— Demult, a adăugat, ca să prevină întrebările nerostite. Ştii ce e cel mai insuportabil când eşti cu un budist?

Scoica s-a pierdut pentru câteva secunde în gura ei cu dinţi albi şi sănătoşi, cu perle şi fire de nisip printre ei, până când această maşină de tocat a scos-o la capăt cu carnea.

— Legământul de a nu ucide. Asta e cel mai cumplit... Scoica

următoare.

La finalul celui de-al doilea an, toată casa forfotea de gândaci roşii de bucătărie. Miriam privea cum mişunau în hoarde, plini de sine, la câţiva centimetri de ea. Nu avea voie să îi atingă nici măcar cu un deget. Era îndrăgostită şi răbdătoare. A rezistat aşa un an întreg. Seara se băga în sacul de dormit, trăgea fermoarul peste cap, lăsând doar o deschizătură ca să respire. într-o noapte s-a trezit şi a văzut doi gândaci încurcaţi în barba iubitului ei budist, care dormea liniştit lângă ea. Deja era prea mult. Ziua următoare, în timp ce budistul era la serviciu (m-am mirat că budiştii muncesc), a luat soluţia cea mai puternică împotriva acestor lighioane şi a stropit cu mâna ei întregul apartament. A fost un adevărat măcel. Un genocid! Miriam îl imita pe budistul scos din minţi, care, întors seara acasă, stătea în mijlocul camerei, se uita la gândacii morţi, cu picioruşele înţepenite, îndreptate spre tavan, de parcă el era ultimul supravieţuitor al apocalipsei.
— Ai văzut vreodată un budist urlând? întreabă Miriam. Merită. Urla că am rupt lanţul trofic, că lumea nu o să mai fie aceeaşi, karmele... A trântit uşa şi dus a fost. De fapt, avea amantă.
Preţ de câteva minute nu s-a auzit decât sunetul scoicilor desfăcute şi ploaia rece de afară. Mă gândeam la ultima propoziţie şi în mine se aduna o furie inexplicabilă faţă de acest budist cu serviciu şi amantă, faţă de acest păstor al gândacilor de bucătărie.
— Mi-e totuna, dreptul de a ucide este inviolabil, a spus rar Miriam.
Pe urmă a aşezat cu atenţie ultima cochilie peste munţii stâncoşi din faţa ei.
Pun în cutia de carton verde şi povestea lui Miriam, pentru echilibru. Să fie din toate genurile

.Prin ochii salviei

Omul trebuie să tacă pentru o clipă şi, în pauza care s-a născut, să audă vocea altui povestitor, fie el peşte, căluţ de mare, nevăstuică sau bambus, pisică, orhidee sau pietricică. De exemplu, de unde ştim noi că albinele nu scriu un roman? Aţi descifrat măcar un fagure de miere? Sau să începem cu peştii. Ce parte uriaşă din evoluţia noastră stă ferecată în tăcerea peştilor, ce de cunoştinţe au adunat ei în miile de ani înaintea noastră? Depozitele adânci şi

reci ale acestei tăceri. Neatinse de cuvinte. Deoarece cuvintele canalizează şi extrag zăcămintele cunoaşterii, ca o sondă.
Aşadar, unica fiinţă povestitoare, omul, se opreşte din vorbit şi se retrage, pentru a da cuvântul organicului şi anorganicului, care au acumulat până acum doar tăcere. De fapt, ele au povestit, dar povestea lor stinsă, amară s-a transformat în mică, licheni, alge, muşchi, miere, în corpuri sfârtecate şi în sfârtecarea lor proprie. Habar nu am cum se poate întâmpla asta. Probabil că urmează să facem noi primul pas — toată literatura clasică universală repovestită pentru animale de către animale.
Să relatăm, de exemplu, Bătrânul şi marea din perspectiva peştelui, a marlinului. Asta numesc eu nonantropocentrism. Lupta peştelui cu bătrânul vânjos şi cu marea nu este mai puţin dramatică. La urma urmei, el este eroul care se luptă pe viaţă şi pe moarte în toată cartea. Povestea bătrânului este povestea luptei omului cu bătrâneţea. în timp ce a peştelui este o poveste despre moarte. întreaga istorie scrisă prin vocea peştelui, sângerând, sfârtecat încontinuu de rechini, dar împotrivindu-se până la moarte.
Un marlin poate fi distrus, dar nu şi învins.
Măria (aşa îşi scria numele, cu „ă”), pescar înfocat:
— Dimineaţa, când mă scol, îmi închipui ce aş mânca dacă aş fi peşte şi astfel simt la ce trage în timpul zilei. Chestia e să te transformi pentru un timp în peşte. Şi foamea apare. Câteodată e foame de viermişor, altă dată de porumb sau de muscă. Şi când îmi dau seama ce ar mânca, ce aş mânca azi, agăţ în cârlig, arunc şi nu mă opresc din prins. Spre groaza pescarilor, care înainte râdeau de mine. Pe urmă, tot în faţa lor, arunc peştele înapoi în apă. Lucru care-i înnebuneşte şi mai mult.
— Ce scârbos, chiar ţi se face foame de viermişor dimineaţa devreme?
— Atunci când sunt peşte, viermişorul nu trebuie să lipsească de pe masă.
— Istoria lumii poate fi scrisă din perspectiva unei pisici, orhidee sau pietricele. Sau din perspectiva unei salvii.

— Ce este o salvie?

— O plantă medicinală.

— Oare într-o istorie a lumii scrisă de salvie am fi şi noi prezenţi?

— Nu ştiu. Oare salvia se află în istoria lumii, aşa cum e ea scrisă de oameni?

Balega de bivol, sau sublimul este pretutindeni

îmi amintesc cum ne plimbam printr-un oraş cu multe muzee, recunoscut pentru arhitectura lui renascentistă, pentru răscoale, incendii, tunuri din lemn de cireş, istoria se rostogolea pe uliţe, iar tata se minuna mai ales la vederea muşcatelor la ferestre şi îi lăuda pe cei care au cultivat asemenea flori. Brusc, s-a oprit pe o stradă şi s-a învârtit mult timp entuziasmat deasupra a ceva ce era pe pământ. M-am dus să văd ce chestie măreaţă a descoperit. O balegă de bivol. Stătea acolo ca o catedrală în miniatură, o cupolă de biserică şi cubea de geamie, să mă ierte toate religiile. O muscă se rotea ca un înger deasupra ei. E un lucru foarte rar să vezi o balegă de bivol, a spus tata. Nimeni nu mai creşte bivoli. Şi a vorbit mult şi cu încântare despre asta: cum s-o foloseşti ca îngrăşământ la dovleci, cum să tencuieşti un perete cu ea, să căptuşeşti un stup, din cele vechi, împletite, cum e leac pentru urechi bolnave, o încălzeşti uşor şi o pui pe ureche. în acel moment, nu puteam să nu fiu de acord că toate casele renascentiste pe care le văzusem şi piramidele din Giza sunt lucruri mai puţin importante decât arhitectura, fizica şi metafizica unei balegi de bivol.
Şi dacă nu te-ai născut la Versailles, Atena, Lyceum, Roma sau Paris, măreţia tot îşi va găsi un chip sub care să ţi se arate. Dacă nu l-ai citit pe Longinus, nu ai auzit de Kant sau... dacă populezi câmpiile veşnice şi analfabete ale unor sate şi oraşe anonime, ale unor zile şi nopţi pustii, tot ţi se va revela, pe limba ta proprie. Ca un caier de fum pe hornul casei într-o dimineaţă de iarnă, ca un petic de cer de un albastru întunecat, ca un nor care-ţi aminteşte

de ceva din lumea de dincolo, ca o balegă de bivol. Sublimul e pretutindeni.

Socrate în tren

Dacă totul ar fi durat veşnic, nimic nu ar fi avut valoare.
Gaustin

Universul s-a format într-un mod care pare atât de evident şi incontestabil. Dar dacă pentru un moment răsturnăm întregul sistem şi în loc de ce este peren, statornic, etern şi neînsufleţit, hotărâm să preţuim ce este efemer, nestatornic, trecător, dar viu?

Trenul traversa miriştile în flăcări la sfârşitul lui august, pe-aici încă se mai folosea acea metodă barbară de incendiere. Câmpurile erau secerate şi, ca să poată fi arate mai uşor apoi, cineva le dădea foc. îmi închipuiam aripile pârlite ale păsărilor de câmp, şoarecii şi şobolanii alergând în toate părţile, chiţăind, şopârlele şi şerpii arşi. Berzele zburau în cerc deasupra ogoarelor incendiate — s-o tulim urgent de-aici, urgent... Toate vietăţile voiau să fugă, lumea se îndrepta spre toamnă. în acelaşi timp, eu mă reîntorceam în T.

La urma urmei, omul, dacă îl considerăm măsura tuturor lucrurilor, e mai aproape de aceşti parametri ai vremelnicului — schimbător, supus morţii, viu, dar pieritor, pierind mereu.

Am simţit cum imaginaţia mi-o ia razna, îmi trebuia un oponent. Mi-am construit un oponent şiret şi cu o limbă retorică ascuţită, i-am dăruit calităţi din plin şi am intrat în favorita mea dispută socratică.

— Spuneţi că vreţi să înlocuim perenul cu efemerul, a început oponentul.

— Propun să luăm în calcul şi această opţiune.

— Prea bineee... Pronunţaţi-o cu voce tare şi veţi vedea absurdul în modul în care sună — să înlocuieşti perenul cu efemerul. îmbrăcaţi-l în concret, aşa vă place să spuneţi, nu? Uite, închipuiţi-vă o casă frumoasă, solidă, pe de o parte, şi o colibă, pe de altă parte. Aţi da casa pe colibă? într-o mână ţin aur, în cealaltă, paie. Ce veţi alege? Paiele o să putrezească încă de la prima ploaie, nu-i aşa?

— Staţi... staţi... Vorbiţi savant şi vă folosiţi fără scrupule de dreptul de-a arunca o privire în incertitudinile mele. Dar să vedem şi latura cealaltă. Imaginaţi-vă o lume în care toţi acceptă o altă ierarhie. Unde Efemerul şi Viul sunt mai de preţ decât Perenul şi Neînsufleţitul. Invers decât în viaţa reală, cea pe care o trăim azi.

Şi să ne închipuim ce consecinţe poate produce asta. Dintr-odată sunt eliminate multe cauze ale unor războaie sau jafuri. Pentru un hoţ, tentant este acel ceva etern sau măcar durabil, de exemplu lingoul de aur sau casele solide, oraşele, castelele, pământurile... Astea sunt bune de jefuit. Nimeni nu luptă pentru o grămadă de mere şi nu asediază un oraş pentru vişinii înfloriţi, cu miros îmbătător. Cât timp durează asediul, vişinii vor înflori şi se vor trece, iar merele vor putrezi.
Iar de vreme ce aurul o să-şi piardă valoarea contractuală (pentru că exact asta e, valoros doar conform contractului), o să fie peste tot şi nimănui nu o să-i treacă prin cap să pornească o cruciadă pentru el.
Dacă tot am spus „cruciadă”, haide să vedem şi latura asta a problemei. Religiilor, care se află în spatele oricărei cruciade sau al oricărui război sfânt, le va aluneca subit pământul de sub picioare. Vechii zei erau zei ai eternului în toată plenitudinea lui. Oare există vreun Zeu al efemerului? Dacă în noua constelaţie vor exista Zei, de ce nu, ei vor fi Zei ai efemerului. Zei ai fragilului şi casantului. Şi vor fi zei fragili şi casanţi. Sentimentali, sensibili, empatici. Ce am putea cere mai mult? Mortalitatea le urcă preţul şi deschide ochii.
— Dar nu-i aşa că totul e atât de nestatornic şi efemer?
— Vă înşelaţi. Să luăm paiele pe care le strângeţi în mâna stângă încă de la începutul disputei noastre. Paiele au fost înainte grâu, care a fost seminţe,
care au fost grâu, care a fost... Observaţi un lucru important — ce e trecător se reproduce. Şi ăsta e primul avantaj. Pe când aurul ţinut în mâna dreaptă este pentru totdeauna, el nu va naşte aur chiar dacă îl semănaţi şi udaţi zilnic, două sute de ani la rând. O să vă spun un paradox — efemerul este mai durabil, tocmai datorită morţii sale, decât neefemerul, care nu se poate reproduce. (Am uitat cu totul de oponentul pe care mi l-am creat.) Ce spuneţi, prietene?
— Păăi, şi cum rămâne atunci cu tradiţia, întreaga artă, jalnicele tale eforturi? (Am trecut la per tu, oponentul meu e furios.) Ia să te întreb eu, cartea pe care o scrii este de partea efemerului sau de partea valorilor durabile? Cât durează propriile tale cuvinte?

— Cât durează cuvintele? repet, pentru că nu ştiu răspunsul. Să zicem, cât respiraţia cu care le rosteşti. Respiri cuvântul, e atât de uşor, îi umfli pânzele şi—1 trimiţi către portul celuilalt. Se poate să moară până ajunge acolo, să se scufunde pe drum, să se ciocnească de o flotă de cuvinte străine. Dacă asta înseamnă efemeritate sau perenitate nemăsurabilă, nu ştiu să spun. (Nu o să mă scuz pentru lirismul ce mi l-am permis.)
— Voi trece peste explicaţia lirică. Dar unde rămâne identitatea ta, dacă pariezi pe ce e nestatornic? Nu se lasă el. Unde îi laşi pe strămoşi, tradiţia, cultura? Tot ce e făcut din statornicie. Tot ce îţi urlă în faţă să nu uiţi cine eşti şi de unde vii.
— Dar ce ţi-a oferit ţie identitatea, cur ce eşti (ne tutuim deja)? Sânge şi războaie, oameni istoviţi, bombe kamikaze — asta ţi-a dat. Identitatea e una singură — să fii o fiinţă vie printre alte fiinţe vii. Să fii vremelnic şi să-l preţuieşti pe celălalt, deoarece e şi el vremelnic.
— Omul este măsura tuturor lucrurilor şi cele create de om trebuie să fie durabile, ca să-i supravieţuiască. (Uite-acum i-am venit de hac; totuşi, eu l- am inventat, am dreptul să-i dau un ghiont în capcană.)
— Da, aşa e, omul este măsura. Şi tot ce trece peste această măsură, durează mai mult şi rămâne după moartea lui e inuman din fire, e izvor de tristeţe şi de învrăjbire, de fapt. (Mă asculţi acum? Mă ascultă, doar de-asta l-am inventat.) — Dar.
— Locuim în case care vor continua să existe şi după noi. Intrăm în catedrale pe unde au trecut, ca la Judecata de Apoi, lungi rânduri de oameni, generaţii întregi care nu mai sunt printre noi. Totul îţi vorbeşte: tu te duci, noi rămânem. Am înmormântat pe mulţi înaintea ta, o să avem grijă şi de cei pe care i-ai născut. De ce, uite, găseşte tu un singur motiv temeinic, ce e construit din piatră e mai durabil decât ce e plăsmuit din carne. Nu văd vreun sens anume şi nici dreptate în asta. Oare care a fost senzaţia de timp şi eternitate a celor dinaintea noastră, care trăiau în beznă primitivă, în colibe efemere, şi supravieţuiau colibelor, supravieţuiau vetrei focului, se mutau dintr-un

loc în altul, îşi măsurau viaţa în zile şi nopţi, în focuri aprinse şi stinse... Ei au trăit etern, chiar dacă mureau la treizeci de ani

.Lucruri care nu pot fi colecţionate

(Lista perisabilului)

Brânzeturi — încep să se împută

mere — se zbârcesc, putrezesc

nori — stare de agregare schimbătoare

dulceaţă de gutui — prinde cojiţă de mucegai

amanţi — îmbătrânesc, se stafidesc (v. merele)

copii — cresc

oameni de zăpadă — se topesc

mormoloci şi gogoşi de mătase — trupeşte instabili

Dacă tragem linie, se dovedeşte că nimic din ce e organic nu poate fi colecţionat. O lume cu un termen de valabilitate care se scurge în permanenţă. O lume efemeră, ofilindă, putrezindă, stricându-se şi (tocmai de aceea) minunată.

Loc de popas

îmi imaginez faţa celui care găseşte primul aceste însemnări. Cu siguranţă va crede că aici a trăit o fiară. într-adevăr, adânc în mine, Minotaurul tremură de frica întunericului, dar altfel par un om normal, port corpul unui bărbat alb, de vârstă medie, o femeie aşteaptă un bebeluş de la mine, câteodată mă duc la mare singur sau călătoresc în străinătate. Duc o viaţă normală, cum spune pătura de sus a societăţii. într-adevăr, trec drept o persoană închisă şi tăcută, dar pentru meseria pe care o am, asta e în ordine. Cărţile mi se vând relativ bine, fapt care îmi asigură timp şi spaţiu pentru preocupări şi îmi conferă liniştea necesară. Nu dau interviuri.

Puteam să particip, uşor apatic într-adevăr, la discuţii aprinse şi în acelaşi timp să fiu în altă parte, în alt corp sau în altă amintire. Câteodată, lucrul ăsta se vedea un pic, însă doar una sau două femei cu care eram în relaţii mai apropiate s-au prins. Mă scoteam cu alibiul scriitorului. Poţi lipsi cât vrei, o să înţeleagă mereu când vrei să rămâi singur sau când nu dai curs invitaţiilor repetate. La început te mai caută, pe urmă te uită. Aici lumea uită repede, nu ştiu dacă am spus-o deja

.O veste dulce si o stridie

9

Când soţia mi-a dat vestea că e însărcinată, eram la aproape 3 000 de kilometri depărtare. Tocmai ce mă pregăteam să mănânc pentru prima dată o stridie vie (eu, care altădată puteam să fiu un melc fără cochilie) într-un vechi castel francez, cu ocazia deschiderii unui festival literar cu greutate. Nu mai gustasem vreodată stridii. Aşa cum nu am mai avut copii până atunci. Am încercat timp de câţiva ani... Astfel că ambele lucruri mi s-au întâmplat pentru prima dată — vestea cea dulce şi stridia. O jurnalistă franceză ţinea în mână o stridie mare şi-mi explica într-o engleză stricată cum să o stropesc cu o picătură de lămâie şi să o dau pe gât. Ţineam şi eu o stridie în mână, mă uitam la trupuşorul ce se răsucea, în cealaltă mână strângeam bucata de lămâie ca pe un pistol cu laser şi încercam să trezesc ucigaşul din mine. Credeam că lămâia o s-o omoare. Corpul stridiei, fragil, vâscos, semăna în acelaşi timp cu un vagin şi cu un fetus, înotând în lichidul amniotic. în acel moment, telefonul a început să vibreze din buzunar, semn că primisem un mesaj, asta mi-a înceţoşat conştiinţa şovăitoare, fermitatea a lăsat garda jos prin nu ştiu ce sinapse nervoase, ţesuturile musculare s-au întrerupt, mişcarea a ajuns până la cele trei degete ale mâinii drepte, care au stors lămâia, şi embrionul stridiei s-a chircit sub zeama paralizantă. Am închis ochii şi am înghiţit-o. în acel moment, bunicul a trecut pe lângă mine, înghiţindu-şi medicamentul viu, şi m-a bătut pe umăr. Am scos telefonul. SMS-ul anunţa: „Am făcut testul, a spus DA”. Scurt şi la obiect, fără emoţii de prisos. Stridia parcă începuse să mişte în

mine. Mi s-a făcut rău, am luat-o la goană spre toaletă. Mă simţeam ca un Cronos, înghiţindu-şi următorul copil. De atunci nu am mai gustat niciodată stridii.

Sfârşitul minotaurilor

9

Cineva umblă în mine. Cineva s-a pierdut în burta mea. Aşa a spus ea într-o după-amiază, în timp ce stăteam liniştiţi în cameră şi încercam să ascultăm troienirea zăpezii de afară. A sunat frumos şi în afara timpului. Se tolănise în scaunul balansoar, deschisese Legende şi mituri din Grecia Antică, lăsase cartea pe ovalul proeminent al burţii, ca un acoperiş.

E atât de aproape, la câţiva centimetri, m-am gândit eu, sub peretele pielii, dar trebuie să treacă zile, săptămâni, luni ca să ajungă la noi.

Mi-am dorit să ţin minte toate astea, scaunul, fereastra strălucind de la zăpadă, frumuseţea acestei fraze, toată antichitatea amurgului de iarnă. Nu există anotimp mai antic decât iarna. Am luat o foaie şi am aruncat câteva fraze, mai degrabă cu scop mnemonic. Cu toate astea, a ieşit un fel de poezie, în care există totuşi logică, atât cât tehnicile poetice pot fi un soi de mecanism mnemonic. Nu-i aşa că hexametrul lui Homer e şi truc mnemotehnic, instrument de memorare? încercam să descriu acea noapte şi să intru în peştera, scorbura sau casa acelei burţi. Şi am văzut că locurile fuseseră schimbate. Ceea ce se mişcă fără noimă înăuntru nu e Minotaurul, ci acela ce vine să-l omoare. Haide să-l numim Tezeu, pentru a fi mai clari. La el e cordonul ombilical, la fel ca firul Ariadnei. Şi atunci unde e Minotaurul? în îngrijorarea întrebării se află deja răspunsul. Minotaurul eram eu. Să schimbăm topica propoziţiei, ca să nu mă ascund la finalul ei. Eu eram Minotaurul. Tezeu — el, ea, el (genul nu contează) — venea să mă omoare cu întreaga nevinovăţie a predestinării. Nu aveam unde să mă ascund, trebuia doar să-i aştept venirea. Sfârşitul minotaurilor se numea acea poezie. Trebuie să văd pe unde-am rătăcit-o.

S-a născut dimineaţa devreme, iarna. Era întuneric. Mă întorceam spre casă,
ieşirea din spital se făcea printr-un tunel straniu. Mă simţeam de parcă ieşeam din pântec, de parcă mergeam pe drumul acelui

copil. Un tată nou-născut. De mult nu mă mai plimbasem prin oraşul acela la ora 5 dimineaţa, înainte de răsărit. Lămpile de neon se stingeau, a trecut primul tramvai, m-am uitat la numărul lui. Şapte. Atunci mi-am spus că totul va fi în ordine. Era fix ora 5:07. Un om deschidea chioşcul de ziare, am cerut din toate cotidianele câte unul. El m-a privit încurcat şi somnoros. Păi, nu s-a întâmplat nimic neobişnuit azi, a zis el nedumerit.
S-a întâmplat, s-a întâmplat, am răspuns. Am plătit, mi-am luat teancul şi am plecat fericit.
Care erau ştirile zilei? Era pregătită camera de copii a lumii pentru întâmpinarea acelui copil?

Prima iarnă. Prima zăpadă, Primul vânt. Primul căţel. Primii nori. Datorită privirii unui copil.
Datorită privirii fiecărui nou-născut — şobolan, muscă sau broscuţă ţestoasă, lumea se iveşte de fiecare dată din nou.
La început, el vorbeşte pe limba tuturor fiinţelor vii, gângureşte ca un porumbel, fluieră ca un delfin, miaună, piuie, se zgârie... Supa lingvistică primordială.
Dghiş, angîî, pneia, eee, deeea, bânea-bânea-bâneaba, batiabuuu.... Dumnezeu nu le dă nou-născuţilor imediat o limbă. Şi asta nu e deloc întâmplător. Acum bebeluşul cunoaşte taina raiului, dar nu are cuvinte pentru ea. Când i se dă limba, taina e deja uitată.
Primii ei paşi, se clatină ca un pinguin imperial. Ca şi cum păşeşte pe Lună. întinde mâinile ca să se sprijine de aer. Atât de concentrată şi zâmbitoare în sine, atât de fragilă. Când o priveşti, cade.
în timp ce scriu despre tristeţea lumii, despre saudade-ul portughez, despre huziin-ul turcesc, despre „boala elveţiană” — nostalgia... ea se apropie, are 2 ani şi jumătate, şi brusc îmi aruncă pixul cu putere.
Aşază-te acum aici şi deschide frumos gura, îmi spune ea. Pe urmă se ridică pe vârfuri şi se uită înăuntru. Auuu, e foarte întuneric în tine, nu se vede nimic...
Hai să ne jucăm de-a firele de praf. Tu eşti tata fir-de-praf, eu micuţa fir-de- praf
.VI. Cumpărătorul de istorii

Traficanta de bebeluşi

9

Treaba stă aşa, de ce să nu-ţi spun? Nu mi-e frică. Rămâi însărcinată aici şi prin luna a şaptea trebuie să treci graniţa în Grecia. Strângi burta, îţi tragi pe tine nişte haine largi, de-asta e bine să alegi o vreme mai răcoroasă. îţi aprinzi o ţigară în timp ce-ţi verifică paşaportul, ca să fii aşa, mai liniştită şi relaxată, şi nici să nu te dai de gol că eşti borţoasă. Bineînţeles, omul care te trece a luat nişte bani, dar şi tu trebuie să fii corectă. Treci graniţa. Stai la periferia Atenei două luni, într-o cameră întunecoasă, fără ferestre, ca o cămară... Nu ieşi nicăieri, ca să nu fie probleme. Doar stai în pat, te uiţi la televizor şi mănânci pe săturate. Te hrănesc bine pentru că marfa trebuie să fie sănătoasă. Duci sarcina la termen, ăia au luat legătura cu cumpărătorii, spun că eşti o rudă de-a lor, îţi găsesc medic, naşti ilegal. Omul tău ia banii şi gata. Doar atât — nu vreau să mi-l arate când se naşte, să nu mi se facă milă. Dacă îl văd o dată, gata, nu-l mai pot lăsa şi stric toată daravera. Aşa îi pot întreţine pe ceilalţi copii, patru mă aşteaptă acasă. O fac doar pentru ei. Cu cât se dau? Câte 5-6 mii, pentru unul au dat 8 mii, era băiat, băieţii merg mai scump, eu iau 10 procente. Patru am vândut, patru am crescut, aşa e socoteala. Dar ăsta, cel pe care-l port acum, e ultimul, gata. Uite-l, dă din picioare, ştie că vorbim despre el, nu mai lovi, măi, acolo o să-ţi fie de o sută de ori mai bine. Câteodată îl visez şi aprind o lumânare pentru el.

Am cumpărat povestea asta la sfârşitul lui octombrie, aproape de graniţa cu Grecia. Când i-am oferit bani, femeia m-a privit uluită. Nu înţelegea pentru ce anume o plătesc. Păi, eu nu am ce să-ţi vând, a spus, iar copii nu mai pot naşte. I-am răspuns că tocmai ce i-am cumpărat povestea. Nu sunt sigur că a înţeles. A luat banii, i-a tot trecut dintr-o mână în alta, ca şi cum aştepta să îi cer înapoi, s-a întors cu spatele, a făcut câţiva paşi, a îngenuncheat şi a izbucnit în plâns. M-am gândit că abia acum a început să-şi vândă copiii. Când a început să povestească despre ei. Fără poveste, totul rămânea doar o
afacere.

A povesti ţine de Judecata de Apoi, pentru că îi face pe oameni să înţeleagă. Dar la ce le foloseşte să înţeleagă nu mi-e clar. Pun şi istoria asta în cutia de carton

.Cumpărătorul de istorii

înainte intram în corpul altuia, acum trebuie să cumpăr. Mă pot prezenta şi aşa: sunt omul care cumpără trecut. Negustor de istorii. Alţii fac comerţ cu ceai, coriandru, acţiuni, ceasuri de aur, pământ... Eu călătoresc şi cumpăr în cantităţi mari trecut. Numiţi-mă cum vreţi, găsiţi-mi un nume. Cei care deţin pământ sunt proprietari de pământ, eu sunt proprietar de timp, stăpân al timpului străin, posesor al istoriilor străine şi al trecutului altora. Sunt un cumpărător corect, nu negociez niciodată. Cumpăr doar trecut particular, trecutul unor anumiţi oameni. O dată au încercat să-mi vândă trecutul unui stat întreg; am refuzat.

Cumpăr tot felul de istorii — despre abandonuri, soţii infidele, copilărie, despre călătorii şi pierderi, tristeţi şi mântuiri neaşteptate... Cumpăr şi istorii fericite, dar nu sunt prea mulţi vânzători care să ofere aşa ceva. De la primul cuvânt pot să recunosc marfa proaspătă de cea împuţită, cea adevărată de cea a şarlatanilor scornitori, care vor doar să mai câştige un bănuţ. Majoritatea oamenilor îşi vând istoriile pe degeaba, unii chiar se miră că le ofer bani pentru ceva ce nu valorează nimic. Alţii sunt mulţumiţi că au cui să transfere povara pe care o purtau singuri până acum.

Ce-mi iese mie din asta? Datorită unei boli din trecut şi a istoriilor cumpărate acum, pot să mă plimb pe culoarele diferitelor timpuri. Să trăiesc copilăria tuturor celor de la care am cumpărat, să le deţin femeile şi tristeţile. Să le adun în acea pivniţă, în cutiile de carton ale lui Noe

.Negustorul de ulei de măsline

(Adevărul gol-goluţ despre domnul G.)

Nu am mai întâlnit un asemenea domn — şi am întâlnit mulţi, credeţi-mă —, care să respecte atât de mult femeile, ca mult-prea-amabilul domn G., atât de mult încât devine stânjenitor, nu am mai

întâlnit bărbat care să stea calm lângă o femeie goală, pregătită pentru el, după ce el însuşi a pregătit-o, o femeie moale ca lutul, să simtă cum îi arde pielea şi strigă după el şi să nu o atingă nici măcar cu un deget, să nu-şi lase calul în ea, cum scria undeva, eu citesc mult, să nu-şi facă de cap, să nu-şi scoată paloşul, să nu dea drumul săgeţii când e arcul întins, nu am întâlnit şi nu o să mai întâlnesc un asemenea om, care în asemenea situaţii să povestească cât de uşor gustăm din păcat, de parcă ar fi infuzie de muşeţel sau vin fiert, şi cum poftim la bunul altuia ca la un smochin răsărit în mijlocul drumului, Dumnezeule, cum ştia să vorbească domnul G., inteligent şi cu vorbe de peste mări şi ţări, distins şi fermecător, bărbaţii noştri nu vorbesc aşa, ei doar îţi bagă mâna sub fustă, te apucă de ţâţe şi te pun la perete. Nu ştiu dacă mai e în viaţă sfântul ăsta, ştie domnul ceva mai mult despre el, de vreme ce întreabă?
Oh, cât de amabil e domnul, acum şi asta se plăteşte?
2.
A fost viol, să vă spun drept, viol curat, fără contact fizic, asta despre contactul fizic o ştiu de la judecătorul R., el, acum decedat, fie-i ţărâna uşoară, petrecea mai multe nopţi cu mine decât cu nevastă-sa, cea rânduită lui prin lege, aveam contact fizic, aşa îi spunea, eu nu aveam nimic împotrivă, era acelaşi lucru, dar suna mai altfel, deci, spre deosebire de decedatul judecător, cu domnul G. nu am avut contact fizic, şi cu toate astea nu am fost vreodată atât de grosolan şi brutal violată, trebuia să-i rabd toate poveştile nebuneşti despre adulter şi păcat, pe care nici bărbatu-miu nu mi le-a vorbit...
chemi o femeie la tine acasă, o dezbraci şi pe urmă te uiţi la ea cu atenţie, aşa cum se verifică oile, o judeci, ca şi cum nu tu ai îndemnat-o să păcătuiască, şi la sfârşit o alungi... aşa bătută şi umilită nu m-am simţit după niciun bărbat, m-am ridicat şi m-am dus la judecătorul R. şi i-am spus că domnul G. a făcut o încercare de viol şi de supunere la... bine l-am mai aranjat, nu ştiu ce şi cum a făcut drăguţul meu de judecător, dar încă de a doua zi, dimineaţa pe întuneric, domnul G. părăsise orăşelul şi nimeni nu mai vorbea despre el, probabil că în fiecare casă era câte una trecută prin patul lui de fier... atâţia ani de-atunci şi dumneavoastră, domnule,

sunteţi primul care întreabă de el, la ce vă trebuie să ştiţi... Vorbiserăm noi despre bani? Mulţumesc, mulţumesc.

3.

Aşa era el, preacuviosul G., domnule, dacă vreţi un răspuns sincer, de fapt nu ştiu dacă avea rang bisericesc, se consacrase ispitirii femeilor, dar nu pe toate, ci doar soţiile, doar pe cele cuminţi şi fidele... Şi când ajungeau, mai devreme sau mai târziu, în patul lui, nu le atingea nici măcar cu un deget, dar începea să le întrebe de ce sunt acum aici, ce aşteaptă de la el, ce le-a făcut să-şi lase bărbaţii şi copiii, vorbea despre morală, o, da, era tare priceput la asta, stă femeia întinsă şi dezgolită pe patul lui de fier, iar el o dojeneşte cu degetul şi vorbeşte, o observă, o întreabă... eu sunt deja la vârsta la care pot spune tot, de aceea o să recunosc, da, am fost şi eu acolo, să nu judecaţi niciodată soţiile, domnule, ele sunt creaturi nefericite, te pun cu forţa în pat şi începi să naşti la un an şi jumătate, de parcă ai concura cu vaca din grajd şi cu scroafa din cocină, iar domnul G. nu semăna cu bărbaţii de-aici, nu mirosea a ceapă, nu înjura animalele şi copiii, nu scuipa pe jos şi citea cărţi... toate soţiile mureau după el, mă jur, aşa că nu era nevoie să facă cine ştie ce ca să ajungă în patul lui, cu tot riscul de atunci.... Când a venit şi rândul meu să stau întinsă în camera rece, am ascultat cu smerenie tot ce mi-a spus, pentru că păcatul plutea într-adevăr în aer, dar când a terminat l-am întrebat de ce face asta, nu e la fel de împotriva firii şi cu păcat să nu te întinzi alături de femeia pe care ai chemat-o, care a venit la tine şi a dat jos de pe ea totul, bărbatul, copiii şi toată legea dumnezeiască... el s-a mirat că am curajul să-l întreb ceva din poziţia mea, după care a răspuns că e un naturalist al păcatului şi adulterului, vrea să le izoleze în formă pură, să le distileze, iar când a văzut că nu înţeleg mare lucru din poveştile lui savante, a spus, redau exact: Dumneavoastră, femeie, aşa a spus, sunteţi măslina din care o să storc ca pe ulei păcatul.

Au trecut mai bine de 40 de ani, dar şi acum mi se face părul măciucă, domnule... ochii lui, în timp ce-mi vorbea aşa, semănau cu două măsline de un verde-închis, şi vă spun din nou, nu-l pot judeca pe preacuviosul domn G., ceva înfiorător trebuie să ţi se fi întâmplat ca să faci asemenea treburi... era un suflet părăsit... să nu intri niciodată într-o casă părăsită şi la un om părăsit, acolo

sunt doar cucuvele şi şerpi — exact aşa era el, dacă vreţi un răspuns sincer.
A, nu, nu îmi mai trebuie bani. Dar ce îi sunteţi dumneavoastră? Ce îi sunt eu dlui G.? Şi ce fac eu tocmai aici, în anul 1734? Cumpăr istorii deghizat în vânzător de ulei de măsline. Cu ce sunt eu mai bun decât dl G.? Şi nu vorbim oare despre unul şi acelaşi ulei de măsline?
O bătrână mi-a spus o poveste pe care bunica ei ar fi auzit-o de la bunica ei, despre unul care se culca cu toate nevestele de prin locurile astea. Faptul în sine nu ar fi născut atâta interes în mine dacă nu era numele pe care ea l-a pronunţat — nume care mă urmăreşte de ceva vreme.
Gaustin. Omul care traversa liniştit timpurile ca pe un râu puţin adânc şi găsea întotdeauna un mod de a-mi trimite un semn dintr-o vreme sau alta. Niciodată nu o să fiu sigur dacă există cu adevărat, dacă l-am inventat eu, sau nu cumva sunt eu însumi inventat de el.
Ultima lui mutare, recunosc, mi-a întrecut toate aşteptările. De câţiva ani pe Internet se găseşte o carte (tradusă în germană) semnată cu numele meu, dar pe care nu am scris-o niciodată: Ding, Kunst, Kant und Zeitgenossen (Wieser Verlag, 2005). Puteţi verifica.
Aştept următoarea lui carte, semnată cu numele de Gaustin, în care protagonistul va purta numele meu.
O dată l-am căutat pe Google. A apărut imediat o oarecare Angelina Gaustin, despre care se ştia că a murit fix în anul 1900, la 70 de ani, şi a fost înmormântată în cimitirul Paoli, Indiana. Sursa era o carte a decedaţilor din eparhia respectivă.
De asemenea, într-o istorie de familie apare o Lucinda Gaustin, n. 1853. în alt loc, o Molly Gaustin, cu semnul întrebării după nume. Undeva în Oregon descoperim un B. Gaustin. Dar peste tot numele apare doar ca nume de familie, nu ca prenume. Numai copiii lui au fost înscrişi în aceste cărţi. Un tată comun, dispărut.
După întoarcerea mea din această istorie (călătoria a fost dificilă, am trecut dintr-o voce în alta, povestea data cu trei generaţii în urmă şi mi-era tot mai greu să ating empatia de odinioară), m-am cufundat în arhivele locului, am făcut diverse anchete şi, într-adevăr, s-a confirmat.

într-o Carte generală a naşterilor, înmormântărilor, nunţilor, datoriilor şi a altor evenimente excepţionale, apărea numele Gaustin. Acesta a ajuns în orăşel fix în anul 1700 şi trei ani mai târziu a fost scos din evidenţă cu menţiunea „fără drept de revenire în oraş”. Cu trei cruci aparte în dreptul lui, semn cu care se marchează prin locurile astea întâlnirea cu necuratul

.îngerul subpământean

Istoria celui care s-a născut cu aripi de înger. în noaptea dinaintea naşterii s-a ivit un sol în vis, care i-a spus mamei aşa şi aşa, femeie, copilul tău e darul Domnului, o să fie înger în trup pământesc. Iar în orăşel se povestea că băiatul cu aripi de înger o să aibă o putere imensă. Era vorba despre putere în sens concret — să ridici greutăţi, să-i învingi pe toţi la lupte, să-ţi măsori puterile cu ursul sau să cari doi saci de făină în spate. Sau ca renumitul Harry Stoev, care ridica pe la bâlciuri cu dinţii un hârdău cu vin. Singura condiţie era ca mama să nu spună nimănui nimic.

Acum îmi închipui copilul ăsta ca pe un înger clasic, atât de diferit de totul din jur, ca o sămânţă de pin sau de altă plantă stranie pentru locurile astea, adusă de vântul Mediteranei. Subţire, slab, pe-aici i s-ar fi spus „plăpând” şi ar fi devenit ţinta batjocurii. Mama nu ar fi trebuit să spună, dar s-a speriat că fiul ei e diferit, a început să vorbească peste tot şi aripioarele au dispărut.

Eram copii şi ne ascundeam ca să-l pândim. Era miner. întotdeauna ursuz şi murdar. Mi-l închipuiam cu nişte aripi de înger mari, lăsate, care se târau în urma lui, negre de la praful de cărbune. Umbla uşor adus de spate şi niciodată nu-şi dădea jos cămaşa. Oare pe sub ea aripile continuau să crească? Şi le tăia în fiecare dimineaţă? Aşa cum se bărbierea în fiecare dimineaţă. Aşa cum bunica tăia aripile puilor ca să nu zboare peste gard, ca să nu părăsească curtea. Nici el nu avea s-o părăsească. Mama alesese fiul în locul îngerului.

Copil fiind, o dispreţuiam pe mama cea vorbăreaţă, care şi-a privat fiul de această putere. Acum o înţeleg. Nu a permis să-i fie luat din neamul omenesc. Spre deosebire de Pasiphae, mama Minotaurului,

îngerul miner era ursuz, închis în el, şi nu scotea o vorbăt. De parcă, odată ce a ucis angelicul din el, a alungat şi umanul.
Fiul îngerului subpământean era la şcoală, la gimnaziu. Neobişnuit de înalt, a plecat la Sofia să joace baschet, pe urmă a emigrat în America

.Fiul îngerului subpământean

Tata a fost miner. La ora cinci dimineaţa, pe întuneric, pleca la mină. Pe înserat îl aduceau înapoi cu un camion. Şi acolo, şi afară — pe întuneric. Nu mai ţinea minte ce înseamnă zi. O singură dată a lipsit de la serviciu şi atunci a stat culcat în cameră cu perdelele trase, nu a putut suporta lumina.

Uite-aşa mi-l amintesc, se întoarce pe seară, ursuz, nu scoate un cuvânt, pe masă îl aşteaptă o salată mare şi o sticlă de rachiu. Ca şi cum nici nu era aici. Am auzit povestea aia cu aripile, poate că e adevărată, îl aşteaptă mut ca un înger. Dă drumul la televizor, dar nu se uită la el. Mănâncă salata, bea sticla până la jumătate. Nu spune nimic. Se culcă. Următoarea seară, la fel.

Cea mai fericită zi din viaţa mea a fost când a venit un antrenor din oraş să vadă cine e potrivit să joace baschet. M-au luat pentru că mă lungisem atunci, eram înalt şi solid, cu mâinile ca nişte lopeţi. Mama a izbucnit în plâns, tata m-a bătut pe umăr. Mi s-a părut că vrea să spună ceva, a tras aer în piept, dar nu mai vorbise de atâta vreme, încât mecanismul probabil ruginise; a început să tuşească, ceva a scârţâit înăuntru şi s-a dus să se culce.

Următoarea zi, cu un rucsac în spate, am plecat la oraş, la internatul clubului sportiv. M-am antrenat serios, pentru că ştiam ce mă aşteaptă dacă va trebui să mă întorc acasă. Rămâneam în sală după antrenamente, aparate, sfori, sărituri, de toate... Nu aveam pic de talent pentru sportul ăsta, eh, pic de talent nu aveam, dar trăgeam şi trăgeam... ca un miner. Şi mă alegeau pentru că eram forţos ca un taur, mă bucuram, dădeam totul din mine. Iar când, după 1989, a venit un tip de la un club american de amatori să cumpere jucători ieftini din Europa de Est, nu am stat pe gânduri. Ştiam că nu o să devin baschetbalist, acolo nu mergea aşa. Dar trebuia neapărat să fiu cât mai departe de aici, de tata, de sticla şi de ursuzenia lui.

Dacă rămâneam, aveam să ajung şi eu la fel. Am plecat, am jucat vreun an şi ceva, nu am mai corespuns, şi aşa m-au suportat prea mult. Am început să

lucrez pe un camion uite-atât de lung, ca un tren, cu un horn deasupra. Multă muncă, dar bine plătită. Cu un asemenea job nu-ţi poţi găsi nevastă. Plec dimineaţa devreme la cinci, seara dorm

undeva printr-o parcare. Trag din greu de dimineaţa până seara. Pe urmă mă aşez, beau patru beri, mănânc doi Big Macs şi adorm ca mort. Asta fac în fiecare zi. într-o noapte l-am visat pe tata. Conducea camionul meu. Şi dimineaţa m-au sunat că s-a întâmplat aşa şi pe dincolo.

H.K., 48 de ani. Venise din Dallas să-şi îngroape tatăl şi să-şi rezolve problema cu averea.Cea mai frumoasă zi a şoferului Malamko

9

Oacheş, cu părul creţ, avea vreo 20 şi ceva de ani, cu geacă din piele ecologică, reîncarnarea lui Michael Jackson din anii '80. Şi bineînţeles, poza lui Michael deasupra oglinzii. Povestea începe încă de când am urcat în taxi. De parcă abia aştepta un ascultător. Frate (ăsta e numele şi rolul meu în poveste), ştii ce damă bine s-a urcat azi în taxi? Patruzeci de ani, dar damă bine, îţi zic. Poate să fi avut şi 38-39, nu ştiu. Ca un soare. Când a intrat în taxi, mi s-a făcut ruşine cu Opelul ăsta vechi.

Stăm la semafor. Arunc şi eu un ochi maşinii, tapiţeria roasă, tabla crăpată, miroase prea tare a vanilie de la deodorantul de maşină sub formă de brad.

Femeia asta nu este pentru maşina mea, continuă Malamko. Merită un Cadillac roz. Să vezi ce ţâţe avea! Intră în taxi şi zice: condu încotro vrei tu, aşa zice. Mi-a povestit tot, divorţează de bărba-su, tot, de-a fir a păr. Cum s- au căsătorit, câţi ani au fost împreună, cum el pe urmă s-a dovedit a fi o târâtură, zice. Nu ştiu, frate, ce e asta târâtură, dar e ceva de rău. Un fel de melc, zic eu. Poftim? Târâtură e un melc care se târăşte. Aşa, păi ce e rău la melcul ăsta, hm... Şi s-a combinat cu nu ştiu ce femei, şi ea a aflat, şi el a încurcat-o rău de tot, prosteşte. Tragedie mare, telenovelă, ce mai. Iar eu doar dau din cap, frate, şi conduc, nici eu nu ştiu încotro conduc. Mă uit că e tulburată tare, conduc şi ascult. Şi cu cât îmi povesteşte mai mult, cu atât mai mult se uită la mine. Se dă la mine înseamnă, se dă la mine acum. Mă pricep la lucrurile astea. Opreşte aici, zice. Ne mai vedem noi, să ştii. S-a scotocit în

geantă, ah, zice, mama lui de târâtură, mi-a luat şi banii. înjură, dar şi înjurăturile o prind, îi vin mănuşă, o damă bine din cap până-n picioare. Nicio problemă, zic eu, banii nu înseamnă nimic. îmi dai data viitoare. Cum te cheamă, băiete, îmi zice. Malamko, zic eu. Dă să te sărut, Malamko, îmi zice, se apleacă, îmi prinde capul şi uite-aici (arată), până să mă dumiresc eu, m-a pupat pe obraz.
Se uită în oglindă să vadă dacă mai găseşte urma acelui sărut. Semaforul e verde, se aud claxoane din spate. O să te sun curând, zice, trânteşte uşa şi dispare. Super femeie, frate, super.
Pauză. Dar cum o să mă găsească, nu ştiu. Nici telefonul nu i l-am dat, nici nimic. Poate a reţinut numărul taxiului şi o să sune la centrală să întrebe. Alt Malamko la noi nu-i.
Tace. Problema asta îl chinuie. Acum e momentul să intervin, din poziţia de frate.
Ascultă, Malamko, încep eu cu vocea mea cea mai gravă. O femeie, când vrea să găsească pe cineva, întoarce lumea pe dos. în cazurile astea, numai un clişeu ajută. Probabil citez din vreun roman, ceva literatură de proastă calitate, să mă ia naiba! Poate e de folos, întru consolarea unui ţigan tânăr şi chipeş.
(Adevărul e că îmi închipui cum o femeie tânără se plimbă gratis prin toată Sofia cu şmecheria despre soţul târâtură. Dar cine sunt eu ca să-i stric lui Malamko cea mai frumoasă zi? Şi faptul că eu gândesc aşa, iar el nu, mă face de 10 ori mai nefericit. Fericitul de Malamko...)
Sunt un mare norocos, eh, spune Malamko după o scurtă pauză, de parcă mi- a citit gândurile în oglindă. O femeie aşa de frumoasă şi să mă placă tocmai pe mine, Malamko. Şi ce dacă are vreo 30-35 de ani, poate şi mai tânără? Eu doar mă fut, nu caut nod în papură. I-am lăsat cel mai mare bacşiş pe care l-am dat vreodată. De fapt, nu era bacşiş, doar cumpăram povestea.
O adaug acum aici, în capsula acestei cărţi, cine ştie, poate o va citi dama cea bine sau altcineva care să-i spună tipei că Malamko aşteaptă să-l sune. Să-şi facă şi literatura treaba, ce mama mă-sii!

Vânzătorul de istorii

Cine sunteţi, de fapt? Scriitor? Eu am mare noroc să dau mereu de scriitori. Bunicul meu a scris şi el, cred că e karma. Acum o lună m-au invitat la o nuntă. Şi lângă cine credeţi că m-au aşezat? M-au

pus lângă însuşi Salman Rushdie. Da, da, chiar el. Cu ochelarii rotunzi şi cu bărbuţa... Sincer să fiu, întotdeauna am crezut că de fapt ăştia de îi dau la televizor, cei mai cunoscuţi, nu există în realitate, că sunt probabil vreun desen animat computerizat, o hologramă. Dumneavoastră nu vă îndoiţi un pic de existenţa Madonnei sau a lui Brad Pitt? Mă rog. M-am aşezat lângă el, am dat mâna, şi-a spus numele şi am căscat ochii. Scriitorul? De parcă sub acelaşi nume se ascundeau o grămadă de personalităţi. Ba chiar el s-a simţit stânjenit şi a mormăit ceva — se poate spune şi aşa, da.
Ştiţi cum m-am simţit tot timpul? Ca o bucată de carne la afumat. Fir-ar să fie, mă gândeam, omul ăsta nu-şi scoate nasul pe-afară. Recunosc, nu citisem nimic de el, dar mă uit din când în când la televizor şi citesc ziare, ce naiba. Păi, omului ăstuia i se ard cărţile, e condamnat la moarte, fatwa. Iar cei care i- au dat sentinţa, ştiţi, nu se încurcă. Deci a fost un sentiment straniu la nuntă, pe de o parte eram mândru, pe de alta stăteam ca pe ghimpi. Şi tot urmăream dacă nu cumva vreunul dintre invitaţii la evenimentul ăsta drăguţ face vreun gest mai precipitat. Eram gata să mă bag sub masă. Mi-era mie mai frică decât lui, el se obişnuise probabil. Oare o avea ceva sub cămaşă şi papion? Am în vedere o vestă subţire, delicată, antiglonţ, de ultimă generaţie, dintr-un material extrem de nou şi uşor. Mi-a trecut prin cap să-l întreb, dar am renunţat. Puteam pur şi simplu să-l bat pe umăr de la revedere şi să aflu. De fapt, omul s-a purtat foarte civilizat. Nu m-a întrebat în niciun moment cum mi se pare noul lui roman. Mă scuzaţi, doar sunteţi scriitor. Din câte îi cunosc (exceptându-i pe cei prezenţi, bineînţeles), nu ratează nicidecum această întrebare. îşi închipuie că universul se trezeşte şi adoarme cu cărţile lor. Mi-a fost teamă că ar putea să mă întrebe şi să afle că n-am citit nimic. Dar asta înseamnă un mare scriitor, nu întreabă. Sau e sigur că nu l-ai citit, sau nu-i pasă. îşi taie liniştit biftecul, ia şi un morcovel. Am schimbat câteva vorbe generale despre evenimentul acela drăguţ, despre cât de dulci sunt mirii, cum se potrivesc, bla-bla-bla... Conversaţii neînsemnate pe care le porţi la orice nuntă cu meseanul din stânga sau din dreapta ta. Credeam că scriitorii vorbesc mai altfel, numai despre lucruri importante, despre viaţă,

despre moarte... Mă rog. Eu eram prieten cu mireasa, el îl cunoştea pe mire din copilărie. Şi amândoi garantam pentru oamenii noştri. Iar la final i-am povestit o istorie de-a mea. Nu mi-am dat seama dacă l-am impresionat cu adevărat sau dacă doar se prefăcea. Nu ştiu, oamenii cu ochelari mă bulversează. De-acum încolo voi urmări ce scrie. Credeţi că o să mi-o folosească?
Cu siguranţă, am spus, reuşind să intru şi eu în discuţie. Scriitorii nu sunt niciodată nevinovaţi. Sunt la fel de hoţi precum coţofenele. Dar important e cine te fură.

Ah, nu, eu i-am făcut povestea cadou. Ei, atunci mai vedem.

Dacă doriţi, v-o pot povesti şi dumneavoastră. Sunt curios.

Dar să ştiţi că e vândută. Nu aţi spus că e cadou?

Ei, aşa... cadorisită, vândută. Nu am semnat niciun contract. Dacă vă place atât de mult, trebuie să vă înţelegeţi cu el cine s-o folosească. O fac cadou... pentru două sticle mari de whisky Four Roses.
Deci pentru opt trandafiri, am început să râd eu. Gata. (Aşa am făcut cunoştinţă cu vânzătorul de istorii.) Şi după ce primul buchet de trandafiri a aterizat pe masă, povestea a început.

..Si istoria lui

9

Este vorba despre o femeie, bineînţeles, a început agale povestitorul. Am înţeles acest început ca un „bineînţeles, este vorba despre un manuscris”, dar pe moment m-am gândit oare nu cumva revinde el nişte istorii care nu-i aparţin, pe cele ale lui Eco i le dă lui Rushdie, ca pe urmă să semene răzvrătire şi zâzanie în literatură? Am lăsat povestea să curgă.
Trebuia să fug de ea dacă voiam să rămân în viaţă. Să o părăsesc, să părăsesc oraşul în modul cel mai concret. Câteva luni am colindat prin Europa. Ca să uite o relaţie, unii experimentau aventuri de-o noapte, eu experimentam geografia haotică. Alegeam oraşe la întâmplare, călătoream de obicei cu trenul, schimbam gări şi hoteluri, toţi turiştii erau în grupuri sau perechi, doar eu cutreieram singur prin piaţete care la un moment dat au început

să semene toate între ele. Arătam ca un om care dorea să-şi părăsească propria părăsire după colţ. Ca cineva care caută un loc îndepărtat şi necunoscut, unde să lase libere pisicile tristeţilor sale, iar ele să nu găsească drumul de întoarcere. Ştiţi ce greu e să scapi de pisici? Au un extraordinar simţ al casei, o memorie aparte. Odată, bunicul a încercat să gonească toate pisicile care fătaseră în casă şi-n curte, le-a băgat într-un sac şi le-a dat drumul la câţiva kilometri de oraş, cam pe unde e cimitirul. Când s-a întors acasă, a văzut că pisicile i-o luaseră înainte. Asta cu pisicile e bonus, nu i-am povestit-o lui Rushdie, a spus vânzătorul de istorii, luând o gură din următorii patru trandafiri.
Curând am înţeles că Europa este un loc prea aproape, prea plin de femeia asta, îmi tot aduce aminte de ea. îmi trebuia mai mult spaţiu, gol şi necunoscut. M-am urcat în primul avion spre America. Trebuia să mă pierd precum Columb, dar în locuri cartografiate demult. Nici nu ne dăm seama cât de greu e să te pierzi în zilele noastre. Aproape pe cât era de greu să nu te pierzi odinioară.
Când m-am întors acasă, după un an şi trei luni, am pus harta lumii pe jos şi
am unit cu markerul locurile pe unde am ajuns. Făcusem o călătorie în jurul lumii, mi-am urmărit cu degetul traseul, pronunţând numele orăşelelor şi megalopolisurilor. Cea mai bună mantră pentru uitarea unei femei.
Sofia, Belgrad, Budapesta, Wroclaw, Berlin, Hamburg, Aarhus, Bremen, în jos spre Rouen, Dijon, Toulouse, Barcelona, Malaga, Tanger, Lisabona, în sus peste Oceanul Atlantic spre Long Island, New York, Ontario, Hudson Bay şi din nou în jos spre Minneapolis, Chicago, Colorado Springs, Pueblo Phoenix, San Diego...
M-am ridicat, am agăţat harta în cui şi abia atunci am observat... Liniile călătoriilor mele conturau o literă perfectă. Litera ei. Un M mare şi clar. O monogramă graţioasă a bărbatului prost. Pisicile se întorseseră înaintea mea.
Povestea nu era rea, chiar dacă o furase de la o terţă parte şi o mai vânduse deja o dată (unele fraze ca „pisicile tristeţilor” şi alte asemenea nu erau cu siguranţă ale lui). Buchetul de trandafiri s-a făcut mai mare. Părea mulţumit,

ca un om care a vândut de două ori aceeaşi marfă. Dar şi eu eram mulţumit de afacere, pentru că achiziţionam două istorii la preţ de una — cea pe care mi-a povestit-o şi cea dinainte, întâlnirea cu Rushdie, presupun că şi mai scornită decât a doua

.Doi bărbaţi pun pariu a cui nevastă e mai credincioasă

Se hotărăsc să o verifice pe prima. Soţul anunţă că pleacă pentru câteva zile. Se ascunde în grădină cu celălalt şi aşteaptă. Soţul găsise de undeva chiar şi un pistol. Prima seară — nimic. S-a liniştit un pic. Dar a doua seară, când întunericul era de nepătruns, femeia a ieşit, a deschis uşa şi un bărbat s-a furişat uşor ca o umbră în casă. Lampa nu s-a aprins deloc. Cei doi prieteni s- au apropiat de fereastră, luna palidă contura doar mişcările celor două corpuri, dar era suficient cât să vadă ce se întâmplă. Cum se unduia femeia în jurul ăluia, ce mai mişcări, soţul a înnebunit, nu o văzuse niciodată aşa, desfrânata. Prietenul se uita şi el cu gura căscată.

Intrăm, a spus în şoaptă soţul, şi s-au furişat ca nişte hoţi în casă. Următoarea imagine e atât de clasică în cinematografie, în literatură şi-n viaţă, că nu ştiu cum s-o descriu. Soţul a deschis uşa, a făcut un pas înăuntru şi-n dreapta, a desfăcut uşor picioarele pentru echilibru, aşa a văzut că se face prin filme, şi a îndreptat pistolul către ghemul de corpuri ce aşteaptă acum încremenit. La doi metri de el se află prietenul lui, postura e uşor hilară, pentru că situaţia în sine e hilară, nu ştie unde să se uite în asemenea situaţii. E jenant să te uiţi la femeia prietenului, care e goală şi acum câteva secunde făcea sex, e prea jenat ca să se uite în jos, ca şi cum el însuşi ar fi cel prins, e stânjenitor să se uite la prietenul lui înşelat, ca să nu-l stânjenească şi mai mult. Penibil, într- un cuvânt. Amantul, prins cu mâţa-n sac, deşi singurul sac de aici e cearşaful, se uită la cei doi bărbaţi de parcă nu e sigur care e soţul, cel cu pistolul sau celălalt. Corpul femeii e un amestec complex de excitare ce se domoleşte treptat, de furie faţă de cei

care au dat buzna în casă şi de frică crescândă. Câteodată, secundele sunt nemăsurat de lungi şi grele.
Soţul înşelat este cel care trebuie să ia o hotărâre. El ţine lucrurile (şi pistolul) în mână... De el depinde cum se va derula totul, dar nu ştie încă ce să facă. Ştie doar că trebuie să ia rapid o hotărâre, timpul nu curge în favoarea lui. Nu
a mai fost pus niciodată în asemenea situaţie, a văzut asta doar la cinema şi-n cărţi. Şi nu-l ajută nimic. îndreaptă pistolul către bărbat. Foarte bine, zvârcoleşte-te acum, şobolanule. S-a băgat în patul lui. Ba chiar şi-a lăsat ceasul pe noptieră. Poţi ucide un om dacă păşeşte pe o proprietate privată, peste tot sunt semne mari, de avertizare, dar ce se întâmplă dacă cineva a călcat în tot ce ai mai sfânt, nu doar în casa ta, ci în dormitorul tău, nu doar în dormitorul tău, ci în femeia cu care te culci? Pe de altă parte, ce vină are el, doar nu a intrat cu forţa, cineva i-a dat drumul, ba mai mult, l-a chemat, i-a făcut semn. Nu e oare acel cineva cel mai vinovat în situaţia dată? Cea mai vinovată — femeia. E o hotărâre radicală, soţia infidelă trebuie să-şi răscumpere păcatul cu moartea. Doamne, ce replici teatrale, ăsta e teatru antic sau o piesă burgheză de mâna a doua? Să-şi omoare femeia pentru nimic, nu, nu e nimic, dar totuşi, e soţia lui... Şi ce dacă o omoară? Niciodată nu a fost în stare să ia decizii. Niciodată. îi ia o zi întreagă să-şi aleagă papuci din magazin. Negri sau maro? După ce a enumerat în gând toţi pantalonii, i-a împărţit în două — cei care merg cu papucii maro şi cei care merg cu papucii negri, pe urmă a trecut în revistă mobila din cameră, pentru că e bine ca papucii să se potrivească şi cu ea. Trece aşa o oră şi el îi alege pe cei maro. Dar, vai, ce groaznic, papucii maro sunt de două feluri — cu şiret şi fără şiret. Pe deasupra, sunt cu şiret mai închis la culoare şi cu şiret mai deschis. Asta e cu papucii, dar totuşi, aici e vorba despre crimă şi justiţie. Cine e mai vinovat într-un adulter?
îşi mută privirea de la ei şi parcă pentru întâia oară vede poza lor de familie deasupra patului. Cum e posibil să o facă tocmai sub ea? îi trece prin cap că o să fie de mare efect dacă trage în poza de familie, îşi închipuie cum o să cadă toate cioburile în capul lor. Ce mai metaforă! Tu, femeie, ai împuşcat propria noastră viaţă de familie, deci trecutul nostru încasează un glonţ în cap. Unde să

ţintească, în el sau în ea, e vorba despre o poză, totuşi. Dacă trage în propriul portret ar fi un fel de sinucidere.
în următorul moment se întoarce şi, în faţa privirilor stupefiate ale tuturor, face lucrul cel mai neobişnuit: trage piedica şi-şi împuşcă prietenul. Nu există martor ocular, nu există crimă.

Seherezada si Minotaurul

9 9

De obicei, povestirea e narată de cel care se află în poziţia vulnerabilă. Asta se vede cel mai bine la Seherezada. O femeie condamnată spune poveste după poveste, ca să câştige noapte după noapte. Firul poveştii e singurul care o conduce prin labirintul condamnării ei. în poveştile pe care le spune, moneda de schimb cel mai des folosită ca răscumpărare a vieţii este, iată, din nou, povestea. E de-ajuns să ne amintim prima istorie — despre nefericitul târgoveţ care a ucis din întâmplare pe fiul unui djinn cu un sâmbure de măslină, iar trei şeici care treceau din întâmplare pe-acolo răscumpără de la tatăl cel fioros (aici e vorba despre un comerţ direct) câte o treime din viaţa târgoveţului spunându-i (vânzându-i) poveşti. „O, djinnule! O, căpetenie a regilor djinnilor şi coroană a lor, dacă îţi voi istorisi povestea mea cu această gazelă şi dacă vei fi încântat de ea, îmi vei dărui în schimb o treime din sângele acestui negustor?”[23].
Dacă poveştile voastre sunt bune şi mă impresionează, răspunde djinnul, facem afacerea. Şi fac afacerea. Djinnul dăruieşte sângele târgoveţului, iar Şahriar, care ascultă povestea, dăruieşte încă o noapte povestitoarei Seherezada. Ce vremuri fericite! „Pe Allah, nu o omor — măcar să ascult povestea până la capăt.” Iar povestea e nesfârşită. Aşa cum nesfârşit e şi labirintul.
E clar că Seherezada a împrumutat ideea de acolo. O porneşti pe culoarul unei poveşti, care te trimite către alta, aceea te trimite către a treia şi aşa mai departe... A adus labirintul poveştilor în dormitorul lui Şahriar. Şi — aici e secretul — intrând acolo, l-a luat cu ea şi pe călăul ei, l-a băgat acolo fără ca el să bănuiască ceva. Amândoi sunt înăuntru, dar ea ţine firul poveştii, parfumul ei îmbătător şi fin îl conduce pe Şahriar prin galerii şi culoare. Dacă firul se rupe, ucigaşul în masă al femeilor, pentru că asta e el, se va trezi, va înţelege unde se află şi totul e pierdut.

De unde vine puterea povestitorului, chiar dacă e puterea celui mai slab? Oare din poziţia de stăpân peste cele povestite? Din abilitatea de a ţine în mână, sau mai degrabă în vârful limbii, o lume în care poate să împartă moarte şi să amâne moartea după bunul plac? O lume care poate fi atât de reală sau atât de plăsmuită, încât s-o dubleze pe cea adevărată, să-i devină sosie. Şi dacă într-una dintre lumi moartea îşi scoate paloşul deasupra ta, tu să poţi fugi prin culoarele salvatoare în cealaltă.
Aproape nimeni nu remarcă sau nu-şi aminteşte cum se naşte O mie şi una de nopţi. La fel cum se naşte şi legenda Minotaurului. Pornind de la o infidelitate. Pasiphae îşi înşală soţul, pe Minos, cu un taur, în spatele căruia se află Poseidon. Pe de altă parte, toate cele 1001 de poveşti încep din cauza soţiei necredincioase a şahului Zaman, fratele mai mic al lui Şahriar, stăpânul oraşului persan Samarkand. El pleacă la drum, uită ceva, se întoarce şi o prinde pe nevastă-sa îmbrăţişându-se cu un sclav. într-unui dintre cazuri, amantul e un taur, în celălalt, un sclav — tot trupuri interzise. Până aici, infidelitatea costă moartea a două persoane. Şi fratele cel mic îşi continuă călătoria spre fratele cel mare, Şahriar. Aici, nevasta fratelui său se dedă unei infidelităţi în masă, implicând 20 de concubini şi tot atâţia sclavi. Şahriar se hotărăşte să-l răzbune pe fratele său, pe sine şi întreg neamul bărbătesc. De-acum încep crimele în serie şi serialul poveştilor.
Noaptea. Totul se întâmplă de acum înainte noaptea. în noaptea veşnică a Labirintului, acolo unde locuieşte Minotaurul, sau în cele o mie şi una de nopţi, în palatul lui Şahriar. Noaptea este timpul poveştilor. Ziua este o altă lume, care nu bănuieşte existenţa celeilalte. Cele două nu trebuie să se amestece

.Loc de oprire

Unele cărţi au nevoie de firul Ariadnei. Culoarele se învolburează încontinuu, se întretaie unul cu celălalt. Câteodată pot să văd cum bunicul intră cu mine în magazinul Esprit de pe Friedrichstrasse, pipăie neîncrezător bluzele de bumbac şi mormăie, pentru nimic în lume nu şi-ar cumpăra un lucru atât de subţire, prin care vântul o să joace capra. Altă dată, pe când traversez parcul Grădina

doctorilor[24], un domn înfăşurat până sub ochi într-un şal, cu gulerul ridicat, îmi face semn cu capul în timp ce trece pe lângă noi. Lucru pe care nu l-aş fi observat dacă Aia nu m-ar trage de mânecă ca să-mi arate umbra stranie, cu două coarne, conturată pe zăpadă. Minotaurul a ieşit la plimbare în labirintul parcului înzăpezit.

Cartea celor o mie şi una de nopţi, voi I, traducere de Petre Hossu, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966, p. 22.

Parc aflat în centrul Sofiei, aproape de Universitate

.VII. Toamna mondială

Urlet

Elenaaaa, Elenaaa, copilă a deşertului sălbatic Amuuur... Un cântec de beţie, ce se aude din blocul vecin de prefabricate. îl cântam, elevi fiind, prin tabere şi nici până acum nu ştiu cine e această Elena şi ce e cu deşertul ăsta. Kitsch-ul necesar fiecăruia din noi, un fel de străinătate romantică, oază în mijlocul singurului deşert de aici, în care nisipul s-a transformat în beton. Acelaşi cântec acum, treizeci de ani mai târziu, la ora trei dimineaţa, purtându-se în aer cu nostalgia beţiei unui grup de prieteni din vecini. Asta e alternativa cântecului bulgăresc din cosmos. Tinereţea s-a dus, socialismul s- a dus, dar demonii dorinţelor de altădată au rămas, înecaţi în alcoolul celor neîntâmplate. Elevii de odinioară au îmbătrânit, au făcut burtă, s-au căsătorit cu câte o Elenă, dar ceva s-a stricat, ceva nu e cum trebuia să fie... Nonsensul a intrat cu un cal de lemn în nesigura Troie a corpului. De aici şi urletul în noapte... îi urăsc şi în acelaşi timp îmi sunt aproape, cu toată tristeţea lor grea şi cu tot absurdul. Mă gândesc câteodată că aş vrea să mă alătur urletului lor. Dacă aş fi avut o mică haită credincioasă de prieteni, probabil aş fi urlat şi eu cu ei, fericit şi neconsolat prin câmpiile nemuritoare de prefabricate ale oraşului. în deşertuuuul sălbatic Amuuur... Dar nu am haita asta. De aceea urlu încet, atât de încet, şi parcă cu o uşoară ironie, că de-abia mă aud.

The saddest place in the world

Pentru îngerul celor mai stranii zgomote în noapte,
Care veghează asupra celor ce plâng în baie,
Asupra celor ce se taie în bucătărie

Şi asupra celor ce fumează pe balcon la ora trei dimineaţa.

îngrozitor de singur. Aşa mă simţeam în ultimii ani, era cea mai exactă definiţie. Am văzut-o acum ceva vreme scrisă cu un marker negru pe pereţii unei cabine de telefon: „îmi plac oamenii şi asta mă face îngrozitor de singur”. Am adăugat-o la frazele agasante care mi se roteau în cap, atunci când treceam prin asemenea crize de... singurătate oribilă.

Am ieşit la o plimbare prin cartier într-o după-amiază târzie de august, lipsită de bucurii. Miros de putregai. Miros de prune căzânde, răscoapte, îmbătătoare, cu aromă de tescovină. Rachiu care nu o să se facă. O coajă de pepene verde ce se rostogoleşte deja suptă de armata de viespi şi mai apoi uscată de procesiunea furnicilor. Inspiram, nu, înghiţeam aerul cu încăpăţânarea omului care s-a hotărât să se îmbete într-o bodegă nenorocită de cartier. Priveam cornierele ruginite ale balcoanelor închise cu sticlă. Şmecheria asta ieftină a săracului, să-ţi închizi unicul balcon, să-i pui geamuri şi perdele, să-l transformi într-un acvariu, să mai câştigi un metru-doi, să mai adaugi o cameră locuinţei ieftine din prefabricate, să scoţi acolo aragazul, vechiul cuptor, aparatul de făcut ardei copţi, să sădeşti nişte mărar, pătrunjel, ceapă, chiar şi o roşie în ghivece de plastic dreptunghiulare, să o transformi în bucătărie şi grădină de iarnă în acelaşi timp. Să prăjeşti ardei pe seară în vitrina asta a vieţii tale mizere sau, purtând doar un maiou, să tragi dintr-o ţigară în miezul tristeţii inexplicabile a nopţilor târzii.

Am traversat curtea unei şcoli, cu panouri de baschet strâmbate, fără coşul de metal, năpădită de buruieni. Ierburile îşi croiau drum prin asfaltul crăpat, unde băteau mingea cu abnegaţie câţiva copii, frate, futu-ţi aia mă-tii de bulangiu, s-a dezlănţuit unul dintre puşti, nu avea mai mult de 10 ani, pe urmă „bulangiul” i-a spus să-şi vadă de treabă şi jocul a continuat. Nu atât replicile în sine, cât acea denaturare a vocilor, acel hârâit, acea sforţare a corzilor vocale ca să scoată un fel de mârâit, ceva înfricoşător, m-a făcut să plec de-acolo. Sticle de apă minerală strivite, o bucată de ziar pe care se putea citi „Sozopol devine al doilea Ierusalim. Moaştele făcătoare de minuni ale sfântului Ioan Botezătorul descoperite ieri, 3 falage

de la mâna dreaptă, un călcâi şi un dinte ale verişorului lui Hristos”... Kitsch-ul pseudo-mistic din provincie.
S-a transformat într-un ghetou. Sau poate că aşa a fost dintotdeauna. Nimic nu s-a schimbat — în afară de rugina întinsă peste tot; panourile din prefabricate s-au învechit cu 30 de ani, ireparabil. Pe vremuri toţi repetau: pentru noi e prea târziu, dar măcar puştii să trăiască altfel. Mantra socialismului târziu. Acum înţelegeam că îmi vine şi mie rândul să pronunţ aceeaşi replică. în cutiile de carton trebuie să fie de toate. Mai ales lucruri şoptite pe ascuns, strânse, ascunse. Cele care nu se încadrează, nu durează, dispar, se usucă ca o frunză toamna, se împut ca peştele într-o după-amiază fierbinte, se acresc ca laptele, se ofilesc ca o muşcată pişată, putrezesc ca o pară...
Am trecut pe lângă un post de transformare. Ar trebui copiat, fotografiat, pus
la arhivă. Panoul ruginit cu „Atenţie! Pericol de electrocutare” şi pozele aranjate în jurul lui, cu cei morţi. Ca şi cum toţi cei din poze au scormonit ilegal în postul de transformare (a vieţii) şi curentul i-a secerat. Necrologuri şi anunţuri. Din anunţurile lipite pe mortarul fărâmicios se putea recompune întreaga istorie a ultimilor douăzeci de ani. Istoria cererii şi ofertei. Mi-am scos carnetul şi am început să copiez.
Firmă caută dansatoare de elită pentru străinătate. Tinere — bone pentru Italia. închiriez locuinţă la două studente, nefumătoare. Să învăţăm engleza în trei săptămâni. Descântec pentru magie neagră, fac magie albă pentru dragoste şi serviciu. Leac contra hemoroizilor şi căderii părului. Pierdut câine. Cumpăr păr.
Spune, mă, coaie, m-a lovit cineva pe umăr. Adresarea era de acum douăzeci de ani, gestul de asemenea. Să-l punem în catalogul cuvintelor şi gesturilor dispărute, am făcut eu inventarul pe moment. M-am întors, o faţă vag familiară, probabil un coleg de şcoală: Ooo, nea pulă... Răspunsul meu m-a uimit, nu aş fi folosit niciodată asemenea adresare, dar acum parcă situaţia a impus-o firesc. Din punctul acela, discuţia a evoluat în direcţia „două vechi cunoştinţe discută, în timp ce se întreabă cine e celălalt”. Retorica manevrelor prin învăluire. Ospăţul limbajului general şi evaziv. O abilă evitare a câmpurilor minate de fapte şi nume concrete. Nu-ţi

aminteşti numele lui, nu ştii unde lucrează, nu ştii nici măcar dacă nu cumva te-a confundat cu altcineva şi tu scotoceşti degeaba în sacul găurit al memoriei. Atunci vine în ajutor întrebarea general-valabilă „Ce mai faci?”. Şi totul se aranjează — armata cu maximele despre cursul implacabil al timpului, copiii cresc, noi îmbătrânim, da' nu te-ai schimbat, eşti acelaşi (cine erai, naiba să te ia), ei, aşa e viaţa, hai atunci că mă grăbesc, hai, trebuie să ne vedem într-o zi...
Notez şi întâlnirea asta (totul e important). îţi iei la revedere de la cineva căruia nici măcar nu-i cunoşti numele, cineva pe care o să-l notezi cu nea X, acel veşnic X al autorului necunoscut. Şi oricât ţi-ai bate capul în ziua aia, nu o să-ţi aminteşti adevăratul lui nume, dar tocmai acest paradox o să-l ţină viu în memoria ta ceva vreme. Nu putem fugi de cei pe care i-am uitat.
Adio, nea X, adio tuturor celor pe care i-am uitat şi tuturor celor care m-aţ
iuitat. Veşnica voastră pomenire.

Descrierea unei fobii

(Culoar lateral)

O prietenă avea o teamă imensă de privirea păpuşilor. Cădea într-o adevărată groază dacă le întâlnea ochii sticloşi. Dar ele, păpuşile de odinioară, într- adevăr priveau terifiant. S-a dovedit că teama asta este definită şi are un nume, se numeşte pedifobie.
Frica mea este şi mai groaznică, pentru că obiectul fricii se află pretutindeni. Nu am întâlnit-o în niciun nomenclator al fobiilor şi de aceea adaug, cum se cuvine, descrierea ei aici. Fie ca aceasta să reprezinte modesta mea contribuţie la nesfârşita Listă a fricilor.
Am fobie de o întrebare. O întrebare de coşmar, care poate sări de unde nici nu te-aştepţi, ascunsă în gura ştirbă a vecinei sau molfăită de vânzătorul de ziare. Fiecare convorbire telefonică presupune această întrebare. Da, de cele mai multe ori se ascunde în receptorul telefonului: „Ce faci?”.
încetasem să mai ies, nu ridicam receptorul, schimbam locurile de unde îmi făceam cumpărăturile, ca să nu leg trivialele amiciţii cotidiene. îmi băteam capul cum să inventez răspunsuri defensive. Aveam nevoie de un nou scut al lui Ahile împotriva prostiei. Cum să găsesc un răspuns care să nu multiplice nontalentul, care să nu

alunece în clişeu? Răspuns care să nu mă pună să folosesc replici de-a gata, răspuns care nu minte, dar nici nu dezvăluie lucruri pe care nu vrei să le dezvălui. Răspuns care să nu presupună încropirea unei discuţii lungi şi inutile.
Ce tradiţie falsă a etichetei l-a pregătit, cum de s-a strecurat prin secole această întrebare ipocrită? „Ce faci?”, asta e întrebarea. That is the question. (Măreţul „a fi sau a nu fi” a fost schimbat cu această întrebare neînsemnată; iată şi dovada decăderii.)
Ce faci?
Ce faci?
Ce faci?
Ce răspuns se aşteaptă de la o asemenea întrebare?
Vezi, englezii s-au şmecherit, au transformat-o în salut. Au descărnat-o, i-au scos acul.
„Ce faci” este coaja bananei, pusă cu toată amabilitatea sub picioarele tale, bucata de caşcaval care te ademeneşte în capcana clişeului.
Ce faci — otrava slabă, vlăguitoare a cotidianului. Nu există vreun răspuns sincer la ea. Nu există. Cunosc posibilele răspunsuri, dar mi-e silă de ele, mă înţelegeţi, mi-e silă. Nu vreau să fiu atât de previzibil, să răspund „mulţumesc, bine” sau „aşa şi-aşa, suntem încă în viaţă” sau „măi, încă ne descurcăm” sau...
Nu ştiu ce fac. Nu pot fi categoric. Ca să vă răspund corespunzător, trebuie să petrec nopţi, luni, ani, să citesc o mulţime de turnuri Babei de cărţi, să scriu, să scriu... Răspunsul este un întreg roman.
Ce fac?
Nu fac. Punct.
Fie ca aceasta să devină primul rând. Şi de aici încolo să înceapă adevăratul răspuns

.Lista răspunsurilor existente la întrebarea Ce faci?

Aşa şi aşa.
Răspunsul cel mai des întâlnit pe aceste meleaguri. „Aşa şi aşa”, contrar aşteptărilor, e ceva nici sus, nici jos. Pe-aici nu se spune niciodată că eşti bine, ca nu cumva să dea peste tine o mare nenorocire.

Păi, trăiesc. Mă descurc.
A se înţelege că nu sunt bine deloc, dar nu stau acum să mă plâng, că nu sunt muiere. Ăsta e un răspuns bărbătesc.
Când ne e cel mai rău, aşa să ne fie.
Se spune când suntem la masă, s-au adunat cu toţii şi se dă noroc, se ia puţin câte puţin din salată şi se bea o gură de rachiu. întotdeauna m-am întrebat cum o fi „când ne e cel mai bine”. Puţin probabil să fie ceva diferit, ca s-o spun frumos.
Păi, suntem bine, dar o să ne revenim.
Un răspuns spiritual, de pe vremea socialismului, probabil că cineva s-a lovit de anostia întrebării şi a sistemului, unde văicăreala sinceră îţi putea aduce doar belele. De aici şi bancul:
— Ce faceţi, ce faceţi? glumea secretarul general al partidului.
— Bine, bine, glumeau muncitorii.
Azi puţin bolnav, mâine e înmormântarea.
Toată falsa îngrijorare la întrebarea „Ce faci” se prăbuşeşte.
E de condamnat să fiu mai bine ca acum.
Răspuns din aceeaşi categorie, o invenţie personală a cuiva nemulţumit de esenţa întrebării.
Nu foarte ce.
Răspuns clasic, Măgăruşul Aiurel din Ursuleţul Winnie Puh. Dar şi acesta deja uzat după atâtea folosiri.
Să treacă o zi, să vină alta.
Nu se întâmplă nimic, nu aştepţi nimic, o duci greu, tragi din greu. Pe cine şi ce duci sau tragi, nu e clar, pe viaţă probabil. E greu de tras în fiecare zi, ca un măgar oprit pe un pod, care nu vrea să mai facă niciun pas, sau ca un bivol masiv, care se odihneşte după masă şi pe care nu-l mai poţi urni.
Nu o să-i uit pe bătrânii din copilăria mea, care stăteau în faţa porţii, sau pe cei adunaţi în faţa magazinului mixt din centru, după-amiaza târziu, pufăind ţigări ieftine şi scormonind cu băţul în colbul de pe jos, filosofii zilei, anonimi şi neştiutori de carte. Prin locurile astea viaţa e scurtă, dar ziua, nesfârşită.
Trăiesc puţin câte puţin, cât să aibă un pic de sens.
O variantă şmecheră a răspunsului anterior, dar sensul sau nonsensul celor la care se referă e aproape acelaşi.
Mă fac pe zi ce trece din ce în ce mai prost.
Răspunsul sincer şi nemilos al nepotului meu şi al colegilor lui de liceu dintr- un oraş amorţit

.Ce faci

Ai ieşit în oraş şi-ţi vine o idee genială, aşa crezi, cuvintele se înşiră singure în capul tău, abia dacă apuci să le culegi, cauţi repede o foaie şi un pix, întotdeauna aveai la tine câte trei pixuri, cauţi, niciunul... încerci să ţii minte frazele, foloseşti o mnemotehnică verificată, aduni primele litere sau silabe ale fiecărui cuvânt şi creezi alt cuvânt-cheie. Te grăbeşti către casă, laşi baltă totul, cuvântul ţi se învârte în cap. Un vecin te opreşte în faţa casei, îţi pune întrebarea aia groaznică, „Ce faci?”, şi începe să-ţi povestească ceva, tu deschizi gura ca să-i răspunzi că te grăbeşti foarte tare şi în acest moment cuvântul-cheie zboară din gura ta ca o muscă şi se pierde în spaţiu, ca şi cum nu ar fi existat vreodată

.Uite ce

Mă simţeam din ce în ce mai străin de locul ăsta în ultimii ani. Am început să ies doar noaptea. Parcă în timpul nopţii oraşul îşi recăpăta ceva din farmecul lui, din legenda lui. Poate că seara târziu ieşeau umbrele celor care au trăit aici la începutul anilor 1910, '20, '30, '40. Hoinăreau prin locurile lor, se loveau ca o vrabie intrată în cameră de clădirile de birouri nou construite, din sticlă, căutau pe cineva în parcul Cei şapte apostoli, înconjurau de la depărtare biserica Sfânta Duminică, ţinta unui atentat cu bombă, se plimbau încet prin Pepinieră sau o luau pe bulevardul Ţarul Eliberator, trecând pe lângă alte umbre. Ca o umbră printre umbre îmi doream să mă plimb prin vechea Sofie. La început parcă reuşeam. Mă opream lângă Casa lui Iavorov[25], auzeam câteodată în spatele ferestrelor un scandal de familie. O dată era lumină la fereastră.

în ultima vreme până şi umbrele au părăsit oraşul. E un oraş părăsit, oraş fără legendă. Şi cu cât mai multă lume iese pe stradă ziua, cu atât mai părăsit pare. L-au părăsit propriii lui morţi. Iar ăsta deja e un fapt ireparabil.

într-o seară, în timp ce hoinăream prin oraşul ăsta întunecos, distrus şi pustiu, m-am trezit în mijlocul unei bătăi. Pentru prima

dată asistam la aşa ceva de atât de aproape. Se băteau crunt, sălbatic, fără stil. Se snopeau în bătaie, ăsta e cuvântul, direct în faţă, erau cam 7-8 băieţi de vreo 20 de ani. Mi-am dat seama că întreaga mea experienţă cu bătăile era din filme sau din cărţi. Şi cât de diferită e, de fapt, realitatea. Nu are nimic în comun cu lupta dintre Ahile şi Hector. Nici cu Rocky Balboa, nici cu Jackie Chan, nici măcar cu De Niro în Raging bull... Urâtă treabă. La un moment dat, unul dintre ei a scos un cuţit. Trebuia să intervin, dar nu ştiam cum. M-am arătat şi am strigat ceva. Cineva mi-a urlat „Dispari!" şi au continuat să se bată. Da, mi-era frică, erau mulţi, erau tineri, puternici, feroce. Pe unde dormea poliţia? Atunci mi-a venit o idee. Am luat o dală spartă din trotuar şi am aruncat-o în cea mai apropiată vitrină de pe stradă. Era un magazin de telefoane mobile. Alarma a început să urle. Bătaia s-a întrerupt brusc. Mă priveau şi nu le venea să creadă că un pămpălău a îndrăznit să bage-n treaba lor. Puteam să le citesc gândurile, ca şi cum capetele însângerate le erau transparente. Brusc, toţi se pregăteau să se arunce asupra mea. Pe urmă s-au prins ce am făcut, alarma urla şi dintr-o secundă într-alta trebuiau să apară nişte zdrahoni de la firma particulară de securitate, care, spre deosebire de poliţişti, nu se jucau. Raţiunea nu îi părăsise de tot, aşa că cele două bande au început să bată în retragere. Totuşi, cel care avea cuţitul nu a ezitat să mă împungă, aşa, în trecăt, în timp ce părăsea locul. Am reuşit să ridic mâna, astfel încât cuţitul s- a înfipt puţin mai sus de cot. Nimic serios. Sângeram cuminte în noaptea caldă de iunie, aşezat pe trotuar, printre bălţi de sânge străin, şi aşteptam paza.
Pe urmă a trebuit să plătesc vitrina.
Să dispar mai repede de-aici. Să fiu altul. Să fiu altul în altă parte

.Un loc gol

Dacă deschideţi ziarul european pe care-l citiţi la ultimele pagini, acolo, pe harta cu prognoza meteo, veţi găsi un loc gol — între Istanbul, Viena şi Budapesta.
Locul cel mai trist din lume, aşa l-a numit The Economist în 2010 (am decupat fragmentul şi l-am păstrat), de parcă fericirea are geografie.

Am scris despre asta într-un ziar. Un text nevinovat, care a stârnit reacţiile cititorilor, şi am primit primele mele ameninţări de când am început să public. (Nimeni nu vrea să-i spui că nu există...) Nu am dat importanţă. Am mai publicat câteva texte, mai degrabă ironice, despre faptul că anul 1968 nu a avut loc prin zona noastră. Despre cum noi nu existăm, atât de mult nu existăm, încât trebuie să facem ceva ieşit din comun ca să ne observe cineva, să înţepăm şi să ucidem cu o umbrelă şi o capsulă de otravă[26] pe un pod londonez. Să ne încurcăm în afaceri dubioase cu terorişti turci, şi fie că acuzaţiile s-au dovedit adevărate sau nu, vom rămâne în istorie cu numele de „urma bulgară”[27]. Să furăm trupul decedatului Charlie Chaplin, să luam cadavrul ca ostatic. Forumul era plin de ameninţări, cea mai uşoară era că o să-mi târâi maţele pe asfalt ca un câine snopit în bătaie. încă nu le dădeam prea mare importanţă, nişte complexaţi anonimi. într-o seară a sunat telefonul, replica a fost scurtă, dar nu mai era vorba doar despre mine, ştiau ei cum să acţioneze. Asta a umplut paharul, m-am hotărât să las totul baltă, să- mi iau fata şi să plec.
în altă parte, în altă parte...

Un sfat din secolul al XlX-lea

Bila dumneavoastră stagnează, vedeţi tristeţe în toate, mustiţi de melancolie, a spus prietenul meu doctorul.
Melancolia nu era din alte veacuri? Nu există acum vaccinuri, nu i-a venit medicina de hac? am întrebat eu.
Niciodată nu a fost atâta melancolie pe pământ ca acum, râde gutural doctorul. Doar că nu mai e declarată. Nu e comercială, melancolia e greu de vândut. închipuiţi-vă ce ar însemna o reclamă la un Mercedes clasa S, lent şi melancolic. Dar să nu ne abatem, o să vă prescriu ceva ce o să-mi spuneţi că e din secolul al XlX-lea: călătoriţi, faceţi să circule sângele, oferiţi ochilor alte privelişti, mergeţi în sud...
Sună foarte cehovian, doctore.
Ei, Cehov a ştiut ce face, nu a fost totuşi un simplu scriitor, ci medic, râde doctorul.
Bineînţeles că are dreptate. Mi-am epuizat toate rezervele de motive ca să trăiesc. Doctorul e un cititor asiduu, sunt sigur că în secret scrie şi povestiri care seamănă cu cele ale profesorului său

Cehov. Lucrul pentru care îl iubesc este că nu s-a folosit niciodată de ocazie ca să mi le-arate.

Să călătoresc, să călătoresc..

.Despre început şi sfârşit: Berlin

80% dintre bulgari nu au ieşit din ţară înainte de 1989.

în străinătate e ca în cosmos, mi-a spus o cunoştinţă în timp ce mă pregăteam de plecare, acolo se îmbătrâneşte mai lent. Când o să te întorci, noi vom fi bătrâne, iar tu vei avea încă 40 şi ceva de ani. Ce nefericire, m-am gândit atunci, să rămâi tânăr, iar femeile pe care le plăceai să îmbătrânească.

Ce a fost la început? Nici găina, nici oul, nici întunericul peste genune... Acum caut ceva de scris în camera pustie şi nearanjată. Uite şi blestematul de carneţel. Privit din afară, momentul pare festiv, o viaţă nouă într-un oraş nou şi necunoscut. Care sunt cuvintele potrivite, primele cuvinte pentru un asemenea moment? Mă grăbesc să nu le uit.

Pâine, mere, perie de dinţi, miere, mouse, tirbuşon...

La început a fost lista.

Prima noapte sub tavanele înalte şi apăsătoare ale unui apartament berlinez. Stăteam întins şi-mi aminteam toate tavanele şi camerele din viaţa mea.

Cimitirul St. Matthias din Schoneberg, aproape de piaţa turcească. La una dintre laturile lui, strigătele vânzătorilor — un kil la un euro, un kil la un euro... Buyurunuz! De cealaltă parte, câţiva metri mai încolo, liniştea absolută a aleilor şi a morţilor sub iarbă.

Tata, pe care l-am luat la mine câteva luni, nu a reuşit să se obişnuiască cu dimensiunile apartamentului şi a vrut să doarmă în bucătărie, camera cea mai mică. Nu s-a obişnuit nici cu dimensiunile Berlinului. Singurul loc în care mă punea să-l duc era acea piaţă turcească şi cimitirul de lângă ea.

Acolo putea să schimbe întotdeauna câteva vorbe „bulgăreşti", ca arkadaş, gok selam, aferim, masallah, eyvallah... şi să-şi cumpere brânză „bulgărească" şi pâine. Pe urmă se aşeza vizavi pe o bancă, în cimitirul unde morţii nu mai vorbesc germana, le povestea ceva şi le arunca firimituri vrăbiuţelor. îl lăsam acolo dimineaţa şi veneam să-l iau pe seară.

Cutreier după-amiaza Grunewaldul pe bicicletă. Case masive, imense. Alt timp, altă Germanie. O tărie de monolit, care a supravieţuit dezastrelor.
La Berlin nu vii când ţi-e bine. în februarie 1918, poetul Gheo Milev vine aici ca să-şi cârpească capul spart şi rămâne un an întreg. Auden ajunge aici în 1928, din disperare. Eliot vine ca să-şi lingă rănile, după ce i-a fost respinsă prima carte. Emigranţii ruşi, alungaţi de revoluţie, se stabilesc aici, în Charlottenburg. Când au întrebat-o pe scriitoarea Angelika Schrobsdorff, deja în vârstă, de ce şi-a părăsit căminul confortabil din Israel şi a venit să trăiască aici, răspunsul ei a fost năucitor: „Dar cine spune că am venit să trăiesc?". Şi, ca să fie clară până la capăt, a adăugat: „La Berlin se moare mai comod".
într-o zi, în timp ce vizităm Olympiastadion, în faţa noastră apar brusc nişte ofiţeri nemţi în uniforme naziste. Ne speriem, pe urmă observăm camera de filmare în spate. Turnează un film. Unul dintre asistenţi ne face semn să ne retragem încet, dar Aia plânge cât o ţin plămânii şi stadionul răsună. Opresc aparatul de filmat. întregul angrenaj al filmărilor amuţeşte. Pentru câteva minute, al Doilea Război Mondial suferă o încetare forţată a operaţiunilor militare.
Şi pentru că lucrurile se întâmplă simultan, îmi închipui cum fix în aceste două minute, în timpul luptelor din Ungaria, o femeie s-a folosit de perioada de încetare inexplicabilă a operaţiunilor militare, a ieşit în stradă şi l-a târât pe soldatul rănit în casă.
Ce mai rămâne la final — o zi berlineză de iarnă într-o cameră cu tavan înalt, aproape goală, la capătul Charlottenburgului, un sentiment de pustietate, monumentalitate şi minimalism. Aici, unde a locuit pentru un an Arvo Pärt, ascult acum al său „Für Alina" şi fiecare notă se desprinde, se roteşte prin camera goală, poţi să o ţii o secundă în mână înainte să dispară. în camera aceasta Aia va începe să meargă, aici va spune primul cuvânt: nein.
Ce altceva? Cerul deasupra Berlinului, cea mai tristă cofetărie chiar la marginea bulevardului Kurfürstendamm, cu torturi de nuntă pe care nu le cumpără nimeni, toamna în Savignyplatz, cu frunzele ce cad încontinuu deasupra pizzeriei, lacurile din

Grunewald, cupola de sticlă a Reichstagului inundată de soarele la apus, întunericul timpuriu de noiembrie, văduvele din Wilmersdorf, supravieţuitoare ale bombardamentelor, obosite de pacea în care trebuie să moară, brânduşele de toamnă pe marginea lacului Halensee, chinezoaicele care vând lalele în metrou, noaptea de Crăciun, în care lăsăm masa nestrânsă după nu ştiu ce obicei, ca să vină morţii noştri. Mă întrebam dacă vor găsi drumul şi mă consolam spunându-mi că, deşi locul e altul, cerul e acelaşi. Făceam tot posibilul ca viaţa noastră să înceapă să meargă bine, dar melancolia mea, în loc să dispară, se adâncea şi mai mult. Deveneam din ce în ce mai morocănos şi închis în mine. în acele momente, voiam să nu mai exist — mai ales pentru fiica mea. Am început să accept toate invitaţiile literare, chiar şi la festivaluri de mâna a doua sau deplasări în alte ţări sau oraşe... înainte de plecare ea mi-a dăruit dinozaurul ei preferat. Nu m-am mai despărţit niciodată de el.

M-am gândit cum, peste ani, când le va povesti copiilor ei despre mine, va începe cu propoziţia „Tata şi dinozaurii au dispărut în acelaşi timp...", care e un început bun, nu, mai degrabă un final bun

.Toamna mondială

Şi iată-mă acum. Urmăresc toamna prin toată Europa. La început, un castan a căzut la un metru de mine, pe urmă câteva frunze de toamnă s-au desprins încet în Varşovia, suficiente cât să aprindă incendiul în întreaga Europă; am privit desantul toamnei deasupra Normandiei, am hoinărit pe sub castanii parcă incendiaţi (sau ruginind) ai Sibiului, am stat înmărmurit în faţa unei tufe de mure arzând în Wroclaw, m-am plimbat în vântul tăios din Gent şi am privit ploile interminabile de noiembrie pe fereastra unei camere de mansardă din Graz.

Oraşe care par pustii la ora 3 după-amiaza

Graz

Torino

Dresda

Bamberg

Topolovgrav

Edirne

Mantova

Helsinki

Cabourg
Rouen
Iisus cel rănit din Caen, Normandia, în biserica înclinată de bombardamentele din 1944. N-a mai rămas aproape nimic din el, în afară de capul cu coroana de spini; torsul de lemn e ars peste tot, mâinile au fost distruse de un obuz. Nu are picioare.
Iisus din marmură, cu mâna dreaptă spartă, în biserica pe jumătate distrusă din Ku'damm.
Iisuşii schilodiţi ai Europei.
Micile orăşele din Normandia, aflate la capătul puterilor sub învelişul istoric al propriului trecut, al cetăţilor şi catedralelor. Cu zeci de secole în urmă, măreţe, astăzi, provinciale. Uite un motiv pentru melancolia istorică. Singurul lucru care le-a rămas este să-şi poarte, cu demnitate şi slavă, uitarea. Falaise este un orăşel cu 8 mii de locuitori, cu un castel imens şi un zid de apărare. Locul natal al celui cunoscut de unii ca Wilhelm Cuceritorul, de alţii ca William Bastardul. După şapte, oraşul e pustiu, era să zic pustiit. Miroase a fân şi plante medicinale. Niciun zid de apărare nu opreşte cavaleria nemiloasă a timpului.
Rouen. Primele miresme. De crini imperiali... puternici şi evlavioşi, lângă abaţia oraşului. Şi imediat amintirea casei bunicii, crinul din fundul curţii, pe cărarea spre WC. Tot ce văd se proiectează acolo, undeva în ţara pierdută a copilăriei. Acolo este oraşul ideal, oraşul ceresc, cel care ni s-a întâmplat, iar în toate rătăcirile de mai târziu putem doar să consemnăm asemănările — unele mai reuşite,

altele mai puţin. Al doilea miros pe care îl adaug în catalog este cel de urină, tot de aici, de lângă catedrală. Oamenii străzii care dorm prin împrejurimi îşi strâng deja culcuşurile din carton.
Mă plimb singur prin sâmbetele şi duminicile lumii, care în zilele astea e foarte familistă. Şi toţi râd, râd, e ceva incredibil. Cu acea uşurinţă a râsului mulţumit de viaţă. Râsul fără o cauză anume. Nu cel gutural, nimicitor, sardonic sau isteric. Râsul uşurării că ai o zi frumoasă, că te rostogoleşti pe câmpiile lumii cu alţi oameni lipsiţi de griji, care fac acelaşi lucru — se rostogolesc fără griji.
într-un număr al cotidianului Süddeutsche Zeitung, am văzut poza lui Horkheimer, deja bătrân, la o sărbătoare a Universităţii din Frankfurt din îndepărtatul an 1952. Avea o faţă rotundă, râzând cu gura până la urechi, stingher, cu un băţ de carnaval la capătul căruia atârna o minge de hârtie. Ca şi cum filosoful ameninţător simţea o uşoară vină pentru sărbătoarea în care e implicat şi o oarecare teamă că de undeva, în orice moment, va apărea prietenul lui, Adorno, şi-l va privi sever şi reprobabil. Dar eu nici măcar nu simt vreo plăcere, parcă spune în apărarea sa, cu gura până la urechi, Horkheimer din poză. Şi vă rog ca asta să fie considerată circumstanţă atenuantă.
Lucrul cel mai frumos la muzeele de artă provinciale din Europa este că ne arată nu vârfurile, deşi cu toate au câte un Renoair sau doi, Monet şi, bineînţeles, Picasso, care alimentează întreaga industrie a muzeelor, dar ne prezintă şi plinătatea unei vieţi fără genii. Arta pictorilor buni, de mâna a doua, care, sincer, mă interesează acum mai mult. Secolele XVII şi XVIII erau pline de pictori fără prea multe şanse.
Am stat îndelung şi neconsolat în faţa unui tablou de Tilborch, Banquet Villageois. Ţărani chefuind, surprinşi la sfârşitul petrecerii, care se sparge în mici grupuleţe. O asemenea tristeţe, venind din partea de jos... tristeţea profundă a burţii. Burta s-a umplut, dar bucuria nu a venit sau deja a plecat. O tristeţe de secol al XVII-lea.
Indicatoare în Muzeul de Artă din Rouen:

ROMANTISME - IMPRESIONISME - NATURALISME - CUBISME -

TOILETTES -

în timp ce cutreier muzeele lumii, mă întâlnesc parcă cu acelaşi grup de bătrânei cu mersul înţepenit şi bătrânele fragile, cu părul încărunţit, ajungând curioşi la întâlnirea lor tardivă cu arta lumii. Iniţial mă gândeam cât de tragică e această întârziere. Pe urmă am început să înţeleg treptat, apropiindu-mă de înţepenirea şi fragilitatea lor, că întâlnirea are loc la timp. De la nemurirea vechilor maeştri la altă nemurire — cât de lină e tranziţia.

Stau într-o piaţetă din Pisa şi privesc feţe. Niciodată nu o să mă satur. După foamea de chipuri pe care am trăit-o în subsoluri, demisoluri şi după-amiezi singuratice, găsesc faţa omenească ca fiind cea mai mare realizare a Creatorului nostru.

Oamenii au devenit mai frumoşi. Nu, nu e alt semn că îmbătrânesc. Sau cel puţin nu e doar asta. Oamenii au devenit cu adevărat mai frumoşi. Şi mai ales femeile, bineînţeles. în special ele.

Roma — oraş părăsit. Duminică.

La lista cu primele mirosuri ale oraşelor îl voi adăuga şi pe cel al asfaltului topit de soare într-o după-amiază târzie (aromă a copilăriei), mirosul greu de trandafiri şi un iz de putregai. Dacă e ceva din natură ce poate fi ridicat la rang de kitsch (deoarece cultura a lucrat destul în direcţia asta), atunci acel ceva e trandafirul. Oraşul e plin de trandafiri. Oare pentru că trebuie să ascundă multă moarte, adunată de-a lungul secolelor? Toate cimitirele miros a trandafiri.

Apusul zilei mă va găsi pe o colină, într-o mănăstire a ordinului de Malta, cu portocale putrezinde în iarbă şi ciori care ciugulesc carnea fructului. Epifanii efemere care se vor destrăma în următoarea clipă. Şi asta le creşte valoarea însutit. Timp de câteva minute, apusul Imperiului Roman şi apusul peste Imperiul Roman înseamnă unul şi acelaşi lucru. Se aud barbarii nopţii, scuterele Vespa şi Piaggio, gonind.

Treci pe lângă unele oraşe aşa cum treci pe lângă anumite femei. Le-ai întâlnit fie prea devreme, fie mult prea târziu. Totul a fost

pregătit pentru întâlnire, dar un gând întâmplător te-a făcut să o cotești brusc pe altă stradă.
Și din nou duminică, toate duminicile lumii, dimineața, undeva în Europa...
Mă trezesc clopotele și, pe jumătate adormit, încerc să ghicesc unde sunt. îmi amintesc toate dimineţile din lume care încep în felul ăsta, învârt roata oraşelor mari şi mici — Graz, Praga, Regensburg, Viena, Zagreb...
Toate au o mică piaţetă, o catedrală şi hotelul din spatele ei, la un clopot distanţă. Examinez camera. Mă aflu în Ljubljana, după cum îmi confirmă mapa verde şi grea a hotelului Union, un text cu litere de aur în stil Secession 1907 — anul în care a fost inaugurat. Clopotele bat, un imbold uşor şi senin mă face să mă grăbesc, mă îmbrac şi alerg jos, în stradă. Clopotele şi corpul meu poartă probabil o discuţie veche, legată de toate fericirile şi necazurile, de nuntă şi moarte, incendii şi răzvrătiri, potopuri şi parade pe care clopotele le-au anunţat cu multe secole în urmă. Cum le auzi, fugi în stradă! Mă amestec în mulţime, încerc să mă dizolv în ea, să îmi şterg propria-mi identitate. Acum, îmi spun, sunt doar aici, în oraşul ăsta, în piaţeta asta, cu oamenii ăştia, în sâmbăta sau duminica asta. Vreau să fiu parte din toate astea, să intru smerit în catedrală, să mă închin la intrare, câteodată o fac în stil ortodox, câteodată în stil catolic, nu ştiu cum e mai bine, iartă-mă, Doamne, iau cartea de rugăciuni, o deschid la întâmplare, nu înţeleg cuvintele, ascult vocea celor care cântă, răspunsul orgii, aşa ar fi sunat vocea lui Dumnezeu, plină, caldă şi în acelaşi timp severă. Mă simt apărat şi liniştit, parte din toate. Doar cu un uşor sentiment de vină că într-o zi, dar nu pentru toată ziua, ci doar dimineaţa, am gustat dintr-o viaţă care nu-mi aparţine.
Femeia care traversa piaţeta din faţa catedralei din Köln, în acea după-amiază mohorâtă, şi urla în telefon atât de eretic şi impunător...
îngerul Nordului, de lângă Newcastle, cu aripi de avion.
De ce nu mi-am notat oare mai multe nume? Numele tuturor locurilor în care am fost. Nume de oraşe şi străzi, nume de mâncăruri şi condimente, nume de femei şi nume de bărbaţi, nume de copaci — amintirea jacarandei violete în Lisabona, nume de aeroporturi şi gări...

Stau în faţa carneţelelor mele ca un Adam împovărat de ani, care odinioară a împărţit nume, iar acum doar le face cu mâna, le urmăreşte cozile cum dispar în depărtare

.Memorie pentru hoteluri

îmi dezvolt o memorie specială pentru aceste locuri fără memorie, hotelurile. Camera ideală de hotel nu trebuie să păstreze amintirea celui dinainte. Curăţenia după plecarea oaspetelui este, înainte de toate, ştergerea memoriei. Patul trebuie să uite corpul anterior, să fie pus un cearşaf nou, întins, baia să fie lună şi bec. Orice urmă de prezenţă anterioară — un fir de păr pe cearşaf, o urmă palidă de ruj pe pernă — reprezintă un eşec. Aseptică este doar uitarea.
Catifeaua grea şi camerele lungi cât un compartiment ale hotelului Royal Station din Newcastle. Ferestrele se deschid vertical, ca în tren. Ca şi cum în orice moment hotelul va fluiera şi se va pune în mişcare. Asceza britanică a cotidianului. Nu e uşor să fi inventat acum câteva secole water closet-ul şi, din respect faţă de tradiţie, să desconsideri robinetul.... Asta îmi vine în minte, în timp ce, fără rezultat, încerc să potrivesc apa caldă şi rece.
Hotelul Imperial din Pisa, o cameră cu oglinzi masive şi înceţoşate, cu tavan înalt şi două paturi imense, sculptate. Ezitarea mea prelungă, pe care dintre cele două să-l aleg, şi sentimentul neclar că văd deasupra lor corpurile celor care s-au culcat aici acum 200 de ani, subţiri, transparente, în sepia.
Hotelul din centrul Helsinkiului, în spatele gării. înalt, cu ferestre care se deschid doar câţiva centimetri, ca oaspeţii să nu se poată strecura şi sări pe- acolo. Sentiment de claustrofobie şi privarea de un drept străvechi.
Ai somon la micul dejun, supă de sparanghel, pe urmă banane şi portocale, la care doar visai pe vremuri, deci ce-i iar cu melancolia asta, ce-ţi mai lipseşte?
Nimic. Doar foametea aia.
Cel mai ieftin hotel parizian — Acacia în arondismentul 11... Toată seara ascult cum, în camera de deasupra mea, patul scârţâie într-un ritm iambic, precis şi hotărât. M-am gândit şi am notat: cu cât hotelul e mai ieftin, cu atât mai dezlănţuit e futaiul.

Hotelul din secolul al XV-lea în partea veche a Pragăi, pe strada Ostrovni 32. Cât de inconfortabil este Evul Mediu pentru corpul omenesc...
Hotelul cel mare din Sibiu, camere bleu, baie de sticlă, mic dejun prost.
Hotel Vensan din Rouen, chiar în centru, camera la bulevard, vişiniul apăsător, insuportabil al tapetului de pânză. Printre pliante, un anunţ discret al unui club de noapte elitist, Madame Bovary. Voi petrece noaptea cu Bouvard et Pecuchet.
Hotelul fără nicio stea din Normandia şi cel mai lipsit de stele dintre toate — Hôtel Bernières, care avea duşul şi WC-ul în dulap.
Pensionul în Bairro Alto, Lisabona, cu obloanele de lemn lovite de vântul oceanic de seară. Măcelaria de vizavi, rufele întinse, ocrul scorojit al faţadei. Micuţa Papelaria cu caiete, hârtie, ziare şi pipe, cu un Pessoa decolorat de soare pe uşă. Amintirea fulgerătoare a orăşelului T., care este exact în capătul opus al continentului.
Biblia în hotelul catolic din Wroclaw. Lângă fericirile biblice, lângă „Fericiţi cei săraci cu duhul... Fericiţi cei ce plâng”, care sunt orice, numai fericiri nu, o mână de femeie ispititoare scrisese: „Nu vreau să mă bag, dar dacă vă plictisiţi, sunaţi la Agnieszka, telefon 37475...” (Nu vi-l spun). Şi astfel adăugase la fericiri încă una. Ce minunat suna: „Nu vreau să mă bag, dar...”.
Nu am dat telefon în seara aceea, dar mi-am copiat cu grijă numărul împreună cu mesajul întreg. Ce mai face Agnieszka acum, după atâţia ani? Reuşeşte oare să mai strecoare vreo fericire tardivă sau trebuie să tai şi acest număr (de urgenţă)

?Liste si uitare

9

Cum se numeşte obsesia întocmirii permanente a listelor, gândirea sub formă de liste, povestirea în liste? Ce tip de deviere o fi asta? Mă grăbesc să notez tot, să adun tot în carnet, aşa cum se grăbesc oamenii să adune mieii înainte de furtună. îmi pierd din ce în ce mai mult memoria numelor şi a feţelor. Asta ar fi explicaţia. Aşa a fost boala tatălui meu spre final. Cineva cu o radieră mare ştergea totul, dinainte înapoi. Prima dată uiţi ce a fost ieri, iar ce a fost

adunat în minte cel mai devreme dispare ultimul. Cu boala asta mori întotdeauna în copilărie.
Tata ieşea şi se pierdea pe străzi, ca un copil într-un oraş străin. Bine că orăşelul era mic, oamenii îl ştiau şi-l aduceau înapoi. Cel mai adesea îl găseau la gară. Se uita la trenuri. Odată, mă întorsesem pentru puţin timp în oraş, am mers după el şi l-am observat. Când trenul oprea în gară, el se ridica şi se îndrepta spre uşile deschise, pe urmă încetinea pasul, se oprea, se uita neajutorat în jur, ca un om care uitase sensul călătoriei sau se răzgândise, şi tot aşa, cu paşi nesiguri, se întorcea la locul lui. Asta se repeta la fiecare tren.
Coşmarul meu este că, într-o bună zi, voi sta la fel într-un aeroport, că avioanele o să aterizeze şi decoleze, iar eu nu o să-mi amintesc încotro am plecat. Mai rău e că voi fi uitat locul în care să mă întorc. Şi nimeni nu o să mă recunoască, ca să mă aducă înapoi acasă.

Un labirint şi o alegere

Labirintul este şovăirea încremenită a cuiva.
Cel mai apăsător lucru în labirint este că te afli în permanenţă în situaţia de a alege. Nu atât lipsa ieşirii, cât multitudinea de „ieşiri” te pune în dificultate. Bineînţeles, oraşul este labirintul cel mai evident. Barthes indică Parisul ca model —”labirinturile centrului şi ale periferiei, construite de Osman”.
Am avut rătăcirile mele fericite în acest oraş, dar aici voi anexa doar o după- amiază confuză. Timpul în care am stat între două străzi, gândindu-mă pe care s-o apuc. Amândouă m-ar fi scos în locul pe care-l căutam. De fapt, străzile nu aveau nimic ieşit din comun. Ca de obicei, problema era că pe oricare aş fi ales-o, aş fi pierdut-o pe cealaltă. Doar dacă m-aş fi aflat în acel experiment din fizica cuantică, ce demonstrează că particula se comportă şi ca undă, trecând în acelaşi timp prin două fante, aş fi fost satisfăcut. Minutele se scurgeau, iar eu mă mutam de pe un picior pe celălalt. Probabil că păream extrem de pierdut, pentru că o doamnă în vârstă s-a oprit şi m-a întrebat dacă am nevoie de ajutor.
Ce am făcut? Am luat-o pe una din străzi, cea din dreapta, dar tot timpul mă gândeam la cealaltă. Şi cu fiecare pas

îmi repetam că am făcut alegerea greşită. Nu parcursesem nici măcar o treime din drum, m-am oprit hotărât (oh, acest gest hotărât al nehotărârii) şi am cotit-o pe o străduţă adiacentă spre cealaltă. Bineînţeles, îndoiala m-a cuprins încă de la primii paşi şi din nou, după câţiva metri, aproape alergând, m-am întors pe aceeaşi străduţă la prima stradă. Pe urmă, fulgerat de dubii — înapoi la cealaltă, pe urmă iar la prima. Nici până acum nu ştiu dacă în acest zig-zag am reuşit să ajung la ambele străzi sau le-am pierdut pe ambele. La final, epuizat total, ca un maratonist în labirint, cu inima bătând de mai să-mi spargă pieptul, m-am prăbuşit pe o bancă

.Culegători de muşeţel

Nu călătoresc niciodată singur. Doar că cei care sunt cu mine nu se văd cu ochiul liber. Semăn cu un traficant care trece peste graniţă o întreagă coloană de oameni. O parte dintre ei nu sunt în viaţă. Alţii, dimpotrivă, sunt din cale- afară de vioi şi curioşi, pun mâna peste tot, întreabă de toate, se pierd, se despart de grup. Senzorii din aeroporturi nu îi percep.

în locurile cele mai neaşteptate şi nepotrivite ale acestui continent, chiar şi pe teritoriul impersonal al aeroportului, care e un stat separat, apar feţe neaşteptate. în timp ce îmi beau ceaiul pe aeroportul din München, locul se umple dintr-odată de ţigani căldărari, zgomotoşi şi pestriţi. Poliţia nu-i observă, nici scanerele nu piuie la brăţările lor de argint, tăvile grele şi cazanele de alamă. Uite-o şi pe prietena bunicii mele, bătrâna ţigancă Rusalia, cu un pieptăn imens de lemn şi batic cu lalele, vine să culeagă muşeţel. Ceaiul pe care-l beau e de muşeţel, aici e cheia. Muşeţelul nu creşte aici, pe aeroportul din München, vreau să-i spun, dar Rusalia nu se uită la mine. Atunci înţeleg că nici eu nu exist pentru ea, aşa cum nu există nici poliţiştii, scanerele, nici măcar terminalul imens... încă nu e construit. Pe locul lui se întinde un câmp nesfârşit de muşeţel.

Copil fiind, mi-era frică de toţi aceşti ţigani zgomotoşi. Adulţii ne speriau cu ei, ne spuneau că-i vor băga pe cei neascultători în desagile lor mari. Eu eram cuminte, dar cine ştie, poate se face

vreo greşeală. Numai de bătrâna Rusalia nu-mi era frică. Intra în casă, se aşeza şi vorbea cu bunica toată după-amiaza. Stăteam lângă ele şi le ascultam. Rusalia o iubea pe bunica pentru că era singura care îi dădea drumul în casă şi vorbea cu ea de la egal la egal. Bunica o iubea pe Rusalia pentru că umblase mult, iar ea respecta pe oricine văzuse lumea. în fiecare vară, Rusalia povestea despre ce văzuse, bunica o asculta şi torcea, iar poveştile intrau în firul care se ivea din furca ei. De ce o inviţi acasă? zicea pe urmă vecina, în ţigani să nu ai încredere, în timp ce te îmbrobodeşte, tovarăşii ei se ocupă de gospodărie, ba îţi fură un ou, ba îţi şterpelesc roşii din grădină. Nu-i nimic, să culeagă, au şi ei suflete, şi oricum am roşii berechet anul ăsta.
Vocea crainicei anunţă întârzierea avionului meu şi mă întoarce în aeroportul din München. Nici urmă de Rusalia, ţiganca cu pieptenul imens de lemn, pentru cules muşeţel, şi oamenii ei pestriţi. Şi mi s-a terminat şi ceaiul.
Cât timp voi trăi, Rusalia va merge la cules muşeţel pe aeroportul din München, oamenii ei vor zdrăngăni tăvile în spate, iar în după-amiezile nesfârşite bunica va toarce şi va asculta poveşti despre lume

.Descrierea unei familii finlandeze de poeţi la un prânz în Lahti

Ar putea fi un tablou de Vermeer.
Un poet finlandez frumos, în vârstă, cu faţa alungită, aşa cum transformă bătrâneţea unele chipuri, ochi foarte albaştri, care şi-au pierdut strălucirea (un uşor tic la unul dintre ei), îşi mişcă greu mâinile, cu un zâmbet permanent (oare nu e şi ăsta tot un tic?) pe faţa duioasă şi stângace, ca şi cum s-ar scuza pentru bătrâneţea lui. Doamna în vârstă de lângă el este cu siguranţă soţia — pălărie imensă cu boruri şi căpşuni de jur-împrejur, mult cu ruj pe buze, aşa cum poartă doamnele în vârstă... Urmăreşte discret mişcările soţului, gata în orice moment să îi sară în ajutor. Până acum el se descurcă bine singur, deşi are acel tremur al mâinii drepte, care face ca jumătate din conţinutul lingurii să se verse întotdeauna înapoi în farfurie.

Lângă ea stă fiul lor, de asemenea poet, cum ne este prezentat, în jur de 40 de ani, slab, înalt, cu ochelari şi dinţi ieşiţi în afară, nu atât de frumos şi distins ca tatăl. E ciudat cum câteodată părinţii sunt mai frumoşi decât copiii, deşi te aştepţi ca întotdeauna să fie invers. Nora, în contrast plăcut cu întreaga familie, plinuţă şi cu părul negru, după toate probabilităţile o străină. Şi cele două fetiţe încântătoare, de 4 şi 6 ani, în costumase albastre, pendulând între protocolul evenimentului şi chemarea firii lor.
Discuţia curge greu, dar ăsta e un tablou care nu are nevoie de discuţii. Urmăreşti fascinat viaţa în biruinţa ei graţioasă asupra vârstei. A fost iubire, iubirea a născut copii, copiii au născut propriii copii. Probabil au fost şi cataclisme, dar uite-i acum împreună la prânzul de duminică, la masa de onoare în faţa tuturor acestor poeţi adunaţi din lumea întreagă, care abia dacă au citit un singur vers din marele poet finlandez şi cu siguranţă nu vor reţine numele lui imposibil. Să ai parte, chiar şi timp de un prânz, de respectul oamenilor care te văd pentru întâia oară şi să-l împărtăşeşti cu cei apropiaţi.
Ce-ţi poţi dori mai mult?
Şi aici poetul finlandez face ceva ce-l scoate din tablou. Mâna lui tremurândă scapă lingura, ea se loveşte cu zgomot de marginea farfuriei, iar în cădere ia cu sine şi puţin din supa de sparanghel, ce sare pe cămaşa albă, trimite câteva picături zglobii pe bluza soţiei uluite şi aterizează cu zgomot pe pardoseala de piatră.
Gazda se repede să ridice lingura, de parcă ăsta ar fi cel mai important lucru, se loveşte cu capul de colţul mesei, fetiţa de 4 ani nu se mai poate abţine şi izbucneşte în râs, mama îi face semn, dar nu reuşeşte decât să înrăutăţească lucrurile, brusc fetiţa trece de la râset la urlet, fiul bătrânului poet se uită neputincios ba la mama lui, ba la mama copiilor lui, dar nu primeşte de la niciuna vreo indicaţie. Soţia încearcă să absoarbă cu şerveţelul pata de pe cămaşa poetului. Iar el? El continuă să zâmbească în modul acela nevinovat şi vinovat în acelaşi timp, ca un băiat care a făcut o boacănă mare.
Dacă vreun Vermeer invizibil ar picta acest tablou, urmând să fie expus în secolul următor, uitaţi-vă cu atenţie la pata cea întunecată din colţul de jos, din dreapta, unde

a căzut lingura. Dacă priviţi tabloul încontinuu, ca pe pata lui Rorschach, îl veţi vedea pe drăcuşorul bătrâneţii cu zâmbetul lui răutăcios

.Tristetea face oasele casante

9

M-am dus în Finlanda mai ales pentru tata. M-am folosit de invitaţia amabilă la un festival literar. Eram apropiat de ţara asta, fără să fi călătorit acolo vreodată. Tata fusese plecat acolo întâmplător, prima şi, cred, singura lui ieşire în străinătate. Finlanda, ca să spun aşa, locuia în sufrageria noastră — şase pahare finlandeze din sticlă vernil, pe care le scoteam pentru musafiri. Punerea lor pe masă descuia povestea tatei. Pentru noi era ca un basm, o saga nordică şi roman de aventuri în acelaşi timp. Cum le-au dat doar cinci dolari, cum fiecare trecea ilegal peste graniţă câte o sticlă de coniac sau vodcă, cum pe urmă, cu toată frica şi ruşinea, a schimbat sticla pe paharele din care bem acum, povestea despre scrumiera finlandeză, aflată şi ea pe masă, şi despre un material de rochie pentru mama. Aici mama aducea din şifonier rochia în culori vii, cu trandafiri imenşi, care se ofileau, şi toţi ţâţâiau de uimire. Finlanda a fost ţara copilăriei mele, care semăna cel mai mult cu statul mitic numit Străinătate. Statul tatălui meu. Al taţilor.

S-a întâmplat că vizita şi consacrarea mea în Finlanda s-au petrecut fix cu 30 de ani mai târziu, când devenisem la rândul meu tată. în aceeaşi săptămână în care a venit şi rezultatul unei analize, aşa-zisă uzuală, a tatei. în primul moment m-am hotărât să renunţ la călătorie, pe urmă m-am gândit că nu a venit ea întâmplător în asemenea moment, că e predestinată şi poate că prin această călătorie se vor declanşa nişte procese de vindecare.

M-am urcat în avion cu un imens bagaj de tristeţe. Era mijlocul lui iunie, vremea nopţilor albe, infinite. Trăiam într-o melancolie neobişnuită. Asta nu era ţara pe care mi-o închipuiam. Mi s-a părut îmbătrânită faţă de vremea copilăriei mele. Mergeam pe străzile Helsinkiului, dar aproape că nu eram prezent. Fiica mea abia se născuse, iar tata abia ce aflase groaznicul diagnostic. Când a mers pe străzile astea, el avea 25 de ani, eu, deja 39. Niciodată nu o să

posed modul lui de a privi lumea; călătorisem deja prin destule ţări, simţurile se obişnuiesc, ochiul doar înregistrează, senzaţia de déjà vu se acumulează.
Şi într-o seară corpul meu nu a mai rezistat.
Să te descompui în bucăţi într-o ţară pe care toată viaţa ţi-ai compus-o în minte înseamnă multe lucruri.
După miezul nopţii, undeva pe la prânz... E aceeaşi lumină-întuneric. în obscuritatea camerei încerc să înţeleg ce moment al zilei este şi unde mi-e corpul. Nu-mi dau seama de niciuna. Mă simt uşor, la un metru deasupra patului, nu mă doare nimic, ăsta e raiul, sau... Sunt asistente sau îngeri? Vorbesc o limbă neînţeleasă — limba raiului sau finlandeză? Nu-mi simt corpul, ceea ce ar fi nemaipomenit dacă nu ar fi puţin îngrijorător. întorc cu greu capul spre stânga şi văd punga cu lichid care se varsă în braţul meu. în mod sigur în rai nu există perfuzii. Ultima amintire este că merg cu bicicleta închiriată, mă gândesc la tot felul de chestii, pe urmă văd o lumină puternică în faţa mea, se va dovedi că eram pe cealaltă bandă de mers, am cotit brusc ca să mă întorc pe banda mea, pe urmă zgomot de frâne, pe urmă... camera.
îmi revin treptat. Asistenta de serviciu vine periodic cu o seringă şi rosteşte un singur cuvânt în engleză, destul de clar — painkiller! Se opreşte puţin în uşă, anunţă painkiller, ca şi cum mi-ar prezenta un domn foarte important, scoate aerul din ac şi introduce seringa undeva în partea din corp ce-mi lipseşte. încerc să-i explic în engleza mea stricată că nu mă doare nimic. Dar ea dă din cap şi-mi spune ceva ce nu înţeleg în limba ei mumintrollească.
Tristeţea face oasele casante...
Păstrez o amintire aproape cinematografică din timpul în care sunt dus în sala de operaţii. Sunt întins pe targa mobilă şi lămpile lungi de neon de deasupra capului înrămează cadre goale pe o rolă de film. Mă gândesc că, dacă targa se deplasează cu o viteză de 24 de cadre pe secundă, atunci va începe să ruleze un film, deocamdată invizibil pentru mine. Culoarul este pustiu şi răsună uşor. Trecem de un etaj pe care se află o cafenea micuţă. O mamă în halat de spital şi trei fetiţe, aduse probabil de tată în vizită, mănâncă o felie de tort şi beau suc. îmi amintesc fiecare mişcare într-o cadenţă lentă. Cred că arăt îngrozitor, cu piciorul ridicat, bandajul uşor îmbibat de sânge şi perfuzia. Cele trei fetiţe se opresc din vorbit,

aud sunetul furculiţelor lăsate pe farfuriuţă şi întoarcerea nevinovată a capetelor spre mine, în timp ce trec pe- acolo. încerc să zâmbesc, cele trei fetiţe cu bluziţe roz, paiele, sucul, uşoara compasiune însoţită de curiozitate şi puţină frică... Mama le spune câteva vorbe şi toate trei, educate, chiar dacă uşor nemulţumite, îşi întorc capul de la patul mobil în care se află un ceva bandajat. Păstrez imaginea în minte până când anestezia mă cuprinde. Omul nu ştie niciodată care va fi ultimul lucru ce i se iveşte în faţa ochilor înainte să treacă dincolo.

Deschid ochii şi văd silueta uşor difuză a Ritvei, care se însufleţeşte imediat ce vede că m-am trezit. A stat lângă patul meu ore întregi. Cândva, în îndepărtatul an 1968, a călătorit pentru câteva zile în Bulgaria. Cele mai frumoase şapte zile din viaţa mea, îmi spune. Aveam 20 de ani — tânără, de stânga şi îndrăgostită. Nicicând după aceea nu mi s-au mai întâmplat astea trei lucruri în acelaşi timp, spune Ritva. Văzut din lateral, pentru medici pare un tablou neobişnuit. O femeie de 60 şi un bărbat imobil, de 40. Au în comun un an — 1968. Anul în care ea a fost fericită este anul în care m-am născut eu. Fără vreo legătură vizibilă între cele două evenimente. Doar locul în care s-au petrecut.

Ceea ce mă frământă în momentul ăsta e o ipoteză înfricoşătoare. Nu-mi pot ridica capul ca să verific. De aceea încerc să-mi mişc piciorul. Nu se întâmplă nimic. Nu-mi simt corpul de la mijloc în jos. Deodată, îmi închipui că acolo cearşaful e gol. Simt cum mă întorc în acea mare albă, lăptoasă şi densă, din care doar cu puţin timp în urmă ieşisem la mal. Când ies din nou, e din cauza unei dureri ascuţite. Deschid brusc ochii. Ritva e din nou la capul meu, îi spun că doare, o sună pe asistenta Painkiller. înţeleg treptat că durerea insuportabilă vine dinspre picior, înseamnă că e acolo, la locul lui, ba chiar
pot să-l mişc. Mă doare, slavă Domnului. E acolo şi doare.

O săptămână-două mai târziu, scăpat teafăr şi ghipsat, stau lungit acasă şi simt fizic orele şi minutele. Lenevesc vara asta şi o iau ca pe o condamnare, fără să fiu sigur de infracţiunea pe care am comis-o. Dar aşa spun toţi condamnaţii.

Fractură triplă la glezna stângă, operaţie, două tije, şapte şuruburi, două coaste rupte, tot în stânga. Privesc tavanul

deasupra mea cu orele, cerul unic al celui lungit, şi-mi amintesc din nou toate tavanele sub care am stat culcat. Cel înalt din Berlin şi cel jos din copilăria mea. Constelaţii de muşte pe el. Un bec mare, învelit în ziar, un abajur inedit.
îmi amintesc după-amiezile nesfârşite pe care le primisem cadou cu atâta dărnicie în acel „odată ca niciodată”, pe vremea copilăriei, când stăteam lungit, cu ochii deschişi, şi priveam ţintă în sus până când crăpăturile abia vizibile şi asperităţile tavanului începeau să se transforme în munţi şi mări pe care călătoream spre ţinuturi îndepărtate. După câţiva ani, munţii şi mările aveau să se preschimbe, într-un mod magic, în umeri, şolduri, coapse, sâni şi contururi ovale de femei. Cu cât mai neregulată şi imperfectă este suprafaţa, cu atât mai multe corăbii şi femei ascunde.
Şi astfel a venit sfârşitul călătoriilor mele... M-am întors în cel mai trist loc din lume, distrus. După câţiva ani de stat prin hoteluri, aeroporturi şi gări, miau rămas 2-3 carnete cu însemnări fugare. Acum, când le răsfoiesc absent ca să-mi omor timpul, realizez că melancolia inundă încet lumea... Ceva s-a dereglat şi toamna nu se lasă dusă, fiecare anotimp e o toamnă. Toamna mondială... Nici călătoriile nu vindecă tristeţea. Trebuie căutat altceva.
The saddest place is the world.[28]

P.K. Iavorov (1878-1914), unul dintre cei mai iubiţi poeţi bulgari.

Aluzie la moartea scriitorului Gheorghi Markov, care în anul 1969

a fugit clandestin din Bulgaria. Se presupune că a fost omorât de

Serviciile Secrete la Londra, înţepat cu o umbrelă al cărei vârf era

înmuiat în otravă.
Pe 13.05.1981 are loc un atentat împotriva papei Ioan Paul al II-lea, în urma căruia papa este împuşcat de 4 ori, dar supravieţuieşte. Găsit vinovat şi condamnat la închisoare pe viaţă este turcul Aii Agca, eliberat ulterior la cererea papei. Se presupune că a avut drept complice Serviciile Secrete Bulgare. Procesul împotriva lor este cunoscut în istorie ca „Urma bulgară”

şi este văzut ca un proces-propagandă împotriva întregului lagăr socialist.

Locul cel mai trist este lumea

.VIII. Fizica elementară a tristeţii

însemnările se află pe cartonaşe separate — cartele vechi, perforate, de la începuturile calculatoarelor, care au ieşit de mult timp din funcţiune

.IIIIIIILIUIIIIIIIIIII

¡I!)j!î!î!2I!!î))!I}!!ÎîIÎîjîI!!!!31II!î3!!î!!!î!!2!!!îtÎîI)î!

IIî!II!ffIîffIIi

BJJJllÍllBliri'ölJJJMJÍiaJJlíliJIlJMHl MHlJHlMlMlJHÍSJffIlJMIÖJll

JJ.1í¿1^-Ii*.1H4.1.1íi!4í4J4í¿íJfIíi11-l4-m-l¿^¿rf£jjiJ¿«-11J-l¿4 41¿j-i¿dJ¿¿Jí(11J -l-irf!4J

5S5!5¡í!55í5SÍÍÍ¡SS¡jSÍ¡¡5i¡™

7 7 7 ? 7ʳ 7 ? 7 .ᵀ 7 7 7 7 7 7 7 7 7 7 7 7 / 7 J f J

7 7 7 7 7 7 7 7 77 7 7 7 ? ? ? 7 ? ? 7 7 7 7 ?

W/fHZ/JW/MMHW

Cuante ale oscilării

Unul dintre lucrurile cele mai impresionante în fizica particulelor elementare este importanţa actului de observare pentru comportamentul lor. Conform interpretării de la Copenhaga din anii 1920, cuantele acţionează ca particule doar atunci când sunt observate. în restul timpului, ascunse de ochii noştri, ele sunt parte dintr-o undă difuză şi dezinteresată, în care nu ştim cu exactitate ce se întâmplă. Acolo totul e posibil, imprevizibil şi diferit. în momentul în care ele simt că le privim, brusc încep să se poarte aşa cum ne aşteptăm, ordonat şi logic.

Universul e aşa cum îl ştim din manualele vechi doar pentru că se află sub observaţie. Sau, cum scriau Idlis, Withrow şi Deche la mijlocul secolului XX, „ca să existe Universul, a fost nevoie ca într-o anume etapă să apară observatori”. Sunt privit, deci exist.

Bine, dar dacă nimeni nu mă observă, exist? Locuiesc singur, nu vine nimeni, nu sună nimeni. Pe de altă parte, întotdeauna există un observator mare şi invizibil, un ochi de care nu trebuie să

uităm. Bătrânul, cum îi zice Einstein. Poate că asta ne spun fizica cuantică sau metafizica. Dacă există înseamnă că suntem observaţi. Există ceva sau cineva care nu ne pierde din ochi niciodată. Moartea survine când acel ceva încetează să ne mai privească, când îşi întoarce faţa de la noi.
Lumea din spatele nostru este un fel de supă cuantică, spune un fizician de la Stanford — dacă te întorci, încremeneşte în realitate. îmi place această definiţie şi de aceea niciodată nu mă întorc brusc. îmi amintesc de doamna de
la grădiniţă, care mă ameninţa că, dacă nu-mi mănânc supa, o să mi-o toarne în cap. Atunci aş fi înţeles ce este realitatea cuantică.
Scriu la persoana întâi ca să mă asigur că încă trăiesc.
Scriu la persoana a treia ca să mă asigur că nu sunt doar proiecţia propriului eu, că sunt tridimensional şi am corp. Câteodată împing o cană şi observ cu plăcere cum cade şi se sparge. înseamnă că exist încă şi provoc consecinţe.
Dacă nimeni nu mă observă, va trebui să mă observ singur, ca să nu mă transform într-o supă cuantică.
Cineva trebuie în permanenţă să gândească şi să observe universul pentru ca acesta să existe. Sau să gândească şi să-l observe pe cel care gândeşte şi observă universul... încurcată treabă. Aş putea să preiau eu această gardă 24 din 24?
Fizica particulelor elementare reabilitează întâmplarea şi incertitudinea. Iată de ce o iubesc. însuşi Einstein era îngrozit de asta şi mormăia în scrisorile sale: „Teoria e foarte rodnică, dar nu prea ne apropie de secretele Bătrânului. Eu, în orice caz, sunt convins că El nu joacă zaruri.”[29] în ceea ce mă priveşte, sunt sigur că Bătrânului — asemeni bătrâneilor tablagii de pe-aici — îi place totuşi să dea cu zarurile.
O observaţie. Fizica cuantică — poate pentru a nu se transforma cu totul în metafizică — evită să scormonească adânc în întrebarea cine ar putea fi observatorul, cine ar avea acest statut. Includem aici şi altceva în afară de Ochiul Domnului? Ochiul omenesc se consideră a fi capabil să susţină universul? Oare un ochi de melc, de pisică sau de panseluţă intră la socoteală?
Ei, să nu uităm totuşi că fizica cuantică explică lucrurile la nivel micro. Dar putem fi oare siguri că Dumnezeu nu e o particulă

elementară? E foarte probabil ca el să fie proton, electron sau chiar boson. Dumnezeu e boson. Sună bine. Sună ca Dumnezeu e bizon, ar spune Aia.
Mai degrabă e foton — are natură duală, ca toate cuantele, iar masa în repaus îi este zero absolut. Şi de aceea se poate deplasa cu viteza luminii. Când spunem că Dumnezeu este lumină, nici nu ne dăm seama cât de adânc am păşit în fizica cuantică. Sau poate e neutrin, poate că se mişcă mai repede decât lumina şi e capabil de transformări neaşteptate. Ceea ce vechii evanghelişti fizicieni au numit Schimbarea la Faţă este de fapt transformarea neutrinului. Dar eu totuşi aş vrea ca El să fie furnică, broască ţestoasă sau ginkgo biloba.
Cele nepovestite, la fel ca cele neîntâmplate — pentru că fac parte din aceeaşi categorie — au toate opţiunile, nenumărate variante ca să se întâmple sau să fie povestite.
Păcat, naraţiunea e lineară şi de fiecare dată trebuie să dai la o parte ramificaţiile, să zideşti culoarele laterale. Firul epic clasic reprezintă anularea posibilităţilor care se năpustesc de peste tot. înainte să-l fixezi, universul este plin de versiuni şi coridoare paralele. Doar în ezitare şi indecizie umblă de colo-colo toate soluţiile posibile. Şi fizica cuantică, plină de nedeterminare şi nesiguranţă, a demonstrat acest lucru.
încerc să las loc şi pentru alte versiuni, crăpături în povestire, alte culoare, voci şi camere, povestiri nefinalizate, precum şi secrete în care nu vom arunca nicio privire... Iar acolo unde nu am putut evita păcatul povestirii, să sperăm că nesiguranţa a fost totuşi cu noi.

întrebare din fizica cuantică a cititului

S-a ocupat cineva de fizica cuantică a literaturii? Dacă şi acolo absenţa unui observator presupune tot felul de combinaţii, atunci ce fel de carnaval se dezlănţuie cu particulele elementare ale romanului? Oare ce se întâmplă între paginile lui atunci când nimeni nu-l citeşte? Iată câteva întrebări asupra cărora merită să reflectăm

.Experimente

Acel experiment popular cu un electron care acţionează ca o undă şi trece concomitent prin două fante ne oferă anumite premise pentru a ne gândi că e posibil să fii în locuri diferite în acelaşi timp. Dar, aşa cum observă Gaustinul din mine, nu e vorba despre electroni cu greutate de 80 de kg., înalţi de 1, 90m. (Dacă ar fi aşa, bunicul meu ar fi rămas în ambele sate — cel unguresc şi cel bulgăresc, ca să-şi crească cei doi fii, să-şi trăiască ambele vieţi...)
Din fericire, lucrurile care mă interesează nu au greutate.
Trecutul, tristeţea şi literatura — doar aceste trei balene imponderabile mă interesează. Dar ele au fost neglijate de fizica cuantică şi de ştiinţele naturii. Dacă Aristotel ar fi ştiut că acea împărţire formală a ştiinţelor în Fizică şi Metafizică urma să dividă artificial şi definitiv universul cunoaşterii, cu siguranţă şi-ar fi ars el însuşi creaţia. Sau măcar ar fi amestecat părţile.
Semnând cu unul dintre pseudonimele pe care le folosesc, am publicat cu ceva timp în urmă un roman în care mă bazam pe atomismul lui Leucip din Milet şi Democrit din Abdera. La urma urmelor, ei au descoperit cuantele în secolul al V-lea î.e.n. A fost nevoie să treacă mult timp ca să se uite totul. îmi plăceau aceşti presocratici, aceşti primi fizicieni cuantici, care, cu sânge rece şi curaj, conturau o lume constituită doar din atomi şi vid. Un vid nemărginit şi un număr infinit de atomi care plutesc în el. Voiam să transfer modelul concepţiei atomiste înspre literatură şi să înţeleg dacă întâlnirea dintre atomii diferiţi de literatură clasică poate produce o nouă materie a romanului. Un roman atomist din începuturi ce plutesc în vid...
Experimentul a fost extrem de serios, dar primit mai degrabă ca o glumă postmodernă şi interpretat metaforic şi nu fizic. Fizicienii nu citesc romane. Fapt ce m-a dezamăgit, m-a făcut să mă retrag şi să nu public nimic aproape zece ani.
Uite ce mă preocupă acum. E posibil ca întoarcerea în trecut, cu amintirea celor mai mici detalii, cu implicarea tuturor simţurilor, să provoace un punct critic al regresiei? Să declanşeze un mecanism şi Universul să înceapă să se mişte înapoi cu toate mecanismele? Şi aşa se află pe muchia prăpastiei, astfel că singura soluţie este înapoi. Minut după minut, în această oră se va

întâmpla ce a fost acum o oră. Astăzi se schimbă în ieri, ieri — în alaltăieri şi astfel, îndărăt, lent, ne îndepărtăm de muchie cu scârţâit de roţi. Nu ştiu dacă vom putea să intervenim în zilele trecute ce urmează. Va trebui să trecem din nou prin eşecurile şi depresiile anterioare, dar şi prin câteva minute de fericire între ele. Nu avem cum să evităm asta...
.. .noua nedreptate a morţii... Cei care până la momentul întoarcerii au trăit 80 de ani, vor trăi încă 80 de ani înapoi. Cei care au trăit mai puţin, 30-40 sau 50 de ani, vor trebui să se mulţumească cu aceeaşi cantitate. Dar să menţionăm că se îndreaptă spre propria lor tinereţe şi copilărie. Tot mai fericiţi la sfârşitul vieţii, tot mai tineri şi mai iubiţi. Mergând legănat, fericiţi, pe picioarele lor fragile de bebeluşi, uitând limba, gângurind... până vine momentul să plece dintre noi. Astfel eu, cel născut pe 1 ianuarie 1968, voi putea muri pe acelaşi 1 ianuarie 1968. Asta numesc o armonie universală deplină. Să mori la ora şi la minutul la care te-ai născut, după ce ţi-ai traversat de două ori propria viaţă. De la un capăt la altul şi înapoi.
G.G.
1 ianuarie 1968 — 1 ianuarie 1968
A trăit fericit timp de 150 de ani
(Oricine îşi poate pune aici numele şi data.)
Se afirmă că viaţa pe Pământ a apărut acum 3 miliarde de ani. Cu acest mecanism se asigură cel puţin încă 3 miliarde de ani de viaţă. Dacă cineva poate oferi mai mult, să poftească.
Ne apasă o altă gravitaţie, care nu e descrisă în fizica clasică şi care trebuie învinsă, gravitaţia timpului. Acea încetinire gravitaţională pe care Einstein o descrie încă din anul 1915 nu mă ajută. în 1976, cei de la NASA au confirmat faptul că la microgravitaţia în spaţiu, timpul încetineşte puuuţin şi aşa a apărut legenda cum că în cosmos oamenii nu îmbătrânesc. Mitul tinereţii veşnice era pe cale să fie readus la viaţă. Probabil că vreo duzină de tăntici milionare care îmbătrâneau au ridicat ochii spre cer ca spre un sanatoriu al veşniciei şi au socotit cât le-ar costa o şedere acolo, împreună cu foxterierul iubit, pentru că ce rost are...
.. .să fii tânăr, în timp ce câinele tău e un sac de oase? Legenda asta a ajuns şi pe la noi, îmi amintesc în treacăt, dar la cei opt ani ai mei nu i-am dat vreo importanţă. în 2010, această deviaţie a

timpului a fost măsurată cu ajutorul unui interferometru atomic. Da, se confirma încetinirea atomului de cesiu (asta au folosit), dar era insignifiant de mică — pentru câteva miliarde de ani o sutime de secundă. Cei care, în 1976, au sperat să rămână veşnic tineri probabil nu au apucat să vadă acest rezultat extrem de dezamăgitor.
Scopul meu nu este ca timpul să fie încetinit cu nişte sutimi la un miliard de ani, pe care nu îi am la dispoziţie. Şi nu în cosmos, faţă de care nu simt vreo
anume slăbiciune (mi se face rău chiar şi-n autobuz). Vreau să recuperez o bucată de trecut, un litru de timp scurs aici, în limitele unei vieţi jignitor de scurte

.Noi experimente

Practic, o „observaţie" concentrată şi de aproape. Am înţeles destul de repede — cu cât e mai scurtă perioada pe care vreau să o refac (să o dublez), cu atât sunt şansele mai mari. Am renunţat la toată copilăria. O vreme am făcut probe cu un anumit an. Să îmi amintesc acest an în detaliu, să îl reconstitui personal şi istoric, să nu-mi scape nimic.
Am ales anul naşterii mele, deoarece nou-născutul are o lume mai limitată şi mai curată, în acest sens e mai uşor de refăcut, cu mai puţine zgomote în jur. Iată noul an 1968. Printr-o întâmplare fericită, m-am născut în primele lui zile, astfel că ambele istorii, a mea, mică şi udă, şi a lui, măreaţă (şi de asemenea plină de urină) puteau merge în paralel. Scutecele ude, frigul din ianuarie, pielea caldă a mamei, întâia primăvară în Cartierul Latin, colicile din timpul nopţii, vara la Praga, festivalul tineretului la Sofia, armatele frăţeşti în Cehia, primul dinte... Totul era important. După câteva luni, stăteam lungit pe podea, strivit de entropia lumii. Am înţeles că e dificil şi impetuos să construieşti — ca şi cum ai folosi beţe de chibrit — un an în dimensiunile lui reale, cu toate mirosurile, sunetele, pisici, ploi şi evenimente ce apar în ziar. Am păstrat ciorna acestui experiment nereuşit.
Trebuia să îngustez câmpul experimentului. Am ales altă lună, din alt an, august 1986, am 18 ani, ultima mea lună liberă, la capătul ei mă aşteaptă armata. O lună în care îţi iei la revedere de la tot

pentru doi ani, de fapt pentru totdeauna, dar pe atunci nu aveai de unde să ştii. îţi laşi părul să crească, încerci să ajungi până la capăt cu fata. Seara târziu, când părinţii dorm, ieşi cu un prieten pe străzile pustii, mergeţi până la râu, priviţi ferestrele întunecate ale blocurilor din prefabricate şi vă pregătiţi să strigaţi ca Holden Caulfield:
Dormiţi liniştiţi, proştilor", sau cum era acolo.
.. .dar nu o faceţi. La sfârşitul lunii mergeţi în cea mai îndepărtată frizerie, ca să vă tundă la zero. Te uiţi cum îţi cade părul pe jos şi încerci să nu izbucneşti în plâns. Ieşi de acolo deja la altă vârstă, speriat, stresat, îndesi pe cap şapca pregătită de dinainte şi te întorci acasă cât mai repede. După câteva zile, trebuie să te prezinţi, conform repartizării, într-un oraş străin — cu capul gol şi o geantă cu haine de recrut, luate după o listă. Păstrez lista asta într-una dintre cutiile de carton.
Asta era, în mare, luna pe care trebuia să o refac cu fiecare clipă şi senzaţie, cu toate oscilaţiile ei cele mai fine. Nu era atât de simplu. Da, am simţit frică în luna aia, dar erau mii de variaţii ale fricii, iar unele din ele păreau o cutezanţă radicală. Da, simţeam tristeţe, dar atomii acestei tristeţi se mişcau foarte liber şi haotic (starea de agregare a tristeţii este gazoasă), deci, în cel mai bun caz, puteam să-i urmăresc doar meandrele, fumul care se pierdea în jur. Aprindeam primele ţigări, acum înţeleg, tocmai ca să dau trup acestei tristeţi, unul albăstrui, fumuriu, ce dispare treptat. îmi aminteam clar totul, dar nu reuşeam să mă întorc în corpul de odinioară. Ceea ce puteam înainte
— să intru în diferite corpuri şi istorii cu uşurinţa celui care intră în casa lui
se dovedea acum imposibil

.LISTĂ
cu obiectele personale care îi sunt recomandate recrutului la intrarea în armată

Cămaşă cu mânecă lungă - 2 buc.

Izmene - 2 buc.

Chiloţi - 2 buc.

Maiou - 2 buc.

Ciorapi - 2 buc

Prosop de faţă -l buc.

Batiste - 3 buc.

Guleraşe din percal - 5 buc

Trusă de igienă personală - 2 seturi

Perie de lustruit şi cremă de pantofi - 2 buc.

Papiotă de aţă albă -l buc.

Papiotă de aţă neagră - 1 buc.

Ace de cusut - 5 buc

.Ace de siguranţă - 5 buc.

Săculeţi din doc (nailon) 30x20 cm. - 3 buc

Hrană şi apă pentru 1 z

iEpifanii

S-a întâmplat când mă aşteptam cel mai puţin.

Neînsemnatul şi măruntul

Era o după-amiază târzie de iarnă, se topea zăpada. Cu câteva zile înainte să încetez să mai ies din pivniţă. Mergeam tot mai agale, priveam casele, străzile pustii de duminică, ianuarie... Mi-am dat seama, pentru întâia oară cu această claritate (claritatea aerului de ianuarie), că ceea ce rămâne nu sunt momentele extraordinare, nu sunt evenimentele, ci tocmai neîntâmplatul. Un timp eliberat de pretenţia excepţionalului. Amintiri din după-amiezi în care nu s-a

petrecut nimic. Nimic în afară de viaţă, în toată plinătatea ei. Mirosul fin al fumului de lemne, picăturile, sentimentul singurătăţii, liniştea, scârţâitul zăpezii sub picioare, uşoara îngrijorare a înserării, lentă şi ireversibilă.
Deja ştiu. Nu vreau să retrăiesc niciunul din aşa-numitele „evenimente” din viaţa mea — nici acel prim eveniment al naşterii, nici ultimul, care va să vie, ambele la fel de inconfortabile. Aşa cum pot fi inconfortabile fiecare venire şi fiecare părăsire. Nu mai vreau să retrăiesc nici prima zi de şcoală sau primul sex stângaci cu o fată, nici plecarea în armată, nici primul serviciu, nici acea ceremonie de nuntă plină de vanitate, nici... Nimic din asta nu mi-ar face plăcere. Fac schimb, le dau pe toate, împreună cu maldărul de poze din jurul lor, pe acea după-amiază în care stau pe treptele calde ale casei, tocmai ce m- am trezit din somnul de după-masă, ascult bâzâitul muştelor, am visat-o din nou pe fata care nu se întoarce niciodată. Bunicul mută furtunul în grădină şi mirosul greu al florilor de vară târzie se risipeşte în aer. Nimic nu e definitiv, nimic nu mi s-a întâmplat încă. Tot timpul universului e în faţa mea.
— acolo se întâmplă viaţa, acolo se coace. Straniu,
ce de lucruri rămân la final să licărească, ultimele înainte de beznă. Nici cele mai importante, nici... nu ai cum să le notezi sau povesteşti. Cerul amintirilor se deschide pentru acel minut dintr-o zi de iarnă, pe înserat, într-un oraş îndepărtat, unde am 18 ani şi, ca prin minune rămas singur un minut-două, traversez curtea imensă a cazărmii. Paranteză pentru cei care nu au fost niciodată soldaţi: acolo nu rămâne nimeni vreun minut liber, aşa sunt concepute lucrurile. Soldatul liber e drac viu, aşa ni se spune. Am tuns toată ziua iarba de pe platou cu un cleştişor de unghii — la ordin. Am mutat pietre de la o grămadă la alta. Asta, înainte de prânz. Iar după-amiază am dus pietrele înapoi la locul lor. La început nu înţelegi, crezi că lumea a înnebunit, că asta nu e posibil nici la Kafka. Dar maiorii nu citesc Kafka, sergenţii nici atât. Ai ajuns aici direct din literatură, porţi în secret Kafka în geanta cu masca de gaze. Ei, Proust, în pas alergător aici! Culcat! Douăzeci de flotări!

Iar momentul în care am rămas singur în curtea imensă, sub cerut gol, în aerul rece, saturat cu prima adiere a iernii — miros de lemne arse şi cărbuni care se furişează din satul din apropiere, înserare şi presimţiri, pentru prima dată singur, pentru prima dată în altă parte, un fior rece de teamă, nori reci. Şi tocmai acest cumul de deznădejde şi presimţire (anul de armată abia începea), combinat cu un cer infinit, străin şi frumos, frumos într-un mod străin, transforma minutul în veşnicie. Ştiam că nu poate fi povestit.

Bineînţeles, pot să mai enumăr şi alte asemenea cămile de aur din chervanul infinit al minutelor, trei-patru, nu mai multe, dar voi încerca să povestesc doar despre una. E o vară târzie, stau în faţa casei, asfinţitul e nemărginit prin locurile astea de câmpie, am 6 ani, pe drum se întorc vacile, prima dată se aud tălăngile lor domoale, chemările văcarului, mugete anunţând celor mici venirea acasă, răspunsul viţeilor... care e de fapt plânset, o ştiu încă de pe-acum. La fel ca plânsetul care izbucneşte brusc în mine când la sfârşitul săptămânii se întoarce mama din oraş ca să mă vadă. Niciodată uşurarea şi învinovăţirea nu sunt atât de aproape una de cealaltă ca în plânsetul ăsta. Atât de aproape cum sunt plânsetele viţeilor şi plânsetele copiilor părăsiţi o zi sau o săptămână. Mi-aţi lipsit atât de mult, sunt atât de supărat pe voi. Nu o să vă iert niciodată, vaci şi mame..

în acest minut, şi acum amintirea e foarte clară, în acest minut încărcat de sunete, vaci şi mirosuri, totul dispare dintr-odată, o fâşie despică orizontul în locul cel mai îndepărtat, timpul se retrage, iar acolo, la finele asfinţitului, se află o cameră albă cu tavane înalte, aşa cum nu am mai văzut niciodată, cu pian şi candelabru. Iar la pian stă o fată de vârsta mea, pe care o văd doar din spate. Are părul deschis la culoare, prins în coadă, se pregăteşte să cânte, ridică uşor mâinile, îi văd coatele ascuţite... Şi atât.

Nu am fost niciodată mai fericit, mai împlinit şi mai calm ca în acel minut, pe treptele calde, la sfârşitul celei de-a şasea veri. Cu trecerea anilor am început să număr iernile, aşa cum făceau tata şi bunicul, ei ştiau că omul trebuie să se ducă iarna, vara e atâta muncă, încât nu e timp nici să

mori. Mi-am promis atunci că voi afla cine e fata. Am căutat-o prin toate locurile şi prin toţi anii pe care i-am străbătut. Niciuna care să-i poarte chipul nu s-a întors spre mine. Simt, în timp, cum încep să mă dau bătut. Mă obişnuiesc. Bătrâneţea înseamnă obişnuinţă

.Migraţia tristeţii

La unii oameni, empatia iese la iveală prin durere, la mine mai mult prin tristeţe.

Fizica tristeţii — iniţial fizica clasică — a fost obiectul preocupărilor mele mai mulţi ani. Tristeţea, asemeni gazelor şi vaporilor, nu are volum şi formă proprie, ea preia forma şi volumul vasului sau spaţiului în care se află. Oare tinde spre gazele nobile? Aş zice că nu, chiar dacă ne atrage numele. Gazele nobile sunt omogene şi pure, monoatomice, incolore şi inodore. Nu, tristeţea nu e heliu, cripton, argon, xenon, radon... Ea are miros şi culoare. Un fel de gaz cameleon, care îşi modifică toate culorile şi mirosurile, aşa cum diverse culori şi mirosuri pot să o activeze cu uşurinţă.

Mai important este faptul că are un câmp gravitaţional neglijabil, dacă urmăm analogia cu gazele. Ceea ce înseamnă că în jurul nostru plutesc fronturi invizibile, cicloane şi anticicloane de tristeţe. Migraţia lor, mutarea dintr-un loc în altul, este un fapt demn de luat în seamă. Incredibilă este nepăsarea cu care trecem pe lângă ea. Câteodată mă inundă o tristeţe nedefinită care nu ar trebui să fie a mea. O tristeţe din Africa de Nord, să zicem. Străină de locurile astea, deosebită, decolorată de soare, galbenă, cu fire de nisip din deşert, ca acea ploaie galbenă căzută anul trecut, care lăsa pete opace pe geamuri. Pot să schiţez o hartă geografică a migraţiei tristeţilor. Unele locuri sunt triste într-un veac, altele — în altul.

Ce am reuşit prin aceste experimente este să atrag, pentru o scurtă perioadă de timp, un nor de tristeţe rătăcit dintr-o după-amiază trecută, a mea sau a altuia, să merg în urma lui şi să mă cufund în nicotină lui. Asemeni unui

fumător care, chiar şi după mulţi ani de abstinenţă, recunoaşte întotdeauna dâra fumului de ţigară

.Cuante ale îmbătrânirii

Nu vorbesc despre bătrâneţe. Vorbesc despre primele semne. Nu despre noapte, ci despre înserare. Despre raidurile impetuoase şi primele fortăreţe căzute.

Odată, când Aia avea 3 ani, s-a întors de la grădiniţă plângând pentru că un băiat i-a spus că taţii îmbătrânesc. Taţii îmbătrânesc, a spus ea sughiţând. M-a privit o secundă dorindu-şi cu ardoare să dezmint asta şi, pentru că nu puteam să inventez nimic, eu sunt o persoană foarte înceată când trebuie să mint, a izbucnit din nou în lacrimi, şi mai deznădăjduită.

Există un fel de gramatică a îmbătrânirii.

Copilăria şi tinereţea abundă în verbe. Nu-ţi găseşti locul. Totul în tine creşte, ţâşneşte, se dezvoltă. Pe urmă verbele treptat fac loc substantivelor vârstei a doua. Copii, maşini, familie — substanţa substantivelor.

îmbătrânirea este un adjectiv. Intrăm în adjectivele bătrâneţii — înceţi, neglijenţi, înceţoşaţi, reci sau străvezii ca un geam.

Există şi matematică în asta, o simplă teorie a mulţimilor. Schimbăm proporţiile lumii cu trecerea anilor. Cei mai tineri decât noi se înmulţesc, cei mai bătrâni se împuţinează îngrijorător.

E nevoie de o anumită doză de curaj în procesul îmbătrânirii. Poate că nu e
curaj, poate e smerenie.

La 11 ani am ales un carnet secret în care să notez primele semne ale bătrâneţii şi morţii. Moartea şi copiii reprezintă o temă trecută cu vederea pe nedrept, nu am fost niciodată atât de apropiat de moarte ca atunci. Cu anii, ne-am îndepărtat puţin şi ne-am răcit, deşi întotdeauna am ţinut-o sub control, bineînţeles că şi ea pe mine. Iată ce lucruri, din ani diferiţi şi fără vreo ordine, umblă de colo-colo prin carnet:

Control la inimă. Mai devreme sau mai târziu, fiecare se va întinde aici, spune calm asistenta, în timp ce îmi agaţă cleme şi fire pe tot corpul. Zgomotele pe care le aud pentru prima dată amplificate astfel sunt respingătoare. Descopăr că inima este o broască, dacă mă iau după orăcăit. Moartea o să vină ca o barză, îmi notez la ieşire.

(41 de ani)

I grow old... I grow old...

I shell wear the bottoms of my trousers rolled.[30]
Iubesc versurile astea de Eliot şi mi-e frică de ele. Fluieratul timid al bătrâneţii, care nu poate ascunde nimic. Bătrâneţea, atât de smerită şi umilită, atât de ne-eroică, cu manşetele îndoite ale pantalonilor, mascând pielea albă lăsată, cu vinişoare albastre, trădătoare. Doar gleznele.
Glezna mea stângă este groaznică la vedere, zdrobită şi cusută, iar cu anii cicatricile se vor vedea şi mai mult.
(53 de ani)
Azi, în faţa oglinzii am observat că jumătatea mea stângă îmbătrâneşte mai repede decât cea dreaptă. Nu m-am mai bărbierit de câteva zile (nu mai am pentru cine să mă bărbieresc, cum spunea tata) şi se vede clar cum jumătatea stângă a bărbii este aproape căruntă, pe când în cea dreaptă sunt doar câteva fire albe. în plus, ochiul stâng a început să se închidă imperceptibil în colţul extern, muşchii pleoapei nu îl mai susţin atât de bine, când privesc îndelung observ câteva tresăriri involuntare, perfide. E interesant de observat dacă aceeaşi diferenţă se poate vedea şi la corp. Mă uit la el cu atenţie, parcă nu e vreo deosebire între partea stângă şi cea dreaptă. Eh, dacă nu punem la socoteală o gleznă stângă zdrobită, mult mai diferită şi lăsată, precum şi încheietura mâinii stângi ruptă. Şi o ureche cu care aud tot mai slab, din nou cea stângă.
Nici măcar nu îmbătrânesc uniform.
(49 de ani)
Se spune că, pe măsură ce îmbătrânim, morţii noştri încep să ne vorbească tot mai des. Pierdem sunetele lumii, ca să putem auzi mai clar şi fără interferenţe alte sunete şi alte voci. Deocamdată aud doar zgomote.
(38 de ani)

Cum descrii zgomotul din ureche? mă întreabă prietenul meu

doctorul. Nu ştiu... nu e uşor... Haide, doar eşti scriitor.

Da, dar sunt cel mai nesigur dintre toţi (deşi nici asta nu e atât de

sigur)...
Ca zgomotul mării? încearcă să-mi şoptească doctorul.

Se poate spune şi aşa, dar câteodată e agitată şi se aud valurile izbindu-se de ţărm, altă dată e mai degrabă vântul prin pădure într-un octombrie târziu, vreau să spun că frunzele sunt uscate şi o parte au căzut, ceea ce influenţează frecvenţa zgomotului. Câteodată, când frecvenţele sunt înalte, seamănă cu centrifuga unei maşini de spălat aflată la două etaje distanţă, ca un şuierat subţire... Uneori este un muuuuuu, dar viţelul e tânăr şi răguşit... în timp ce enumăr, faţa doctorului devine din ce în ce mai încurcată, în loc să se lumineze. Ce să fac, lucrurile nu sunt întotdeauna atât de simple şi univoce. Odată, i-am făcut scandal unei asistente pentru că m-a pus să îi descriu culoarea urinei. E ca berea? a întrebat. Pe naiba, sunt atâtea tipuri de bere, e blondă, brună, roşie, albă, nefiltrată, fără alcool... Nu poţi spune doar aşa... Nu suport oamenii categorici.
(29 de ani)
Mă doare aici, în stânga jos, poate e apendicele.
Fără diagnostice, vă rog. Apendicele e în dreapta. Nu are ce să vă doară acolo în stânga.

Cum aşa?

Aşa. Acolo nu e nimic.

Pe mine tocmai acest nimic mă doare.

(64 de ani)
Speranţa că, dacă vei începe să-ţi povesteşti viaţa în sens invers, către copilărie, se vor declanşa anumite mecanisme şi vei înşela direcţia
călătoriei..
Ce idee caraghioasă. Un om se hotărăşte să se oprească din fumat prin hipnoză regresivă. începe să se întoarcă în trecut, în timpul dinainte de a se apuca de fumat, ca să trezească memoria plămânilor curaţi. Hipnoza este atât de reuşită, el se întoarce atât de departe în trecut, că încetează să fumeze, dar începe să facă pipi în pat şi nu-l mai poate pronunţa pe R.
(43 de ani)

în Cartea pernei a lui Sei Shonagon sunt două liste — Lucruri care insuflă tristeţe şi Lucruri care alungă tristeţea. Printre lucrurile care alungă tristeţea în secolul XI, în epoca Heian, se numără vechile povestiri şi limbuţia dulce a copiilor de 3-4 ani. Transcriu de câteva ori: vechile povestiri şi limbuţia dulce a copiilor de 3-4 ani, vechile povestiri şi limbuţia dulce a copiilor de 3-4 ani...
(990 de ani)
îmi amintesc cu precizie cum citeam pe-atunci. Tot extazul cititului adolescentin — nu era lecturare, ci alergare din răsputeri, galopare prin cărţi. Căutam calul rapid al acţiunii, vorbirea directă, propoziţiile scurte şi musculoase. Uram întârzierile, descrierile naturii, cui foloseau...
Acum simt nevoia să mă opresc, ca un bătrân gâfâind la urcarea pe elefant, încălecat odinioară în doi timpi şi trei mişcări. îmi place să zăbovesc în faţa unei „Era o dimineaţă frumoasă de mai, păsările ne inundau cu trilurile lor, roua strălucea sub razele dulci ale soarelui....".
(69 de ani)
Pălăvrăgeala noastră de zi şi noapte, tot timpul vieţii parcă are un singur scop pe care nu îl pronunţăm deschis niciodată. Să îmbrobodim moartea, să îi dăm
drumul pe o pistă falsă, să o fentăm în ultimul moment. Dar moartea nu se lasă impresionată de cuvinte. Cel mai probabil este surdă (la fel ca mine). De aici vine şi echitatea ei supremă.
(85 de ani)

Anii sunt un râu ce curge neîncetat Copilăria, tinereţea cu el le-a

luat... Anii sunt păsări, spre miazăzi zburând, dar ei nu vor mai

reveni nicicând .
(9 ani)
Am îmbătrânit înainte să ne maturizăm...
(35 de ani)
A început să călătorească ca să fugă de bătrâneţe, dar, culmea ironiei, tocmai acolo îi apăreau tot felul de semne ale îmbătrânirii. într-o dimineaţă, avea 35 de ani, şi-a văzut corpul în baia spaţioasă, cu multe oglinzi, dintr-un hotel din Grecia. Nu se privise

niciodată atât de aproape. Avea un corp bun, sănătos, normal. Exceptând mâna ruptă, al cărei ghips alb începuse să se uzeze. în dimineaţa aceea a văzut primele semne ale bătrâneţii. Foarte puţin pronunţate, totuşi clare. Au început cu ani în urmă, dar cum de nu s-a mai privit până atunci? Şi-a spus că o să ţină minte ziua. O să ţină minte hotelul din Salonic. Corpul, alb şi moale, începuse să se lase, pielea, să se subţieze, să devină transparentă cu vinişoare fine, albăstrui. E bătrâneţea,
şi-a spus, aşa cum îşi spunea acum un an-doi: e dragostea. Câteodată aşa îmbătrânim, în câteva minute, într-o dimineaţă, într-un hotel din străinătate. De-acum încolo avea să continue să-şi urmărească corpul în oglinzile de hotel; bătrâneţea avea să-l aştepte fix acolo.
(34 de ani)
Bunicul meu nu avea timp să observe că îmbătrâneşte. Avea prea multă treabă...
(27 de ani)
Am fost la înmormântarea unui scriitor. în timpul vieţii, avea febra fânului. Acum era întins, acoperit cu flori şi părea că în orice moment ar putea să strănute. O orhidee îşi băga stigmatul fix în nasul lui. Clar era deja vindecat. Am remarcat, cred că şi ceilalţi au făcut-o, necunoscutele, femeile în vârstă cu părul albastru şi cu crizanteme în mână, sincer tulburate, într-unui dintre colţurile sălii. Amantele lui de altădată. Decedatul avea slăbiciunea asta. Acum erau cele 15 minute de slavă a lor. O viaţă întreagă invizibile, veterane ale iubirii secrete. Din armata anonimilor, spre deosebire de nevasta lui oficială şi de amanta lui oficială. La final, bătrâneţea le-a adus la acelaşi nivel pe toate.
(50 de ani)

Scufiţa roşie şi bătrâneţea

Povestea asta se mai poate spune şi aşa:

S-a dus fetiţa la bunică şi a început s-o întrebe:

Bunico, de ce-ţi sunt atât de mari (şi lăsate) urechile? Bunica

tăcea.

Bunico, de ce-ţi sunt atât de mari (şi înceţoşaţi) ochii? Bunica nu spunea nimic.

Bunico, de ce-ţi e atât de mare (şi zbârcită) gura? Bunica a început

să plângă încetişor.

Of, cât de crudă era micuţa Scufiţă Roşie! Bunica, pentru că de data asta despre ea e vorba, şi-a aranjat ochelarii, şi-a şters cele două lacrimi care o trădau şi a reuşit să dea un unic răspuns, epuizând cu el toate întrebările puse:

Asta e bătrâneţea, micuţă Scufiţă Roşie.

Şi a început să râdă înspăimântător cu gura-i ştirbă.

(60 de ani)

Hostelul cel vechi de lângă gara din Leipzig, plin ochi cu elevi de liceu, aduşi aici pentru târgul de carte. Ascensorul care se opreşte cu un scârţâit la etajul meu, deschiderea uşilor şi lumina puternică dinăuntru (nu mergea becul de pe etaj). Un grup de fete în ultimii ani de liceu, râzând, frumoase, Loliţe fără să fi citit L oliţa.
— Urcaţi? mă întreabă printre râsete.
— Cobor, răspund încet.
Sună atât de tragicomic, că urmează o nouă salvă de râs. Patru secunde lungi, înainte ca uşa să se închidă şi să mă despartă pentru totdeauna de această companie minunată. Patru secunde în care ele şi eu împărţim acelaşi etaj. O pauză stânjenitoare şi încântătoare, dăruită mie prin bunăvoinţa cuiva, pauză pe care, avar, o ascund în carnet.
(51 de ani)
Această repetitivitate a vieţii... Această lipicioasă, istovitoare, ucigătoare, respingătoare, dar inevitabilă şi uneori splendidă repetitivitate a vieţii.
(65 103 039 de ani)

în timp ce urc pe culmea acestui oraş, îmbătat de culori şi arome, simt cum mă lasă treptat puterile, corpul devine moale, muşchii şoldului tremură trădător din când în când (oare se vede prin pantaloni?). Nu vreau să mă declar învins, mă opresc doar să admir o tufă de mure arzând roşiatic. Atunci văd un bărbat în vârstă, am spus în vârstă?, de fapt e de vârsta mea, care a îmbrăţişat o tânără într-o rochie candidă de vară. Poartă un pulovăr frumos, bleu, bătrâneţea adună haine, dar e deja toamnă şi el face parte din anotimp. Ea e tânără şi încă în vară. întâlnirea lor este întâlnirea dintre două anotimpuri. Ea — întinzând larg mâna dintr-unul, el, păşind nesigur pe marginea celuilalt. Un echilibru greu de menţinut, posibil doar pentru scurt timp, o lună, două. Cu câţiva ani în urmă aş fi râs de acel bărbat, acum el primeşte toată înţelegerea mea şi câţiva stropi de invidie.
Mă uitam la perechea asta, iar ziua care se pregătea de final îmi oferea, serviabilă, metafora banală a asfinţitului său. M-am uitat cu toată indiscreţia situaţiei, pe urmă m-am întors şi am pornit-o agale în jos, uitând că voiam, cu puţin înainte, să beau o cafea pe creasta dealului.
Cobor şi mă gândesc la toate orăşelele din Europa, cuibărite ca nişte pui în jurul unei asemenea culmi — o cetate. Colinele din Graz, Ljubljana, Zagreb, Salonic, cele şapte coline ale Romei, pe care le-am comparat întotdeauna cu pieptul lupoaicei, lungită parcă pe spate, culmi ca nişte mamele de lupoaică. Mă văd alergând pe ele, întotdeauna la asfinţit, la vârste diferite.
îmi amintesc cum mă grăbeam să prind un asfinţit la Lisabona, fugind pe străduţele strâmte ale colinei São Jorge; ajung cu ultimele puteri sus şi „dintr- odată e seară”, cum scrie poetul. Mi se face negru în faţa ochilor, leşin, când îmi revin deasupra mea stau aplecate trei doamne în vârstă şi o călugăriţă cu faţă severă. Nu am fost mult timp inconştient, deoarece oceanul încă sclipeşte sub ultimele reflexii. Rămân câteva secunde lungit, cu ochii împăienjeniţi, ca un maratonist al asfinţiturilor, căzut cu puţin înainte să anunţe vestea... Dar
nu e nicio veste. îmbătrânesc.
(58 de ani)

Animalele mănâncă timpul. îl ling ca pe-un drob mare de sare, pus acolo pentru ele, îl ronţăie, aşa cum măgarul mestecă firele de iarbă, îi sug fructul ca nişte viespi... Măgarul din secolul XX nu se deosebeşte cu nimic de măgarul din secolul XVIII sau cel din secolul XIII. Oare şi cu oamenii e aşa? Nu. Pot să recunosc o faţă din 1985, să o deosebesc de feţele din 1970 şi de cele din anii '90, ca să nu mai vorbim de cele din veacurile anterioare.
(793 de ani)
Aia, la 3 ani şi jumătate, îmi desenează portretul cu pixul. Mi-l dă, mă priveşte din nou, îşi aminteşte ceva şi îmi ia foaia înapoi. Am uitat să desenez nişte linii pe fruntea ta, spune.
Şi astfel îmbătrânim.
(42 de ani)
Telomerii se scurtează şi celulele mor în fiecare secundă... E adevărat că ştiinţa încă mai caută mecanismele îmbătrânirii... Cele mai importante celule, ale creierului, nu se mai regenerează niciodată... Eu sunt un cimitir ambulant. Poate că de-asta cutreier cimitirele din fiecare oraş cu atâta dăruire... E o armonie în a-ţi uni propria moarte, din fiecare clipă, cu moartea lumii.
(66 de ani)
Bunico, eu n-am să mor, nu-i aşa
?(3 ani)

Masina trecutului

9

Ultima oară când m-am reîntors în T., am observat lucruri stranii. Au restaurat monumentul din 1980, amplasat în piaţa centrală. Puteam să jur că acum o săptămână nu era acolo. îmi aminteam bine monumentul. Un bărbat cu o haină lungă de granit, putea să fie o haină monahală, balonzaid sau mantie regală. Şi cu faţa cea mai impersonală din câte mi-a fost dat să văd. La toate datele istorice importante el căpăta, inexplicabil, trăsăturile eroului ce trebuia sărbătorit. Pe 19 februarie se transforma în Levski, pe 2 iunie în Botev. Era şi ţar bulgar, cel mai adesea Simeon, câteodată un monah de pe Muntele Athos, altă dată comandant al partizanilor. Cel mai des i se impunea să fie Gheorghi Dimitrov şi alţi comunişti (autohtoni). Monumentul universal. Avea balonzaid, avea părul în vânt şi fruntea înaltă — cerinţele minime pentru orice erou pe vremea aia. Acum l-au mai curăţat, ba chiar am

observat la picioarele lui o coroană de garoafe, cu două panglici roşii, pusă recent. Am mai observat că ziarele întârzie o zi, vânzătoarele au devenit morocănoase ca pe vremuri, nu există internet, iar în magazine se vând doar două tipuri de salam şi crenvurşti.
Pe lângă toate astea şi experimentele mele eşuate cu particule elementare ale trecutului, mi-a trecut prin cap o bănuială pe care am încercat să o alung, transformând-o într-o istorie inventată.
A deschis ochii cu sentimentul neclar că se deşteptase în alt vis. Oare nu i se trezise din nou empatia, care în ultimii douăzeci de ani nu mai dăduse niciun semn? De afară se auzea fanfara şcolii, în acelaşi mod, putea să jure, ba chiar cu aceleaşi instrumente pe care şi le amintea ca elev. Şi el cânta la trompetă pe vremuri, în ultimul rând, lângă Nasko cu talgerele, Nasko Grasul de la Produse Zaharoase, cum suna porecla completă. Grasul întotdeauna întârzia o idee, o sutime de bătaie, care era aproape imperceptibilă pentru cei din tribună, dar îl punea pe jar pe tovarăşul Brânekov, profesorul de muzică, şi toţi din orchestră simţeau pauza asta îngrijorătoare, acest gol în melodie. în sfârşit, lovea talgerele şi oftatul de uşurare al tuturor în acelaşi timp adăuga un ton suplimentar la marş. Dar asta se întâmpla atât de demult...
Acum muzica tuna din nou cu întregul său arsenal. în sfârşit, se pare, reuşise ceva ce încercase ani buni — să întoarcă o bucată din trecut, doar o bucată, să intre în el şi să nu mai iasă niciodată de acolo. Corpul nu se poate sustrage amintirii, iar tu rămâi pentru totdeauna în copilărie. Lucru care, într-o oarecare măsură, e permis.
Poate că înnebuneşte sau poate că totul e doar în capul lui. S-a ridicat, s-a apropiat încet de fereastră. A stat puţin, înainte să tragă draperia uzată, pe urmă a dat-o brusc la o parte. Jos, într-adevăr, mărşăluiau elevi, în aceleaşi uniforme ca acum 50 de ani, de jur împrejur erau femei şi bărbaţi în costume şi balonzaide lungi, gri. Orchestra păşea, iar soarele turna reflexii aurii în instrumentele de suflat, lustruite înainte cu polish. De când nu se mai gândise la polish-ul ăsta. Puţin mai încolo — tribuna. S-a îmbrăcat rapid şi a coborât. Toţi erau adevăraţi, tridimensionali,

vii, bărbaţii tunşi scurt, femeile cu permanent, miroseau puternic a apă ieftină de toaletă, a deodorant cu aromă de măr verde şi săpun Ideal.
Probabil turnau un film, cum de s-a păcălit? Avea să vadă pe aici pe undeva toată aparatura. Camioanele cu agregate, proiectoare, camere de filmat fixe, mobile. S-a uitat în jur cu atenţie. Nimic nu îi dădea de gol, atât de bine se ascunseseră. Totuşi, de undeva trebuia să apară un regizor bărbos, cu megafon în mână, care să urle „Tăiaţi!” şi să-i pună să facă o a doua o dublă, însă manifestaţia continua, muzica cânta, orchestra ajunsese destul de în faţă. în tribună, oameni plictisiţi în costume închise la culoare făceau cu mâna mulţimii entuziasmate. Din manifestanţi s-au desprins vreo douăzeci de copii cu cravate albastre la gât şi, conduşi de învăţătoare, au zbughit-o către tribună cu buchete de garoafe în mâini. Costumele închise au primit garoafele, au mângâiat pe cap copiii şi au continuat să facă cu mâna. Peste tot era plin de garoafe, ca pe vremuri, s-a gândit el. Erau bune la orice — pentru adunări de partid, manifestaţii, nunţi şi înmormântări. în cazul ultimelor, trebuia doar să
ai grijă ca numărul lor să fie par. Se străduiseră mult scenografii. Probabil aveau la dispoziţie bani mulţi, era vorba de una dintre co-producţiile alea tâmpite. Nu s-a abţinut, s-a întors către un domn în vârstă, îmbrăcat cu un costum de prin anii '70, insignă la rever.

— Mă scuzaţi, ce se filmează?

— Ce să filmeze? Cine să filmeze? l-a privit speriat domnul.

— Păi... probabil vreun film. Ce-i cu... manifestaţia asta?

— Azi e 9 Septembrie. Nu ştiţi?
într-adevăr, data era corectă, dar 9 Septembrie era sărbătoare naţională acum vreo 20 de ani. S-a scuzat stânjenit şi s-a retras din mulţime. în acel moment a observat că şi îmbrăcămintea lui era diferită de a celorlalţi. Pe fondul balonzaidelor şi al costumelor de un maro prăfuit, al vestelor croşetate şi al baticurilor femeilor mai în vârstă, el parcă venea dintr-o altă lume, mai ostilă

— s-a gândit. Geaca roşie, scurtă, sărea în ochi, iar blugii şi adidaşii atipici se evidenţiau în mod straniu printre dungile din jur. A cotit-o la dreapta, îşi dorea să meargă puţin pe străduţele laterale, pustii. Soarele cald de septembrie ardea. De undeva venea un miros fin de ardei copţi. Unele ferestre aveau atârnate steaguri. La un colţ, un bărbat jigărit, oacheş, vindea seminţe de floarea soarelui la cornet, ca pe vremuri. Cornetul e o invenţie genială, spunea tatăl său, conul dă senzaţia de volum şi înălţime, iar înăuntru intră mai puţină cantitate, o formă ideală pentru comerţ. Şi-a cumpărat un cornet. Era dintr-un ziar vechi. Ca pe vremuri, s-a gândit a nu ştiu câta oară pe ziua de azi. Odinioară totul putea fi făcut dintr-un ziar vechi — de la o pălărie de zugrav la un abajur pentru bec. Şi, de fapt, orice putea să fie făcut din orice, cu ce aveai la îndemână. Pe cornet se citeau fragmente de cuvinte, cifre şi procente, care erau cu siguranţă de atunci, scrise cu cerneala şi literele de demult. Dacă era o producţie cinematografică, atunci se gândiseră la toate detaliile. Doar el nu făcea parte din decor...

Cufundat în gânduri, nu i-a observat pe cei doi oameni în uniformă, care îl urmăreau de câteva minute fără să se ferească. Când au apărut brusc în faţa lui, s-a speriat cu adevărat. Pe urmă a observat că uniformele pe care le purtau nu prea semănau cu cele ale poliţiştilor. Cu vestoanele caraghioase şi chipiurile mari, catarama curelei, păi, da, erau miliţienii de altădată. Asta l-a mai liniştit, totul se putea întâmpla în film, şi ca la film, fără urmări prea serioase. Buletinul dumneavoastră? Nu îl am la mine. E la hotel. De când sunteţi aici? De două zile. Va trebui să vă reţinem. Nu v-aţi înregistrat, aşa cum cere legea, la secţia locală de miliţie, umblaţi brambura îmbrăcat provocator în timpul sărbătorii naţionale, nu luaţi parte la acţiune. S-a lăsat băgat în Lada, doamne, de unde au dezgropat-o, şi au pornit într-o direcţie necunoscută. în maşină nu erau camere de filmat, iar el s-a gândit că aici lucrurile vor fi date în vileag. A zâmbit şi, făcând cu ochiul plutonierului care stătea lângă şofer, a întrebat: Când se va lansa filmul? Miliţienii s-au uitat unul la celălalt, pe urmă plutonierul s-a întors şi, cu o lovitură bine ţintită, l-a pocnit deasupra nasului pe cel reţinut.

Clădirea în care l-au dus era construită recent, dar repeta arhitectura din perioada happy a socialismului târziu din anii '80: marmură grosier tăiată, lemn şi sticlă mată. Un firicel de sânge i se prelingea din arcada spartă. Omul care i-a întâmpinat, la costum, a dat dispoziţie să i se acorde ajutor medical de urgenţă, nu ştia de unde a apărut o asistentă, i-a pus un plasture, au găsit gheaţă, l-au băgat în cabinetul cu canapea de piele.
— Mă scuzi, au întrecut măsura. Am spus clar să nu se atingă de niciun fir de păr. Sunt animale câteodată, la fel ca pe timpuri. Să nu-mi spui că nu-ţi aminteşti de mine — bărbatul din faţa lui scotea, cu gesturi studiate, o sticlă de whisky de calitate şi două pahare. Era ceva cunoscut la chipul acela blând, infantil, de parcă ar putea izbucni în plâns în următoarea clipă.
— Revani[31], tu eşti?
— Eu sunt, Picior-Iute.
Colegul meu de şcoală (nu ştiam că sunt chiar eu, la naiba), Revani, unul din gaşca noastră, obiect al veşnicelor batjocoriri, nici măcar nu-i pusesem nume de indian. îi căra arcul şi tolba cu săgeţi lui Chingachgook.
— Deci tu ai cumpărat tot oraşul T., tu eşti cel care...
— Când ai sosit, când ai auzit bârfele? Da, exercit câteva funcţii — primar, secretar de partid, şeful miliţiei.
— Şi de ce trebuia să mă arestezi?
— Vai, am destule motive. Dar cel mai mult am vrut să ne vedem, ar trebui să-ţi fie ruşine să vii aici şi să nu suni... Pentru vremurile bune de altădată. Ţi- ai luat o casă în care să scrii şi, ce coincidenţă, e cea în care locuiai înainte. Mă bucur că ţii la anii ăia.
— Ce-i cu circul ăsta prin oraş? Turnezi un film? Nu cumva te-ai făcut şi regizor?
— Nu, e ceva mai serios. Am început un proiect. Pe scurt, întorc timpul cu 30 de ani înapoi. Şi-aşa pe-aici nu s-a schimbat nimic. Construiesc cel mai mare muzeu. Muzeul trecutului, al socialismului, cum vrei să-i spui. întreg oraşul, fiecare zi, 24 din 24, un muzeu total. De fapt, „muzeu” nu e cuvântul exact, totul e pe viu. Fiecare continuă să fie cel care a fost atunci, şi pentru asta îl plătesc. Preiau toate cheltuielile. Nu le dau mult, dar nici nu le cer mult. Pur şi simplu să rămână aceiaşi. Şi aşa sunt nostalgici în

continuare. Oprim internetul, televizorul, vindem ziarele de pe vremuri, de fapt tipărim vechile numere, în sens invers, introducem pedepse pentru bancuri politice, miliţia populară, adunări de partid, manifestaţii. I-am invitat pe cei care au fost informatori să-şi facă din nou meseria. Plătesc pe vreo doi-trei care înainte vorbeau împotriva autorităţilor s-o facă în continuare. Lucrurile astea dau atmosfera.
De fapt, nu prea faci nimic, te fofilezi toată ziua şi la sfârşit îţi primeşti salariul. Ca pe vremuri. Dar sunt fără milă când cineva încalcă regulile, miliţienii mei sunt ca cei de-atunci. Cred că te-ai convins singur de asta. Oamenii sunt mulţumiţi. Ştii care e rata de şomaj în oraşele învecinate? Clienţi bogaţi vin să-şi comande manifestaţii sau adunări de partid. Fiecare vrea să se întoarcă în vremea aia. Am construit maşina timpului perfectă. Am şi musafiri din străinătate. Hai, noroc şi bine ai venit.
— Noroc! Şi whisky-ul?
— E de la Duty Free. Ţi-am spus, totul e gândit.
— Şi de ce faci asta? Dacă e pentru bani, sunt şi alte căi, mai ortodoxe.
— Bani am, deşi nu refuz. Nu e pentru asta... O să fiu sincer — a turnat din nou whisky în pahare. Nu-mi vine să trăiesc pe vremurile de-acum. E doar rahat...
— Şi pe vremea aia era.
— Poate, dar mie-mi mirosea frumos. Lumea merge în gol, nu se poate să nu fi observat. Vreau să te invit, vreau să compui... zile, viaţă cotidiană. Ştiu că asta înseamnă pilotaj acrobatic. Cu sărbătorile e uşor, mă descurc. Dar oamenii ăştia trebuie să aibă un scenariu pentru fiecare zi. Unii clienţi deja au început să se intereseze.

S-a dus la bibliotecă şi a scos câteva cărţi de-ale mele.

— Le am pe toate. într-o oarecare măsură, tu mi-ai dat ideea. îţi

sunt dator.

— A, nu, am încercat eu să protestez. Nu ţi-am dat ideea să-mi

spargi arcada.

— Treaba cu inventarierea socialismului a fost o super idee, la fel şi cu poveştile de atunci. Le folosesc ca manual de instrucţiuni şi am reconstituit multe lucruri. Oamenii beau limonadă şi cidru, am adus vechile recipiente de Vero[32]. Deja lucrează câteva secţii în oraş.
— E un coşmar, uite-acum o să mă trezesc… am stânjenitoarea senzaţie că nu pot controla mersul istoriei şi nici măcar propriile mele replici.
— Nu, asta e istoria pe care tu doar crezi că o compui, dar de fapt eşti înăuntrul ei. Ne cunoaştem de când eram copii, întotdeauna ai fost cu capul în nori, nu e greu să dai de belea.
— Mă aflu în arest?
— Consideră că eşti invitat în propriul tău proiect. Să nu uităm că ideea e a ta, eu doar îl coordonez.
Soarbe o înghiţitură din pahar, eu însă abia dacă-mi umezesc buzele.
— Facem şi lucruri mai serioase. în scurt timp o să vină Doctorul, îl cunoşti, i-am dat Casa Galbenă, am aranjat-o. Să-şi facă experimentele acolo. Terapie regresivă.... regenerarea memoriei celulelor... sanatoriu pentru trecut... stimulări uşoare prin şoc... O să-ţi explice el mai bine. Avem nevoie acută de inventatori ai trecutului.
Pentru moment, m-am gândit că un Anti-Gaustin a intrat în corpul lui Revani. Şi tot ce gândesc se duce la el, dar întors pe dos în mod sinistru. Pentru prima dată mi-am dorit să mă opresc, să mă retrag, să mă întorc în prezent, întoarcerea în timp nu e întotdeauna nevinovată. Trecutul poate fi un loc periculos.
— Extrem de periculos, a completat cu voce tare Anti-Gaustin. în fond, Casa Galbenă nu e departe de-aici şi, dacă deschidem acum fereastra, vom auzi o foarte cunoscută...
Nu am auzit dacă a spus „voce” sau „urlet”, pentru că m-am ridicat şi m-am aruncat cu capul înainte pe geam. în cazul coşmarurilor, asta ajută întotdeauna

.Jurnalul Minotaurului

Nu am idee cât timp a trecut de când mă aflu aici. Nu-mi amintesc dacă am intrat singur sau m-a încuiat cineva. Bezna e atât de deasă, încât timpul s-a pierdut. Doar în întuneric nu există timp.

Nu ştiu ce vârstă am. Sunt uitat. îmi vine să mă lovesc de uşă până mă aude cineva şi îmi deschide. E doar o problemă fără soluţie şi în asta constă toată spaima. Nu există uşă.
Iată ce am descoperit. E atât de evident că devine aproape imposibil să vezi. Acidul dezoxiribonucleic al fiecărui organism viu cu catena lui dublă are structura unui labirint. Un labirint vertical, care se desfăşoară sub formă de spirală. Instrucţiunile genetice pentru toate formele de viaţă sunt înscrise în labirint. Deci el este forma desăvârşită de păstrare şi transmitere a informaţiei. De aceea ADN-ul a rămas atât de mult timp nedescifrat. Suntem făcuţi din labirinturi.

A

CID

DE

ZO

XI

RI

BO

NU

CLE IC

Acidul dezoxiribonucleic. Dezoxiribo... în supa primordială a acestui cuvânt plutesc peşti. îl scriu din nou şi din nou, până când mă pierd în labirintul numelui.
Doar că acolo e o greşeală, un defect în soft, un loc în care s-a încurcat ceva. Care mă transformă, automat, în Minotaur. înconjor întregul labirint al propriului meu acid dezoxiribonucleic ca să descopăr greşeala. Sunt închis într-unui din eu-uri, iar celălalt e închis în mine. Un labirint în Minotaur.
Lucruri care seamănă cu un labirin

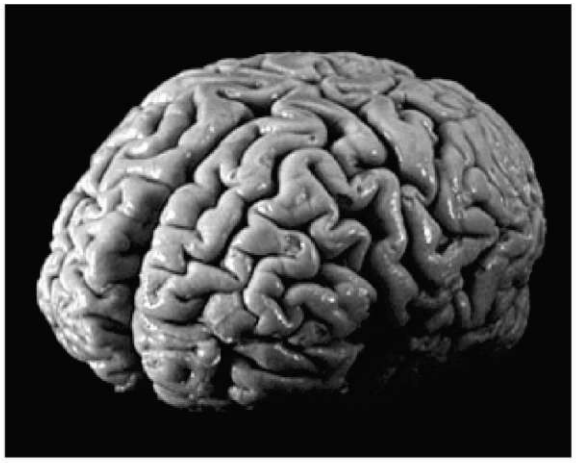

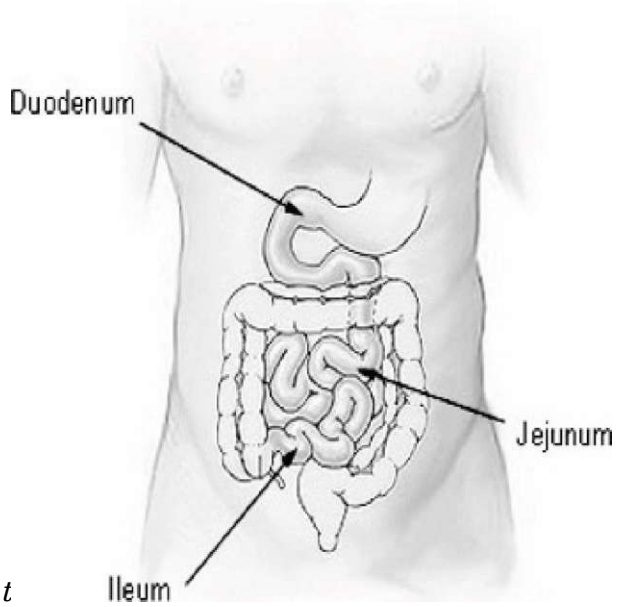

t

Creierul omenesc. Circumvoluţiunile creierului tuturor mamiferelor.
Sistemul nervos din corp sau un nerv individual împreună cu toate ramificaţiile, ţesuturile nervoase, axoni etc.

Serpentina intestinului subţire şi organele interne.

ADN-ul.

Plăcinte, burek, sarailii. Toate dulciurile Orientului.
Zborul albinelor, limbajul prin care se anunţă una pe cealaltă, figurile complexe. Limbajul albinelor este un labirint.

Pădurea.

Rădăcinile unor plante anuale şi perene.

Structura urechii interne, cu labirintul osos şi membrános.
Un oraş fără râu, în care nimereşti pentru prima dată. Absenţa râului e importantă. Altfel, firul lui, asemeni firului Ariadnei, te conduce uşor.
Rutele secrete de plimbare cu o amantă pe care o ţii ascunsă.
Mâzgăliturile pe foaia de hârtie în timpul unei convorbiri telefonice plicticoase.

Pubisul unei femei tinere. Aici labirintul se află înaintea peşterii.

Un ghem de lână.

Labirintul pe care cititorul îl desenează cu privirea.
Dacă priveşti mult timp şi de foarte aproape un trandafir, vei vedea labirintul în el. Şi coarnele unui gândac-minotaur.
Ce bine că e bezna asta, pivniţa asta, să stau aici, să dau timpul înapoi, să alerg pe culoarele ei, să strig, să rag. întunericul mă ajută să mă obişnuiesc. Când va veni cea care trebuie să vină, voi fi pregătit. Trecerea va fi cu adevărat lină, dintr-o beznă în alta.
îmi amintesc, sau îmi închipui că îmi amintesc, lucruri stranii. îmi amintesc după-amiezi, oraşe încinse de soare, străzi pustii care devin aglomerate pe seară. îmi amintesc, şi asta e amintirea cea

mai timpurie, cum mama se ascunde după o perdea, îmi face cu mâna, eu râd pentru că înţeleg jocul, pornesc către perdea, abia am început să merg, dar ea nu e acolo. Câteodată, în faţa ochilor mi se ivesc camere cu tavanul înalt, o fată văzută din spate, o căruţă ce se pierde în câmp, un bărbat rănit într-un oraş necunoscut, o carte în care-mi citesc propria istorie, plină de greşeli.
îmi amintesc că o dată am fost fericit. A durat vreo 6 minute. S-a întâmplat în Grădinile Kensington, în vestul Londrei, dimineaţa devreme. Nu pot detecta cauza acestei fericiri, ceea ce arată autenticitatea ei. Restul e un reflex condiţionat, ca la câinele lui Pavlov. Vine stimulul, iar fericirea începe să se separe, ca sucul gastric.
Mergeam pe alee, respiram şi mă simţeam în corpul unui copil. Aici e cheia, în corpul unui copil.
Nu am ieşit pe stradă de 84 de zile. Mă strecor doar seara târziu ca să iau ziarele din cutia poştală; după ele număr zilele. Nu vreau să mă întâlnesc cu nimeni. Nu mă mai bărbieresc, maxilarul începe să mi se încleşteze, probabil din cauză că nu vorbesc cu nimeni. Oare ţi se pot atrofia buzele?
încetez să mai mănânc o perioadă de timp. Şi aşa conservele şi proviziile s-au diminuat simţitor. Mă gândesc că scăderea în greutate face parte din
întoarcerea în timp. Copiii nu cântăresc 80 de kilograme. Mă simt din ce în ce mai bine în pielea asta care se subţiază. încep să semăn din ce în ce mai mult cu copilul-Minotaur. Nu ştiu dacă sunt băiat, omul dureros de slab nu are gen, nici vârstă.
Când Tezeu a ieşit din peşteră, ţinea de mână, în stânga, un copil. Mitul a şters din memoria sa copilul. Miturile nu iubesc copiii. închipuiţi-vă ce stângăcie măreaţă. Eroul Tezeu, cel cu paloşul scurt, cel care l-a învins pe uriaşul Perifete, pe temutul războinic Sinis, pe mistreţul sălbatic din Crommyon, pe taurul de la Maraton etc., vede la final un copil speriat. Tezeu aruncă paloşul şi scoate copilul din labirint.
Seara îi povesteşte Ariadnei. Ştii, acolo nu era niciun monstru, era doar un băiat cu cap de taur. Şi băiatul ăsta semăna într-un fel cu mine.

(într-adevăr, semănăm cu Tezeu, dar totuşi, el era şi frumos. Oare îşi dăduse seama că în spatele nostru se află unul şi acelaşi tată divin — zeu şi taur în acelaşi timp? Fratele meu conceput din zeu, eu, din taur.)
Ariadna nu dă importanţă spuselor lui, doar îl îmbrăţişează şi-l sărută, îndemnându-l să plece mai repede de acolo.
Adevărul este că, în timp ce caut goluri în istorie pentru Minotaur, îmi visez tot mai des moartea într-o pivniţă, străpuns de o sabie scurtă, cu două tăişuri. Mâna şi sabia vin din bezna altui timp, au călătorit atât de mult, încât drumul l-a sleit de puteri pe ucigaşul meu cu chip de om, mâna îi e vlăguită şi trebuie să-l ajut la propria-mi execuţie. Să tai o uşă cu sabia în propriul meu corp. De o viaţă întreagă încerc să scot Minotaurul din mine.
Dar dacă ucigaşul meu (acel ceva care mă va omorî) nu mă observă în întuneric şi pleacă mai departe? Dacă mă ascund, ca în seara aia de vară, când ne jucam de-a v-aţi ascunselea şi m-au uitat... Şi stau ascuns acolo îndelung, în timp ce moartea îşi face treaba ani la rând, un secol? Şi dacă pe-afară deja sunt alţi oameni, au trecut câteva generaţii şi nu mai pot împărţi mărul amintirilor cu nimeni? Dacă ăsta e preţul... Mă aud strigând, urlând, răgând ca un taur în culoarele pivniţei, pentru că nu mai ştiu care e limba mea. Sunt aici, nu trece pe lângă mine, uite-mă. Muuuuuuu...
Din Albert Einstein, Cuvinte memorabile (culese şi adnotate de Alice Calaprice), traducere de Sabina Dorneanu, Humanitas, Bucureşti, 2005, p. 239.
„îmbătrânesc... îmbătrânesc... / Am să port pantalonul suflecat, tineresc”, din T.S. Eliot, Opere poetice, 1909-1962, „Cântecul de dragoste al lui J. Alfred Prufrok”, traducere de Mircea Ivănescu şi Şerban Foarţă, Humanitas Fiction, Bucureşti, 2011, p. 55.
Prăjitură tradiţională grecească, cu griş, însiropată.
Detergent lichid de vase de pe vremea comunismului
.IX. Sfârşituri
Povestitorul şi ucigaşul său
Oare Minotaurul nu s-a gândit să folosească trucul Şeherezadei? îi văd pe amândoi, împreună cu Tezeu, străbat culoarele nesfârşite ale Labirintului, iar Minotaurul nu se opreşte din povestit. Despre ce poate povesti cineva care a fost închis toată viaţa în întunericul

unui subsol? Despre visul lui, în care are chip de om, despre chipul mamei, care nu se întoarce niciodată spre el, despre amintirile dintr-un vechi adăpost antiaerian, unde a locuit îngropat în cutii de carton şi ziare în ajunul unui nu ştiu ce sfârşit, care nici măcar nu s-a întâmplat, despre trambalarea pe la bâlciuri, despre crime pe culoare şi în abatoare, despre labirinturile oraşelor prin care a hoinărit „singuratic ca un nor”, despre toate cărţile în care s-a pierdut... Tezeu merge cu el, ghemul din mâna lui se destramă, firul Ariadnei se amestecă cu firul istoriilor... Unele lucruri nu le înţelege, altele i se par atât de incredibile, încât propriile lui fapte eroice şi aventuri pălesc în faţa lor. Pe la mijlocul uneia dintre istorii, în care un erou atenian rătăcea pe culoarele Labirintului ca să omoare monstrul, Minotaurul se opreşte şi îi spune lui Tezeu: Ţi s-a terminat ghemul. Dar Tezeu e atât de cufundat în firul istoriei, că nici nu înţelege despre ce ghem era vorba. Tu ai venit aici ca să mă omori, îi aminteşte Minotaurul. Suntem acum exact acelaşi coridor ca cel al poveştii. Dacă mergem mai departe, nu o să te mai poţi întoarce, pentru că şi firul se termină aici. Dar eu nu vreau să te omor, i-a răspuns Tezeu. Cineva m-a băgat în istoria asta. în timp ce tu povesteai, eu am fost în mult mai multe locuri decât toţi eroii Atenei la un loc. Vreau să continui istoria.
Ea trece prin propria-mi moarte, răspunde Minotaurul, dar fie că mă vei omorî în realitate, fie în istoria pe care o vei auzi, e totuna.
îi văd mergând împreună pe culoarele oraşelor şi subsolurilor, împletind labirinturi paralele din firele istoriilor lor, ei înşişi împletiţi în ele. Şi nimic nu-i mai poate despărţi pe povestitor şi pe ucigaşul său.

Proces-verbal

(...)
A fost găsită o sabie scurtă, cu două tăişuri, după toate semnele un obiect extrem de preţios din antichitate. A fost desemnată o comisie de expertiză pentru stabilirea perioadei exacte de execuţie, valorii şi originii ei. Nu sunt urme de sânge pe ea.
Descrierea lucrurilor din pivniţă. Cutii de carton cu lucruri, alese parcă fără nicio noimă. Şapte dintre ele — pline mai ales cu articole decupate din ziare şi reviste. O cutie metalică, veche, de halva. Sunt găsite opt carnete de diferite mărimi şi cu diferite

coperţi, completate aproape în întregime. Patru cufere mari, pline cu cărţi în diferite limbi. Mască de gaze. Un calculator şi un dinozaur care vor fi reţinuţi pentru necesităţile anchetei. (Dinozaurul este o jucărie din cauciuc.) Sunt luate amprente de pe toate suprafeţele necesare. O să fie numit un specialist în literatură pentru expertiza conţinutului carnetelor. Ca să vadă ce probe şi urme pot fi găsite acolo.
Eu sunt expertul desemnat. Din câte am înţeles, vecinii au sunat de nenumărate ori la poliţie semnalând zgomote şi urlete stranii, incidentale (după spusele altora — mugete), venite din subsolul blocului. De o săptămână nu s-a mai auzit nimic, administratorul a coborât şi a găsit uşa grea a uneia dintre pivniţe (parte dintr-un fost adăpost antiaerian) larg deschisă. Pe jos era o sabie.
M-au întrebat dacă am ceva împotrivă să lucrez în subsol, pentru că era imposibil să se scoată totul de acolo, iar poliţia nu avea spaţiu liber. Am fost de acord. Simţeam o emoţie aparte, aveam o relaţie complicată cu acest scriitor, fără să-l cunosc. întotdeauna m-am simţit jefuit personal când îl citeam.
Am intrat în pivniţă pe 17 martie, la ora 10 dimineaţa. De la început am avut strania senzaţie că mai e cineva acolo, cineva care se uită la mine. Nu simt niciun pic de frică, privirea respectivă e binevoitoare, dacă mă pot exprima aşa. M-am uitat din nou prin toate ungherele şi nişele, cu toate că poliţia o făcuse înaintea mea. Nimic. Doar un melc fără cochilie se târa încet pe o cutie metalică de halva. Am început să citesc. Mă opresc, mă întorc, trec printr-un culoar care mi se pare cunoscut, mă pierd, continui. în prima lună am ieşit doar o dată. Pe urmă, niciodată

.Ce rămâne la final

Stau din nou pe piatra aceea, am 6 ani, mă apropii de fata din fantasma mea, care se aşază la pian cu mâinile ridicate, am deschis uşa camerei, m-am rezemat acolo, în pantalonii mei scurţi, ce e cu cicatricea asta urâtă, rămasă după fractura la piciorul stâng, o rază de lumină trece prin draperiile grele şi taie camera în

două, ne aflăm în jumătăţi diferite. Şi atunci, minunea se întâmplă, imaginea se mişcă, fata se întoarce încet...
în momentul ăsta, Minotaurul îşi găseşte mama în mulţimea din tribunele coridei, bunicul meu de trei anişori îşi vede şi el mama alergând înapoi spre moară,
o femeie din Harkány primeşte o scrisoare,
un bărbat coboară de pe afiş, se duce la Julieta din faţa cinematografului şi o pornesc amândoi, ţinându-se de mână, pe strada principală din T.,
Gaustin montează cel mai mare proiector şi deasupra întregii emisfere nordice cade o ploaie nocturnă care nu te udă,
mama şi tata privesc de la balconul unui apartament luminos, aflat la ultimul etaj...
eu şi fata suntem deja de aceeaşi parte a razei de soare, îi văd un colţişor al feţei, ea se întoarce...
Bună, tată.

Epilog

Am murit (am plecat în Ungaria) la sfârşitul lui ianuarie 1995 ca fiinţă omenească de sex masculin, având 82 de ani. Nu ştiu data exactă. Cel mai bine e să mori iarna, când nu e multă treabă, ca să nu le dai bătăi de cap celorlalţi.
Am murit ca o musculiţă de oţet, la lăsarea serii. Amurgul zilei (al vieţii mele) a fost frumos.
Am murit pe 7 decembrie 2058 ca fiinţă omenească de sex masculin. Nu-mi amintesc nimic din acel an. în schimb, îmi amintesc pe zile anul în care m-am născut, 1968.
Am fost întotdeauna mort. Şi întotdeauna a fost întuneric. Asta dacă moartea înseamnă întuneric şi absenţa celorlalţi...
Nu am murit încă. Urmează. Am minus trei luni. Nu ştiu cum se socoteşte acest timp negativ în pântecul mamei. Aici e întuneric şi intim, sunt legat de ceva care mişcă. După trei luni voi trece dincolo. Unii numesc moartea asta naştere.
Am murit pe 1 februarie 2026 ca fiinţă omenească de sex masculin. Tata zicea că cel mai bine e să mori iarna, l-am ascultat. Toată viaţa am fost medic veterinar. O dată am fost în Finlanda...
îmi amintesc că am murit ca melc fără cochilie, arbust de măceş, potârniche, gingko biloba, nor în iunie (amintirea e scurtă),

brânduşă liliachie de toamnă pe marginea lacului Halensee, ca
cireş înflorit prea timpuriu, încătuşat sub zăpada târzie de aprilie,
ca zăpadă care a încătuşat un cireş amăgit...
Eu noi am fost

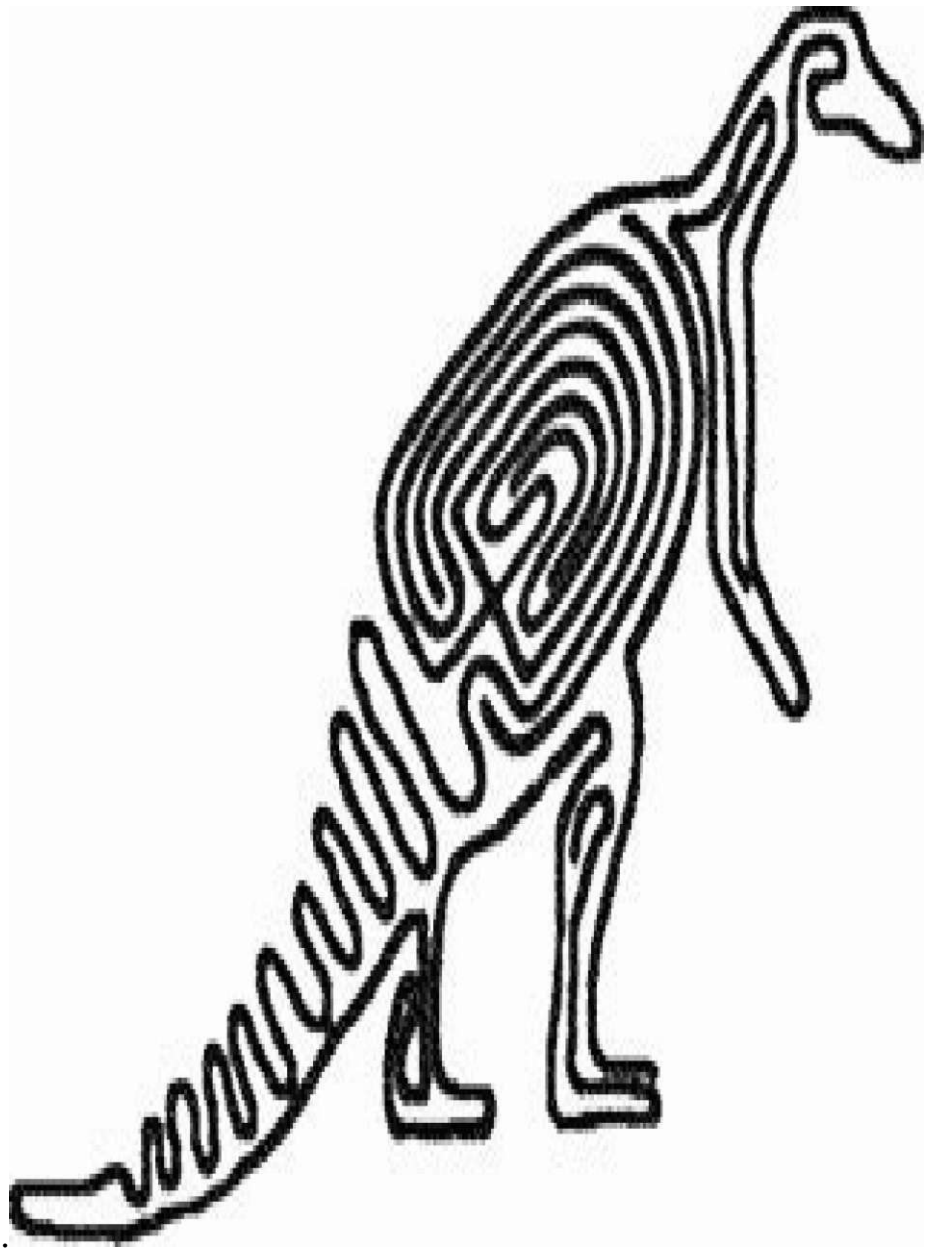

început

Tata şi dinozaurii au dispărut în acelaşi timp..